

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

KITA SAHANLIĞI, HUKUKÎ REJİMİ ve EGE SORUNU

Nurser GÖKDEMİR IŞIK

Danışman

Prof. Dr. Melda SUR

2009

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

KITA SAHANLIĞI, HUKUKÎ REJİMİ ve EGE SORUNU

Nurser GÖKDEMİR IŞIK

Danışman

Prof. Dr. Melda SUR

2009

Yemin Metni

Doktora tezi olarak sunduğum “**Kıta Sahanlığı, Hukukî Rejimi ve Ege Sorunu**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gűsterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25/09/2009

Nurser GÖKDEMİR IŞIK

DOKTORA TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı :Nurser GÖKDEMİR IŞIK
Anabilim Dalı :Denizcilik işletmeleri Yönetimi
Programı :Denizcilik İşletmeleri Yönetimi
Tez Konusu :Kıta Sahanlığı, Hukukî Rejimi ve Ege Sorunu
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 30.maddesi gereğince doktora tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini .... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA O OY BİRLİĞİ O
DÜZELTİLMESİNE O* OY ÇOKLUĞU O
REDDİNE O**

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez, burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez, mevcut hali ile basılabilir. O
Tez, gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin, basımı gerekliliği yoktur O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

ÖZET

Doktora Tezi
Kıta Sahanlığı, Hukukî Rejimi ve Ege Sorunu
Nurser GÖKDEMİR IŞIK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı
Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Doktora Programı

Doğal kaynakların gün geçtikçe öneminin artması Devletleri deniz alanları üzerinde daha fazla hak sahibi olmaya yöneltmiştir. Bu çalışmanın amacı, kıta sahanlığı kavramını ve hukukî rejimini açıklamaktır. Çalışmada ayrıca, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde önemli bir yeri bulunan Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı incelenmiştir. İlgili amaçlara ulaşmak için ilk olarak kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altında devam eden doğal uzantısı olan kıta sahanlığı kavramının hukukî bir kavram olarak Truman Bildirisi ile ortaya çıkışı ve 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümleri ile düzenlenişi incelenmiştir. Daha sonra kıyı Devletine ait kıta sahanlığı üzerindeki doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi hakkı ve kıyı devletinin, deniz altı kabloları ve boru hattı döşenmesi, suni ada ve tesislerin işletilmesi ve kıta sahanlığı üzerinde bilimsel araştırma sürecindeki yetkileri belirtilmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı ve Hakemlik Mahkemeleri önüne gelen uyuşmazlıkların büyük bir çoğunluğu kıta sahanlığının sınırlandırılması davalarıdır. Sınırlandırma konusundaki uluslararası yargı kuruluşlarının görüşlerinin belirlenmesi için konu ile ilgili toplam onbeş dava üzerinde inceleme yapılmıştır. Son bölümde ise Türkiye'nin çevresindeki denizlerde münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı uygulamaları genel olarak açıklandıktan sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı uyuşmazlığının nedenleri ve bu konudaki Türkiye Yunanistan ilişkilerinin gelişimi üzerinde durulmuştur. Mahkeme kararları ışığında belirlenen ilgili şartların, Ege Denizi'nde uygulaması yapıldıktan sonra alternatif çözüm önerisi olarak sunulan ortak kalkınma rejimi konusundaki devlet uygulamaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Kıta sahanlığı, Hukukî rejim, Ege Denizi
Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı

ABSTRACT

Doctoral Thesis

The Continental Shelf, Its Legal Regime and The Aegean Dispute

Nurser GÖKDEMİR IŞIK

**Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Maritime Business and Management
Maritime Business and Management Program**

The increasing importance of gaining access to natural resources has oriented the relevant States to have more rights over maritime zones. The primary purpose of this study is to discuss and clarify certain critical points of the legal concept of “continental shelf” and the legal regime. The study also includes the Aegean Sea Dispute, which has appeared as an important aspect of the relations between Turkey and Greece. To reach at these aims, first the study examined the emergence of the concept of continental shelf; natural prolongation of land territories, with Truman Declaration, along with its getting regulated by means of “1958 Geneva Convention on the Continental Shelf” and revised through “1982 United Nations Convention on the Law of the Sea”. Besides, the rights of the coastal states over the continental shelf in terms of exploration and exploitation of natural resources within the shelf as well as their authorization rights over the process of laying submarine cables and pipelines, operating artificial islands and plants and making scientific research on the relevant continental shelf have been studied.

As most of the legal disputes about delimitation of maritime zones brought to the International Court of Justice and the Court of Arbitration are related with continental shelf in view to define delimitation, a total of fifteen cases were scrutinized. Following an overall review of Turkey’s exclusive economic zone and continental shelf applications in the seas surrounding her, in the last chapter, the causes of the Aegean Continental Shelf Dispute between Turkey and Greece as well as the developments in relations between these countries are discussed. This discussion includes the application of special circumstances on the Aegean Sea Dispute, taking previous court decisions into account. Through this discussion, the study also proposes a joint development regime as an alternative solution, having examined the related state practices.

Key Words: International law, Continental shelf, Legal regime, Aegean Sea Continental Shelf Dispute

KITA SAHANLIĞI, HUKUKÎ REJİMİ ve EGE SORUNU

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xvi
ŞEKİLVE TABLO LİSTESİ	xviii
GİRİŞ	xix

BİRİNCİ BÖLÜM

KITA SAHANLIĞI ve TARİHÎ GELİŞİMİ

I. KITA SAHANLIĞI KAVRAMI	1
A. Deniz Yatağının Yer Bilim Açısından Yapısı	1
B. Hukukî Kavram Olarak Kıta Sahanlığı	3
1. Genel Olarak	3
2. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığı Tanımı	4
3. 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığı Tanımı	5
II. KITA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ TARİHÎ GELİŞME	8
A. Kıta Sahanlığı Üzerinde Devletlerin Hak İddiaları	8
1. 1945 Truman Bildirisinden Önceki Gelişmeler	8
2. Amerika Birleşik Devletleri Bildirisi	10
3. Latin Amerika Uygulamaları	11
4. İngiltere Uygulamaları	15
5. Körfez Ülkeleri Bildirileri	15
B. Kıta Sahanlığı ile İlgili Hukukî Düzenlemeler ve Sınırları	16
1. Kıta Sahanlığı Konusunda Geliştirilen Teoriler ve Genel Görüşler	16

a.	Kıta Sahanlığı Konusunda Geliştirilen Teoriler	16
b.	Kıta sahanlığı Konusunda Bilim Adamlarının Görüşleri	18
2.	1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi	20
a.	Kıta Sahanlığının Tanımlanması	21
b.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Kıyı Devletinin Hakları	23
c.	Komşu Kıyı Devletleri Arasında Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması	26
d.	Kıta Sahanlığı Konusunda Çıkabilecek Uyuşmazlıkların Çözümlemesi	26
e.	Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi	27
3.	1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	28
a.	II. ve III. Deniz Hukuku Konferansları	28
b.	1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Uluslararası Deniz Yatağına İlişkin Düzenlemeler	29
(1)	Uluslararası Deniz Yatağı Kavramının Tarihî Gelişimi	29
(2)	Uluslararası Deniz Yatağının Hukukî Rejimi	31
c.	1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Münhasır Ekonomik Bölge ile İlgili Düzenlemeler	32
d.	1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Kıta Sahanlığı ile İlgili Düzenlemeler	33

İKİNCİ BÖLÜM

KITA SAHANLIğI ÜZERİNDE KIYI DEVLETİNİN YETKİLERİ

I.	KITA SAHANLIğINDA GENEL OLARAK DEVLET YETKİLERİ	42
A.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Doğal Kaynakların Elde Edilmesi	43
1.	Genel Olarak Kıta Sahanlığı Üzerindeki Doğal Kaynaklar	43
2.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Doğal Kaynakların Elde Edilmesi ile İlgili Düzenlemeler	44
3.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Sondaj Faaliyetleri	46
a.	Ülkemizdeki Sondaj Faaliyetleri	47

b.	200 Deniz Mili Ötesindeki Kıta Sahanlığında Canlı Olmayan Kaynakların İşletilmesi	47
c.	Kıyı Devletinin Deniz Yatağı Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi	50
B.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz Altı Kabloları ve Boru Hattı Döşenmesi	53
1.	Genel Olarak Deniz Altı Kabloları ve Boru Hattı Döşemesi	53
2.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz Altı Kabloları ve Boru Hattı Döşenmesi ile İlgili Düzenlemeler	55
C.	Kıta sahanlığı Üzerinde Suni Adalar, Tesisler ve Yapılar	56
1.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Suni Ada, Tesis ve Yapı Kurma ile İlgili Düzenlemeler	56
2.	Kıta Sahanlığı Üzerindeki Tesis ve Yapıların Kaldırılması ile İlgili Düzenlemeler	61
3.	Kıta Sahanlığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol	62
D.	Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması	63
1.	Genel Olarak Deniz Dibi Araştırmaları	63
2.	1958 Tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması	64
3.	1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması	65
a.	Deniz Bilimsel Araştırması İzin Talebi	66
b.	Kıyı Devletinin İzin Verme Süreci	67
c.	Deniz Araştırması Yapılma Süreci	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI, SINIRLANDIRMA
İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR ve ULAŞILAN ÇÖZÜMLER

I.	KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI	70
A.	Genel Olarak Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması	70
1.	1958 Tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması	70
2.	1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması	72
B.	Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Adaların Etkileri	74
1.	Genel Olarak Ada Tanımı	74
2.	Adaların Kıta Sahanlıklarına İlişkin Düzenlemeler	74
3.	Kayalıkların Kıta Sahanlığına Sahip Olup Olamayacağıının Değerlendirilmesi	75
II.	KITA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR VE ULAŞILAN ÇÖZÜMLER	76
A.	1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi Sonrası Yargı Kararları	77
1.	Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası	77
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	77
b.	Tarafların İddiaları	77
c.	Divan Kararı	81
2.	İngiltere/Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Tahkimi	84
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	84
b.	Tarafların İddiaları	85
(1)	Uygulanacak hukuk ile ilgili iddialar	85
(2)	Sınırlandırma ile ilgili iddialar	86
c.	Hakem Heyeti Kararı	87
(1)	Uygulanacak hukuk ile ilgili karar	87
(2)	Sınırlandırma ile ilgili karar	87
3.	Tunus/Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası	91
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	91

b. Tarafların İddiaları	92
c. Divan Kararı	93
B. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Sonrası Yargı Kararları	96
1. Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	96
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	96
b. Tarafların İddiaları	97
c. Divan Kararı	98
2. Libya/Malta Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Davası	101
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	101
b. Tarafların İddiaları	102
c. Divan Kararı	102
3. Gine/Gine-Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	105
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	105
b. Tarafların İddiaları	105
c. Hakem Heyeti Kararı	106
4. Saint Pierre ve Miquelon Adaları Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	109
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	109
b. Tarafların İddiaları	110
c. Hakem Heyeti Kararı	111
5. Jan Mayen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	114
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	114
b. Tarafların İddiaları	114
c. Divan Kararı	115
6. Eritre /Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	118
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	118
b. Tarafların İddiaları	119
c. Hakem Heyeti Kararı	120
7. Katar/Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	123
a. Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	123
b. Tarafların İddiaları	123

c.	Divan Kararı	124
8.	Kamerun/Nijerya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	127
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	127
b.	Tarafların İddiaları	127
c.	Divan Kararı	128
9.	Barbados/Trinidad Tobago Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	133
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	133
b.	Tarafların İddiaları	134
c.	Hakem Heyeti Kararı	135
10.	Nikaragua/Honduras Arasında Karayip Denizindeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası	138
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	138
b.	Tarafların İddiaları	138
c.	Divan Kararı	140
11.	Guyana/Surinam Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	143
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	143
b.	Tarafların İddiaları	144
c.	Hakem Heyeti Kararı	145
12.	Romanya/Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	148
a.	Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri	148
b.	Tarafların İddiaları	148
c.	Divan Kararı	150
III.	KITA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ DEVAM EDEN İHTİLAFLAR	155
A.	Nikaragua/ Kolombiya Davası	155
B.	Peru/Şili Davası	155

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK KITA SAHANLIĞI VE EGE KITA SAHANLIĞI
UYUŞMAZLIĞI

I.	GENEL OLARAK TÜRK KITA SAHANLIĞI	156
A.	Karadeniz Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölgesi	156
1.	Karadenizin Coğrafi ve Jeolojik Özellikleri	156
2.	Karadeniz Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmaları	158
B.	Akdeniz Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölgesi	162
1.	Genel Olarak Akdeniz Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölgesi	162
2.	Akdeniz Kıta Sahanelığı Sınırlandırması Anlaşmaları	165
II.	EGE DENİZİ KITA SAHANLIĞI UYUŞMAZLIĞI	168
A.	Ege Denizi'nin Jeolojik Yapısı	168
B.	Ege Denizi'nin Yunanistan İçin Önemi	170
1.	Yunanistan için Denizciliğın Önemi	170
2.	Yunanistan'ın Petrol Arama Çalışmaları	171
3.	Kıta Sahanelığı ile İlgili Yunanistan Mevzuatı	172
C.	Ege Denizi Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı	174
1.	Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığının Tarihçesi	177
a.	Ege'de Petrol Arama Çalışmaları	178
b.	1974–1976 Tarihleri Arasındaki Gerilim ve Girişimler	178
c.	Yunanistan'ın Güvenlik Konseyine ve Uluslararası Adalet Divanına başvurusu	183
(1)	Güvenlik Konseyi Başvurusu	183
(2)	Uluslararası Adalet Divanı Başvurusu	183
d.	Bern Görüşmeleri ve Anlaşması	186
e.	1980-1987 Yılları Arasında Türkiye Yunanistan İlişkileri	189
f.	1987 Taşoz Krizi	190
g.	Davos Süreci	192
h.	Avrupa Birliğı'nin Türkiye-Yunanistan İlişisine Etkileri	192
2.	Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı Konusunda Tarafların Hukukî	

Görüşleri	194
a. Yunanistan'ın Tezleri	195
(1) Adaların Kıta Sahanlığına Sahip Olması İlkesi	195
(2) Siyasal ve Ülkesel Bütünlük İlkesi	196
(3) Sınırlandırmanın En Doğudaki Yunan Adaları ile Anadolu Kıyıları Arasında Eşit Mesafe Metoduna Göre Yapılması	198
b. Türkiye'nin Tezleri	199
(1) Antlaşmanın Esas Olması	199
(2) Doğal Uzantının Esas Olması	200
(3) Hakça İlkelerin Uygulanması	202
(4) Adaların Özel Durum Oluşturması	203
(5) Ege Denizi'nin Yarı Kapalı Deniz Olması	204
(6) Lozan Dengesi	206
c. Genel Değerlendirme	206
3. Ege Denizinde Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge İlişkisi	208
D. Ege Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması	211
1. Genel Olarak	211
2. Sınırlandırmada İlgili Şartlar	213
a. Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırması için İlgili Şartların Değerlendirilmesi	214
(1) Coğrafya	214
(2) Jeolojik ve Jeomorfolojik Faktörler	215
(3) Ekonomik faktörler	217
i. Türkiye Açısından Ekonomik Faktörler Değerlendirmesi	217
ii. Yunanistan Açısından Ekonomik Faktörler Değerlendirmesi	219
iii. Türkiye ve Yunanistan Arasında Ticarî İlişkiler	221
(4) Adaların Mevcudiyeti	223
i. Ege Adalarının Genel Özellikleri	223

ii. Ege Adalarının Sınırlandırmada Etkileri	226
3. Ege Uyuşmazlıklarında Avrupa Birliği Etkileri	227
4. Ege Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı Çözüm Önerisi Olarak Ortak Kalkınma Rejimi Değerlendirmesi	230
a. Genel Olarak Ortak Kalkınma Kavramı	230
b. Ortak Kalkınma Sözleşmeleri	232
(1) Ortak Kalkınma Rejimi Uygulamaları	233
c. Ege Denizi Kıta Sahanelığında Ortak Kalkınma Rejimi Uygulaması	243
SONUÇ	246
KAYNAKLAR	252

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AÜ	Ankara Üniversitesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMDHS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMDHK	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
dwt	Dead weight tone
FIR	Flight Information Region
ICJ	International Court of Justice
IMO	International Maritime Organization
km.	Kilometre
m.	Metre
md.	Madde
MARPOL	Gemilerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
NATO	North Atlantic Treaty Organization
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
par	Paragraf
PASOK	Panhellenic Socialist Movement
R.G.	Resmî Gazete
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UAD	Uluslararası Adalet Divanı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1982 Sözleşmesi Md.76/8 gereği Devletler Tarafından Komisyona Yapılan Başvuru Listesi	s.41
Tablo 2: Karadeniz’de Kıyı Devletlerinin Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Düzenlemeleri	s.159
Tablo 3: Türkiye ve Komşu Ülkelerinin Deniz Ticaret Filoları Karşılaştırması	s.219
Tablo 4: Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Dış Ticaretin Gelişimi	s.222

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: BMDHS m.76 paragraf 4 (a) (i)'ye göre kıta sahanlığı tanımı	s.37
Şekil 2: BMDHS m.76 paragraf 4 (a) (ii)'ye göre kıta sahanlığı tanımı	s.37
Şekil 3: BMDHS m.76/5'e göre kıta sahanlığının dış sınırı	s.38
Şekil 4: BMDHS m.76/5'e göre kıta sahanlığının alternatif azamî sınırı	s.39
Şekil 5: Deniz altı Kablolara Haritası	s.54
Şekil 6: Kıta sahanlığı üzerinde petrol veya doğal gaz elde edilmesi amacıyla kurulan taban destekli ve yüzen yapı örnekleri	s.57
Şekil 7: Orta hat sınırına göre belirlenmiş sınırlandırma	s.78
Şekil 8: Almanya ile Danimarka ve Hollanda arasında uyuşmazlık konusu olan sınırlar	s.79
Şekil 9: İngiltere/Fransa Tahkimi Sınırlandırma Hattı	s.89
Şekil 10: Tunus/Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Hattı	s.95
Şekil 11: Maine Körfezi Sınırlandırma Hattı	s.100
Şekil 12: Libya/Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı	s.104
Şekil 13: Gine/Gine Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası	s.108
Şekil 14: Saint Pierre/Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırılması	s.113
Şekil 15: Grönland ve Jan Mayen Sınırlandırma Alanı	s.117
Şekil 16: Eritre/Yemen Deniz Alanı Sınırı	s.122
Şekil 17: Katar/Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması	s.126
Şekil 18: Kamerun/Nijerya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması	s.132
Şekil 19: Barbados/Trinidad ve Tobago Sınırlandırma Hattı	s.137
Şekil 20: Nikaragua/Honduras Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası	s.142
Şekil 21: Guyana/ Surinam Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası	s.147
Şekil 22: Romanya/Ukrayna Sınırlandırma Haritası	s.154
Şekil 23: Karadeniz Batimetrik Haritası	s.157
Şekil 24: Türkiye'nin Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması	s.161
Şekil 25: Akdeniz Batimetrik Haritası	s.167
Şekil 26: Yunanistan Petrol Üretim, Tüketim ve İthalat Oranları (2000-2013)	s.172

Şekil 27: Ege Denizi'nde karasularının 6 ve 12 deniz mili genişliği haritaları	s.176
Şekil 28: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verilen petrol arama ruhsatnamelerini gösteren harita	s.179
Şekil 29: 6 Haziran ve 18 Temmuz 1974 tarihlerinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verilen petrol arama izin alanları	s.180
Şekil 30: Ege Denizi Batimetrik Haritası	s.216
Şekil 31: Ege Denizi Ada Grupları	s.225
Şekil 32: Fransa/İspanya Ortak Kalkınma Bölgesi Haritası	s.236
Şekil 33: Arjantin/İngiltere Ortak Kalkınma Bölgesi	s.239
Şekil 34: Gine Bissau/Senegal Ortak Kalkınma Bölgesi	s.241

GİRİŞ

Kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altında devam eden doğal uzantısı olan kıta sahanlığı kavramı, 1910 yılından itibaren devletlerin bildirimlerinde kullanılmış ancak ilk kez 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'ın Bildirisinden sonra uluslararası bir konu haline gelmiştir. Kıta sahanlığı üzerinde hak iddia edilmeye başlanılmasının temel nedenlerinden bir tanesi devletlerin kıta sahanlığında bulunan doğal kaynaklara sahip olma arzusudur. Kıta sahanlığının deniz yatağında ve toprak altındaki doğal kaynaklardan yararlanma hakkının kıyı devletine ait olduğu bildirimi, dünya çapında kabul görmüş ve devletlerin konuyu farklı yorumlayarak uygulamalar yapmalarına neden olmuştur. Bu nedenle konunun uluslararası bir sözleşme ile düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Kıta sahanlığı ile ilgili ilk uluslararası sözleşme, 29 Nisan 1958 tarihinde kabul edilen ve 10 Haziran 1964 tarihinde yürürlüğe giren Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesidir. 15 maddeden oluşan Sözleşme ile kıta sahanlığının tanımı coğrafi ve jeolojik tanımlarından farklı olarak 200 metre ve doğal kaynakların işletilmesi imkânının bulunduğu derinlik kriterlerine göre yapılmıştır. Teknolojik gelişmeler ve Uluslararası Adalet Divanı ile Hakem Heyetlerinin verdiği kararlar sonucu bu tanımın yetersiz kalması nedeniyle, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile mevcut tanımda değişiklik yapılmıştır. Bu sözleşme ile işletilme imkânının bulunduğu derinlik kriterini sınırlayan azamî bir genişlik öngörülmüş ve kıta sahanlığının karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattın itibaren 200 mile kadar uzanan su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsadığı belirtilmiştir. Kıta kenarının 200 milin ötesine geçtiği yerlerde ise, azamî sınır, 350 mil ya da 2500 metrelik derinliği birbirine bağlayan bir hattın ibaret olan 2500 izobatından itibaren 100 deniz milini geçmeyecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde kıta sahanlığı kavramı ve tarihî gelişimi incelendikten sonra, ikinci bölümde bu deniz alanı üzerinde devletlerin yetkileri ve hakları üzerinde durulmuştur. Her iki uluslararası sözleşmede, kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde egemen haklara sahip olduğu belirtilmektedir. Kıyı devletinin bu

haklara sahip olması için söz konusu hakları ilân etmesi gerekmemektedir. Doğal kaynakların araştırılması ve ekonomik olarak işletilmesi konularındaki kıyı devletine ait olan bu haklar, yalnızca bu devletin yararlanacağı veya onun açık izniyle yararlanılacak haklardır. 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığının canlı olmayan kaynaklarının işletilmesi halinde ise kıyı devletinin Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesine ödeme yapması gerekmektedir. Kıyı devleti kıta sahanlığı üzerinde suni adalar, tesisler ve yapılar yerleştirmek ya da yerleştirilmesine izin verme yetkisine sahiptir. Kıta sahanlığı üzerinde bilimsel araştırma konusunda 1982 tarihli Sözleşme ile 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne göre çok daha geniş ve kapsamlı bir düzenleme getirilmiştir.

Üçüncü bölümde kıta sahanlığının sınırlandırılması, sınırlandırma konusunda oluşan ihtilaflar ve çözümleri konusu incelenmiştir. Günümüze kadar Uluslararası Adalet Divanı ve Hakemlik Mahkemelerinin önüne gelmiş olan davalarda, uyuşmazlık konusunun çok büyük oranda kıta sahanlığının sınırlandırılması olduğu, özellikle Maine Körfezi davasından sonra münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesinin de kıta sahanlığı ile beraber aynı davada sınırlandırma konusunu oluşturduğu görülmüştür. Deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili verilen kararlardan, Kuzey Denizi Davası, İngiltere/Fransa Tahkimi, Tunus/Libya Davası, Libya/Malta Davası kıta sahanlığının sınırlandırılması davaları iken, Maine Körfezi Davası, Gine/Gine Bissau Davası, Saint Pierre/Miquelon Davası, Jan Mayen Davası, Eritre/Yemen Davası, Katar/Bahreyn Davası, Kamerun/Nijerya Davası, Barbados/Trinidad Tobago Davası ve Romanya/Ukrayna Davası, içinde kıta sahanlığı sınırlandırması da bulunan deniz alanlarının sınırlandırılması davalarıdır. Bu bölümde konusu sadece kıta sahanlığının sınırlandırılması olan davalar ile birlikte deniz alanlarının sınırlandırılması davaları da dikkate alınarak toplam onbeş dava, uyuşmazlığın tanımlanması, tarafların uyuşmazlık ile ilgili iddiaları ve verilen karar başlıkları altında incelenmiştir. Uyuşmazlıklara ilişkin kararlar ayrıca 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nden sonra ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden sonra verilen kararlar olarak ikiye ayrılmıştır. Deniz alanlarının

sınırlandırılması ile ilgili olarak halen Uluslararası Adalet Divanında yargılama sürecinde bulunan iki dava bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde, ilk olarak Akdeniz ve Karadeniz'deki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırma uygulamaları incelenmiştir. Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasındaki uyuşmazlıklardan bir tanesi olan kıta sahanlığı uyuşmazlığının tarihî incelemesinden önce Yunanistan için Ege Denizi'nin önemi üzerinde durulmuştur. Esas itibarıyla Yunanistan'ın 1973 yılında Taşoz adası açıklarında işletilebilir geniş petrol yataklarına ulaşması ile ortaya çıkan kıta sahanlığı uyuşmazlığı süreci, 1974-1976 tarihleri arasındaki gerilim, Yunanistan'ın Güvenlik Konseyine ve Uluslararası Adalet Divanına başvurusu, Bern Görüşmeleri ve Anlaşması, 1987 Taşoz Krizi, Davos Süreci başlıkları altında incelenmiştir. Yunanistan'ın Avrupa Birliği ülkesi olması, Türkiye'nin ise Avrupa Birliğine tam üyelik müzakerelerinin devam etmesi nedeniyle, Avrupa Birliği'nin Türkiye-Yunanistan ilişkisi üzerine etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Ege Denizi kıta sahanlığı uyuşmazlığında Türkiye ve Yunanistan'ın ileri sürdükleri karşılıklı tezler değerlendirildikten sonra, Uluslararası Adalet Divanı ve Hakem Heyeti kararları ışığında belirlenen ilgili şartların, Ege Denizi'nde uygulaması yapılmıştır. Son olarak basit anlamı ile uluslararası hukuk çerçevesinde deniz yatağı kaynaklarının Devletler arasında işbirliği ile geliştirilmesi konusunda bir yapı oluşturulması anlamına gelen ortak kalkınma rejimi açıklanmıştır. Dünya çapındaki devlet uygulamaları incelenerek Ege Denizi için bir çözüm önerisinde bulunulmuştur.

Çalışmanın amacı, kıta sahanlığı kavramını, hukukî rejimini ve Uluslararası yargı kuruluşlarının ilgili kararlarını inceleyerek, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde önemli bir yeri bulunan Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı konusunda kronolojik bir çalışma yaparak çözüm önerisi sunmaktır. Çalışmada, 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin kıta sahanlığı ile ilgili hükümleri, kıta sahanlığı ile ilgili olarak Devletlerin yaptıkları ikili antlaşmalar, Devletlerin yerel mevzuatları, Uluslararası Adalet Divanı ve Hakem Heyetleri tarafından verilen kararlar incelenmiştir. Çalışmaya ilişkin verilerin toplanması aşamasında, Dışişleri Bakanlığında ilgili

kuralların uygulayıcısı ve yorumlayıcısı olan bürokratlar ile Yunanistan Ege Üniversitesi ve İngiltere’de Cardiff ve Plymouth Üniversitelerindeki akademisyenlerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KITA SAHANLIĞI KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

I. KITA SAHANLIĞI KAVRAMI

Kıta sahanlığı, kıyı devletinin kara ülkesinin denizin altında süren doğal uzantısına verilen addır. Hukuksal anlamda kıta sahanlığı kavramı İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmış olup, yer bilimin bu konuda belirlediği ögeler üzerine dayanmaktadır. Bu nedenle, kıta sahanlığını hukuk açısından ele almadan önce dünyamızın yer bilim açısından yapısını kısaca tanımak gereklidir.¹

A. Deniz Yatağının Yer Bilim Açısından Yapısı

Kıta sahanlığı terimi aslında coğrafyacılar ve jeologlar tarafından kullanılan teknik bir terimdir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, deniz yatağının sahilden itibaren 100 kulaça (iki yüz metre) kadar derinleşmesi yavaş yavaş olmakta; 100 kulaçtan sonra bu derinlik birden bire artmaktadır. Sahilden bu 100 kulaç derinliğe kadar giden deniz yatağına coğrafyacılar ve jeologlar “kıta sahanlığı” adını vermişlerdir. Geological Nomenclator’ da kıta sahanlığı “kıtanın 100 kulaç hattına kadar deniz altı uzantısı” olarak tanımlanmıştır.²

Kıta sahanlığı için yapılan daha genel ve değişik bir tanım da şöyledir: “Jeolojik ve jeomorfolojik olarak, genellikle kıtanın açık derin deniz diplerine kadar uzanan su altında kalmış doğal uzanım bölümlerinden biri olan kıta sahanlığı, değişik derinliklere ve çukurlara sahip olmakla birlikte, genel eğimi 1/8 derece ile 3 derece arasında ve genişliği 1–1000 km. arasında değişebilen, dış sınırının su derinliği yeryüzü ortalamasına göre 130 m. olan, fakat genellikle 200 m. olarak da nitelendirilen kıtanın deniz altındaki doğal uzanım parçasıdır.”³

---

¹PAZARCI Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, 2.Kitap, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.363

²ÇELİK Edip, **Milletlerarası Hukuk**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977, s.273

³SAKALLIOĞLU Erhan, “Kıta Sahanlığı; Jeolojisi-Ekonomisi-Politikası”, **Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Sayı:2,Haziran 1977, s.5

Jeolojik olarak kıta kenarı bir kıtanın deniz kıyısından derin okyanus düzlüklerine kadar olan alanı kapsar. Bir kıta kenarı jeomorfolojik açıdan üç ana bölgeye ayrılır. Bunlar kıta sahanlığı, kıta yamacı ve kıta yokuşudur. Jeolojik ve bilimsel olarak “kıta sahanlığı” olarak tanımlanan alan, kıyıda başlar ve denizde birdenbire derinleşme veya eğimde ani artış gösteren yaklaşık 200 m. derinliğe kadar uzanır. Bu alandaki taban eğiminin değeri yaklaşık binde bir oranında olup, oldukça düşüktür. Burada sözü edilen jeolojik kıta sahanlığının Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi m.76’da tanımlanan hukukî kıta sahanlığı ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Kıta yamacı, kıta sahanlığının bittiği yerden başlar ve yüksek eğimli bir yamaç morfolojisi gösterir. Kıta yamacının eğimi 40’da bir civarındadır. Kıta yamacının en tabanı eğimde kırılmanın olduğu ve düzleşmenin başladığı yerdir ve bu noktadan sonra kıta yokuşu başlar. Kıta yokuşu ise, kıta yamacından sonra başlayan ve okyanus tabanı düzlüğüne kadar devam eden hafif engebeli bir dip topografyasına sahip alandır. Kıta yokuşunda topografya 1/1000 ile 1/40 arasında bir eğime sahiptir. ⁴

Kıta sahanlıklarının yeryüzündeki ortalama genişliği 65 km’dir. Bununla birlikte, Güney Amerika kıtasının batı kıyılarında olduğu gibi hiç kıta sahanlığının bulunmamasının yanı sıra, Avrupa ve Sovyetler Birliğinin Kuzey Denizi sahanlığı 1200–1300 km. genişliğe sahiptir. Bütün sahanlıklar dış sınırında görülen ve «sahanlık –yamaç kırılımı» olarak adlandırılan aşırı bir eğim artışıyla son bulurlar. Bu aşırı eğimle kıta yamacı başlar. Kıta sahanlıklarının dış sınırı olan «sahanlık –yamaç kırılımı» nın yeryüzündeki ortalama derinliği 145 metredir. Bu sınır yeryüzünün çeşitli yerlerinde 20 metreye kadar yükseldiği gibi, 300 metreden daha derinliklere de inmektedir. Bir başka değerlendirmeye göre ise, kıta sahanlıklarının dış sınırının ortalama derinliği 133,3 metredir. ⁵

---

⁴ ÖZTÜRK Hüseyin, “Jeolojik Kıta Sahanlığının Belirlenmesindeki Formülasyonlar”, **Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, der. GÜNDÜZ Aslan ve ÖZTÜRK Hüseyin, TÜDAV Yayın No:12, 2002, s.9 -10

⁵ SAKALLIOĞLU, s.5

B. Hukukî Kavram Olarak Kıta Sahanlığı

1. Genel Olarak

Kıta sahanlığının varlığı, coğrafyacılar ve jeologlar tarafından öteden beri bilinmekle beraber, kıta sahanlığı, hukukçuların ve siyaset adamlarının dikkatini, deniz dibi kaynaklarından yararlanma olanağı belirledikten sonra çekmiştir.⁶

Başta bir coğrafî kavram olan kıta sahanlığı, karanın deniz altında devam eden doğal uzantısıdır; hukukî olarak ise, karasularının ötesinde başlayıp belirli bir uzaklık ve derinliğe kadar giden deniz tabanı ve toprak altını ifade eder.⁷

Bir başka tanıma göre hukukî anlamda kıta sahanlığı, kıyı devletinin, karasularının ötesinde fakat kıyıya bitişik su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altındaki cansız kaynaklarını araştırma ve işletme konusunda münhasır egemen haklara sahip olduğu bir deniz alanıdır.⁸

Hukukî bir kavram olarak kıta sahanlığının tanımı, ilk kez, 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde yapılmıştır. Ancak, teknolojik gelişmeler, Sözleşmenin akdinden kısa bir süre sonra, bu tanımın yetersiz kalmasına neden olmuştur. Kıta sahanlığının tanımı, Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında yeniden yoğun tartışmalara yol açmış ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde bu konuda farklı bir yaklaşım benimsenerek, farklı bir tanım kabul edilmiştir.⁹

---

⁶TOLUNER Sevin, **Milletlerarası Hukuk Dersleri**,4.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul,1996 s.196

⁷SUR Melda, **Uluslararası Hukukun Esasları**,2.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Eylül 2006, s.335

⁸ KURAN Selami, **Uluslararası Deniz Hukuku**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2006, s.195

⁹TOLUNER, s.197

2. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığı Tanımı

1945 yılında Truman Bildirisi ile ön plana çıkan ve kısa bir sürede diğer devletler tarafından da kabul gören kıta sahanlığı kavramı ilk kez 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile formüle edilmiştir.

1958 tarihli Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 1. maddesinde kıta sahanlığı hukukî bir kavram olarak şu şekilde tanımlanmaktadır:

*“Bu hükümlerin uygulanması açısından, kıta sahanlığı terimi,
(a) Kıyıya bitişik, fakat karasuları bölgesi dışındaki, 200 metre derinliğe kadar veya bu sınırın ötesinde bulunup da üzerindeki sular derinliğinin oradaki doğal kaynakların işletilmesine olanak verdiği noktaya kadar uzanan, su altı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını;
(b) adaların kıyılarına bitişik su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını, ifade etmek üzere kullanılmıştır.”*

1958 Sözleşmesinde kıta sahanlığının tespitinde coğrafî ve jeolojik tarifinden tamamen farklı olarak iki kriterden yararlanıldığı göze çarpmaktadır: 200 metre derinlik kriteri ve doğal kaynakların işletilmesi imkânının bulunduğu derinlik kriteri. Kıta sahanlığı jeolojik olarak genellikle 200 metre derinlikte son bulur. Doğal kaynakların işletilmesi imkânının bulunduğu derinlik ise teknolojik gelişmeler sebebiyle değişebilecek bir derinliktir. Böyle bir çözümü benimsemekle, derinliği hiçbir yerde 200 metreye ulaşmayan sığ kıyılara sahip devletlerle, deniz dibinin birdenbire büyük derinliklere ulaştığı devletler arasında denge sağlanması amaçlanmaktadır.¹⁰

1958 Sözleşmesinde belirtilen kıta sahanlığının hukukî tanımı, coğrafî ve jeolojik tanımlarından iki açıdan farklılık göstermektedir.

---

¹⁰ KURAN, ss.196–197

a) Hukukî tanımı ile kıta sahanlığı, karasularının ötesindeki deniz yatağı ve deniz altı alanının toprak altını kapsarken, coğrafi veya jeolojik tanım karasuları altındaki deniz altı alanlarını da kapsamaktadır.

b) Kıta sahanlığı hukukî kavram olarak coğrafi tanımda belirtilen belirli özelliklere sahip olup olmamasına bakılmaksızın deniz yatağı alanını kapsamaması nedeniyle daha geniş bir anlam kazanmıştır.¹¹

1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 1. maddesinin a bölümünde belirtilen 200 metre su derinliği sınırı esas alınır, ortalama olarak;

Atlas Okyanusu'nun %13

Büyük Okyanus'un ve Hint Okyanusu'nun %4

Baltık Denizi'nin %100

Kuzey Denizi'nin %90

Akdeniz'in %15

Karadeniz'in %20

Ege Denizi'nin %50

oranında kıta sahanlığı ile kaplı olduğu görülür.¹²

3. 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Kıta Sahanlığı Tanımı

Teknolojik gelişmeler ve devletler arasında yaşanan sorunlar kısa bir süre sonra Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde yapılan tanımın yetersiz kalmasına neden olmuştur. Kıta Sahanlığının tanımı, Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında yeniden yoğun tartışmalara yol açmış ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde farklı bir tanım kabul edilmiştir.

Günümüz teknolojik gelişmeleri karşısında, deniz yatağı ve toprak altının doğal kaynakları üzerinde aşırı iddiaların önlenmesi için tek yol, doktrin tarafından

---

¹¹BOUCHEZ L.J., "Some Reflections on the 1982 Convention on the Law of the Sea and the Delimitation of Continental Shelf and Exclusive Economic Zone", **Proceedings of a Seminar at Jakarta**, Netherlands Institute of Transport, 22-27 August 1983, s.51

¹²SAKALLIOĞLU, s.5

da hep vurgulandığı üzere, işletilme olanağının bulunduğu derinlik kriterini sınırlayacak azamî bir genişliğin kabul edilmesidir. Nitekim Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında bu yaklaşım benimsenerek soruna bir çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Ancak, kıta sahanlığı haklarının ileri sürülebileceği deniz alanlarının azamî sınırının belirlenmesi gereği üzerinde daha başlangıçta bir görüş birliğine varılmışsa da, kıta sahanlığının genişliği sorunu Konferans gündeminin en tartışmalı konuları arasında yer almış olup, coğrafi ve jeolojik verilerle ekonomik gereksinimleri uzlaştırıcı bir çözüm üzerinde anlaşmaya varılması güç olmuştur. Karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 mil genişliğindeki deniz alanları, kıta sahanlığı haklarını içeren bir kavram olarak kabul edilmiş olan münhasır ekonomik bölge sınırları içine girdiğinde, bu konudaki tartışmalar esas itibariyle 200 mil ötesinde kıta sahanlığı haklarının talep edilip edilemeyeceği veya hangi koşullar altında ve nereye kadar talep edilebileceği noktalarında yoğunlaşmıştır. Bu tartışmalar sonucunda kabul edilmiş bulunan kıta sahanlığı tanımı, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesinde olduğu gibi, kıta sahanlığının coğrafi ve jeolojik anlamından esaslı biçimde ayrılan bir tanımdır. Bu nedenle hukukî anlamda kıta sahanlığı ile coğrafi anlamda kıta sahanlığını birbirine karıştırmamak gerekir.

Sahanlığın 82 Sözleşmesindeki tanımı hukukî açıdan üç temelden oluşmaktadır.

- a)Sahanlık 12 deniz mili olarak belirlenen karasularının dış sınırından itibaren başlamaktadır.
- b)Sahanlık kara parçasının doğal uzantısı boyunca, kıta kenarının dış sınırına kadar uzanmakta veya,
- c)Eğer kıta kenarının dış sınırı 200 mil uzaklığa uzanmıyorsa, karasuları esas hattından itibaren belirtilen uzaklığa kadar uzanacaktır.¹³

Kıta sahanlığı, Sözleşmenin VI. Kısımında 76–85. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin kıta sahanlığının tanımının yapıldığı 76. maddesi uyarınca, “Kıta sahanlığı, kıta

---

¹³BOUCHEZ, s.52

uzantısının en dış sınırına kadar kara ülkesinin doğal uzantısı boyunca karasularının ötesine uzanan su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsamına alır.”¹⁴

Sözleşme 76. madde ile kıta sahanlığının tarifini değiştirmiş ve kıyı devletine deniz alanlarının müsait olduğu yerlerde, kıta kenarının dış sınırına kadar uzanan su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını araştırma ve canlı olmayan kaynaklarını işletme hakkını vermiştir. Kıta kenarının 200 mile kadar uzanmadığı yerlerde, su altı alanlarının jeolojik yapısı ne olursa olsun, kıyı devletine 200 millik bir saha kıta sahanlığı olarak verilmiştir. Böylece de, kıta sahanlığı üzerinde hak tesis etmeyi doğal uzantı esasına dayandıran ilke bu alan içinde reddedilmiştir. Kıta kenarının 200 mili geçtiği hâllerde ise, kıta sahanlığı esas hatlardan itibaren her hâlde 350 deniz milini aşmayacaktır.¹⁵

1982 tarihli ve 1958 tarihli sözleşmelerin hukukî tanımları karşılaştırıldığında;

1. 1982 Sözleşmesindeki hukukî tanımı, 1958 tanımında olduğu gibi, sahanlığın coğrafî ve jeolojik kavramından oldukça sapmıştır.
2. 1982 tanımı 1958 tanımına göre daha özgündür.
3. 1982 Sözleşmesinde eğer hukukî kıta sahanlığı 200 milin ötesine “doğal uzantı” ve kıta kenarı” kavramları çerçevesinde uzarsa, 76. maddede belirtilen özel kuralların uygulanması tavsiye edilmektedir.
4. 1982 Sözleşmesi m.76 paragraf 1’de belirtilen kıta sahanlığı tanımı, sahanlık ve alan arasındaki sınırların belirlenmesi ile ilgili olup, aynı maddenin 10. paragrafında belirtilen kıyıları karşılıklı veya bitişik olan ülkeler arasında sınırlandırmaya ilişkin hükümlere uygundur.¹⁶

---

¹⁴TOLUNER, s.201

¹⁵ GÜNDÜZ Aslan, **Milletlerarası Hukuk ve Temel Belgeler ve Örnek Kararlar**, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. ,İstanbul, 2003,s.355

¹⁶ BOUCHEZ L.J.,s.53

II. KİTA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ TARİHİ GELİŞME

Kıta sahanlığı kavramının gelişiminin inceleneceği bu bölümde, gelişim 1945 Truman Bildirisinden önceki ilk adımlar ve Bildiriden sonraki devlet uygulamaları çerçevesinde incelenecektir.

A. Kıta Sahanlığı Üzerinde Devletlerin Hak İddiaları

1.1945 Truman Bildirisinden Önceki Gelişmeler

Uluslararası hukukta kıta sahanlığı deyimini ilk defa 1910 yılında, Portekiz tarafından balıkçılık konusundaki bildirimde kullanılmıştır.¹⁷ Daha sonra, kıta sahanlığı ile ilgili yapılan bildirim, 1916 tarihinde Rusya hükümeti tarafından Kuzey Kutbu adalarının Sibiryaya kıta alanının bir uzantısı olduğu iddiasıdır. Ancak bu iddia deniz altına ilişkin değildir.¹⁸

Kıyıdan itibaren deniz altında kalan ve 200 metre derinliğe kadar uzanan bu bölgede kıyı devletine yetkiler tanınması ilk kez bir İspanyol bilgini tarafından öne sürülmüştür. Kıta sahanlığının balık bakımından zengin bir bölge olduğunu saptayan *Odon del Buen*, 1916 yılında Madrid’te toplanan İspanya Ulusal Balıkçılık Kongresinde, kıyının uzantısı olan kıta sahanlığının kıyı devletine ait olmasını savunmuştur.¹⁹ Yine 1916 yılında, Arjantinli denizci, Segundo R.Storni, aynı görüşü öne sürmüştür; 1918’de ise Arjantinli milletlerarası hukuk profesörü *José Suarez*, Brezilya’da Sao Paulo Konferansında, güvenlik, ticaret ve özellikle balıkçılık nedenleriyle, karasularının genişletilmesinin zorunluluğundan söz etmiştir. Portekiz hükümeti de, 1927 yılında, Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından Kodlaştırma Konferansı’nın hazırlık çalışmaları için kurulmuş olan Ekspertler Komitesinin

---

¹⁷ DEMİRİSOY Selçuk, “Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sorunu”, **Madencilik Maden Mühendisleri Odası Dergisi**, Cilt: XIV Sayı.1, Ocak 197, s.3

¹⁸ WALDOCK C.H.M., “The Legal Basis of Claims to the Continental Shelf”, **Transactions of The Grotius Society**, Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year, Vol.36, 1950, s.122

¹⁹ ÇELİK, s.273

sorularına verdiği cevapta “kıta sahanlığının, kıyı devletinin karasuları içine alınması” tezini öne sürmüştür.²⁰

İngiltere ile Fransa arasında imzalanan 29 Eylül 1923 tarihli anlaşma ile, hiçbir egemenlik hakkı ileri sürülmemiş, her iki Devletin karasularına bitişik açık deniz alanında yapacakları midye avcılığının, iki tarafın düzenleyecekleri esaslar dâhilinde cereyan etmesi kararlaştırılmıştır.²¹

Genel olarak balıkçılığın göz önünde bulundurulduğu bu bildirimlerden sonra, deniz altı madenciliğinin, bir uluslararası konu olarak belirtildiği ilk belge, İngiltere ile Venezüella arasında 26 Şubat 1942 tarihinde imzalanan Paria Körfezi deniz altı bölgelerine ilişkin antlaşmadır. Bu antlaşma, kıta sahanlığı kavramının uygulanmasında bir dönüm noktası kabul edilmiş, o zamana kadar balıkçılıkla ilgili görülen bir kavram, deniz altı maden yataklarının işletilmesi ile ilgili olarak da kullanılmıştır. Paria Körfezi, İngiliz sömürgesi Trinidad ile Venezüella arasında bulunmaktadır. Bu körfez, derinliği 200 metreden az bir kıta sahanlığı teşkil etmekte ve bir petrol sahası olarak tahmin edilmektedir. 26 Şubat 1942 antlaşması ile bu körfezin “deniz altı sahaları” üzerinde iki âkit Devlet menfaatlerini “iyi niyetle” sağlamayı taahhüt etmektedirler. Antlaşmanın birinci, dördüncü ve beşinci maddelerinde, antlaşmanın uygulama alanı Paria körfezinin deniz yatağı ve yeraltı ile sınırlandırılmaktadır. Antlaşmanın ikinci maddesinde, İngiltere Kralı, tespit edilen hattın ötesinde kalan deniz altı sahası hakkında hiçbir egemenlik iddiasında bulunmayacağını taahhüt ederken, üçüncü maddede, Venezüella Cumhurbaşkanı, buna benzer bir taahhütte bulunmaktadır. Antlaşmanın altıncı maddesinde, gemilerin geçiş hakkına uyulacağı ve seyrişeferi tehlikeye sokacak tedbirlerin alınacağı belirtilmektedir.²²

---

²⁰ ÇELİK, s.273

²¹ AKIN Mehmet Zeki, **Karasuları İçsular Gemilerin Bu Sulardaki Rejimi ve Kıta Sahanlığı**, Ankara, 1978,s.252

²² MERAY Seha L., “Devletler Hukukunda Kıta Sahanlığı Meseleleri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 10,Sayı 1,s. 86

2.Amerika Birleşik Devletleri Bildirileri

Kıta sahanlığını uluslararası bir konu durumuna sokan, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın 28 Eylül 1945 tarihli iki bildirgesi olmuştur. Bu bildirgelerden biri kıta sahanlığındaki doğal kaynaklara, diğeri ise açık denizin bazı bölgelerindeki sahil balıkçılığına ilişkindir.

Bu ünlü bildirgenin Önsözünde Amerika Birleşik Devletlerinin, kıta sahanlığı konusunda izleyeceği politikanın gerekçesi açıklanmaktadır. Bu gerekçede;

“Amerika Birleşik Devletleri hükümetlerinin, dünyanın yeni petrol ve diğer maden kaynaklarına büyük ihtiyacını müdrük olarak, bu kaynakları bulmak ve bunlardan faydalanmak çabalarının teşvik edilmesi gerektiğine kani olduğu;

“Yetkili uzmanların bu çeşit kaynakların Birleşik Devletler sahillerinin ötesindeki kıta sahanlığında bulunduğu ve bunların işletilmesinin, modern teknolojinin gelişmesi sonucu, mümkün olduğu ya da çok yakında olacağı kanaatini belirttikleri;

“Kaynakları işletmek ve korumak için gereken etkili tedbirlerin alınabilmesi bakımından sahil devletinin kıta sahanlığının deniz yatağında ve bunun alt tabakalarındaki tabii kaynakları üzerinde yetkilerini kullanabilmesinin mâkul ve haklı olacağı;

“Kıta sahanlığının kıyı devletinin kara ülkesinin bir uzantısını teşkil ettiği;

“Kıyı devletinin, kendi kıyıları karşısındaki bu kaynaklardan faydalanmak bakımından zorunlu bulunduğu” belirtiliyor ve bu nedenlerle Amerika Birleşik Devletlerinin, kıta sahanlığının altındaki topraklarda ve deniz yatağında bulunan tabii kaynaklar bakımından izleyeceği politika şöyle saptanıyordu:

“Amerika Birleşik Devletleri hükümeti, açık denizin altında, fakat Birleşik Devletler sahillerine bitişik bulunan kıta sahanlığının deniz yatağı ile toprak altı tabii kaynaklarını kendisine ait yetki ve denetime tâbi saymaktadır. Kıta sahanlığının diğer devletlerin kıyılarına kadar uzanması ya da komşu bir devletle müşterek olması hâlinde, sınır, Amerika Birleşik Devletleri ile ilgili devlet arasında, hakkaniyet prensiplerine uygun olarak tespit edilecektir. Kıta sahanlığının üstündeki açık deniz niteliği ihlâl edilmeyecek ve bu sulara serbestçe seyrüsefer hakkına riayet olunacaktır.”

Truman Bildirisinde, kıta sahanlığından söz edilmekle beraber bunun tanımı yapılmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, “kıta sahanlığının deniz yatağı ve toprak altı doğal kaynaklarını kendisine ait ve kendi yetki ve denetimine tâbi saymaktadır.” Böylece de kıta sahanlığı üzerinde bir egemenlik iddiasında bulunulmadığı; ancak, doğal kaynaklar üzerinde bir mülkiyet hakkı ve bunların işletilmesi sırasında, denetim yetkisi öne sürüldüğü belirtilmek istenmiştir.²³

3.Latin Amerika Uygulamaları

Latin Amerika Devletlerinin hepsi, esas itibariyle karasuları üzerinde sahip oldukları egemenlik haklarını açık denizin bir kısmı üzerinde de kurmak istemektedirler. Bunu yaparken istedikleri hakkın içeriğini açık olarak egemenlik olarak belirtmektedirler. Bu Devletlerden bazıları, kıta sahanlığını, bazıları hem kıta sahanlığını hem de bunu kaplayan suları, bazıları da kıta sahanlığı ile ilgili olsun veya olmasın tespit ettikleri saha içinde kalan suları egemenliklerine dâhil etmek istemektedir.²⁴

Meksika, Amerika Birleşik Devletleri Bildirisinden birkaç hafta sonra deniz üstü kaynakları da dâhil olmak üzere tüm doğal kaynakları ile birlikte bitişik kıta sahanlığı üzerinde hak iddiasında bulunmuştur.²⁵

---

²³ ÇELİK, ss.275–276

²⁴ MERAY, s.99

²⁵ WALDOCK, s.128

Devlet Başkanlığının 29 Ekim 1945 tarihli beyannamesi, kıta sahanlığı hakkında şu görüşlere yer vermektedir:

“Geçmiş birkaç yılın tecrübeleri, uzun asırlar boyunca kontrol dışında kalmış ve kullanılmamış olan tabii kaynakların muhafaza altına alınmasını kaçınılmaz hâle getirmiştir. İlmî çalışmalar, kıta sahanlığında sıvı ya da gaz halinde minerallerin, fosfat, kalsiyum, hidrokarbon gibi elementlerin bol miktarda bulduklarını ortaya koymuştur. Diğer taraftan balıkçılık da bu sahanlıkta pek önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenlerle Meksika Hükümeti, bu zenginlikleri korumak, onları işletmek, insanlığa yararlı hale getirmek için ülkeyi, Atlantik ve Pasifik Okyanusları yönünden çevreleyen deniz parçaları üzerinde Meksika Körfezi içinde, kıta sahanlığını kontrol altına alır. Bu halde karşılıklı anlaşmalarla ya da uluslararası deniz rejiminin öngördüğü esaslar dâhilinde, diğer devletlerin serbest seyir ve seferini temin eder. Kıta sahanlığı deniz altı platformu olarak 200 metre derinliğe kadar giden zemindir. Bu sahanlık denizin derinliklerinden dik bir şekilde yükselmez. Kıyıdan açığa doğru derinliği 200 metre olan noktaları birleştiren çizginin tesis ettiği platform kıta sahanlığıdır. Sahanlık böylece açık bir şekilde ana kara parçasının bir uzantısı ve onun ayrılmaz cüz’ünü teşkil eder. O halde Meksika Devletinin egemenliğine ve yargı yetkisine tâbidir.”²⁶

Nikaragua’nın, 1950 tarihli Anayasasında belirtilen kıta sahanlığı tanımına göre, Nikaragua millî ülkesi, kara suları ve kıta sahanlığını da içine almaktadır.²⁷

Arjantin, 1944 tarihli Başkanlık Kararnamesi ile kıta sahanlığı ve kıta ucu denizi üzerinde egemenlik bildirisinde bulunmuş, aynı bildiri 1946 Ekim Başkanlık Kararnamesi’nde de tekrarlanmıştır.²⁸

Kararnameye göre, deniz altı platformu, aynı zamanda kıta sahanlığı olarak adlandırılan bölge, jeomorfolojik bakımdan ana kara parçası ile bir bütün hâindedir.

---

²⁶ AKIN Mehmet Zeki, s.265

²⁷GÜNDÜZ Aslan, **The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution**, Marmara Üniversitesi Yayın No: 490, İstanbul 1990, s.38

²⁸WALDOCK, s.129

Bu sahayı kapsayan sular güneş ışınları sayesinde bitkisel ve hayvansal canlıların faaliyetlerini artıran biyolojik karakterde kıta ucu denizini teşkil ederler. Arjantin kıta sahanlığı, onun maden rezervleri sahasını da içine alır ve Arjantin devletinin egemenliğine tâbidir. Kıta sahanlığında bulunan petrol ve her çeşit maden rezervleri üzerinde Arjantin milletinin hakkı vardır. Bunların işletilmesi devlete aittir. Her halde bu sahayı kapsayan sularda her türlü seyir ve sefer serbesttir.²⁹

Şili, 23 Haziran 1947 tarihli Devlet Başkanlığı tebliği ile kıta sahanlığını tespit etmiştir. Tebliğ ile Şili Hükümeti, kıta sahanlığı üzerinde egemenlik hakkı olduğunu ve bu sahanın 200 deniz millik mesafeye kadar uzadığını beyan etmiştir.³⁰

Peru Devlet Başkanlığının, 1 Ağustos 1947 tarihli beyannamesi kıta sahanlığının jeomorfolojik yapılışı itibari ile ana kara parçasının ayrılmaz bir bölümü olduğunu tespit ediyordu. Bu sahanlıkta bulunan bütün zenginliklerin mirasçısının Peru Devleti olduğuna işaret ediliyordu. Peru kıta sahanlığı 200 deniz mili olarak tespit edilmiştir. Peru'ya ait adaların bulunması hâlinde 200 millik mesafe, bu adaların bitişik sularından itibaren ölçülür. Ayrıca 12 Mart 1952 tarihli Petrol Kanununda, kıta sahanlığı ile ilgili hükümler bulunmaktadır.³¹

Guatemala, 30 Ağustos 1949 tarihli kanun hükmünde kararname ile kıta sahanlığını şu şekilde tespit etmiştir:

“Toprak ya da deniz altında bulunan petrol rezervleri toprak ve deniz altına doğru yayılmış olsun olmasın, Guatemala Cumhuriyetini çevreleyen kıta sahanlığının azamî uzantısına kadar milletin malıdır ve bunlar üzerinde devletin mevcut olan egemenlik hakkı devredilemez, zamanaşımına uğrayamaz.”³²

---

²⁹ AKIN, s.264

³⁰ AKIN, s.266

³¹ AKIN, s.265

³² GÜNDÜZ, s.35

Kosta Rika, 7 Kasım 1949 tarihli kanun hükmünde kararname ile devlet egemenlik hakkının karasuları, bitişik sular ve kıta sahanlığı üzerinde de kullanılacağı ve derinliği ne olursa olsun, Kosta Rika kıyılarından itibaren 200 deniz millik bir mesafe dahilindeki suların ve su altı zenginliklerinin Kosta Rika'ya ait olduğu belirtilmiştir.³³

Honduras Kongresinin 7 Mart 1950 tarihli kararnamesine göre, deniz altı platformu ya da Atlantik ve Pasifik Okyanusları yönlerinden Honduras'ı çevreleyen sular, derinlikleri ve genişlikleri ne olursa olsun, Honduras millî arazisinin bir parçasını teşkil ederler ve Honduras devletinin egemenliğine tabidirler.³⁴ Honduras, Güney Amerika ülkeleri arasında, hem Atlantik Okyanusunda hem de Pasifik Okyanusunda 200 mil sınırını belirleyen dördüncü ülkedir. Bildirimini jeolojik ve jeomorfolojik etmenlere dayandırmasına rağmen 200 millik genişliğin varlığını açıklamak oldukça güçtür.³⁵

Brezilya Cumhurbaşkanı'nın 8 Kasım 1952 tarihli kararnamesinde kıta sahanlığı, Brezilya ülkesinin bir devamı olarak nitelendirilmiştir. Kıtaya ve adalara bitişik sahanlık, denizin altına doğru ilerlemekte ise de, aslında bu su altı ülkesi olup, ana kara parçası ile bir bütün teşkil eder. Devletin bu saha üzerinde egemenlik hakkı ve yargı yetkisi vardır. Bu deniz kesimindeki petrol ve maden yataklarının işletilmesi hakkı, yalnız Brezilya devletine aittir. Bu deniz kesiminde seyir ve sefer serbestliği ve denizlerin serbestliği prensibi bütün kapsamı ile yürürlüktedir.

El Salvador Devletinde 7 Eylül 1950 tarihli Anayasa tâtili ile ülke sınırları genişletilmiş ve kıta sahanlığı ülkeye dahil edilmiştir. Bu cihet ayrıca 12 Aralık 1950 tarihli Devlet Başkanı kararnamesi ile teyit edilmiştir.³⁶

---

³³ AKIN, s.264

³⁴ AKIN, s.264

³⁵ GÜNDÜZ, s.36

³⁶ AKIN, s.264

4. İngiltere Uygulamaları

1942 yılında İngiltere ve Venezüella arasında imzalanan Paria Körfezi Anlaşması taraflara körfez açık deniz tabanında araştırma ve kullanım konusunda münhasır haklar tanıyan ilk sözleşmedir. Anlaşmaya göre, Paria Körfezi deniz altı iki alana ayrılmıştır ve her bir taraf diğerinin bölgesi üzerindeki bağımsız haklarını ve kontrolünü kabul ettiğini belirtmiştir.³⁷ Daha sonra İngiltere 6 Ağustos 1942 tarihli kararı ile Paria Körfezi deniz yatağı ve alt tabakasının yönetimini Trinidad ve Tobago kolonisine bağlamıştır.³⁸

İngiltere, İngiliz sömürgeleri Bahama için 26 Kasım 1948 tarihinde, İngiliz Hondurası için 9 Ekim 1950 tarihinde, Jamaika için 26 Kasım 1948 tarihinde, Falkland Adaları için ise 21 Aralık 1950 tarihinde kıta sahanlığı iddiasında bulunmuştur.³⁹

5.Körfez ülkeleri bildirimleri

Suudi Arabistan'da kıta sahanlığı 28 Mayıs 1949 tarihli kraliyet beyannamesi ile düzenlenmiştir.

Abu Dabi, Umman, Bahreyn, Kuveyt gibi devletlerde muhtelif kanun hükmünde kararname, tebliğ şeklindeki mevzuatla 1945–1949 tarihleri arasında kıta sahanlığı rejimi düzenlenmiştir.⁴⁰

---

³⁷ WALDOCK C.H.M, s.131

³⁸ GÜNDÜZ, ss.20–21

³⁹ MERAY, s.109

⁴⁰ AKIN, s.266

B. Kıta Sahanlığı ile İlgili Hukukî Düzenlemeler ve Sınırları

1945 Truman Bildirisi ile ilk kez yazılı olarak belirtilen kıta sahanlığı kavramının dünya çapında Devletler tarafından farklı yorumlanması ve uygulanması, uluslararası alanda düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. İlk olarak Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonu çalışmaları sonucunda 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi hazırlanmıştır. Sözleşme hükümlerinin uygulama ile uyum sağlamaması sonucu 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin altıncı bölümü ile kıta sahanlığı kavramında ilgili değişiklikler yapılmıştır. Bu bölümde bu iki uluslararası sözleşmelerin hazırlık süreçleri incelenecektir.

1. Kıta Sahanlığı Konusunda Geliştirilen Teoriler ve Genel Görüşler

a. Kıta Sahanlığı Konusunda Geliştirilen Teoriler

1950 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından kıta sahanlığının hukukî rejimi üzerinde çalışılmaya başlandığında, bilim adamları arasında karasularının ötesindeki deniz altı alanlarının hukukî statüsü konusunda fikir birliği mevcut değildi. Yazarların konu ile ilgili farklı görüşleri mevcuttu. Sadece iki husus uyuşmazlık dışında bırakılmıştı. Bu hususlardan birincisi kıyı devletinin karasularındaki mutlak yetkisi, ikincisi ise, açık deniz özgürlüğü idi. Ancak konu deniz altının hukukî statüsüne geldiğinde görüşler farklılaşmaktaydı.⁴¹

Kıta sahanlığının hukukî bünyesi üzerinde 1945'lerden itibaren bazı teoriler geliştirilmiştir. Bunların başlıcaları şunlardır;⁴²

- İşgal teorisi
- Gelişmemişlik teorisi
- Sektör teorisi
- Aidiyet teorisi
- Ekonomik amaç teorisi
- Bitişiklik teorisi

---

⁴¹ GÜNDÜZ, s.48

⁴² AKIN, s.254

Bu teoriler içerisinde en önemlileri aidiyet ve ekonomik amaç teorileridir. Diğerlerine kıyasla bu görüşler daha çok ağırlık kazanmışlardır.

İşgal teorisi birkaç noktadan zayıf ve eksik bulunmuştur. Öncelikle, teori ilk gelenin hak sahibi olması temeline dayanıyordu. Bu teoriye göre, deniz altı alanına çok uzakta olan bir ülke gelerek alanı bitişik ülkenin menfaatlerini gözetmeksizin işgal edebilmekteydi. Teknolojik olarak gelişmiş ülkeler gelişmemiş ülkelerin kıyılarına ait deniz altı alanlarını işgal edebilir, teknolojik olarak gelişmemiş ülkelerin bitişik deniz altı alanlarından yararlanamaması söz konusu olabilmektedir. Bu durum uluslararası topluluğu oluşturan üyeler arasında anlaşmazlıklara yol açabilmektedir.⁴³

Aidiyet teorisi, Başkan Truman tarafından 1945 yılında ilk defa ortaya atılmıştır. Başkan Truman bu tezi ileri sürerken kıta sahanlığı üzerinde kıyasal devletin yargı ve kontrol hakkını kullanma imkânı sağlamasını kast ve temin etmeye çalışmıştır. Bu teori yine ilk defa, sahanlığın, kıtanın deniz altındaki uzantısı olduğu yolundaki görüşün doğmasına yol açmıştır. Teoriye göre kıyasal devletin sahanlık üzerinde «ipso facto» ve «ab initio» hakları vardır. Bu karakteri itibarıyla kıta sahanlığı ne «res nullius» ne de «res communis» tir. Kıyı devleti sahanlık üzerinde yargı ve kontrol hakkını kullanır. Kıta sahanlığını işgal etmesine gerek yoktur.

Ekonomik amaç teorisi de gerçeklerle çok iyi bağdaşabilen bir teoridir. Bu teorinin iki dayanağı olan “keşif, araştırma, bulma” ve “işletme” ekonomik amaç ve teknolojik gelişime paralel olarak ilerlemektedir.

Uygulamaların birçoğunda ekonomik amaç teorisi, aidiyet veya da işgal teorisinden daha mantıklı görünüme sahiptir. Çünkü aidiyet teorisinde sınır yoktur. Ekonomik amaç teorisinde ise, deniz altı kaynaklarının araştırılıp bulunması ve işletilmesi teknolojik gelişme ve kapasite ile sınırlıdır. Bu teorinin zayıf tarafı, teknolojisi gelişmemiş olan devletlerin aleyhine bir durum yaratmasıdır. Bununla

---

⁴³ GÜNDÜZ, s.52

beraber teori 1958 Cenevre Konferansı'nda geniş taraftar bulmuş ve bu konferansta imzalanan Sözleşmede yer almıştır.⁴⁴

b. Kıta Sahanlığı Konusunda Bilim Adamlarının Görüşleri

Kıta sahanlığının bir uluslararası sözleşme ile düzenlenmesi aşamasında farklı teoriler mevcut olduğu gibi doktrinde de farklı görüşler bulunmaktadır.

Gidel, Higgins ve Colombos gibi bazı yazarlar açık deniz yatağının ayrılmayacağı ve üzerindeki sulardan bağımsız olarak ele alınamayacağını belirtiyordu. Bu suretle deniz yatağının ve üzerindeki suların aynı rejimin konusu olması gerektiği üzerinde duruyorlardı. Sonuç olarak deniz yatağı tüm devletlere eşit şekilde açık olmalıydı. Münferit devletler için münhasır haklar sadece zamanaşımı veya diğer devletlerin kabul etmesi hâlinde kazanılabilirdi.⁴⁵ Prof.Gidel, balıkçılık vesilesi ile kurulan sabit tesislerin bulunduğu yer üzerinde mülkiyet hakkı tesis edebilmek için uzun süreli bir kullanma ve diğer devletlerin, özellikle coğrafi şartları itibarıyla itiraz edebilecek durumda olan devletlerin, bunu kabul etmeleri ve deniz üzerinde serbest ulaşımaya hâlel gelmemesi gibi koşulların tahakkuk etmesini ileri sürmüştür.⁴⁶ Sonuç olarak bu teorinin isabetli olduğu kabul edildiğinde, kıta sahanlığı kavramı bütünüyle uluslararası hukuk ile çelişmektedir. Bu durumda açık denizlerin deniz altı alanlarındaki tüm kaynakların bireysel kullanımını imkânsız hale gelmektedir.⁴⁷

Diğer bir görüşe göre ise, *Mouton*, deniz yatağı ve su kısmı ile toprak altı arasında bir ayırım yapılması gerektiğini belirtiyordu. Mouton'a göre, açık deniz yatağının işgal edilmemesi kaydıyla, açık denizlerde yerleşik balıkçılık üzerinde kıyı devletinin tarihî hakları istisnaîdir. Yazarın görüşüne göre, deniz yatağının kullanımı diğer devletlerin haklarına müdahale etmek anlamına gelirken, toprak altının kullanımını bu anlama gelmemektedir. Deniz yatağı sahipliği ile oradaki kaynakların sahipliğini ayırt edildiğinde, doğal kaynaklar kıyı devletine tahsis edilirken, deniz

---

⁴⁴ AKIN, s.254

⁴⁵ GÜNDÜZ, s.49

⁴⁶ AKIN, s.272

⁴⁷ GÜNDÜZ, s.49

yatağı açık deniz rejimi altında kalmalıdır. Kıyı devletine tahsis edilmesinin nedeni ise, deniz yatağı alanlarının bitişikliğinin aksine güvenlik etmenidir.⁴⁸

Diğer yandan, *Fauchille, Westlake, Hurst ve H.A. Smith* gibi yazarlar deniz yatağının denizin ayrılmaz bir parçası olmadığını belirtmiştir. Yazarlar diğer devletlerin rızaları olmaksızın deniz altına bağımsızlık kazandırılabilceği görüşündedir. Bazı yazarların çalışmalarında da açıkça belirtildiği üzere, söz konusu deniz yatağı belirli bir bölümden ibaret olup büyük bir alanı kapsamamaktadır.⁴⁹

Hukukî statü ile ilgili diğer bir çekişmeli nokta ise, açık denizlerde deniz yatağı ve toprak altının farklı hukukî statülere sahip olup olmadığıdır. Bazı yazarlar deniz yatağı hukukî statüsünün toprak altından tümüyle farklı olduğunu düşünürken, bazıları ise ikisi arasındaki farklılığın sorun dışında olduğunu belirtmiştir. Deniz yatağının veya toprak altının hukukî statüsü konusunda görüş ayrılıkları olmasına rağmen, hemen hemen tüm yazarlar, denizin toprak altının res nullius olduğu ve bu nedenle başka devletler tarafından kullanılabilceği ve maden çıkararak veya tünel için delerek zilyetlik haline dönüştürebilceğini belirtmektedir. Bu konuda mutabakata varılmasının nedeni ise, kıyıda başlayarak toprak altında bu tür faaliyetlerin yürütülmesinin seferleri veya balıkçılığı engellemeyecek olmasıdır. Oysa deniz yatağının kullanımını durumunda, faaliyetlerin su bölümünde de sürdürülmesi gerekliliği nedeniyle açık denizlerin özgürlüğünü engellemesi kaçınılmazdır.⁵⁰

1948 yılında Uluslararası Hukuk Derneği'nin Brüksel'de düzenlediği bir konferansta kıta sahanlığı problemi geniş boyutları ile ele alınmış ve özellikle Hollandalı hukukçu Feith tarafından hazırlanan rapor üzerinde önemle durulmuştur. Feith, bu raporunda iki önemli kural teklif etmektedir. Bu kuralların her ikisi de devletler hukuku alanında ve özellikle Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonu tarafından düzenlenen konferanslarda tartışma konusu olmuştur. Feith'in görüşüne göre;

---

⁴⁸ GÜNDÜZ, ss.49-50

⁴⁹ GÜNDÜZ, s.50

⁵⁰ GÜNDÜZ, s.51

1. Diğer bir devletin kıyısına kadar uzanmamış olan, ya da diğer bir devletle bölüşülmemiş bulunan kıta sahanlığı kıyı devleti tarafından uzun süreden beri işgal edilmekte ise veya özel bir tebliğle iltihak edilmesine ihtiyaç yoksa “de plano” kıyasal devletin otoritesi altına girer.
2. Birçok devlete ait olan birçok kıta sahanlığı mevcut olduğu takdirde yalnız bu devletler arasında saptanacak kıta sahanlığının genişliği tayin ve tespit edilmelidir. Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonunun üzerinde durduğu prensip bu ikinci prensiptir.⁵¹

2. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi

Deniz Hukuku Kodifikasyonu Konferansı, 24 Şubat 1958 tarihinde Cenevre’de toplanmıştır. Cenevre Konferansına ülkemiz dahil, seksen altı Devlet katılmıştır. Konferans sonunda Karasuları ve Bitişik Bölge Hakkında Sözleşme, Açık Denizler Hakkında Sözleşme, Açık Denizlerde Balıkçılık ve Açık Denizlerin Canlı Kaynaklarının Muhafazası Hakkında Sözleşme ve Kıta Sahanlığı Hakkında Sözleşme olmak üzere dört Sözleşme kabul edilmiştir.⁵²

Uluslararası Hukuk Komisyonu, Deniz Hukuku üzerindeki çalışmaları kapsamına kıta sahanlığını da almış, 1951 yılındaki üçüncü toplantı döneminde bu konuya ilişkin madde tasarılarını görüşerek kabul etmiştir. Ardından Komisyonun görevlendirdiği özel raportör, bu maddeleri hükümetlerin gönderdikleri mütalaaların ışığı altında, yeniden incelemiş ve hazırladığı rapor, komisyonun 1953 yılındaki beşinci toplantı döneminde ele alınmış; kıta sahanlığının sınırlarına ilişkin madde dışında büyük bir değişiklik yapılmamıştır. Komisyon, 1956 yılındaki sekizinci toplantı döneminde meseleyi tekrar görüşmüş; kıta sahanlığının sınırlarına ilişkin madde bir daha değişikliğe uğramış ve Komisyon deniz hukuku üzerindeki çalışmalarını bitirerek 73 maddeden oluşan tasarısını Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunmuştur.⁵³

---

⁵¹ AKIN, s.273

⁵²MERAY Seha L., “Kıta Sahanlığı Hakkında Cenevre Sözleşmesi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 13,Sayı 4, s. 81

⁵³ ÇELİK Edip, s.277

1958 Cenevre Konferansının Dördüncü Komisyonu, bu tasarının kıta sahanlığına ilişkin 67–73.maddeleri üzerinde çalışmalarına 20 Mart 1958 tarihinde başlamış ve Konferans Genel Kurulu'ndaki yirmi dokuz müzakereden sonra bu maddeler, “Kıta Sahanlığı Sözleşmesi” şeklini almıştır.⁵⁴

Konferansta, kıta sahanlığı ile ilgili olarak 15 maddelik bir metin kabul edilmiştir. 29 Nisan 1958 tarihinde kabul edilen bu sözleşme metnini 62 devlet imzalamıştır. Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir.⁵⁵

a.Kıta Sahanlığının Tanımlanması

Milletlerarası Hukuk Komisyonu, 1951 toplantısında, kıta sahanlığını şöyle tanımlıyordu:

“Kıta sahanlığı terimi, sahillere bitişik, fakat kara sularının dışında, üzerindeki sular derinliğinin doğal kaynakların işletilmesine olanak verdiği noktaya kadar uzanan deniz yatağı ve deniz altı bölgelerinin toprak altını ifade eder.”

Bu tanımlama, suların derinliği nedeniyle doğal kaynakların işletilmesine teknik bakımdan olanak bulunmayan bölgeleri kıta sahanlığı dışında bırakmakta idi. Kıta sahanlığı rejiminin belirlenmesi başlangıcında derinlik konusunda komisyon tarafından kesin sınır çizilmemesinin nedeni, teknik gelişmelerin yakın bir gelecekte, 200 metreden fazla derinliklerdeki kaynakların işletilmesi olanağını sağlayabileceği görüşüdür.⁵⁶

1953 toplantısında, Komisyonun “işletilebilme” ölçütünü bıraktığını ve 200 metre derinliği benimsediğini görüyoruz. Komisyon bu kez, “200 metre derinlik sınırının hâlen ve muhtemelen daha uzun zaman, her türlü pratik ihtiyacı

---

⁵⁴ WHITEMAN Marjorie M., “Conference on the Law of The Sea: Convention on The Continental Shelf”, **The American Journal Of International Law**, Vol.52, No:4, Oct.1958, s.632

⁵⁵ AKIN, s.290

⁵⁶ GUTTERIDGE J.A.C., “The Regime of The Continental Shelf”, **Transactions of the Grotius Society**, Vol.44, Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year 1958-59, s.78

karşılatabileceğini” öne sürüyor ve “Devletlerin değişik sınırlar kabul etmelerinin güçlükler doğuracağını” belirtiyordu.

1956 yılında, Komisyon, konuyla ilgili maddeyi bir daha değiştirmektedir. 1956 yılının mart ayında Dominik Cumhuriyetinde toplanan “Tabiî Kaynakların Korunması: Kıta Sahanelığı ve Okyanus Suları” Amerikalılararası İhtisas Konferansı’nda, kıyı devletinin haklarının, 200 metre derinlikten öteye, “suların derinliğinin, deniz yatağı ve bunun altındaki doğal kaynakların işletilmesine olanak verdiği noktaya kadar” uzatıldığını saptayan komisyon, madde tasarısına hem 200 metre derinliği, hem de “işletilebilen derinlik” ölçütünü koymayı çoğunlukla kararlaştırmıştır.⁵⁷

1958 Cenevre Konferansı’nın Dördüncü Komisyonu, Milletlerarası Hukuk Komisyonunun madde tasarısını aynen benimsemiş, aynı zamanda Filipin delegasyonu tarafından maddeye ikinci paragraf olarak eklenmesi yönündeki “Bu maddelerdeki tüm atıflar, ada kıyılarının benzer deniz altı alanlarına da uygulanacak şekilde anlaşılmalıdır.” önerisini de kabul etmiştir.

Kıta sahanlığının genişliğinin belirlenmesi konusunda, Yugoslavya tarafından ileri sürülen karasularının dış sınırını 100 mil aşmayacak şekilde 550 metre kıstası, Fransa ve Lübnan tarafından ileri sürülen işletme derinliğinin kaldırılması hususu, Hindistan tarafından ileri sürülen sadece 550 metre kıstası, Almanya’nın sahanlık sınırı veya 200 metre kıstası, Kanada’nın ileri sürdüğü sahanlık sınırı ve 550 metre kıstası, Panama’nın ileri sürdüğü kıta sahanlığı ve kıta yamacı kıstası ve Kore’nin ileri sürdüğü sadece işletilebilirlik kıstaları ise Komisyon tarafından benimsenmeyen görüşlerdir.⁵⁸

AKIN’a göre bu madde ile adalara kıta sahanlığı tanınması, konferanstan beklenen sonucun alınmasını engellemiştir. Sahillerden çok uzakta bulunmayan ya da kapalı bir denize serpilmiş olan adalar, morfolojik ve biyolojik yapı itibariyle uzun ya da kısa bir süre önce ana kara parçasından ayrılmış olmakla beraber, kara

---

⁵⁷ ÇELİK, s.278

⁵⁸ WHITEMAN, s.634

parçası ile bir benzerlik arz eder; ana kara parçasının toprak karakterini taşır. Bu durumda adaların kendi morfolojik yapılarına uygun kıta sahanlıkları bulunduğu görüşünü ileri sürmek mümkün değildir. Özellikle bir kapalı denizi dolduran irili ufaklı her adaya bir sahanlık tanımak, o denizi ortadan kaldırmak olur.⁵⁹

b. Kıta Sahanlığı Üzerinde Kıyı Devletinin Hakları

Sözleşmenin ikinci maddesi kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde araştırma yapma ve doğal kaynakları işletme hakkı konusunda düzenlemeler getirmektedir. İkinci madde, onaylama aşamasında çekince koyma hakkının tanınmaması açısından önemli maddelerden biridir. Sözleşmenin, kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki egemen haklarını düzenleyen ikinci maddesinin birinci paragrafı, tasarının 68. maddesi ile benzerlik göstermektedir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun açıklamalar bölümünde üç husus daha sözleşme maddelerine eklenmiştir. “Kıyı devleti doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi amacıyla kıta sahanlığı üzerinde egemen haklar kullanır” ifadesi konferansta bazı katılımcılar tarafından kabul görmemiştir. Özellikle Latin Amerika temsilcileri “egemen haklar” terimini egemenlik ile değiştirmek istemişler, ancak teklif konferansa katılan temsilcilerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul görmemiştir.⁶⁰ İkinci paragraf egemen hakların kıyı devleti tarafından bizzat kullanılmaması hâlinde de münhasır olduğunu, üçüncü paragraf ise kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarının geçerliliğinin işgal veya açık bir duyuruya bağlı olmadığını belirtmektedir.⁶¹

Sözleşmenin ikinci maddesinin dördüncü paragrafı ise doğal kaynakların tanımını yapmaktadır. Maddeye göre, sabit türlere ait canlı organizmalarla, yani hasat safhasında ya deniz yatağının üzerinde ya da altında hareketsiz olan veya deniz yatağı veya toprak altı ile devamlı şekilde fizikî temas hâlinde olmadıkça hareket edemeyen organizmalarla, birlikte deniz yatağı ve toprak altının mineral ve diğer canlı olmayan kaynaklarından ibarettir.⁶² Bu özellikler yüzen balıkları tanım dışında

⁵⁹ AKIN, s.290

⁶⁰ GUTTERIDGE J.A.C,s.85

⁶¹ YOUNG Richard, “The Geneva Convention on the Continental Shelf: A First Impression”, **The American Journal of International Law**, Vol. 52, No. 4. ,1958, s.734

⁶² KURAN, s.272

bırakırken, aynı zamanda kral yengeç gibi deniz yatağına sürekli sabit olarak önemli mesafeler kat edebilen kabukluları da tanımlama dışında bırakmıştır.⁶³

Sözleşmenin üçüncü maddesi 1956 tasarısının 69. maddesi ile aynıdır. Madde kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarının, onun üzerindeki suların açık deniz olarak hukukî statüsünü veya hava sahasının statüsünü etkilemeyeceğini belirtmektedir. Maddenin görüşülmesi aşamasında Arjantin'in "Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları açık denizlerde sefer serbestliğini veya bu sular veya kıta sahanlığı üzerini kaplayan sular üzerindeki hava sahası rejimini etkilemez" şeklindeki teklifi yapılan oylamada kabul edilmemiştir. Yugoslavya ise "mevcut sözleşmenin 71.maddesindeki sınırlamalarla bağlı kalmak şartıyla" ifadesinin maddenin başına eklemesi teklifinde bulunmuş, teklif reddedilmiştir.⁶⁴

Sözleşmenin dördüncü maddesi 1956 tasarısının 70. maddesi ile aynıdır. Maddeye göre, kıta sahanlığının araştırılması ve doğal kaynaklarının işletilmesi amacıyla makul tedbirleri alma hakkı saklı kalmak üzere, kıyı devleti kıta sahanlığı üzerinde deniz altı kablolarının ve boruların döşenmesi ve bakımını engelleyemez. Sadece Konferans tarafından "ve boruları" ifadesi İngiltere'nin teklifi ile eklenmiştir. Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan metinde su altı boru hattının dahil edilmemesinin nedeni, büyük hacimde bir tesis olması ve sahanlık içindeki çalışmalara mâni olacağı oradaki doğal kaynakları tahrip edeceği görüşüdür.⁶⁵

Sözleşmenin sekiz fıkradan oluşan 5. maddesine göre, kıyı devleti kıta sahanlığının araştırılması ve kaynaklarının işletilmesi çalışmaları yaparken, seyir ve sefer serbestliğine veya denizin canlı kaynaklarının muhafazasına haksız yere müdahale etme hakkına sahip değildir.

Kıta sahanlığındaki doğal kaynakların keşfi ve işletilmesi için sahanlıktaki açık deniz rejimine hâlel vermemek ve seyir ve sefer serbestliğine mâni olmamak

---

⁶³ GUTTERIDGE J.A.C, s.87

⁶⁴ WHITEMAN, ss.640-641

⁶⁵ WHITEMAN, s.642

kaydıyla, kıyı devleti, gerekli tesisleri kurabilir, güvenlik bölgeleri oluşturabilir. Bu nedenle kurulmuş tesis ya da yerleştirilmiş cihazların etrafında, bunların dış kenarından itibaren yerleştirilmek üzere 500 metrelik bir alanı içine alabilecek güvenlik bölgesi tesis edebilir. Kıyı devleti bu güvenlik bölgelerini ilân ettikten sonra, bütün gemiler, güvenlik bölgelerinde alınan tedbirlere riayet etmekle yükümlüdürler.

Bu tesis ve cihazların ada statüsüne tabî olmadıkları, Sözleşmenin beşinci maddesinin dördüncü fıkrasında açıkça belirtilmiştir. Kıyı devleti bu tesislerin mevcudiyetini belirleyen devamlı işaretler bulundurmak zorundadır.

Sözleşmenin beşinci maddesi, tesis ve cihazların açık deniz rejimine ve serbest seyir ve sefere mâni olmayacak şekilde bakımını, ilânını ve işaretlenmesi yükümlülüğünü kıyı devletine vermiştir. Kıyı devleti sözü edilen cihaz ve tesislerin deniz yatağı ve deniz dibi doğal canlı ve cansız kaynakların devamına, işletilmesine zarar verici hareketlerden sakınmakla da yükümlüdür.

Sözleşmenin beşinci maddesinin son fıkrasında, kıyı devletinin kıta sahanlığında yapılacak bilimsel araştırma ve çalışmalara mâni olamayacağı, özellikle sahanlığın biyolojik, jeomorfolojik, fiziksel özelliklerini incelemek üzere, yetkili kurumlar tarafından yapılan talepleri kıyı devletinin reddedemeyeceği belirtilmektedir. Ancak kıyı devleti istediği takdirde çalışmalara katılacak ve bu araştırmaların sonuçlarını yayınlayacaktır.⁶⁶

Sözleşmenin yedinci maddesine göre ise, kıyı devletinin toprak altının üstündeki suyun derinliği ne olursa olsun tünel açma yolu ile toprak altını işletme hakkına hâlel gelmeyecektir.⁶⁷

---

⁶⁶ AKIN, ss.291–292

⁶⁷ KURAN, s.273

c. Komşu Kıyı Devletleri Arasında Kıta Sahaneliğının Sınırlandırılması

Sözleşmenin altıncı maddesinde, aynı kıta sahanlığının sınırlandırılması sorununda, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla ve kıyıları yan yana olan devletler için ilk çözüm olarak anlaşma yöntemi belirtilmiştir. Anlaşmanın gerçekleşmemesi hâlinde ise, özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır. Sözleşme metninde “özel şartlar” kavramı tanımlanmamıştır.

Orta hat formülünün uygulanması ile ilgili iki nokta üzerinde durulmalıdır. Birincisi, karmaşık coğrafi yapılarda uygulanmasının oldukça güç olduğudur. İkinci husus ise, esas hattın belirlenmesi kriteridir. Devletlerin aynı prensip çerçevesinde esas hatlarını belirlemeleri durumunda bir sorunla karşılaşılması mümkün iken, aynı prensibin uygulanmaması durumunda haksız sonuçlar ortaya çıkabilecektir.⁶⁸

d. Kıta Sahaneliği Konusunda Çıkabilecek Uyuşmazlıkların Çözümlemesi

Devletler Hukuku Komisyonunun 1953 tasarısında, kıta sahanlığı ile ilgili olarak çıkabilecek uyuşmazlıkların, taraflardan herhangi birisinin talebi üzerine, hakemliğe havalesi düzenlenmiştir. Ayrıca 1953 tasarısının madde şerhinde de, bu hükmün anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlemesindeki diğer usulleri ve Uluslararası Adalet Divanına başvuru hakkını ortadan kaldırmadığı belirtilmiştir.

Komisyonun 1956 tasarısının 73.maddesinde ise, kıta sahanlığına tahsis edilmiş maddelerin yorumlanması veya uygulanması yüzünden Devletler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklar, taraflar anlaşmazlığın başka bir barışçı yolla çözümlemesi konusunda anlaşmaya varamazlarsa, taraflardan herhangi birisinin talebi üzerine, Uluslararası Adalet Divanına arzedeceği belirtilmiştir.

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesinde ise, kıta sahanlığı ile ilgili olarak çıkabilecek uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğini gösteren özel hükümler yoktur.

---

⁶⁸ YOUNG, s.738

Bunun sebebi, Konferans'ta, deniz hukuku ile hakkında kabul edilmiş bütün Sözleşmelerin yorumlanması ve uygulanması yüzünden çıkacak uyuşmazlıklar hakkında, Uluslararası Adalet Divanına başvuruyu düzenleyen, katılınması ihtiyarî ayrı ve umumî bir Protokol kabul edilmiş olmasıdır.

Bu protokole göre, katılan bütün Devletler, Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile ilgili bütün anlaşmazlıkları için, Divanın mecburi yargılamasını kabul etmektedirler. Protokole göre, bir Devletin, bir Sözleşmenin yorumu ve uygulanması yüzünden bir uyuşmazlık çıktığını bildirmesinden itibaren iki ay içinde, taraflar anlaşmazlığın Divana değil fakat hakemliğe gönderilmesi konusunda anlaşabilirler. Bu sürenin geçmesinden sonra, anlaşmazlığa taraf Devletlerden herhangi birisi, bu uyuşmazlığı Divana havale etmeden önce, taraflar bir uzlaşma usulü de kabul edebilirler. Böyle bir anlaşma hâlinde, Uzlaştırma Komisyonu tayininden itibaren beş ay içinde tavsiyelerini bildirmek zorundadır. Eğer Uzlaştırma Komisyonunun tavsiyeleri uyuşmazlığa taraf olan Devletlerce, tavsiyelerin bildirildiği tarihten itibaren iki ay içinde kabul edilmezse, taraflardan herhangi birisi uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına götürebilecektir.⁶⁹

e.Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi

Sözleşmenin on birinci maddesinde, 22 onay veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edildiği tarihi izleyen otuzuncu gün sözleşmenin yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Sözleşme 10 Temmuz 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak sözleşmede yer alan hükümlere rağmen, kıta sahanlığında tartışmasız ve ihtilâfsız bir sonuca varıldığı iddia edilemez. Dünya devletler topluluğundaki devletlerin yarısından daha azının Sözleşmeyi imzalaması ve büyük bir kısmının buna ilgi göstermemesi de Sözleşmenin etkinlik karakterini zayıflatmaktadır. Özellikle Sözleşmeyi imzalamayan devletler açısından sözleşmenin tesir icra etmemesi uygulamada beklenen sonucu vermemiştir.⁷⁰

---

⁶⁹MERAY Seha L, ss. 89-90

⁷⁰AKIN, s.292

Devletlerin farklı yorumlayarak birbirlerinden farklı uygulamalar gerçekleştirdikleri, kıta sahanlığı kavramının Uluslararası Sözleşme ile kurallaştırılması ve bu kuralın tüm devletler tarafından kabul edilebilir olması oldukça güçtür. Gelişen teknoloji ve devletlerin daha fazla deniz alanına sahip olarak bu alanlarda bulunan doğal kaynaklardan yararlanabilme istekleri de mevcut düzenlemenin yetersiz kalmasına neden olmuştur.

3. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

a. II. ve III. Deniz Hukuku Konferansları

Birinci Deniz Hukuku Konferansında, özellikle karasuları genişliği ve balıkçılığa ilişkin kimi konularda sorunların çözüme kavuşturulamaması üzerine, Konferans bizzat kendisi 27.04.1958 tarihli kararı ile yeni bir konferans toplanmasını önermiştir. Bunu Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10.12.1958 tarihli kararı ile teyit etmesi izlemiştir. Birleşmiş Milletler İkinci Deniz Hukuku Konferansı Cenevre’de toplanarak 16.03.1960–26.04.1960 tarihleri arasında çalışmalarını yürütmüş, konferans herhangi bir antlaşma metni oluşturmadan dağılmıştır.

Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı çalışmalarına, ilk toplantısı usule ilişkin olmak üzere, 03.12.1973’te New York’ta başlamıştır. Öze ilişkin çalışmalarına 20.06.1974’te Karakas’ta başlayan Konferans, çeşitli aralıklarla, kimi yıl bir ve kimi yıl da iki dönem olmak üzere, toplam onbir dönem çalışmış,, 10.12.1982 tarihinde B.M. Deniz Hukuku Sözleşmesi imzalanmıştır. Konferansın çalışma usulü de ilginç olmuştur. Birçok konferansta yapılanın aksine, Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında önceden hazırlanmış bir antlaşma taslağından hareket edilmemiş ve konferans antlaşma metninin bizzat hazırlanmıştır. Böylece, ilk taslakların hazırlanması için Komisyon başkanlarına tanınan ana eğilimleri saptayarak raporlarına eklemeleri yetkisi sonucu, 07.05.1975’te “Tek Gayri-Resmî Görüşme Metni” adını taşıyan bir gayri-resmî antlaşma taslağı ortaya çıkmıştır. Bu metin aynı yöntemlerle geliştirilerek, 15.07.1977’de “Gayri-Resmî Birleşik Görüşme Metni” ve 22.09.1980’de “Gayri-Resmî Deniz Hukuku Sözleşmesi Tasarısı” şekline

dönüştürülmüştür. Daha sonra, 07.09.1981’de resmî “Deniz Hukuku Sözleşmesi Tasarısı” adını alan antlaşma tasarısı, 30.04.1982’de Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. Sözleşme metni 130 olumlu, 17 çekimsiz ve dört karşı oy almıştır. Konferansta karşı oy veren Türkiye daha sonra bunu imzalama yoluna da gitmemiştir. Sözleşme 16.11.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁷¹ 10 Temmuz 2009 tarihi itibarıyla Sözleşmeyi onaylayan devlet sayısı 159’dur.⁷²

Kıta sahanlığı ile ilgili kavramlar olmaları nedeniyle, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile ilk kez düzenlenen uluslararası deniz yatağı ve münhasır ekonomik bölge incelenecek, daha sonra bu Sözleşme ile kıta sahanlığı kavramında yapılan değişiklikler üzerinde durulacaktır.

b.1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Uluslararası Deniz Yatağına İlişkin Düzenlemeler

(1)Uluslararası Deniz Yatağı Kavramının Tarihî Gelişimi

Uluslararası Deniz Yatağının hukukî statüsünün uluslararası düzeyde ilk kez ele alınması 1967 yılında Malta delegesi Arvid Pardo’nun Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda yaptığı konuşma ile başlar. Pardo, teknolojinin gelişmesiyle birlikte keşfedilen deniz yatağı kaynaklarının yalnızca gelişmiş devletlerin çıkarları doğrultusunda kullanılmasını önlemek için, bu kaynakların “İnsanlığın Ortak Mirası” olarak kabul edilmesini ve tüm insanlığın yararına işletilmesini önermiştir. Pardo’nun konuşmasının sonucunda, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 18.12.1967 tarih ve 2340 sayılı kararı ile ulusal yetki alanı dışında kalan deniz yatağı ile okyanus dibinin barışçıl amaçlarla kullanılmasını incelemek üzere Deniz Yatağı Komitesi kurulmuştur. Deniz Yatağı Komitesi’nin çalışmaları devam ederken gelişmiş devletler başta A.B.D. ve Japonya olmak üzere, deniz yatağının kaynaklarının araştırma ve işletilmesine ilişkin deneyler yapmakta idiler. Gelişmekte

⁷¹ACER Yücel, “Uluslararası Deniz Hukuku Ders Notları”, <http://www.usakgundem.com/makale>. Erişim Tarihi:22.04.2008

⁷² http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_agreements.htm, 08.08.2009

olan devletler, 1969 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na bir karar tasarısı sunmuşlardır. "Moratoryum Kararı" olarak bilinen öneri, sanayileşmiş devletlerin karşı çıkmasına rağmen kabul edilmiştir. 2547 sayılı Moratoryum Kararı, deniz yatağındaki kaynakların işletilmesini bir uluslararası rejim kuruluna dek yasaklamıştır. Deniz Yatağı Komitesi'nin yaptığı çalışmalar sonunda, 1970 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2749(XXV) sayılı kararı ile deniz yatağındaki madenlerin işletilmesine ilişkin bir ilkeler bildirisi kabul edilmiştir. İlkeler bildirisinin birinci maddesi, ilk kez olarak, ulusal yetki alanı dışında kalan deniz yatağı ve kaynaklarını "İnsanlığın Ortak Mirası" olarak ilan ediyordu. İlkeler bildirisinde yer alan diğer kurallar bu temel ilkedен doğan sonuçlar niteliğindedir. 1973 yılında toplanan Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında uluslararası deniz yatağının hukukî rejimine ilişkin esaslar saptanmış, 10.12.1982 tarihinde imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin XI. Bölümünde tekrarlanmış ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.⁷³ Ancak başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere kimi devletlerin sözleşmenin Uluslararası Deniz Yatağını düzenleyen XI. Bölümüne önemli eleştirileri üzerine bölümün bir antlaşma ile yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.⁷⁴ BM Genel Kurulu'nun kararı ile 28.07.1994 tarihinde kabul edilen bu antlaşma *VI. Bölümün Uygulanmasına Dair Antlaşma* adını taşımaktadır.

BMDHS'ne göre uluslararası deniz yatağından, ulusal yetki sınırları dışında kalan deniz yatağı ve toprak altı anlaşılmaktadır. BMDHS'nin, gerek kıta sahanlığı gerekse münhasır ekonomik bölge için kıyıda, ilke olarak, 200 deniz mil uzaklığa kadar varan deniz yatağına izin verdiği göz önünde bulundurulduğunda, bu 200 millik ulusal sınırın dışında kalan deniz alanından oluşmaktadır. Kıta sahanlığının 200 deniz mil sınırını geçmesi durumunu düzenleyen 76. maddenin 8. fıkrası aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

---

⁷³ KURAN, ss.255-256

⁷⁴ PAZARCI, s.399

(2) Uluslararası Deniz Yatağının Hukukî Rejimi

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin “bölge” kısa adıyla andığı uluslararası deniz yatağına ilişkin olarak öngördüğü en temel kural, bu deniz alanının insanlığın ortak malı olarak kabul edilmesi olmaktadır. Bu temel kuralın doğal sonucu olarak aşağıdaki kuralların kabul edildiği görülmektedir:

- Hiçbir devlet bu alan üzerinde egemenlik iddiasında bulunmayacaktır. (m.137/1)
- Bu alanda varolan kaynaklar da hiçbir devlet ya da kişinin malı değildir.(m.137/1)
- Bu alanın işletilmesi tüm insanlık adına hareket eden Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesince düzenlenecektir. (m.137/2)
- Bu alanda yapılacak çalışmalar tüm insanlığın yararına olacak bir biçimde gerçekleştirilmek zorundadır.(m.140/1);özellikle bu alanda yalnızca barışçı amaçlarla yararlanılacaktır. (m.141)
- Bu alanda elde edilecek ürünlerin geliri, Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesi’nce üye devletler arasında hakça bir biçimde paylaşılacaktır. (m.140/2)
- Bu deniz çevresinin korunması görevi de Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesi’ne aittir. (m.145)⁷⁵

133. maddede, bu alandan elde edilecek kaynaklar, polimetallik yumrulara dahil saha tabanında doğal olarak bulunan veya deniz dibinin altında bulunan bütün katı, sıvı veya gaz madeni kaynakları olarak tanımlanmıştır. Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesi, bölgedeki mineral kaynaklarının araştırılması ve işletilmesi ile ilgili düzenlemeleri ve prosedürleri içeren “Madencilik Kuralları” oluşturma çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, 13 Temmuz 2000 tarihinde “*Bölgede Polimetallik Yumruların Araştırılması ve İşletilmesi ile İlgili Kurallar*” yayınlanmıştır. Bu kurallar, araştırma başvuru formlarını ve araştırma sözleşmesi standart koşullarını içermektedir. Ayrıca Otorite Hukuk ve Teknik Komisyonu, polimetallik yumru araştırmalarının çevreye etkilerinin değerlendirilmesi ile ilgili bir

---

⁷⁵ PAZARCI, ss.400–401

rehber hazırlamıştır. Otorite, diğer kaynaklarla ilgili düzenlemeler konusunda çalışmaya devam etmektedir.⁷⁶

c.1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Münhasır Ekonomik Bölgeye İlişkin Düzenlemeler

1982 tarihli BMDHS'nin 55. ve 75. maddeleri arasında düzenlenen münhasır ekonomik bölge, bir kıyı devletinin karasuları esas hattından başlayarak 200 deniz mil genişlikteki deniz alanlarının deniz yatağı ve toprak altının ve ayrıca üzerindeki suların canlı olan ve olmayan doğal kaynakları üzerinde kıyı devletlerine bazı ekonomik hakların tanınmasını öngören bir kavramdır. Münhasır ekonomik bölge, yeni ortaya atılan bir kavram olmasına rağmen, daha Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sona ermeden önce kabul edilmiş ve pek çok devlet tarafından uygulamaya konmuştur.⁷⁷

Münhasır ekonomik bölge üzerinde egemenlik değil, "işlevsel yetkiler" söz konusudur. Devlet kendiliğinden bu alana sahip bulunmayıp, münhasır ekonomik bölgeyi tesis eden kararını ilân etmelidir. Münhasır ekonomik bölgede bütün devletler denizden ve havadan geçme özgürlüğünü, su altına boru ve kablo döşeme hakkını korurlar. Bu bakımdan açık deniz rejimi esastır.⁷⁸

Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı arasında gerek tarihî, gerek coğrafi gerekse hukukî bakımından bir takım farklılıklar mevcuttur. İlk kez 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde tanımlanan kıta sahanlığı, karasularına bitişik olan deniz altı bölgelerindeki cansız doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesine ilişkin iken, münhasır ekonomik bölge 1970'li yıllarda kıyı devleti için balıkçılık fikri ile ortaya çıkmış ve bölgedeki balıkçılık kaynaklarını işletmek amacıyla geliştirilmiştir. Kıta sahanlığı kıyı Devletinin coğrafi yapısı gereği saptanırken, münhasır ekonomik bölge, belirli bir uzaklıkta bulunan bir alanda kıyı devletine bu bölgede bulunan doğal canlı ve cansız kaynakların araştırılması, işletilmesi, muhafazası ve idaresi gibi egemen haklar veren tamamıyla hukukî

⁷⁶ <http://www.isa.org.jm/en/documents/mcode>, 09.08.2009

⁷⁷ TOLUNER, ss.272-273

⁷⁸ SUR, s.336

nitelikte bir kavramdır. Münhasır ekonomik bölge 200 deniz miline kadar olan bölgede kıta sahanlığı haklarını da kapsamına almaktadır. Münhasır ekonomik bölgede, kıta sahanlığına ek olarak sabit olmayan canlı ve cansız kaynaklar üzerinde haklar da söz konusudur.⁷⁹ İki kavram arasındaki bir diğer fark ise münhasır ekonomik bölgenin genişliği 200 deniz mili iken, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine göre kıta sahanlığının dış sınırı belirli hallerde 200 milin ötesine de geçmektedir.

Komşu devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasını düzenleyen madde hükmü, kıta sahanlığı ile aynı olması nedeniyle bu konu kıta sahanlığının sınırlandırılması bölümünde, Türkiye ve çevre denizlerindeki münhasır ekonomik bölge uygulamaları ise 4. Bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

d. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Kıta Sahanlığına İlişkin Düzenlemeler

1982 Sözleşmesinde kıta sahanlığı ile ilgili kurallar 76–85. maddeler arasında düzenlenmektedir. 6. bölümün ilk maddesi olan 76. maddede kıta sahanlığının tanımı yapılmaktadır. Konferansa ilişkin 1975 yılında çıkan ilk görüşme metni olan, Gayrî Resmî Görüşme Metninde kıta sahanlığı şu şekilde tanımlanmıştır;

“Sahildar bir devletin kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki deniz altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içerir.”

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 76. maddenin ilk paragrafı olarak değiştirilmeden alınan bu hüküm üç önemli özellik içermektedir. Birincisi, kıta sahanlığı hukukî kavramının doğal uzantı ile fiziksel ilgisi onaylanmıştır. İkinci olarak, Sözleşme, kıta sahanlığını hukukî kavram, kıta kenarını ise jeomorfolojik

---

⁷⁹ KURAN, ss.229-230

kavram olarak tesis etmiştir. Üçüncü olarak, fiziksel olarak doğal uzantının olması kaydıyla, karasularının ölçüldüğü esas hattan itibaren kıta sahanlığının 200 milden daha uzun olması hâlinde, kıyı devletine uzaklık kriteri getirmektedir.⁸⁰

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde kıta sahanlığı hukukî tanımının yapıldığı 76. madde genel olarak aşağıda gruplandırıldığı üzere 10 paragraftan oluşmaktadır.

- (1) Tanımlar ve terminoloji- paragraf 1.2.3;
- (2) Esas hattan itibaren 200 mil ileriye uzanan hukukî kıta sahanlığının dış sınırının belirlenmesinde uygulanacak metot ve terimler-paragraf 4.5.6.7
- (3) Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'nun rolü- paragraf 8
- (4) Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin depoziter rolü, paragraf 9
- (5) Kıta sahanlığını sınırlandırılması hususunda madde- paragraf 10

(1) Tanımlar ve terminoloji- paragraf 1,2,3:

Bu paragraflar kıta sahanlığı ve kıta kenarı olmak üzere iki tanımı içermektedir. Ayrıca paragraflar kara sahasının doğal uzantısını içermekte ve yamaç, yokuş, sırt gibi terimler kullanılmıştır. Kıta sahanlığı, jeomorfolojik değil hukukî olarak tanımlanmış, karasularından sonraki deniz altı alanlarında uygulanacağı ve kıyı devletine doğal kaynakları araştırma ve işletme hakkı tanıdığı belirtilmiştir.

Birinci paragrafta, kıta sahanlığı karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar olan kısım olarak belirtilmiştir. “Kenar” burada anahtar kelimedir. “Kıta kenarı” 76. maddenin 3. fıkrasında, kıta sahanlığı, yamacı ve yüksekliğinin deniz yatağı ve toprak altından oluştuğu, sıradağlar ile birlikte derin okyanus tabanlarını ve bunların toprak altlarını içermeyen bir su altı uzantısı olarak tanımlanmıştır.⁸¹

---

⁸⁰ “The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf”, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993, s.2

⁸¹ “The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf”, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993,s.10

Jeolojik olarak kıta kenarı bir kıtanın deniz kıyısından derin okyanus düzlüklerine kadar olan alanı kapsar. Kıta kenarı dünyanın değişik yerlerinde farklı genişliktedir. Kıta kenarları tektonik ortamları itibariyle aktif ve pasif kıta kenarı olmak üzere ikiye ayrılır. Pasif kıta kenarları Atlantik Okyanusunda olduğu gibi geniş alanlara sahipken, aktif kıta kenarları Pasifikte olduğu gibi daha dardır. Örneğin Newfoundland'da 500 km 'den daha geniş bir kıta kenarı söz konusuysen Vancouver Adası'nda kıta kenarı 30 km. genişliktedir. Bir kıta kenarı jeomorfolojik açıdan üç ana bölgeye ayrılır. Bunlar kıta sahanlığı, kıta yamacı ve kıta yokuşudur. Görüldüğü üzere, jeolojik anlamda kıta sahanlığı, kıta kenarının bir bölümü için kullanılmaktadır. Oysa Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde kabul edilen hukukî kıta sahanlığı tanımı kıta kenarının üç bölgesini de kapsayacak şekilde yapılmıştır.⁸²

(2) Esas hattan itibaren 200 mil ileriye uzanan hukukî kıta sahanlığının dış sınırının belirlenmesinde uygulanacak metot ve terimler-paragraf 4,5,6,7

Paragraf 4, 5 ve 6 'ya göre kıyı devletinin kıta sahanlığının dış sınırını belirlerken aşağıda belirtilen basamakları gerçekleştirmesi gerekir;

1. İlk olarak belirlenmesi gereken hususlar şunlardır:

- Sözleşmenin 2. bölümünde belirtildiği doğrultuda, karasuları esas hattı,
- esas hattan itibaren 200 deniz mili,
- yamacın ayağı: yamacın eğiminin en fazla değişikliğe uğradığı nokta,
- sedimanter kayaların kalınlığının, kıta yamacı ayağı ile sabit uç noktalar arasındaki mesafenin en az yüzde birine eşit olduğu nokta,
- kıta yamacı ayağından itibaren en çok 60 deniz mili uzaklıkta sabit nokta,
- esas hattan itibaren 350 deniz mili,
- 2500 metre isobat,

---

⁸² ÖZTÜRK, s.9

— 2.500 metre isobatın ötesinde 100 mil,

2.İkinci olarak;

a) kıta kenarının dış sınırının esas hattın itibaren 200 mili aşmadığı yerlerde, kıyı devleti 200 mile kadar hak iddia edebilir;

b)kıta kenarının dış sınırı esas hattın itibaren 200 mili aştığı takdirde, kıyı devleti:

— kıyı yamacı ayağının ötesinden 60 mili veya

— sedimanter kayaların yüksekliğinin, kıta yamacı ayağı ile sabit uç noktalar arasındaki mesafenin en az yüzde birine eşit olduğu yere kadar olan bölümde hak iddia edebilir.

3.Üçüncü olarak 2(b) 'de belirtilen noktalardan oluşan çizgi şu sınırlar içinde olmalıdır:

—Esas hattın itibaren 350 mil,

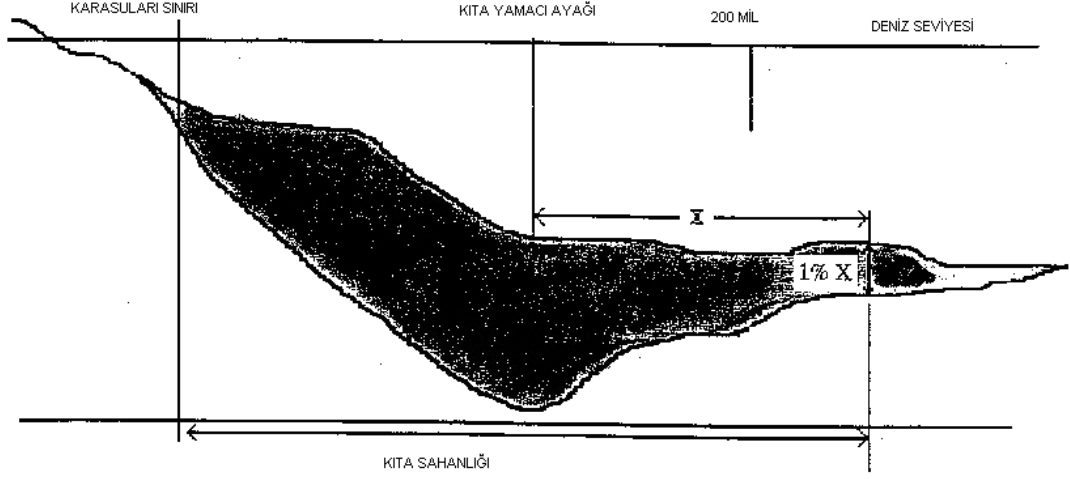
—2.500 metre isobattan itibaren 100 mil.

4.Dördüncü olarak ise deniz altı sıradağı üzerinde kıta sahanlığını dış sınırı, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattın itibaren 350 deniz milini aşmayacaktır.

Bu paragraflardaki kıta sahanlığını dış sınırının belirlenmesi için anahtar sözcük kıta yamacı ayağının tanımlanmasıdır. Kıta yamacı ayağının belirlenmesinde 76. maddenin 4. paragrafında iki formül belirtilmiştir. Paragraf 4 (b)'ye göre ise, aksi ispatlanmadıkça kıta yamacı ayağı, yamacın eğiminin dipte en belirgin kırılmaya uğradığı yer olacaktır.

Birinci formül, paragraf 4 (a)'da belirtildiği üzere sedimanter kayaların kalınlığının kıta yamacı ayağı ile sabit uç noktalar arasındaki mesafenin en az yüzde birine eşit olduğu yerdeki sabit noktalar esas alınarak çizilen bir çizgi ile belirlenir. Şekil 1'de formül gösterilmiştir.

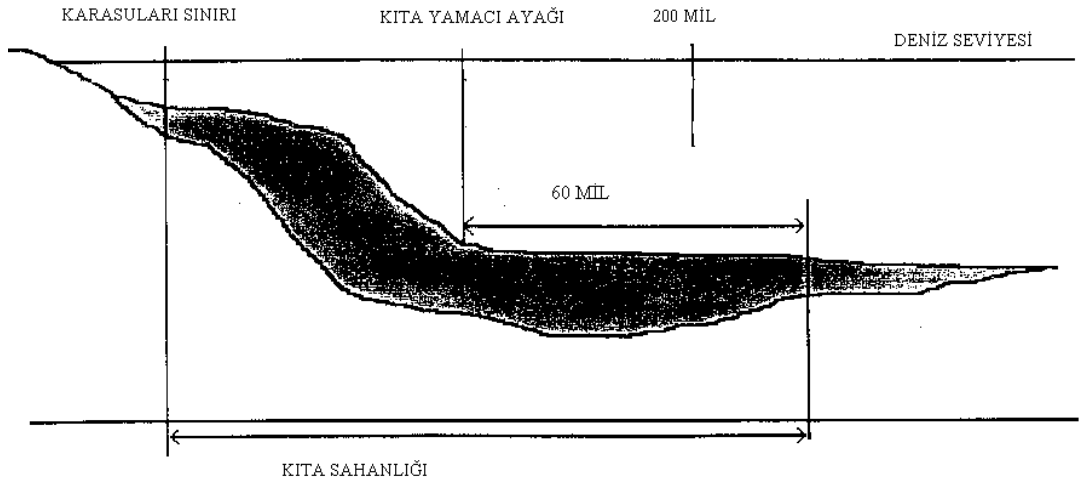
Şekil 1: BMDHS m.76 paragraf 4 (a) (i)'ye göre kıta sahanlığı tanımı

Kaynak: The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993, s.15

Kıta kenarının dış sınırının belirlenmesi hususundaki ikinci formül paragraf 4(a) (ii)'de belirtilmiştir. Formüle göre, kıta yamacı ayağından en çok 60 deniz mili uzaklıkta sabit noktalar esas alınarak çizilen çizgi ile belirlemedir. Şekil 2'de formül şekille açıklanmıştır. Bu metot birinci metoda göre daha ekonomiktir.

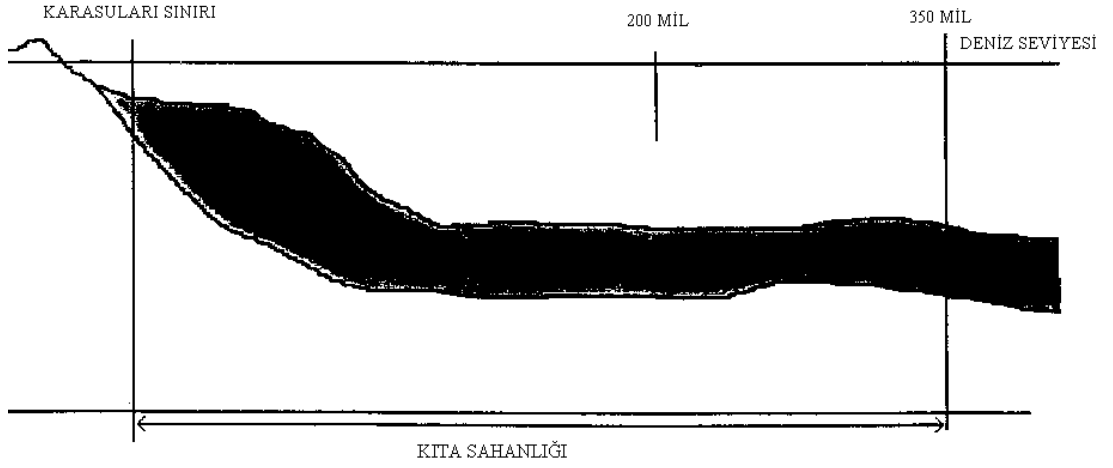
Şekil 2: BMDHS m.76 paragraf 4 (a) (ii)'ye göre kıta sahanlığı tanımı

Kaynak: The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993, s.18

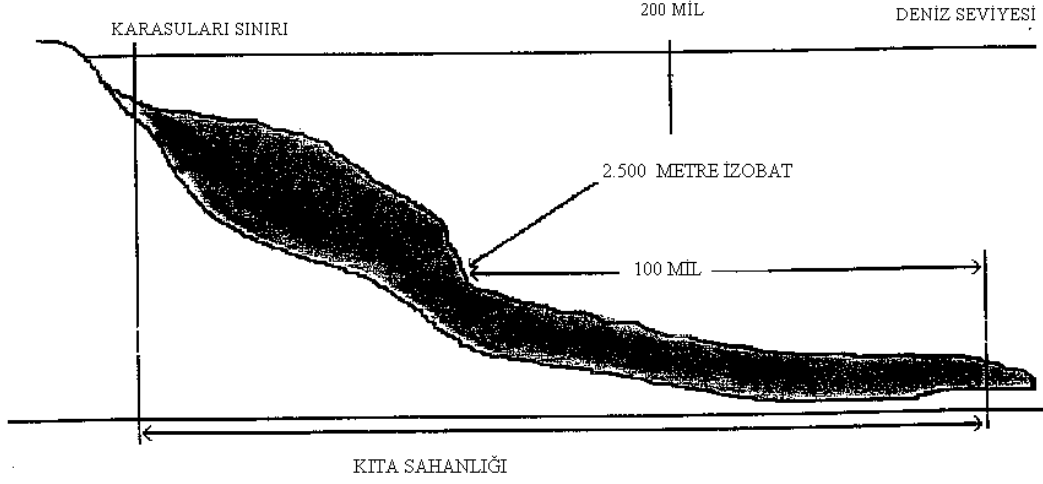
76. maddenin 5 paragrafında kıta sahanlığının dış sınırı konusunda sınırlandırma getirmiştir. Maddeye göre deniz yatağında kıta sahanlığının dış sınırını belirleyen ve 4. paragrafın a) (i), (ii) fıkralarına göre çizilen çizgiyi oluşturan sabit noktalar, ya karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 350 deniz milini veya 2500 metre su derinliği noktalarını birleştiren 2500 metre eş derinlik çizgisinden itibaren 100 deniz milini aşmayacaktır. Sınırlandırmalar şekil 3 ve 4 'de belirtilmiştir.

Şekil 3: BMDHS m.76/5'e göre kıta sahanlığının dış sınırı

Kaynak: The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993, s.19

Şekil 4: BMDHS m.76/5'e göre kıta sahanlığının alternatif azamî sınırı

Kaynak: The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993, s.20

76. maddenin 3.fıkrasına göre kıta kenarı kıyı Devletinin kara kütesinin su altındaki uzantısıdır; kıta kenarı, kıta sahanlığının, kıta yamacının ve kıta yüksekliminin deniz yatağı ve toprak altından oluşur. Kıta kenarı, okyanus sırtına sahip olan okyanus tabanı ile toprak altını kapsamamaktadır. 6. paragrafta da kıta kenarının tabii unsurları belirtilmiştir. Kural olarak 6. paragrafta göre kıta kenarının tabii unsurlarını platolar, yükselimler, tepeler, taş katmanlar ve çıkıntılar oluşturmaktadır.

Yedinci paragrafta göre ise kıta sahanlığı, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzandığı durumlarda, kıyı devleti kıta sahanlığının dış sınırını, enlem ve boylam koordinatları ile tespit edilmiş olan sabit noktaları, uzunluğu 60 deniz milini aşmayan düz çizgilerle birleştirerek belirleyecektir.

Sekizinci paragrafta göre kıta sahanlığı, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzandığı durumlarda, kıyı devleti kıta sahanlığının sınırları hakkındaki bilgileri II. Ek'e göre hakkaniyete

uygun bir coğrafi temsil esasına göre kurulmuş bulunan Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na bildirecektir. Komisyon kıyı devletlerine kıta sahanlıklarının dış sınırlarının tespitine ilişkin konularda tavsiyelerde bulunacaklardır. Kıyı devleti tarafından bu tavsiyeler esas alınarak tespit edilen sınırlar kesin ve bağlayıcı olacaktır. Tablo 1'de 01.07.2009 tarihi itibarıyla Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na başvuran Devletlerin listesi ekte sunulmaktadır.

Dokuzuncu paragrafta kıyı devletinin, kıta sahanlığının dış sınırını kalıcı bir şekilde belirten haritaları ve jeodezik veriler de dâhil olmak üzere, ilgili bilgileri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edeceği düzenlenmektedir. Genel Sekreter bu belgeleri gerekli şekilde ilân edecektir.

10 paragrafa göre ise, kıyıları bitişik veya karşıya olan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması sorununa hâlel getirmeyeceği belirtilmiştir. Sahilleri bitişik veya karşıya olan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması hususu 83. maddede düzenlenmiştir.⁸³

---

⁸³ The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 1993

Tablo 1: 1982 Sözleşmesi m.76/8 gereği Devletler Tarafından Komisyona Yapılan Başvuru Listesi⁸⁴

	Başvuru Yapan Devlet veya Devletler	Başvuru Tarihi	Komisyonun Tavsiye Kararları
1	Rus Federasyonu	20 Aralık 2001	27 Haziran 2002
2	Brezilya	17 Mayıs 2004	04 Nisan 2007
3	Avusturalya	15 Kasım 2004	09.Nisan 2008
4	İrlanda	25 Mayıs 2005	05 Nisan 2007
5	Yeni Zelandada	19 Nisan2006	22 Ağustos 2008
6	Fransa, İrlanda, İspanya, İngiltere ve Kuzey İrlanda'nın ortak başvuru	19 Mayıs 2006	24 Mart 2009
7	Norveç	27 Kasım 2006	27 Mart 2009
8	Fransa	22 Mayıs 2007	
9	Meksika	13 Aralık 2007	31 Mart 2009
10	Barbados	08 Mayıs 2008	
11	İngiltere ve Kuzey İrlanda	09 Mayıs 2008	
12	Endonezya	16 Haziran 2008	
13	Japonya	12 Kasım 2008	
14	Seyşel ve Maritus ortak başvurusu	1 Aralık 2008	
15	Surinam	5 Aralık 2008	
16	Myanmar	16 Aralık 2008	
17	Fransa	5 Şubat 2009	
18	Yemen	20 Mart 2009	
19	İngiltere-Kuzey İrlanda ortak başvurusu	31 Mart 2009	
20	İrlanda	31 Mart 2009	
21	Uruguay	07 Nisan 2009	
22	Filipinler	08 Nisan 2009	
23	Cook Adaları	16 Nisan 2009	
24	Fiji	20 Nisan 2009	
25	Arjantin	21 Nisan 2009	
26	Gana	28 Nisan 2009	
27	İzlanda	29 Nisan 2009	
28	Danimarka_Faroe adalarının kuzeyindeki bölge için	29 Nisan 2009	
29	Pakistan	30 Nisan 2009	
30	Norveç	4 Mayıs 2009	
31	Güney Afrika	5 Mayıs 2009	
32	Micronesia, Papua Yeni Gine ve Solomon Adaları ortak başvurusu	5 Mayıs 2009	
33	Malezya ve Vietnam ortak başvurusu	6 Mayıs 2009	
34	Fransa ve Güney Afrikanın ortak başvurusu	6 Mayıs 2009	
35	Kenya	6 Mayıs 2009	
36	Maritus	6 Mayıs 2009	
37	Vietnam-Kuzey Bölge için	7 Mayıs 2009	
38	Nijerya	7 Mayıs 2009	
39	Seyşel	7 Mayıs 2009	
40	Fransa- La Réunion Adası ve Saint-Paul and Amsterdam Adaları için	8 Mayıs 2009	
41	Palau	8 Mayıs 2009	
42	Côte d'Ivoire	8 Mayıs 2009	
43	Sri Lanka	8 Mayıs 2009	
44	Portekiz	11 Mayıs 2009	
45	İngiltere ve Kuzey İzlanda Ortak Başvurusu	11 Mayıs 2009	
46	Tonga	11 Mayıs 2009	
47	İspanya-Galiçya bölgesi için	11 Mayıs 2009	
48	Hindistan	11 Mayıs 2009	
49	Trinidad Tobago	12 Mayıs 2009	
50	Namibiya	12 Mayıs 2009	
51	Küba	1 Temmuz 2009	

Kaynak: http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files, 15.07.2009

⁸⁴ 01.07.2009

İKİNCİ BÖLÜM

KITA SAHANLIĞI ÜZERİNDE KIYI DEVLETİNİN YETKİLERİ

I.KITA SAHANLIĞINDA GENEL OLARAK DEVLET YETKİLERİ

Kıyı devletinin, kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısı olan kıta sahanlığındaki yetkileri kara ülkesine dayanmaktadır. Devletin bu bölgedeki haklarının doğması için bunları talep etmesine, bunun için resmî bir duyuruda bulunmasına veya işgal ve sair yollarla burada fiilî egemenlik kullanmasına gerek yoktur. Kıyı devleti bunlar üzerinde ab initio ve ipso facto hak sahibidir.⁸⁵

Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları, üstteki suların veya bu sular üzerindeki hava sahasının hukukî statüsünü etkilememektedir. Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarının kullanılması, seyrüsefer ve diğer Devletlerin hak ve hürriyetlerini ihlâl etmemeli veya bunlara haksız bir müdahale sonucunu doğurmamalıdır.⁸⁶ Kıta sahanlığı üstünde su alanı açık deniz oluşturuyorsa, açık deniz rejimi bütün koşulları ile geçerliliğini korumaktadır. Eğer, kıta sahanlığı üstünde, kıyı devletine ait bir münhasır ekonomik bölge yer alıyorsa, o zaman da bu kavram çerçevesinde söz konusu su alanı üzerindeki rejim bütün geçerli olacaktır.⁸⁷

Bu bölümde, kıta sahanlığı üzerinde doğal kaynakların elde edilmesi, kıta sahanlığı üzerinde deniz altı kabloları ve boru hattı döşenmesi, suni adalar, tesisler ve yapıların kurulması, kıta sahanlığı üzerinde sondaj faaliyetleri ve bilimsel araştırma yapılması konuları ayrıntılı olarak incelenecektir.

---

⁸⁵ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.2, 1982 BMDHS, m.77, KURAN, s.197

⁸⁶ 1982 BMDHS, m.78

⁸⁷ PAZARCI, s.368

A. Kıta Sahanlığı Üzerinde Doğal Kaynakların Elde Edilmesi

1. Genel Olarak Kıta Sahanlığı Üzerindeki Doğal Kaynaklar

Deniz dibi mineral oluşumları, karalardaki erozyon ve yerkabuğunun altındaki magma tabakası olmak üzere başlıca iki kaynaktan beslenmektedir. Karalardan yağmur suları, seller ve ırmaklarla ya da rüzgârla taşınan yoğun metalik mineraller ve kıymetli taşlar, su hareketleri ile ayrışıp kümeler halinde kıta sahanlıklarındaki tortul katmanlarda öbeklenmektedir. Dünyada bu öbeklerden yüzlercesinin varlığının bilinmesine rağmen, bunlardan yalnızca birkaçı işletilmektedir. Örneğin bir kalay minerali olan ve yeryüzündeki granit kayalardan yıkanan kasiterit, Tayland ve Endonezya kıyılarındaki sığılıkların tabanından kazınmaktadır.

Alaska, Yeni Zelanda ve Filipinler açıklarındaki “deniz altı ırmaklarının” yataklarından altın içeren kum ve çakıl çıkarılmaktadır. Araştırmacılar, henüz keşfedilmemiş en büyük metalik mineral depolarının, Güney Amerika kıtasının batı kıyıları açıklarında olabileceği görüşündedir. Deniz dibi madenciliğinin günümüzdeki en başarılı örneği, Afrika’da Namibya ve Güney Afrika Cumhuriyeti kıyıları açıklarında, eski Orange ırmak sisteminde denize taşınmış elmasların çıkartılmasıdır. Deniz tabanının 200 metre kadar derininden çıkarılan bu elmaslar, yılda en az 250 milyon dolar kâr sağlamaktadır.

Deniz diplerindeki fosforit yatakları da karalardan taşınan çözeltilerin kıta sahanlığı üzerinde yığılmasıyla oluşmaktadır. Bu yataklar genellikle 30 derece kuzey ve 30 derece güney enlemleri arasındaki kıta sahanlıkları üzerinde yer almaktadır.⁸⁸

---

⁸⁸Bilim ve Teknoloji Haberleri, Deniz Dibiindeki Servet, Bilim Teknik Dergisi, Mart 2003 Sayısı, s. 19

2. Kıta Sahanlığı Üzerinde Doğal Kaynakların Elde Edilmesi ile İlgili Düzenlemeler

Kıta sahanlığı üzerindeki sünger ve inci gibi bir yere yapışık olup yer değiştirmeden yaşayan kaynaklar üzerinde ilk defa 1953 yılında Avustralya hak iddiasında bulunmuştur. Avustralya Arafura Denizi ve bu denizi Mercan Denizi ile bağlayan Torres Boğazında inci avlamasını ayrıca kıta sahanlığı üzerinde hak bildiriminde bulunarak, kanun ile lisans sistemine bağlamıştır. Japonya Avustralya'nın bu iddiasının uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirterek protesto etmiştir.⁸⁹ Her iki ÷lke sorunu Uluslararası Adalet Divanına sunma konusunda anlaşmışlar, ancak Cenevre Konferansı sırasında uzlaşmaya varamamışlar ve Konferansta “toprağa yapışık kaynaklar” kavramının Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde yer alması ile Japonya karşıt görüşünden vazgeçmek zorunda kalmıştır.⁹⁰

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 2.maddesinin 4. fıkrasında doğal kaynaklar, “*sabit türlere ait canlı organizmalarla, yani hasat safhasında ya da deniz yatağının üzerinde ya da altında hareketsiz olan veya deniz yatağı veya toprak altı ile devamlı şekilde fizikî temas hâlinde olmadıkça hareket edemeyen organizmalarla, birlikte deniz yatağı ve toprak altının mineral ve diğer canlı olmayan kaynaklar*” olarak tanımlanmıştır.

1958 tarihli Cenevre Konferansında canlı olmayan kaynaklar dışında, sünger, midye, mercan ve kabuklular türüne giren yengeç, ıstakoz, karides gibi sabit olan canlı organizmaların, doğal kaynaklar teriminin kapsamı içinde değerlendirilmesi, özellikle balıkçılıkta ileri olan devletlerin itirazlarına yol açmıştır. Konferans

---

⁸⁹ Avustralya'da inci çıkarma işlemi 1850'lı yıllarda başlamıştır. İnci kabuğu ihracatı hızla gelişmiş ve önemli bir ihracat kalemi olmuştur. Ancak bu sektördeki en önemli problem insan kaynağıdır. Japonların Japonya'yı terk etmesini yasaklayan Bakufu Bildirisine 1866 yılında yapılan ek ile ilk kez Japon çalışanlara, Avustralya inci sektöründe dalgıç ve gemi adamı olarak çalışma izni verilmiştir. Japonlar bu alanda vazgeçilmez olmuşlardır. 1930'lu yıllarda Japonlar kendi filolarına ait yaklaşık 60 gemiyi Arafura Denizine göndermektedir. Kabuğun dünya pazarına fazla sunulması fiyatları düşürmekte ve bilinen yatakların tükenmesine neden olmaktadır. Bu dönemde, Avustralya inci sektörü devlet desteği ile ayakta kalmaktadır. , SCOTT S.V. The Inclusion of Sedentary Fisheries within the Continental Shelf Doctrine, The International and Comparative Law Quarterly, Vol.41,No.4,1992, ss. 791-792

⁹⁰O'CONNELL D.P., **The International Law of The Sea**, Volume 1, Clarendon Press,1982, ss. 499-500

Dördüncü Komitesinde, bu devletler yararına bir ödün olarak kabuklular nevine giren canlı organizmalarla yüzen canlı organizmaların açıkça madde kapsamı dışında bırakılmasına karar verilmiş olduğu halde, Konferans Genel Kurulunda bu kayıt, maddeden çıkarılmıştır. Bu 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki tanım uyarınca, genellikle denizde yaşamakla beraber, yalnız bazı dönemlerde, deniz yatağı ve toprak altında bulunan canlı organizma türleri, doğal kaynaklar teriminin kapsamına girmemektedir.⁹¹

Sözleşmede doğal kaynak tanımının açık olmaması devlet uygulamalarında da uyuşmazlıklara neden olmuştur. 1963 yılında Fransa ile Brezilya arasında langust⁹² avcılığı konusunda yaşanan uyuşmazlık buna bir örnek teşkil etmektedir. Brezilya, langustun kıta sahanlığının doğal kaynaklarından biri olduğunu ve izin olmaksızın yabancı devletlerin işletme hakkına sahip olmadığını ayrıca Fransız balıkçıların kullandığı tekniklerin türlerin varlığını devam ettirmesi için bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. Fransa ise, langustların kıta sahanlığındaki doğal kaynak olarak değerlendirilemeyeceğini ayrıca açık denizde bulunduğunu, Brezilya devletinin karasularının ötesinde Fransız balıkçılara müdahale etme hakkına sahip olmadığını belirtmiştir. Brezilya, langustun 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi 2. maddesinin 4. fıkrasında tanımlanan doğal kaynaklar içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtirken, Fransa langustların yüzebilmeleri nedeniyle açık deniz balıkçılığının bir parçası olduğunu savunmuştur. Fransa ve Brezilya devletleri Kıta Sahanlığı Sözleşmesini imzalamamalarına rağmen iddialarını Sözleşme hükümlerine dayandırmıştır. Her iki ülke sorunu barışçı yöntemlerle çözüme isteklerini belirtmiş ve iki devlet aralarındaki uyuşmazlığı diplomatik yollarla çözümlenmişlerdir.⁹³

---

⁹¹TOLUNER, ss.268-269

⁹²Langust (Spiny lobster) : Makasları olmaması, duyargalarının daha uzun ve güçlü olmasıyla ıstakozdan ayrılan, eti için avlanan kabuklu bir deniz hayvanıdır.
,<http://www.ims.metu.edu.tr/MarineDict/ABC.p.htm>, 28.07.2009

⁹³ AZZAM Issam, "The Dispute between France and Brazil over Lobster Fishing in the Atlantic", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol. 13, No. 4, 1964, ss. 1453-1459

Yorum farklılıkları olmasına rağmen, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 77. maddesinin 4. fıkrasında yapılan doğal kaynaklar tanımı ile 1958 Sözleşmesi tanımı arasında farklılık bulunmamaktadır.

Her iki Sözleşmede kıta sahanlığı üzerinde kıyı devletinin hakkı olduğu doğal kaynaklar niteliklerine göre ikiye ayrılmaktadır: i) Madenler ve öteki cansız kaynaklar; ii) deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli fiziksel dokunma durumunda bulunan canlılar. Kıyı devletinin üzerinde hak sahibi olduğu canlı kaynaklar ya süngerler, midyeler, mercanlar gibi tam olarak tabana yerleşik bir biçimde bulunan sabit deniz ürünlerinden, ya yengeçler, ıstakozlar, salyangozlar gibi tabana sürekli fiziksel dokunma içinde hareket eden sürüngenlerden ya da deniztarakları, denizkestaneleri gibi deniz yatağının toprak altına yerleşen canlılardan oluşmaktadır. Bu canlı kaynaklara, ayrıca deniz yosunları ve öteki deniz bitkileri gibi deniz tabanına yerleşik bulunan bitkileri de eklemek gerekmektedir. Madenler ve öteki cansız kaynaklara gelince, bunlar gerek deniz yatağı üzerinde çökelti tabakası içinde bulunan maden yumrularını, gerekse toprak altında bulunan her türlü madeni ve hidrokarbürleri içermektedir.⁹⁴

1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi m.2/2 ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi m.77/2'ye göre, kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları yalnızca doğal kaynaklardan yararlanılması amacına yöneliktir. Kıyı devleti bu alan üzerinde yalnızca doğal kaynakların araştırılması ve ekonomik işletilmesi konusunda haklara sahip bulunmaktadır.

---

⁹⁴ PAZARCI, ss.367-368

3. Kıta Sahanlığı Üzerinde Sondaj Faaliyetleri

a.Ülkemizdeki Sondaj Faaliyetleri

Denizde petrol ve gaz arama çalışmaları ilk olarak 1947 yılında Meksika Körfezinde başlamıştır. Günümüzde 53 ülke kıta sahanlığında 7000'den fazla sondaj ve üretim platformu bulunmaktadır.⁹⁵

Türkiye'de ilk deniz sondajının 1966 yılında yapılmasından günümüze kadar 25 deniz kuyusunun sondajı yapılmıştır. Bu sondajların bir kısmında petrol ve doğalgaz emareleri görülmesine rağmen, Türkiye'nin ekonomik anlamda başarılı ilk deniz keşfi, 1988 yılında Kuzey Marmara-1 kuyusunun kazılması ile bulunan Kuzey Marmara sahasıdır. Kuzey Marmara Doğal Gaz Sahası, İstanbul iline bağlı Silivri ilçesinde, kıyıdan yaklaşık 2,5 kilometre uzaklıkta ve 40 m. su derinliğinde bulunan ülkemizin ilk deniz sahasıdır. Sahada 1988 yılında, biri kuru olmak üzere iki kuyunun açılmasından sonra o günün imkânlarıyla deniz sondajı yapmanın pahalı olması ve denizde üretimin zor olması nedenleriyle, sahanın geliştirilmesine ara verilmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve gaza olan talebin artması nedeniyle 1995 yılında 3 kuyu ile saha geliştirilmiştir. 1996 yılında sahanın doğal gaz depolama amacıyla kullanılabilmesi gündeme gelmiştir. Bu amaçla gazın daha çabuk üretilip depolamaya hazır hale getirilmesi gerektiğinden 1996 yılında 2 kuyu daha açılmıştır. Daha sonra, kuyular aynı noktadan biri düşey, diğerleri çeşitli yönlerde 500 ila 1.000 metre açılımlı olarak 1.200 metre derinlikteki rezervuara ulaşmaktadır. Böylelikle bütün kuyuların üretimi aynı platform üzerinde yapılmıştır.⁹⁶

Gaz hidratlar, petrol ve doğal gaz rezervlerinin tükenmesiyle, büyük bir olasılıkla dünyanın gelecekteki enerji kaynaklarından biri olacaktır. Gaz hidratların tespit edildiği bölgeler olarak; Kuzey Amerika kıtasının her iki kıyısı, Kuzey Denizi, Karadeniz'in doğu ve kuzey kısımları, Hazar Denizi'nin güneyi, Japonya ve Alaska, Sibirya'nın kara kısmı, Doğu Afrika kıyıları sayılabilir. Ayrıca Akdeniz'de Antalya

⁹⁵DAY M.D., "Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations", **Environmental Technology in the Oil Industry**, der.ORSZULIK Stefan, Springer,2008 s.189

⁹⁶ <http://www.tpao.gov.tr/v1.4/condocs/50YIL.pdf>, 06.05.2008

Körfezi'nde ve Girit Adası civarında gaz hidratların varlığı tahmin edilmektedir. Türkiye'de gaz hidrat çalışmaları yok denecek kadar azdır. Karadeniz'in, yüksek miktarlarda metan üretimi ve gaz hidrat birikimine sahip bir bölge olması çok muhtemeldir. Özellikle Doğu Karadeniz'in Türkiye kıta sahanlığı açıklarında, potansiyel gaz hidrat rezervleri için yapılacak araştırmalar, enerji açısından geleceğe yapılacak en önemli yatırımlardan biri olabilecektir.⁹⁷

Ülkemiz petrol ve doğalgaz potansiyeli açısından da önümüzdeki dönemde yapılacak çalışmaların sonuçlarına bağlı olarak önemli bir ülke konumuna gelebilecektir. Yükselen petrol fiyatları dünyada arama ve üretim çalışmalarını hızlandırmış ve özellikle derin deniz aramalarında gelişen teknoloji ile birlikte faaliyetler de artmıştır. Bu kapsamda TPAO ile birlikte dünyanın büyük petrol şirketleri Karadeniz'in petrol ve doğalgaz potansiyelini yakın gelecekte ortaya çıkarabilmek için arama çalışmalarına başlamışlardır.⁹⁸

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 81. maddesinde kıyı devletinin, kıta sahanlığı üzerinde herhangi bir amaçla delme faaliyetinde bulunmaya izin verme ve bunu düzenleme konusunda münhasır haklara sahip olduğunu belirtilmiştir.

b. 200 Deniz Mili Ötesindeki Kıta Sahanlığında Canlı Olmayan Kaynakların İşletilmesi

Kural olarak kıta sahanlığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsarken, BMDHS'nin 76. maddesinin 8. fıkrasına göre, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı sınırları hakkındaki bilgi, kıyı devleti tarafından Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na sunulacaktır. Komisyon deniz tabanına ilişkin talebi, bilimsel çerçevede inceleyerek tavsiyelerde

---

⁹⁷ T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Petrol ve Petrol Ürünleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s.70-71

⁹⁸ DPT Dokuzuncu Kalkınma Planı, Petrol ve Petrol Ürünleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s.8

bulunulur. Kıyı devletinin komisyon tavsiyelerini kabul etmesi hâlinde belirlenen dış sınır nihaî ve bağlayıcı olacaktır.⁹⁹

Kıta sahanlığının dış sınırının 200 deniz mili ötesine uzanması hâlinde üstünde kalan sular açık deniz rejimine tâbidir. 200 deniz millik alan içindeki kıta sahanlığı rejimi ile 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı arasındaki en temel fark 82. madde ile düzenleme altına alınan gelir paylaşım gerekliliğidir.

Gelir paylaşımı kavramını, Malta, 1971 yılında Deniz Yatağı Komitesine Okyanus Alanı Sözleşmesi Taslağı ile sunmuş ve kıyı devletlerinin Uluslararası Okyanus Alanı Enstitüsüne yetki alanı içindeki canlı ve canlı olmayan kaynakların işletilmesinden elde edilen gelirden belirli bir oranda katkıda bulunmasını önermiştir. Daha sonra, 200 deniz mili ötesindeki kaynaklardan elde edilen gelirin paylaşılması formülü BMDHS'nin 1974 yılındaki ikinci oturumunda teklif edilmiştir.¹⁰⁰ 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde ise 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığının işletilmesi konusunda yapılacak ödeme ve katkılar 82. maddede düzenlenmiştir.

BMDHS'nin 82. maddesinde, 200 milden fazla kıta sahanlığı alanına sahip olan kıyı devletlerinin bu sınırdan sonraki kıta sahanlığında elde edeceği madenler ve hidrokarbürler üzerinden uluslararası deniz tabanını düzenlemek ve işletilmesini denetlemekle görevlendirilen Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesine, kimi koşullara uygun olarak, bir tür vergi ödemesi öngörülmüştür.¹⁰¹

82. maddeye göre, 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı canlı kaynaklarının işletilmesi durumunda kıyı devleti, ilk beş yıllık üretimden sonra o bölgedeki tüm üretim bakımından yıllık olarak ödeme yapacaktır. Ödemeler veya katkılar, bir mevkideki tüm üretim bakımından yıllık olarak yapılacaktır. Altıncı sene için, ödeme ve katkının oranı, bu mevkideki üretim değerinin veya hacminin yüzde

---

⁹⁹HORTZ Robert Lee, "Remapping Ocean Floors", **The Wall Street Journal Europe**, 22 Şubat 2008, s.26

¹⁰⁰LODGE Michael W., "The International Seabed Authority and Article 82 of UN Convention on the Law of The Sea", **The International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol.21, No:3, 2006, s.324

¹⁰¹PAZARCI, s.368

1'i olacaktır. Bu oran, 12. yıla kadar her müteakip sene için yüzde 1 kadar artacak ve ondan sonra yüzde 7'de kalacaktır. Kıta sahanlığından çıkarılan bir mineral kaynağının ithalatçısı olan kalkınmakta olan bir Devlet, o mineral kaynakları bakımından ödeme ve katkı yapmaktan muaftır. Ödeme ve katkılar Otorite vasıtasıyla yapılacaktır. Otorite hakça paylaşım ölçütlerine göre, kalkınmakta olan ülkelerin, özellikle en az kalkınmış ve denize kıyısı olmayan Devletlerin, menfaat ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, Sözleşmeye taraf olmaları kaydıyla dağıtmakla görevlidir.

Oda'ya göre bu hüküm, kıyı devletlerinin kıta sahanlıklarındaki özel çıkarlarını genişletmesi karşısında "İnsanlığın Ortak Mirası" kavramının korunmasını sağlamaktadır. Brown'a göre ise, 82. madde, 3. Deniz Hukuku Konferansı sonucunda 200 deniz mili çizgisinin ötesine uzanan kıta kenarı bölümlerine kadar genişletilen kıyı devleti haklarının sonuçlarının hafifletilmesi girişimidir. 82. maddenin yorumlanması ve uygulanması konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Lodge gelir paylaşım sisteminin uygulanmaya başlanmasından önce çözümlenmesi gereken yorum sorunları bulunduğunu, diğer yazarlar ise gelir paylaşım yükümlülüğünün ekonomik uygulanabilirliği konusunda kuşklar bulunduğunu belirtmişlerdir.¹⁰²

c. Kıyı Devletinin Yetki Alanında Deniz Yatağı Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi

Ulusal yetki alanları içerisinde deniz yatağında oluşan kirlilik, özellikle karasuları ve kıta sahanlığı üzerindeki petrol ve gaz arama ve işletme faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Kirlilik operasyonel veya kaza sonucu oluşmaktadır.

Cenevre Sözleşmeleri ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, deniz yatağı kirliliğinin önlenmesi için devletlerin almaları gereken tedbirler konusunda genel hükümler içermektedir. Açık Deniz Sözleşmesinin 24. maddesinde, her devletin, gemilerinden ve borulardan petrol boşaltılması yoluyla veya deniz yatağı ve

---

¹⁰²ONG David, "A Legal Regime for The Outer Continental Shelf? An Inquiry as to the Rights and Duties of Coastal States within the Outer Continental Shelf", **ABLOS Tutorials&Conference,"Addressing Difficult Issues in UNCLOS"**, 28-30 October 2003, ss.3-6

toprak altının işletilmesi ve araştırılmasından ileri gelen deniz kirlenmesini önleyecek düzenlemeleri, konuyla ilgili sözleşme hükümlerini dikkate almak suretiyle hazırlamaları gerektiği belirtilirken, 1958 tarihli Kıta Sahanelığı Sözleşmesinin 5. maddesinin 7. fıkrasında, kıyı devletinin güvenlik bölgelerinde, denizin canlı kaynaklarını zararlı unsurlardan korumak için uygun olan bütün tedbirleri almaya mecbur olduğu belirtilmektedir. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 208. maddesine göre kıyı devletlerinin, yetkilerine tâbi deniz dibi faaliyetlerinden veya bunlarla ilgili olarak 60. veya 80. maddeye göre, yetkilerine tabi suni adalardan, tesis ve yapılardan ileri gelen deniz çevresinin kirlenmesini önlemek, azaltmak ve kontrol etmek için gerekli kanun ve düzenlemeleri yapmalıdır. Alınan kanun düzenleme ve tedbirler, uluslararası kural, standart ve tavsiye edilmiş uygulama ve prosedürlerden daha az etkili olmayacaktır. (m.208/3) 208. maddenin 5. fıkrasına göre, Devletler, özellikle yetkili uluslararası örgütler veya diplomatik konferans vasıtasıyla, deniz çevresinin kirlenmesini önlemek, azaltmak ve kontrol etmek için global ve bölgesel kuralları, standartları ve tavsiye edilmiş uygulama ve prosedürleri tesis edeceklerdir. Bu gibi kurallar, standartlar ve tavsiye edilmiş uygulama ve prosedürler zaman zaman gerekli oldukça gözden geçirilecektir. Aynı sözleşmenin 214. maddesinde ise, tesis edilmiş olan uluslararası kurallar ve standartlara işlerlik kazandırmak amacıyla kıyı devletlerinin gerekli kanun ve düzenlemeleri yapmaları ve diğer tedbirleri almaları gerekliliği belirtilmektedir.

Deniz tesis ve yapılarından kaynaklanan operasyonel kirliliğin önlenmesi konusunda kapsamlı bir uluslararası düzenleme bulunmamaktadır. 1981 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı hukuk uzmanları tarafından Ulusal Yetki Alanı Sınırları içinde Denizaşırı Madencilik ve Sondaja ilişkin Sonuçlar geliştirilmiş, ilgili düzenleme 1982 yılında, devlet uygulamaları için anahatlar olarak Birleşmiş Milletler Çevre Programı İdari Konseyi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. İlgili düzenlemeye göre, Devletlerin tüm deniz yatağı faaliyetleri için izin almaları gerekmektedir. İzin verilirken öncelikle, çevre etki değerlendirmesi yapılmalı ve yapılacak faaliyetlerin çevreye belirli önlenemeyecek etkilerinin olacağını tespit edilmesi hâlinde izin talebi reddedilmelidir. İzin

verildikten sonra, faaliyetlerden doğan atıkların kamu sağlığına ve kıyı bölgelerin doğal yapısına, bitki örtüsüne zarar vermemesi sağlanmalıdır. Yapı ve tesislerin yapım çalışmaları da belirlenen koşullar çerçevesinde yapılmalıdır.¹⁰³

Operasyonel kirlilikle ilgili ayrıntılı düzenlemeler MARPOL ve 1972 tarihli Londra Atıkların ve Diğer Maddelerin Suya Batırılması Yoluyla Deniz Kirlenmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme'de bulunmaktadır. MARPOL¹⁰⁴ Sözleşmesi hükümleri, deniz dibindeki maden kaynaklarının araştırılmasından, bunlardan yararlanılmasından ve bunlarla ilgili olarak kıyı açığında yapılan işlemlerden doğrudan doğan zararlı maddelerin denize bırakılması durumunda uygulanmaktadır.

1982 tarihli BMDHS'nin 208. maddesinin 4. fıkrasına göre, Devletler, deniz dibi faaliyetlerinden ileri gelen kirlenme ile ilgili politikalarını, uygun düşen bölgesel düzeyde uyumlaştırmaya gayret etmelidirler. Bu çerçevede devletler bölgesel olarak politikalarını uyumlaştırma çalışmaları yapmışlardır. Kuzey Denizi ve Kuzeydoğu Atlantik Bölgesi için 1974 yılında Kara Kaynaklı Deniz Kirliliğinin Önlenmesi Sözleşmesi ile bir Komisyon oluşturulmuştur. 1974 tarihli Oslo Konvansiyonu, 1992 Paris Sözleşmesi ile değiştirilmiştir. 1992 tarihli Paris Sözleşmesi Ek 3'de, deniz aşırı kaynaklardan doğan kirliliğin önlenmesi ve azaltılması düzenlenmektedir. 1974 yılında, deniz yatağı faaliyetlerinden doğan kirliliğin önlenmesi için taraf devletlerin gerekli önlemleri almalarını düzenleyen Baltık Sözleşmesi oluşturulmuştur. 1989 tarihli Kuveyt Sözleşmesi ve 1994 tarihli Akdeniz Sözleşmesi ile deniz yatağı faaliyetlerden doğan kirliliğe ilişkin özel protokoller düzenlenmiştir.¹⁰⁵

---

¹⁰³CHURCHILL R.R.,LOWE A.V.,**The Law of The Sea**, Third Edition, Manchester University Press, 1999, ss.371-372

¹⁰⁴2 Ekim 1983 tarihinde yürürlüğe giren, Gemilerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, 1973 ve 1978 Protokolü (MARPOL 73/78), altı ekten oluşmakta, gemilerin özelliklerine göre belirli zaman koşulları içinde gemilerden denizin kirlenmesini önleyecek sistemlerin uygulanmasını öngörmektedir.

¹⁰⁵CHURCHILL, LOWE, ss.372-373

B. Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz Altı Kabloları ve Boru Hattı Döşenmesi

1.Genel Olarak Deniz Altı Kabloları ve Boru Hattı Döşenmesi

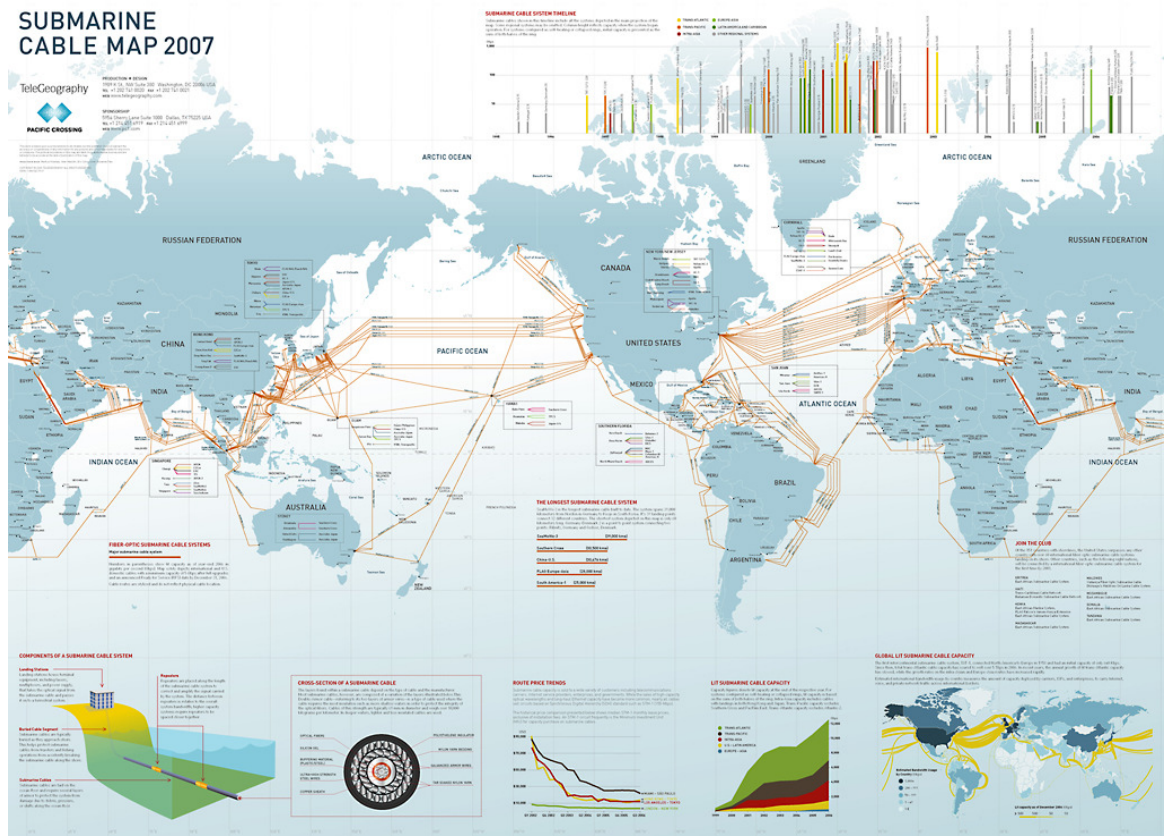
Dünyada *deniz altı kabloları* ile ilgili ilk çalışmalar 1840–1850 yılları arasında nehir ve körfezlerde telgraf kablolarının döşenmesi ile başlanmıştır. 1850 yılının ilk yarısında Fransa-İngiltere arasında ilk uluslararası telgraf bağlantısı kurulmuştur. 1888 yılında San Francisco–Oakland arasında ilk sualtı telefon kablosu döşemesi yapılmış, 1920 yılında kısa dalga radyo kabloları döşenmeye başlanmış, 1961 yılında dünya çapında yüksek kaliteli bağlantı sağlama çalışmaları gerçekleştirilmiş, 1986 yılında Belçika-İngiltere arasında ilk fiber optik kablo döşenmiş, 1988 yılında ise Atlantik Okyanusunda ilk fiber optik sistem (TAT-8) hizmet vermeye başlamıştır.¹⁰⁶

Deniz yatağı üzerindeki deniz altı kabloları konusunda Birleşmiş Milletler çatısı altında oluşturulmuş bir kurum bulunmamaktadır. Sekreteryası Londra’da bulunan Uluslararası Kablo Koruma Komitesi deniz altı iletişim kablolarının insanî veya doğal tehlikelere karşı koruma konusunda çalışmaktadır.

---

¹⁰⁶International Cable Protection Committee, About Submarine Telecommunications Cables, Communicating via the ocean, <http://www.iscpc.org>, 25.11.2008

Şekil 5: Deniz Altı Kabloları Haritası

Kaynak:www.bilim.org,(18.09.2008)

Boru hattı taşımacılığı sıvıların toplu olarak taşınmasında en etkin taşıma yöntemidir. Denizde bulunan boru hatlarının üç temel fonksiyonu bulunmaktadır. Alan içi hatları ürünü bir deniz altı tesisinden diğer bir deniz altı tesisine veya üretim platformuna taşır. Aynı bölgedeki iki yakın platform arasındaki boru hatları bu gruba örnek teşkil etmektedir. Alanlar arası boru hatları, ürünü bir üretim tesisinden diğerine taşır veya diğer boru hattı ile bağlantı sağlar ve fonksiyonları petrol veya gazın sistem içindeki bir sonraki bağlantı noktasına taşınmasını sağlamaktır. Ana hatlar ise boru hattı taşıma sistemi ile kıyı terminali arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır.¹⁰⁷

¹⁰⁷RYDER A.A., RAPSON S.C., "Pipeline Technology", **Environmental Technology in the Oil Industry**, der.ORSZULIK Stefan, Springer,2008, s.256

2.Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz altı Kabloları ve Boru Hattı Döşenmesine İlişkin Düzenlemeler

Uluslararası hukukta deniz altı kabloları ile ilgili ilk düzenleme *1884 tarihli Deniz altı Kablolarını Koruma Konvansiyonudur*. Bu konvansiyon hâlen yürürlükte olup, kablo döşeyen gemilerin güvenliğini sağlamaya ve kabloların diğer okyanus faaliyetlerinden zarar görmesini engellemeye ilişkin düzenlemeleri içermektedir; ancak kablo sektörünü yeterli ölçüde koruyucu tedbirleri içermemesi nedeniyle genel olarak güncelliğini yitirmiştir.¹⁰⁸

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 tarihli BMDHS' ne göre, kıta sahanlığının araştırılması ve doğal kaynakların işletilmesi amacıyla makul tedbirleri alma hakkı saklı olmak kaydıyla, kıyı devleti kıta sahanlığı üzerinde deniz altı kablolarının ve boruların döşenmesini ve bakımını engelleme yetkisine sahip değildir.¹⁰⁹ Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinden farklı olarak 1982 Sözleşmesi m.79'da ayrıca, kıta sahanlığı üzerinde döşenecek boru hattının takip edeceği güzergâhın kıyı devleti tarafından kabul edilmesi gerektiği ve deniz altı kabloları veya boru hattı döşerken, devletlerin daha önceden mevcut olan kabloları ve boruları gerektiği şekilde göz önünde bulundurarak, özellikle, bunların tamir imkânını tehlikeye düşürmemeye dikkat etmeleri gerektiği belirtilmektedir. Aynı zamanda Sözleşme'nin kıta sahanlığı ile ilgili bölümündeki hiçbir hüküm, kıyı devletinin, ülkesine veya kara sularına giren kabloları veya boru hatlarına uygulanacak şartları tespit etme hakkına ve kendi kıta sahanlığının araştırılmasına veya kaynaklarının işletilmesine veyahut da kendi yetkisi altındaki suni adaların, tesis veya yapıların işletilmesine ilişkin olarak yerleştirilmiş bulunan veya bu amaçlarla kullanılan kablo ve boruları üzerindeki yargı yetkisini etkilemeyecektir.

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 87. maddesinde, "Kıta sahanlığı" başlıklı altıncı kısma tâbi olmak üzere, deniz altı kabloları ve boru hattı döşenmesi açık denizler serbestîsi içerisinde

---

¹⁰⁸COFFEN–SMOUT Scott, HERBERT Glen, "Submarine cables: A challenge for Ocean Management", *Marine Policy*, 24, 2000, s. 443

¹⁰⁹ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.4, 1982 tarihli BMDHS m.79/1,2

değerlendirilmiştir. Madde 112'ye göre ise, bütün devletler kıta sahanlığının ötesindeki açık deniz yatağının üzerinde deniz altı kablolarını ve boru hatlarını döşemeye yetkilidir.

1982 Sözleşmesi 113.maddesinde bir kablo veya boru hattının koparılması veya zarar uğramasını düzenlerken devletlere bu tür davranışların bir suç oluşturmasını sağlayacak gerekli kanunları ve düzenlemeleri yapma yükümlülüğü vermektedir. 115. maddeye göre ise her Devlet, deniz altı kablosu veya boru hattına zarar vermemek için bir demiri, bir ağı veya diğer herhangi bir balıkçılık edevatını feda ettiğini ispat edebilen gemi sahiplerinin kaybının, bütün makul ihtiyatî tedbirleri önceden almış olmaları şartıyla, kablo veya boru hattı sahipleri tarafından karşılanmasını temin edecek zarurî kanunları ve düzenlemeleri yapacaktır.

M.297 (1)(a) hükmünde ise, bir kıyı Devletinin, deniz altı kabloları ve boru hattı döşeme ile ilgili hükümlerini ihlâl etmek suretiyle hareket ettiği iddia ettiği durumlarda, bölüm 2'de öngörülen prosedürlere tâbi olacağı belirtilmektedir. Bağlayıcı karar gerektiren mecburî prosedürler başlıklı Bölüm 2'ye göre, uyuşmazlık taraflardan herhangi birisinin isteği üzerine bu bölüm hükümlerine göre yetkisi olan bir mahkemeye veya yargı yerine havale edilecektir.

C. Kıta Sahanlığı Üzerinde Suni Adalar, Tesisler ve Yapılar

1.Kıta Sahanlığı Üzerinde Suni Ada, Tesis ve Yapı Kurma ile İlgili Düzenlemeler

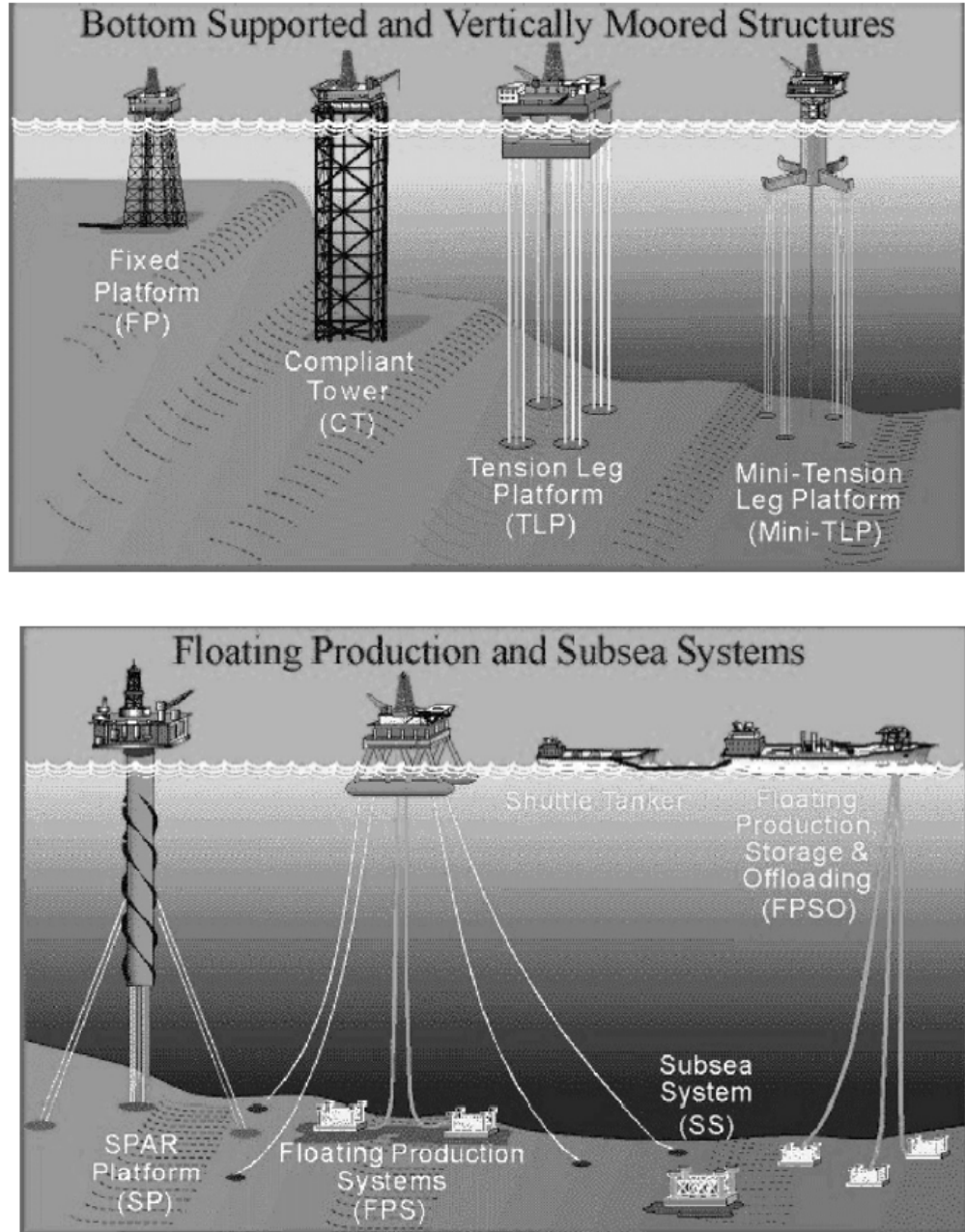
Yapay ya da suni ada, doğal ada tanımı dışında kalan ve insanın katkısıyla yapılmış her türlü su yüzünde kalan çıkıntıları belirtmektedir.¹¹⁰ Bu tür bir ada, deniz tabanından veya toprak altından petrol ya da doğal gaz elde etmek amacıyla kurulan tesisler gibi tümüyle insan yapısı olabileceği gibi, doğanın sağladığı olanakların insan eliyle tamamlanması biçimiyle de gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla, bu tür

---

¹¹⁰Günümüzde 1994 yılında faaliyete başlayan Kansai Uluslararası Havaalanı, Japonya'da Osaka Körfezi'nin ortasında yapılmış bir yapay ada üzerine inşa edilmiştir. Dubai'de inşaatı 2001 yılında başlayan palmiye şeklinde yapılan yapay adalar üzerinde otel ve yerleşim yerleri kurulması planlanmaktadır. Beaufort denizinde bulunan Alaska'nın 9,7 km kuzeyinde bulunan Northstar adası ise petrol sondajı amacıyla kurulmuş yapay bir adadır.

bir adanın yapay olması için tümüyle insan yapısı olması gerekmemektedir. Şekil 6'da kıta sahanlığında petrol veya doğal gaz elde edilmesi amacıyla kurulan yapıların farklı örnekleri bulunmaktadır.

Şekil 6: Kıta sahanlığı üzerinde petrol veya doğal gaz elde edilmesi amacıyla kurulan taban destekli ve yüzen yapı örnekleri

Kaynak: KAISER Mark J., MESYANZHINOV Dmitry V., PULSHIPHER Allan G., "Explosive Removals of Offshore Structures in the Gulf of Mexico", *Ocean&Coastal Management*, 45, 2002, s.460-461

Suni adalar, kıyı devletlerince içsular ya da karasularında kurulabileceği gibi, doğal kaynakları değerlendirmek üzere, münhasır ekonomik bölge ya da kıta sahanlığı üzerinde de kurulabilmektedir.

Kıta sahanlığı üzerindeki suni adalar, tesisler ve yapılar hakkında BMDHS 80. maddesi, 60. maddeye atıfta bulunarak gerekli değişikliklerle, bu hükmün kıta sahanlığı üzerindeki adalara, tesislere ve yapılara da uygulanacağını belirtmiştir.

Kıyı devletinin yetkilerini düzenleyen 60. maddenin 1. ve 2. paragrafına göre;

“1- Münhasır ekonomik bölgede, kıyı devletinin:

a) suni adaları;

b) madde 56¹¹¹,da öngörülen amaçlar ve diğer ekonomik amaçlar için yapılan tesis ve yapıları

c) kıyı devletinin bölgedeki haklarının kullanımına müdahale teşkil edebilecek olan tesis ve yapıları, inşa ettirme, inşasına, işletilmesine ve kullanılmasına izin verme ve bunları düzenleme hususunda münhasır hakka sahip olacaktır.

2- Kıyı devleti, bu tip suni adalar, tesisler ve yapılar üzerinde gümrük, maliye, sağlık, güvenlik ve muhacerat konularındaki kanun ve düzenlemeleri de dahil olmak üzere, münhasır yargı yetkisine sahiptir.”

60 maddenin 7.fıkrası Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin m.5/6 ile aynı şekilde *“suni adalar, tesisler veya yapılar ve bunlar etrafındaki güvenlik bölgeleri, uluslararası seyrişeferde kullanılan belli başlı deniz yollarına engel olabilecek yerlerde kurulamaz”* hükmü kıyı devletinin yetkilerini sınırlandırmıştır.

Suni adaların, tesislerin ve yapıların inşası ve kullanımının bırakılması ile ilgili 3.fıkra göre;

---

¹¹¹1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi m.56/1'de kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgede, deniz yatağının üzerindeki suların ve deniz yatağının ve bunun toprak altının canlı ve canlı olmayan doğal kaynaklarını araştırma ve işletme, muhafaza etme ve idare etme amacıyla ve sudan, akıntılardan ve rüzgârdan enerji elde edilmesi gibi bölgenin diğer ekonomik işletme ve araştırma hususunda egemen haklara sahip olduğu belirtilmektedir.

“Söz konusu suni adaların, tesislerin ve yapıların inşası gerekli şekilde ilân edilmeli ve bunların varlığı konusunda uyarıda bulunmak amacı ile daimî nitelikte araçlar bulundurulmalıdır. Terk edilmiş veya artık kullanılmayan tesis ve yapılar; seyrüsefer güvenliğini sağlamak üzere genel olarak kabul edilmiş olan ve bu konuda yetkili olan uluslararası bir örgüt tarafından tesis edilmiş uluslararası standartları da göz önüne almak suretiyle, ortadan kaldırılmalıdır. Bunların kaldırılmasında balıkçılık, deniz çevresinin korunması ve diğer devletlerin hakları ve yükümlülükleri de gereken şekilde göz önünde alınacaktır. Tam olarak yerinden alınmayan tesis ve yapıların derinliği, mevki ve boyutları gerekli şekilde ilân edilecektir.”

Suni adalar, doğal adalar için genelde öngörülenin aksine, hiçbir deniz alanına sahip olmamaktadır. Kendilerine özgü karasuları yoktur ve varlıkları, karasularının, münhasır ekonomik bölgenin veya kıta sahanlığının sınırlandırılmasını etkilememektedir.¹¹² Ancak kıyı devleti, gerekli olan yerlerde, söz konusu suni adaların, tesislerin çevresinde hem seyrüseferin, hem de suni adaların, tesislerin ve yapıların güvenliğini sağlamak için uygun tedbirleri almasına imkân verecek makul güvenlik bölgesi oluşturma hakkına sahiptir.¹¹³ Güvenlik bölgelerinin genişliği, uygulanabilir uluslararası kurallar göz önünde bulundurularak, kıyı Devleti tarafından tespit edilecektir. Söz konusu bölgeler, suni adaların, tesislerin ve yapıların tabiatı ve fonksiyonu ile makûl bir ilişki içinde olacak şekilde ve genel olarak kabul edilmiş uluslararası standartların aksine izin vermesi veya yetkili uluslararası örgütün aksini tavsiye etmesi hali saklı olmak üzere, dış kenarlarının her bir noktasından itibaren ölçülmek üzere çevresi 500 metrelik bir mesafeyi geçmeyecek şekilde tesis edilecektir. Güvenlik bölgelerinin çevre genişliği gerekli şekilde ilân edilmelidir.¹¹⁴ Bütün gemiler, bu güvenlik bölgelerine saygı göstermeli ve suni adaların, tesislerin, yapıların ve güvenlik bölgelerinin yakınlarında seyrüsefer ile ilgili olarak genel kabul görmüş uluslararası kurallara uymalıdır.¹¹⁵

¹¹² 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.5/4, BMDHS m. 60/8

¹¹³ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.5/2, BMDHS m. 60/4

¹¹⁴ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.5/3, BMDHS m. 60/5

¹¹⁵ 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, m.60/6

Hem gemilerin sefer güvenliği hem de tesis ve yapıların güvenliğini sağlamak için 1987 yılı Kasım ayında yapılan Uluslararası Denizcilik Örgütü Genel Kurulunda, A.621(15) sayılı Karar ile Denizde Bulunan Tesis ve Yapıların Çevresindeki Güvenlik Bölgelerindeki İhlallerin Engellenmesi Konusunda Tedbirler belirlenmiştir. İlgili tavsiye kararlarına göre, gemiler sefer ile ilgili gerekli önlemleri almalı, kıyı devletleri daha fazla gerekli prosedür ve güvenlik ölçütlerini belirlemeli ve bayrak devletlerine, bayraklarını taşıyan gemilerin güvenlik bölgelerini ihlâli hâlinde uygulanacak kurallarla ilgili bilgi vermeli ve bayrak devletlerine de bu konuda faaliyette bulunmaları ve bu faaliyetleri konusunda kıyı devletlerine bilgi vermelidir.¹¹⁶ Bu karar 19 Ekim 1989 A.671(16) sayılı Genel Kurul kararı iptal edilmiştir. Bir ekten oluşan, Güvenlik Bölgeleri ve Denizde Bulunan Tesis ve Yapıların Çevresinde Güvenli Sefer başlıklı kararda, devletlere öncelikle deniz aşırı kaynak araştırma bölgelerindeki deniz trafiğini incelemelerini, kıta sahanlığı veya münhasır ekonomik bölgedeki doğal kaynakları araştırma faaliyetinin denizcilik rotalarını engellemeyeceğinin araştırılmasını, trafiğin uygun olması hâlinde, denizde bulunan tesis ve yapıların çevresinde güvenli bölgelerin oluşturulmasını, gemilerin izin olmaksızın girmemesi konusunda gerekli tedbirlerin alınmasını, gemi giriş yasağının tehlike hâlinde, can veya mal kurtarma amacıyla veya mücbir durumlarda geçerli olmayacağını belirtilmiştir. Bayrak devletleri de kendi bayraklarını taşıyan gemiler için, güvenlik bölgelerinin ihlâlini önleyecek tedbirleri almakla ve kıyı devletine bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Kararın ekinde ise, denizde bulunan tesis ve yapıların çevresinde seyreden gemilerin uyması gereken kurallar, güvenlik bölgelerinin ihlâli durumu, tesis ve yapılarla ilgili bilginin sunulması ve harita ve denizcilikle ilgili yayınlar konusunda tavsiye kuralları bulunmaktadır.¹¹⁷

2.Kıta Sahanlığı Üzerindeki Tesis ve Yapıların Kaldırılması ile ilgili Düzenlemeler

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 5. maddesinin 5. fıkrasına göre terk edilen veya kullanılmayan bir tesisin tamamı ile kaldırılması gerekir. Denizde bulunan yapı ve tesislerin uluslararası hukukta ilk kez düzenlendiği 1958

¹¹⁶ http://www.imo.org/includes/blastDataOnly.asp/data_id%3D24323/621%2815%29.pdf,28.07.2009

¹¹⁷ http://www.imo.org/includes/blastDataOnly.asp/data_id%3D22502/A671.pdf,28.07.2009

yılında, yapıların su derinlikleri 63 metreden fazla değildi.¹¹⁸ Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte denizde kurulan tesis ve yapıların büyüklükleri de artmaktadır. Bu durum kurulması oldukça maliyetli olan yapıların, ortadan kaldırma maliyetlerini de arttırmaktadır. Tahminlere göre bazı tesis ve yapıların kaldırılması, ilk kurulum maliyetlerini de geçmektedir. Norveç kıta sahanlığında yer alan yapılar, dünyada denizde bulunan yapıların %1'ini oluştururken, ortadan kaldırma maliyetleri dünya çapında yaklaşık %20 oranındadır.¹¹⁹

Mevcut durum uluslararası düzenlemelere de yansımış ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 60. maddesinin 3. fıkrası ile 1958 tarihli Sözleşmede belirtilen yapı ve tesislerin tamamen kaldırılması kuralında değişiklik yapılmıştır. İlgili maddede üç nokta dikkat çekicidir. Birincisi tüm tesis ve yapıların ortadan kaldırılması zorunluluğu kaldırılmıştır. İkinci olarak kaldırılmalarında balıkçılık, deniz çevresinin korunması ve diğer devletlerin hakları ve yükümlülükleri de gereken şekilde göz önünde alınacaktır. Üçüncü husus ise, bu konuda yetkili bir uluslararası örgüt tarafından tesis edilmiş uluslararası standartların göz önüne alınarak ortadan kaldırılması gerekliliğidir. Ayrıca, tam olarak yerinden alınmayan tesis ve yapıların derinliği, mevki ve boyutları gerekli şekilde ilân edilmesi gerekmektedir.¹²⁰

19 Ekim 1989 tarihinde A.672(16) sayılı Uluslararası Denizcilik Örgütü Kararı ile Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Üzerindeki Yapı ve Tesislerin Kaldırılması Anahatları ve Standartları belirlenmiştir. Kararın temeli, Uluslararası Denizcilik Örgütü Sözleşmesinin 15. maddesinin j bendinde belirtilen deniz güvenliği ve deniz kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü konusunda Genel Kurulun düzenleme yapma fonksiyonuna ve 1982 tarihli BMDHS m.60' a dayandırılmıştır.

---

¹¹⁸ BROWN E.D. ,s.370

¹¹⁹ DAY M.D.,s.189

¹²⁰ BROWN E.D., ss.377 -378

Kıta Sahanelığı ve Múnhasır Ekonomik Bölge Üzerindeki Yapı ve Tesislerin Kaldırılması Anahatları ve Standartları genel taşıma gereklilikleri, anahatlar ve standartlar olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. M.3.1'e göre, eğer yapı 75 metreden daha az bir derinlikte ve 4000 tondan daha az ağırlıkta ise, tamamıyla kaldırılmalıdır. Madde 3.2.'ye göre, Ocak 1988 tarihinden sonra kurulan yapılar 100 metreden daha az bir derinlikte bulunuyorsa ve 4000 tondan daha az bir ağırlıkta ise, güverte ve üstyapı dışında, tamamıyla kaldırılmalıdır. Eğer ortadan kaldırma kısmen yapılmışsa, seyir güvenliği için su üzerinde en az 55 metrelik bir yapı bırakılmalıdır.(m.3.6) Eğer yapı veya tesisin tekrar kullanılma imkânı varsa, tesisin varlığı diğer deniz kullanım amaçları ile çakışmıyor ise veya teknik olarak kaldırılması uygun değilse veya çevre ve insanlar için risk oluşturuyorsa kaldırılmaması söz konusu olacaktır. Ancak eğer tesis ve yapılar yerlerinde kalırsa, bakım ve tutumunun yapılması gerekmektedir.¹²¹

3.Kıta Sahanelığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol

26 Ocak 1998 tarihinde 23242 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 10 Mart 1988 tarihli Protokolde¹²², Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme'nin 5 inci ve 7 nci ve 10 ila 16 ncı maddeleri hükümlerinin kıta sahanlığı üzerinde bulunan sabit platformlar için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Protokolün 1. maddesinin 3. fıkrasına göre, "Sabit Platform", tabii kaynakların araştırılması veya işlenmesi veya diğer ekonomik gayelerle deniz yatağına daimî surette bağlanmış (demirlenmiş) bulunan suni ada, tesis veya yapı anlamına gelmektedir.

Protokolün 2. maddesine göre, herhangi bir şahıs, kuvvet kullanarak veya tehditle veya herhangi bir korkutma şekli ile bir sabit platforma el koyar veya bunun kontrolünü ele geçirirse, bir sabit platformda bulunan bir şahsa karşı, bu platformun güvenliğini, tehlikeye sokması muhtemel bir şekilde, şiddet hareketinde bulunursa, sabit bir platformu tahrip eder veya güvenliğini tehlikeye sokabilecek şekilde zarar

¹²¹ <http://www.imo.org>, 28.07.2009

¹²² <http://www.denizcilik.gov.tr/mevzuat>, 28.07.2009

verirse, sabit bir platformu, tahrip edebilecek veya güvenliğini tehlikeye sokabilecek bir cihaz veya maddeyi herhangi bir surette sabit platforma yerleştirir veya koydurtursa veya bunlara teşebbüs edilmesi münasebetiyle bir kimseyi öldürür veya yaralarsa suç işlemiş kabul edilir. Eğer bir şahıs belirtilen suçları işlemeye teşebbüs ederse, bu nevi suçlardan birini işleyen kimseyi azmettirir veya suç ortağı olursa yine suç işlemiş sayılacaktır.

Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme'nin 5 inci maddesine göre bu tür suç işleyenleri, akit devlet, uygun cezalarla cezalandıracaktır.¹²³

D. Kıta Sahanlığı Üzerinde Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması

1.Genel Olarak Deniz Dibi Araştırmaları

Genel olarak, deniz bilimleri araştırmalarını dört grup altında toplamak mümkündür; Bunlar fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeoloji/jeofizik konularındaki araştırmalardır.

Jeolojik ve jeofizik alanlarda yapılan araştırmalar deniz dibinin, kaynaklarının, bölge denizlerinin jeolojik tarihçesini, enerji kaynaklarının yerinin belirlenmesini, jeolojik yapının ve karakteristiklerinin bilinmesi ile canlı kaynak durumunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilecek faaliyetlerdir. Dip tabakalardaki sedimentlerin teşekkülü, deniz dibinden suya geçen karbonat, silikat gibi diğer besleyici maddelerin, kimyasal ve biyolojik reaksiyonların incelenmesiyle ekolojik ortam ve biyolojik üretim kapasitesinin daha iyi anlaşılmasını temin eder.

Deniz dibinde maden, petrol, doğal gaz gibi kaynakların bulunmasına ve kullanılmasına yönelik araştırmalar, ülke ekonomileri için büyük önem taşımaktadır. Denizler, cansız kaynaklar açısından boyutları büyük bir hazine oluşturmaktadır. En basit düzeyde deniz tabanından kum ve çakıl alımı önemli bir sanayiye temsil

---

¹²³ <http://www.msb.gov.tr/asad/default.php?page=SCH27>, 28.07.2009

etmektedir. Magnezyum üretiminin büyük bir kısmı ise denizlerden karşılanmakta ve ekonomik değerlere ulaşan miktarlarda da bromür üretimi yapılmaktadır.¹²⁴

2. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması

Deniz bilimsel araştırmaları konusunda 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde beşinci maddenin birinci fıkrası ve sekizinci fıkrasında düzenlenmiştir. Beşinci maddesinin birinci fıkrasına göre:

“Kıta sahanlığının araştırılması ve doğal kaynaklarının işletilmesi, seyrüsefere, balıkçılığa veya denizin canlı kaynaklarının muhafaza edilmesine haksız bir şekilde müdahaleye yol açamayacağı gibi, kamuya açıklanmak üzere yürütülen temel oşinografik veya diğer bilimsel araştırmalara da herhangi bir müdahaleye yol açamaz.”

Beşinci maddenin sekizinci fıkrasında ise;

“ Kıta sahanlığı ile ilgili ve orada yürütülen herhangi bir araştırma için kıyı Devletinin rızası alınacaktır. Buna rağmen, kıyı Devleti, kıta sahanlığının fizikî ve biyolojik hususiyetlerini tamamıyla bilimsel şekilde araştırma amacıyla ehliyetli bir kurumun yaptığı talep için normal olarak rızasını esirgemeyecektir; şu şartla ki kıyı Devleti eğer isterse araştırmaya katılma veya orada temsil edilme hakkına sahip olacak ve her halükârda neticeler ilân edilecektir.”

Bilim ve teknolojinin son yıllarda hızla gelişimi, denizlerdeki canlı ve mineral kaynaklardan faydalanmanın yanı sıra, dalgalardan, sudaki akıntılardan ve su yüzeyindeki rüzgârlardan enerji üretimi gibi, enerji ihtiyacının bir kısmını denizlerden karşılayabilmenin farklı imkânlarının ortaya çıkması ve daha birçok etken bu konu hakkında detaylı bir düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Nihayetinde 1982 BMDHS, deniz bilimsel araştırmaları ile ilgili bütün konuları

---

¹²⁴ ERKONAK Halil, ŞAHİN Recep, “Deniz Bilimleri Araştırmaları ve Dünyamız”, **Bilim Teknik Dergisi**, Temmuz 1990 Sayısı, s. 12

Bölüm XIII’de, 1958 Sözleşmelerinden çok daha geniş ve kapsamlı şekilde düzenlemiştir.¹²⁵

3. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Deniz ile İlgili Bilimsel Araştırma Yapılması

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 13. kısmında genel olarak deniz bilimsel araştırması düzenlenmektedir. Deniz bilimsel araştırmasının yürütülmesi hakkında genel prensiplerin belirlendiği 240. maddeye göre, deniz bilimsel araştırması, münhasıran barışçı amaçlar için, bu Sözleşme ile bağdaşır uygun bilimsel metot ve araçlarla, denizin diğer meşru kullanılmasına haksız yere müdahale etmeyecek ve bu gibi kullanımlar sırasında gerekli şekilde saygı göstererek ve deniz çevresinin korunması ve muhafazası için yapılanlarda dâhil olmak üzere, bu Sözleşmeye uygun şekilde kabul edilen bütün ilgili düzenlemelere uymak suretiyle yürütülecektir.

Sözleşmenin 246. maddesi kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde bilimsel araştırma yapılmasını birlikte düzenlemiştir. İlgili maddeye göre, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgede bilimsel araştırma yapma yetkisi kıyı devletine aittir. Kıyı devletleri, normal şartlarda, diğer devletlerin veya yetkili uluslararası örgütlerin kendi münhasır ekonomik bölgesinde veya kıta sahanlıkları üzerinde yürütebilecekleri deniz araştırmalarına rıza gösterecektir. Yabancı bir kıyı devletine ait münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığında deniz bilimsel araştırması yapma talebinde bulunacak devletler ve uluslararası örgütlerin izlemesi gereken süreç aşağıda belirtilmektedir.

a. Deniz Bilimsel Araştırması İzin Talebi

Yabancı bir kıyı devletinin deniz sahasında araştırma yapılmasının planlanması aşamasında, öncelikle daha önce yapılmış araştırma var ise bu araştırmaya ilişkin yükümlülüklerin yerine getirildiğinin kontrolünün yapılması ve

---

¹²⁵ ILGAZ Hatice, “Denizde Bilimsel Araştırmaların Uluslararası Hukukta Düzenlenmesi İhtiyacının Ortaya Çıkışı”, *Journal of Naval Science and Engineering*, Vol.5, No:1, 2009, s. 46

ilgili raporların hazırlanması çalışmaları yapılmalıdır. Madde 250 gereği deniz araştırma projeleri ile ilgili iletişim aksi karara bağlanmadıkça uygun resmî kanallarla yapılmalıdır.¹²⁶

Madde 248'e göre, bir kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgesi içinde veya kıta sahanlığı üzerinde bilimsel araştırma yapma niyeti olan devletler ve uluslararası örgütlerin, deniz bilimsel araştırma projesinin beklenen başlama tarihinden en az altı ay öncesinde bildirimde bulunmaları gerekmektedir. Bilimsel deniz araştırması yapma niyetinde olan devlet, projenin niteliği ve amaçları, geminin ismi, tonajı, tipi, sınıfı ve bilimsel ekipmanı tarifi dahil olmak üzere kullanılacak metot ve vasıtalar, projenin yürütüleceği kesin coğrafi sahalar, araştırma gemilerinin beklenen ilk gelişi ve nihai ayrılış veya yerine göre ekipmanın konuşlandırılması ve kaldırılması tarihi, sponsor kurumun ve projeyi yürütecek kişinin ismi ve kıyı devletinin hangi ölçüde projeye iştirak edebileceği veya projede temsil edilebileceği konularında kıyı devletine bilgi vermek zorundadır.

Madde 254'e göre deniz bilimsel araştırması yapmak için bir kıyı devletine proje sunmuş olan Devletler ve yetkili uluslararası örgütler, denize kıyısı olmayan ve coğrafi bakımdan dezavantajlı komşu Devletleri de, önerilen projeden haberdar ederler ve kıyı devletine bunu bildirirler. İlgili kıyı devleti tarafından rıza gösterildikten sonra ise projeyi üstlenen Devletler ve yetkili uluslararası örgütler, denize kıyısı olmayan ve coğrafi bakımdan dezavantajlı komşu devletlere, istekleri üzerine ve uygun olduğu zaman, 248. maddede ve 249. maddenin 1/f paragrafında belirtilen ilgili bilgiyi sağlamakla yükümlüdür.

b. Kıyı Devletinin İzin Verme Süreci

Etkili ve etkin bir uygulama için kıyı devletinin deniz bilimsel araştırmaları konusunda bir birim kurması faydalı olacaktır. Bu aşamada deniz bilimsel

---

¹²⁶“ The Law of the Sea, Marine Scientific Research A Guide to the Implementation of The Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea”, United Nations, New York,1991, s.6

araştırmaları ile ilgili birim sürelerin ve projenin uygunluğunu kontrol etmelidir. Bilimsel deniz araştırmaları biriminin diğer bir görevi, sahil güvenlik, liman başkanlıkları gibi diğer devlet birimleri ile koordinasyonu sağlamaktır.¹²⁷

Madde 246/3 gereği kıyı devletleri, normal şartlarda, diğer devletlerin veya uluslararası örgütlerin kendi münhasır ekonomik bölgesinde veya kıta sahanlıkları üzerinde Sözleşmeye uygun şekilde ve barışçı amaçlarla ve bütün insanlığın yararına deniz çevresi ile ilgili bilimsel bilgiyi arttırmak için yürütebilecekleri deniz bilimsel araştırmalarına rıza gösterecektir. Bu amaçla, kıyı devletleri bu gibi rızanın gereksiz yere geciktirilmemesini veya verilmekten imtina edilmemesini sağlayacak kural ve prosedürleri tesis edecektir.

Madde 246/3 gereği kıyı devletleri takdirlerine bağlı olarak, eğer proje,

- a) canlı ve cansız kaynakların araştırılması ve işletilmesi bakımından doğrudan ehemmiyeti haiz ise;
- b) kıta sahanlığı delmeyi, patlayıcı kullanılmasını veya deniz çevresine zararlı maddeleri sokmayı gerektiriyorsa;
- c) madde 60 ve 80’de zikredilen yapay ada, tesis ve yapıların inşasını, işletilmesini veya kullanılmasını ihtiva ediyorsa;
- d) madde 248’e göre projenin niteliği ve amaçları ile ilgili olarak aktarılan gayrisarih bilgi içeriyorsa veya araştırmayı yapan Devlet veya uluslararası örgüt, daha önceki projeden dolayı kıta devletine karşı hala yerine getirilmemiş yükümlölük altındaysa, deniz bilimsel araştırması yapılmasına izin vermeyebilir.

Madde 252’ye göre, Devletler veya uluslararası örgütler araştırma talebinin kıyı devletine bildirildiği tarihten itibaren, dört ay içinde aşağıda belirtilen hususları bildirmemiş olması kaydıyla, altı ay sonra deniz bilimsel araştırması başlatabilirler. Kıyı devletinin dört ay içinde bildirimde bulunmamış olması gereken hususlar şunlardır;

- a) 246. madde hükümlerine göre rıza vermediğini bildirmesi,

---

¹²⁷ Procedure For The Application of Article 247 of The United Nations Convention on The Law of The Sea by the Intergovernmental Oceanographic Commission of UNESCO, www.unesco.org, s.20-21

- b) O devletin veya uluslararası örgütün projenin niteliği veya hedefleri ile ilgili olarak verdikleri bilginin aşikar olan olaylara uymadığını bildirmesi,
- c) 248. ve 249.maddelerde öngörülen şartlar ve bilgi bakımından önemli olan tamamlayıcı bilgi istediğini bildirmesi,
- d) O Devletin veya yetkili uluslararası örgütün yürütmüş olduğu önceki bir deniz bilimsel araştırması ile ilgili olarak, 249 uncu maddede saptanan şartlar bakımından, hala yerine getirilmemiş yükümlülükleri olduğunu bildirmesidir.

247. maddeye göre ise, bir uluslararası örgüt üyesi olan ve kıta sahanlığı veya münhasır ekonomik bölgesi üzerinde o örgütün bir deniz bilimsel araştırması doğrudan veya himayesi altında icra etmeyi istediği bir kıyı devleti, eğer örgüt tarafından projenin yapılması kararı alındığı zaman ayrıntılı projeyi uygun bulmuş ise veya böyle bir projeye katılmaya istekli ise, örgütün projeyi kendisine bildirmesinden itibaren dört ay içinde herhangi bir itiraz ileri sürmemiş ise, projeye izin verdiği kabul edilecektir.

c. Deniz Araştırması Yapılma Süreci

Madde 255'e göre devletler, karasularının ötesinde yürütülecek deniz bilimsel araştırmasını geliştirecek ve kolaylaştıracak makûl kuralları, düzenlemeleri ve usulleri kabul etmeye ve uygun olduğu takdirde, kanun ve düzenlemelerine tabi bir şekilde, limanlarına girişi kolaylaştırmaya ve bilimsel deniz araştırma gemilerine yardım etmeye gayret etmelidirler.

Devletler ve uluslararası örgütler, bir kıyı Devletin münhasır ekonomik bölgesi içinde veya kıta sahanlığı üzerinde deniz bilimsel araştırması yaptıklarında:

- a) kıyı devleti isterse ve pratik olduğunda, bilhassa araştırma gemilerinde ve diğer araçlarda veya bilimsel araştırma tesislerinde, kendisinin bilim adamlarına herhangi bir ücret ödemeksizin ve kendisinin proje masraflarına katılma yükümlülüğü olmaksızın deniz bilimsel araştırma projesine katılma veya böyle bir projede temsil edilme hakkını sağlama;

- b) talebi hâlinde kıyı Devletine, pratik olan en kısa zamanda, ilk raporları ve projenin tamamlanmasından sonra nihai sonuçları verme;
- c) talebi hâlinde kıyı Devletinin deniz bilimsel araştırma projesinde elde edilen tüm veri ve örnekleri görmesini ve aynı şekilde kopya edilebilecek verileri ile bilimsel değerine zarar vermeksizin bütün verileri ve örnekleri ona vermeyi taahhüt etme;
- d) talep edilirse, kıyı Devletine bu gibi veri, örnek ve araştırma sonuçlarının değerlendirme veya yorumlanması hususunda yardım etme;
- e) paragraf d hükümleri saklı kalmak üzere, araştırma sonuçlarının pratik olan en kısa zamanda, millî veya uluslararası kanallarla uluslararası alanda istifadeye sunma;
- f) araştırma programında yapılacak herhangi bir esaslı değişiklikten kıyı devletini haberdar etme;
- g) başka türlü karara bağlanmadıkça araştırma biter bitmez bilimsel araştırma tesis ve teçhizatını ortadan kaldırma, yükümlülüğü altındadırlar.¹²⁸

Madde 253'e göre, araştırma faaliyetleri kıyı devletinin rızasının istinat ettiği bilgiye uyumlu olarak yürütülüyorsa veya araştırma faaliyetlerini yürüten devlet veya yetkili örgüt kıyı devletinin deniz bilimsel araştırma projesi ile ilgili haklarına ilişkin hükümlere uymuyorsa kıyı devleti kıta sahanlığı üzerinde devam eden bir bilimsel deniz araştırmasının askıya alınmasını isteme hakkına sahiptir.

---

¹²⁸ The Law of the Sea, Marine Scientific Research A Guide to the Implementation of The Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea, United Nations, New York, 1991, s.15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI, SINIRLANDIRMA İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR VE ULAŞILAN ÇÖZÜMLER

I. KITA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASI

A.Genel Olarak Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması

Belirli bir deniz alanı sınırlandırılmasında, sadece antlaşma veya sadece örf ve âdet hukuku tek başına belirleyici olma özelliğine sahip değildir.

Kıta sahanlığının iç sınırı, kıyı devletinin karasularının bittiği çizgidir. Komşu kıyıdaş devletlerin varlığı hâlinde kıta sahanlığı dış ön sınırı ve yan sınırın tespit edilmesi gerekmektedir. Kıta sahanlığı sınırlandırması 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde farklı şekilde düzenlenmiştir.

1. 1958 Tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması

Kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili ilk kural 1958 Cenevre Sözleşmesinin 6.maddesinde düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre:

- “Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başladığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.*
- Aynı kıta sahanlığının kıyıları yan yana olan iki Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, kıta sahanlığının sınırı Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı*

kılmıyorsa, sınır, her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başladığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.

3. *Kıta sahanlığının sınırları tespit ederken, bu maddenin 1. ve 2. paragraflarına uygun şekilde çizilen herhangi bir hat belirli bir tarihte mevcut olan haritalara ve coğrafi hususiyetlere göre tarif edilmeli ve kara üzerindeki teşhisi kabil daimî sabit noktalar dikkate alınmalıdır.”*

Sözleşmenin 6. maddesi, kıta sahanlığı sınırlandırmasının anlaşma ile yapılacağını belirtmiştir. Anlaşma olmaması hâlinde, iki çözüm önerisi sunulmuştur:

—Kıyıları karşı karşıya olan iki veya daha fazla Devlet arasında başka bir sınır hattını özel şartlar haklı kılmıyorsa, sınır orta hattır.

—Kıyıları yan yana olan Devletlerin başka bir sınır hattını özel şartların haklı kılmaması hâlinde, sınır, her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başladığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.¹²⁹

1958 Sözleşmesinin bu hükmü, sınırlandırma konusunda uygulanması zorunlu olan bir düzenleme değildir. İlgili taraflar anlaşarak kıta sahanlığını diledikleri biçimde sınırlandırma hakkına sahiptirler. Sözleşme'nin 6. maddesi, ilgili taraflar arasında sınırlandırma konusunda bir anlaşmaya varılamaması durumunda önem kazanır.

Eşit uzaklık ilkesinin tek başına otomatik olarak uygulanmasının aşikâr haksızlıklara yol açabileceği düşünüldüğünden, söz konusu ilkenin özel durumlar istisnasıyla birlikte bir sınırlandırma kuralı oluşturduğu ve tek başına kullanılamayacağı belirtilmektedir.

Bu anlamda özel durumlar istisnası, eşit uzaklık ilkesi gibi, 6. maddede öngörülen düzenin ayrılmaz bir unsurudur. Özel durumlar istisnasının hangi

---

¹²⁹ Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries, Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs, United Nations Publications, 2000, s.14

durumlarda söz konusu olabileceği ve hangi ilkelerin ışığında uygulanabileceği, ilgili Sözleşme hükmünde açıkça belirtilmemiştir. Buna rağmen kıyının özel biçimi, sınırlandırılacak alanda ada ve adacıkların bulunması ve özellikle eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasının haksız sonuçlara yol açtığı durumlar özel durumlar kavramının içinde değerlendirilmektedir. Bir yandan eşit uzaklık ilkesinin örf ve âdet hukukunda hiçbir zaman esas kural olarak kabul edilmemiş olması, diğer yandan, Truman Bildirisinde kıta sahanlığı sınırlandırmasında hakça ilkelerin benimsenmesi, 1958 Sözleşmesi 6. maddesinde de hakça ilkelerin esas kuralı oluşturduğu biçiminde yorumlanmaktadır. İngiltere ile Fransa arasındaki Manş Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığında Hakem Mahkemesinin vermiş olduğu 30.06.1977 tarihli kararında, 1958 Sözleşmesinin 6.maddesinde öngörülen eşit uzaklık ilkesi ve özel durumlar istisnası unsurlarının hakça ilkelere uygun bir sınırlandırmayı amaçladıkları belirtilmektedir.¹³⁰

2. 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması

1982 Sözleşmesinde farklı alanlar olmalarına rağmen münhasır ekonomik bölge (m.74) ve kıta sahanlığı (m.83) sınırlandırılması aynı hükümlerle düzenlenmektedir.

1982 Sözleşmesinin 83. maddesi kıyıdaş devletler arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasını aşağıdaki şekilde düzenlemiştir:

“Kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan Devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakça bir çözüm bulmak üzere, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsününün 38. maddesinde zikredilen milletlerarası hukuka göre anlaşma ile gerçekleştirilecektir.”

Sözleşmenin 83. maddesinde iki önemli unsur yer almaktadır. Birinci unsur, sınırlandırmanın anlaşma yoluyla yapılacağına ilişkindir. Ancak buna, Uluslararası

---

¹³⁰ KURAN, s.200

Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtilen biçimde ve Uluslararası Hukuka göre kaydı eklenmiştir. Böylece, sınırlandırmada uygulanacak ilkeler, “*Uluslararası Hukuka*” atfı yapılmak suretiyle düzenlenmiştir.

İkinci unsur, hakça çözüm sağlanmasına ilişkin şarttır. Buna göre, kıta sahanlığı sınırlandırmasının ilgili devletlerce anlaşma yoluyla uluslararası hukuka uygun olarak hakça bir sonuca varılacak şekilde yapılması gerekir. Taraflar arasında bir anlaşmanın yapılmaması durumunda da, sınırlandırmaya ilişkin uygulanacak her türlü yöntemde hakça ilkelerin göz önünde bulundurulması söz konusu olacaktır.¹³¹

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 83. maddesi, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesi ile karşılaştırıldığında, düzenleme ile nihaî çözüm kazandırılmış; ancak hakça çözüm çerçevesinde devletlere özel kurallar belirtilmemiştir. Sınırlandırma ile ilgili her iki düzenleme de genel kural olarak belirlenmiş; uygulanmasında ise kuralların ve olayların yorumlanması ayrıntısına girilmesini gerekli kılmıştır.

1982 Sözleşmesinin 83. maddesinin 4. fıkrasına göre, taraflar arasında bir anlaşmanın bulunması durumunda, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşma hükümlerine göre çözümlenecektir. Sözleşmenin 309. maddesinde, Sözleşmenin diğer maddeleri tarafından açıkça izin verilmedikçe bu Sözleşmeye hiçbir çekince veya istisna ileri sürülemeyeceği belirtilmektedir. Aynı zamanda Sözleşmenin 298. maddesi paragraf 1 (a) (i)'ye göre sınırların tespiti ile ilgili 15,74 ve 83. maddelerin veya tarihî körfezlerin veya hakları içeren maddelerin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili uyuşmazlıklarda devletler, Bölüm 1'den doğan yükümlülüklerine hâlel gelmemek üzere, Bölüm 2'de öngörülen prosedürlerden herhangi birini veya daha fazlasını kabul etmediğini yazılı şekilde beyan edebilir.

---

¹³¹ KURAN, s.201

B. Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Adaların Etkileri

1.Genel Olarak Ada Tanımı

İlk ada tanımının 1930 La Haye Uluslararası Hukuk Kodifikasyonu Konferansı çerçevesinde II. Komisyona bağlı II. Alt Komisyon raporunda yer aldığı görülmektedir. Bu tanıma göre, “bir ada, suların en yüksek olduğu zaman sürekli olarak açıkta kalan, etrafı sularla çevrili bir kara parçasıdır.”

1958 tarihli Cenevre Kararları ve Bitişik Bölge Sözleşmesinin 10. maddesinde ada, su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal olarak oluşmuş bir arazi sahası olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, 1930’daki tanımda yer alan “sürekli olarak” terimini kaldırırken, kara parçasının “doğal” olması koşulunu getirmektedir. Böylece, 1930’daki tanım yapay adaları da içerebilmesine karşılık, 1958 ada tanımı yalnızca doğal adaları kapsamaktadır. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 121. maddesinin 1.fıkrasında da 1958 tarihli Sözleşmedeki tanımın aynısı kabul edilmiştir.

Tanımlar değerlendirildiği zaman, ada kavramının, a) kara parçası olması; b) doğal olarak oluşmuş olması; c) sularla çevrili olması; d) suların en yüksek zamanında su yüzünde kalması olmak üzere, dört temel ölçüte dayandırıldığı görülmektedir.¹³²

2.Adaların Kıta Sahanlıklarına İlişkin Düzenlemeler

Adaların kıta sahanlığına sahip olup olmadığı konusunda iki Uluslararası Sözleşme hükümlerinin de incelenmesi gerekmektedir. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin birinci maddesinin (a) fıkrasında kıta sahanlığının tanımı yapılırken, (b) fıkrasında kıta sahanlığı teriminin adaların kıyılarına bitişik aynı sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını, ifade etmek üzere kullanıldığı belirtilmiştir. Bu tanım ile adaların da kıta sahanlığına sahip olacağı açıkça belirlenmiştir.

---

¹³² PAZARCI, s.294

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde ise, 121. maddenin 2. fıkrasında adaların da aynı ana karalar gibi kıta sahanlığına sahip olabilecekleri belirtilmiştir. İlgili madde metni şu şekildedir:

BMDHS m.121/2: “3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu Sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır.”

Ancak anakaralar ile adaların durumlarının aynı olması, sadece hak kazanım esası bakımından doğrudur. Sınırlandırma bakımından, adalar ile anakaraların aynı ağırlıkta ele alınması kural olarak mümkün değildir. Nitekim her iki sözleşmede de, adalar ile anakaraların aynı durumda olacağı, sadece hak kazanım hükümleri içinde düzenlenmiştir. Sınırlandırma hükümlerinde böyle bir düzenleme mevcut değildir.¹³³

Bir adanın coğrafi konumunun bu adanın sahip olacağı deniz alanlarına etkisi, özellikle kıta sahanlığının sınırlandırılmasında adaların ana kara ülkelerine ya da komşu devlet ülkesine yakınlıkları, gerek uluslararası mahkeme kararlarında gerek öğreti de, temel öğelerden biri olarak kabul edilmektedir.¹³⁴

3.Kayalıkların Kıta Sahanlığına Sahip Olup Olamayacağını Değerlendirilmesi

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, “yaşamaya elverişli olmayan ya da kendine ait ekonomik yaşamı bulunmayan” kayalıkların kıta sahanlığına ya da münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacağını kabul etmektedir.¹³⁵

---

¹³³ GÖKALP, s.81

¹³⁴ PAZARCI, s.297

¹³⁵ BMDHS m.121/3: “İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır.”

Maddenin 2. ve 3. fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, tüm kayalıkların karasularına ve bitişik bölgeye sahip olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Üçüncü fıkrada, ayrıca, kayalıkları adalardan (ve adacıklardan) ayıran özelliği, bunların kıta sahanlığına ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olabilmeleri için bazı özellikleri haiz olmaları gerektiği belirtilmiştir. Kendilerine ait ekonomik hayata sahip olma veya insanların yaşamasına elverişli olma kriterleri, kayalıkların münhasır ekonomik bölgeye ve kıta sahanlığına sahip olabilmeleri için aranan şartlardır. Doktrinde bu kavramların, yani “insanların oturmasına elverişli olma” ve “kendilerine ait ekonomik hayata sahip olma” ifadelerinden tam olarak neyin kastedildiği hakkında birçok farklı görüş dile getirilmiştir.

Ekonomik hayata sahip olma kıstasından kasıtlı, sadece kayalıklarda var olan bir ekonomik hayat değil, aynı zamanda çevresindeki sularda ve de bu suların toprak altındaki kaynakların varlığı ifade edilmektedir. Bunların kullanılması, yani ekonomik hayata geçirilmesi de şart değildir, bir potansiyel olarak var olması kâfidir.¹³⁶

II. KITA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR VE ULAŞILAN ÇÖZÜMLER

Uluslararası Adalet Divanının önüne gelmiş olan davalarda, çok büyük oranda kıta sahanlığının yer aldığı; genellikle münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesinin de kıta sahanlığı ile beraber aynı davada sınırlandırmanın konusunu oluşturduğunu; karasularının ise nadiren sınırlandırılması talep edilen bölge olduğunu belirtmek mümkündür.¹³⁷ Uluslararası yargı organları tarafından deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili verilen kararlardan, Kuzey Denizi Davası, İngiltere/Fransa Tahkimi, Tunus/Libya Davası, Libya/Malta Davası kıta sahanlığının sınırlandırılması davaları iken, Maine Körfezi Davası, Gine/Gine Bissau Davası, Saint Pierre/Miquelon Davası, Jan Mayen Davası, Eritre/Yemen Davası, Katar/Bahreyn Davası, Kamerun/Nijerya Davası, Barbados/Trinidad Tobago Davası ve

¹³⁶ ÇAMYAMAÇ, Anıl. “Uluslararası Deniz Hukukunda Adaların Durumu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004, s.88

¹³⁷ GÖKALP, s.44

Romanya/Ukrayna Davası, içlerinde kıta sahanlığı sınırlandırması da yer alan deniz alanlarının sınırlandırılması davalarıdır. Çalışmamızda kıta sahanlığı ile ilgili kuralların uygulamalarını yansıtmaları nedeniyle ilgili davaların tamamına yer verilecektir.

A.1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi Sonrası Yargı Kararları

1.Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı uyuşmazlığı, Federal Almanya ile Danimarka ve Hollanda arasındadır. Anlaşmazlık, sahanlığın yan sınırının belirlenmesinde, Danimarka ve Hollanda'nın 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6.maddesi ile öngörülen eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını istemeleri, ancak Federal Almanya'nın buna itiraz etmesi ile ortaya çıkmıştır. Uyuşmazlık 20 Şubat 1967 tarihinde söz konusu devletlerin karşılıklı anlaşmaları ile Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmüştür. Taraflar Divan'dan; bu kıta sahanlığının taraflar arasındaki sınırlandırılmasında uygulanacak uluslararası hukuk prensip ve kurallarının belirlenmesini istemişlerdir.¹³⁸ 20 Şubat 1969 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı uyuşmazlığı karara bağlamıştır.

b.Tarafların İddiaları

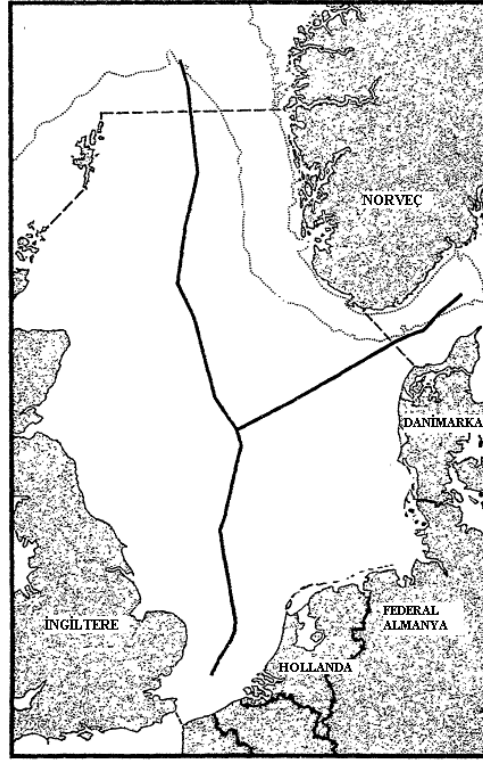
Kuzey Denizi sularının sığ olması ve Norveç Çukuru dışında 200 metre derinlikten daha az olması nedeniyle tüm deniz yatağı kıta sahanlığını oluşturmaktadır. Bu kıta sahanlığının büyük bir bölümü doğu tarafında İngiltere ile Norveç, Danimarka ve Hollanda ile yapılan bir seri anlaşmalarla sınırlandırılmıştır.

---

¹³⁸ International Court of Justice Case Summaries, North Sea Continental Shelf Cases, <http://www.icj-cij.org/icjwww/idecisions/isummaries/icssummary>, Erişim tarihi: 26.05.2006

Bu üç sınırlandırma, kıyıları karşılıklı olan Devletler arasında orta hat sınırına göre belirlenmiş ve sınırlandırma Şekil 7 'de gösterilmiştir. ¹³⁹

Şekil 7: Orta hat sınırına göre belirlenmiş sınırlandırma

200 metre hatı .....
1882 Sözleşmesi ile belirlenen sınır - - - - -
Orta hat —————

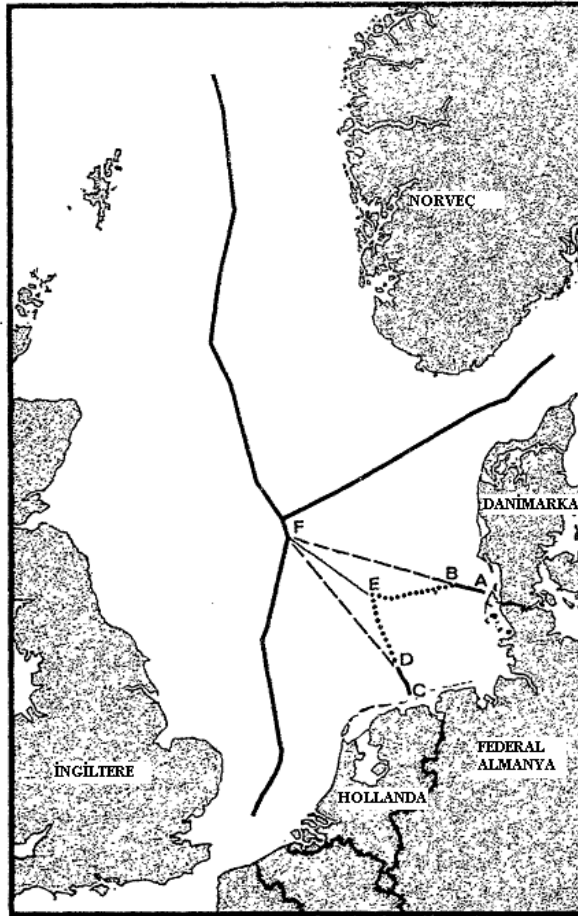
Kaynak: “I.C.J. Decision in North Sea Continental Shelf Cases”, **International Legal Materials**, Volume 8, 1969, s.349

Mevcut sınır çizgilerinin yanı sıra Federal Almanya/Danimarka ve Federal Almanya/Hollanda arasında 9 Haziran 1965 ve 1 Aralık 1964 tarihlerinde yapılan anlaşmalarla belirlenen çizgiler harita 8’de A-B ve C-D çizgileri olarak, bu bölgede çizilen başka bir çizgi ise E-F olarak belirtilmektedir. Hak talep edilen bölgeyi bölen

¹³⁹ North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969,(Bundan sonra Kuzey Denizi Davaları olarak belirtilecektir.), par.4, ss.14-15

bu çizgi Danimarka ile Hollanda arasında 31 Mart 1966 tarihinde yapılan anlaşmaya dayanmaktadır. Üzerinde anlaşmaya varılamayan çizgiler ise noktalı olarak B-E ve D-E çizgileri olarak haritada belirtilmektedir. Ayrıca B-F ve D-F çizgileri, Federal Almanya'nın görüşmeler sürecinde elde etmeye çalıştığı uyuşmazlığın Mahkemeye sunulmasına neden olan sınırı belirtmektedir.¹⁴⁰

Şekil 8: Almanya ile Danimarka ve Hollanda arasında uyuşmazlık konusu olan sınırlar

Kaynak: "I.C.J. Decision in North Sea Continental Shelf Cases", **International Legal Materials**, Volume 8, 1969,s.351

¹⁴⁰ Kuzey Denizi Davaları, par.5, s.14

Federal Almanya, 5 Kasım 1968 tarihli savunmasında;

“1.Kuzey Denizinde taraflar arasında kıta sahanlığı sınırlandırmasının, kıyı devletlerinin, âdil ve eşit pay almalarını sağlayacak bir prensip ile gerçekleştirilmesi gerektiğini,

2.a)Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında eşit uzaklık metodunun örf ve âdet hukukunu oluşturmadığını,

b)1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesinin 2. fıkrasının örf ve âdet hukuku kuralı olmadığını,

c) Taraflar arasında 6.maddenin uygulanabilir olduğu kabul edilmiş olsa dâhi kuralın içinde yer alan özel şartlar kuralının, mevcut durumda eşit uzaklık metodunun uygulanmasına engel oluşturduğunu,

3. a) Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında eşit uzaklık metodunun, âdil ve hakkaniyete uygun sonuç sağlamak üzere, taraflar arasında antlaşma, hakemlik veya başka bir şekilde tesis edilmediği müddetçe uygulanamayacağını,

b) Kuzey Denizi'nin sınırlandırılmasında, hakça bir çözüm sağlamayacağı için Danimarka ve Hollanda'nın eşit uzaklık metodunun uygulanmasını ileri süremeyeceklerini,

4. Sonuç olarak, kıta sahanlığı sınırlandırmasında, Kuzey Denizi'nin coğrafi koşulları da göz önünde bulundurularak âdil ve hakkaniyete uygun bir paylaşımın sağlanması gerektiğini savunmuştur.”¹⁴¹

Federal Almanya'nın bu iddialarına karşı **Hollanda ve Danimarka** ise,

“1. Kuzey Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanacak olan kuralların 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesinin 2. fıkrasında belirlenmiş olduğunu,

2. Taraflar arasında anlaşma sağlanamaması hâlinde, özel şartların başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınırın, her noktası her bir Devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hat olduğunu,

3. Özel şartlar çerçevesinde başka bir sınır çizgisinin çizilmemesi hâlinde, taraflar arasındaki sınırın eşit uzaklık prensibine göre belirlenmesi gerektiğini,

---

¹⁴¹ Kuzey Denizi Davaları, s.11,12

4. Eğer prensipler ve uluslararası hukuk ilkelerinin uygulanamaması hâlinde, taraflar arasındaki sınırın, kıyısına yakın kıta sahanlığı üzerindeki kıyı devletlerinin hakları göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerektiğini “ belirtmiştir.¹⁴²

Kuzey Denizi Davasında, taraflar Divandan kıta sahanlığının sınırlandırılmasını talep etmemişlerdir. Divan Kuzey Denizinde tarafların kıta sahanlıklarının sınırını belirlemeyecek, Divanın kararı doğrultusunda taraflar kendi aralarında tesis edecekleri antlaşma ile sınırlandırmayı gerçekleştireceklerdir.

c.Divan Kararı

Bu davada Uluslararası Adalet Divanından taraflar, sınırlandırmayı etkileyecek olan uygulanacak hukuk prensiplerinin ve kurallarının belirlemesini talep etmişlerdir.¹⁴³ Divanın değerlendirmesi gereken noktalardan bir tanesi, 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesinin 2. bendinde belirtilen eşit uzaklık veya özel durumlarda eşit uzaklık ilkesinin Federal Almanya için geçerli olup olmayacağı hususudur.¹⁴⁴ Danimarka ve Hollanda 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin tarafı iken, Federal Almanya Sözleşmeyi onaylamamıştır. 10 Haziran 1964 yılında yürürlüğe giren Sözleşmeyi o tarihe kadar 46 ülke imzalamış, 39 ülke onaylamıştır. Danimarka ve Hollanda Sözleşmeyi hem imzalamış, hem onaylamıştır. Sözleşme Danimarka için 10 Haziran 1964, Hollanda için ise 20 Mart 1966 tarihinden itibaren geçerlidir.¹⁴⁵

Karar aşamasında Divan, kıta sahanlığı ile ilgili olarak, Truman Bildirisini, 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi hazırlanması aşamasındaki Uluslararası Hukuk Komisyonu çalışmalarını ve devlet uygulamalarını dikkate almıştır.

---

¹⁴²Kuzey Denizi Davaları, s.12

¹⁴³ Kuzey Denizi Davaları, par.84, s.47

¹⁴⁴NELSON L.D.M, “The North Sea Continental Shelf Cases and Law Making Conventions”,**The Modern Law Review**, Vol.35,No.1,1972,s.52

¹⁴⁵EVANS Alona, “North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)” , **The American Journal of International Law**, Vol. 63, No. 3. (Jul., 1969), ss.591,605

Altı red oya karşı onbir oy ile Divan, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasının taraflar için zorunlu olmadığına ve her durumda zorunlu olan tek bir sınırlandırma metodunun bulunmadığına karar vermiştir. Sınırlandırma hakkaniyet prensipleri çerçevesinde, olanaklar ölçüsünde, kara ülkesinin deniz altındaki “doğal uzantısı”nın verilmesini sağlayacak şekilde hazırlanmış bir “anlaşma” ile yapılacaktır. ¹⁴⁶

Taraflar arasında yapılacak görüşmelerde, Divan, 1) Herhangi bir özel veya olağandışı özellikleri ile birlikte tarafların kıyılarının genel biçimini, 2) Fiziksel ve coğrafi yapısı ve kıta sahanlığında bulunan doğal kaynakları, 3) Aynı bölgedeki yan yana devletler arasındaki kıta sahanlığının tespitinde öngörülen etkenleri, kıyı devletinin kıyılarının uzunluğunu ve kıta sahanlığının hakkaniyet ilkeleri kapsamında sınırlandırılmasının mâkul gerekçelerini, göz önünde bulundurulması gereken faktörler olarak belirtmiştir. ¹⁴⁷

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarında, Almanya âdil ve hakkaniyetli bir paylaşım yapılmasını savunmuş, Danimarka ve Hollanda ise eşit uzaklığın kıta sahanlığına uygulanması zorunlu olan bir hakkaniyet ilkesi olduğunu iddia etmiştir. Ancak Uluslararası Adalet Divanı her iki iddiayı da reddetmiştir. Divana göre bir yanda, “hakkaniyete uygun bir şekilde sınırlandırma, sınırları belli olmayan bir alanın âdil bir şekilde paylaşılması değildir; diğer yandan eşit uzaklıkta da, “hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasıyla makul bir sonuca ulaşılmasını sağladığı takdirde uygulanması mümkün metotlardan sadece biridir. Sınırlandırma, tüm ilgili durumlar göz önüne alınarak hakkaniyet ilkeleri uyarınca gerçekleştirilmelidir. ¹⁴⁸

Kuzey Denizi kıta sahanlığı davasında, kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakkının kara ülkesindeki egemenliğe dayandığı ve kıta sahanlığının kara

---

¹⁴⁶ MERRILLS J.G., “Images and Models in the World Court: The Individual Opinions In the North Sea Continental Shelf Cases”, **The Modern Law Review**, Vol.41, 1978, s. 639-640, Kuzey Denizi Davaları, par.101, s.54

¹⁴⁷ Kuzey Denizi Davaları, par.101, s.54

¹⁴⁸ ÖZBEK Dolunay, “Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasında Eşit Uzaklık ve Hakkaniyet İlkelerinin Yeri”, **Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, GÜNDÜZ Aslan ve ÖZTÜRK Hüseyin (Ed.), TÜDAV Yayın No:12, 2002, s.45

ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısını teşkil ettiği anlayışı kabul görmüştür.¹⁴⁹
Kararın doğal uzantı ile ilgili görüşü şu şekildedir:

“Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakkı, kara alanının doğal uzantısından oluşmaktadır. Deniz altındaki ipso facto ve ab initio haklar, kara üzerindeki egemenlikten doğmakta ve deniz yatağını araştırma ve doğal kaynakları işletme konusunda egemen haklar vermektedir. Kısaca temel haklar mevcuttur. Kullanmak için herhangi özel bir hukukî sürecin izlenmesi veya hukukî bir davranışta bulunulması gerekmemektedir. Ayrıca, hak kullanılmasına bağlı değildir. Cenevre Sözleşmesinden anlaşıldığı üzere münhasır olması, kıyı devletinin araştırma yapma ve işletmeyi tercih edip etmemesinin kendi takdiri olması, başkalarının bu alanda faaliyette bulunmasının ise kıyı devletinin izni olmaksızın mümkün olmaması sonucunu doğurmaktadır.”¹⁵⁰

Uluslararası Adalet Divanı Kuzey Denizinin sınırlandırmasıyla ilgili kararı, kıta sahanlığı konusunda uygulanması gereken hukukî kurallar açısından bir dönüm noktası teşkil etmekte, “anlaşma” ve “özel durumlar” dışında, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde yer alan, “eşit uzaklık” ve “orta hat” ilkeleri terk edilmekte, bunun yerine “hakkaniyet” ve “doğal uzantı” ilkeleri geçerlilik kazanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu yeni kurallar, uluslararası düzeyde giderek yaygın bir kabul görmüş ve 1973 yılında başlayan III. Deniz Hukuku Konferansında kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda ilgili tarafların anlaşmaları kuralını tamamlayan başlıca ilkeler olarak benimsenmiştir.¹⁵¹

Uluslararası Adalet Divanının kararından sonra taraflar arasında 28 Ocak 1971 tarihinde Kopenhag’da imzalanan ortak bir protokol ve iki ayrı antlaşma ile

---

¹⁴⁹SUR, s.337

¹⁵⁰Kuzey Denizi Davaları, par.19,s.22

¹⁵¹DOĞRU Sami.” Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001, s.33

Danimarka, Hollanda ve Federal Almanya arasında yeni bir sınırlandırma tesis edilmiştir.¹⁵²

2.İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

İngiltere 1964 yılında Fransa'ya kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda görüşmelere başlanması teklifinde bulunmuş, her iki ülke arasında sınırlandırma ile ilgili görüşmeler 1970–1974 yılları arasında devam etmiştir. Taraf ülkeler, Manş Denizi'nin doğusu ve batı kısmının bir bölümünün basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgisi ile sınırlandırılması konusunda anlaşılarken, Kanal adaları bölgesinin ve Kanalın batı bölümünün sınırlandırılması konusunda anlaşmaya varamamışlardır. 10 Temmuz 1975 tarihinde imzaladıkları “Tahkim Sözleşmesi” ile uyuşmazlığı Hakem Mahkemesine götürmeyi kararlaştırmışlardır.¹⁵³

Taraflar, Tahkim Sözleşmesinin 2. maddesinde belirtildiği üzere Hakem Mahkemesinden, taraflar arasındaki uygulanabilir uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde Greenwich Meridyenin 30 dakika batısından 1000 metre izobatına kadar batıya doğru İngiltere ve Kanal Adalarına ve Fransa'ya ait kıta sahanlıklarında sınırlandırmanın yapılmasını talep etmişlerdir. 1000 metre izobatının dış sınır olarak seçilmesi ise kıta sahanlığının dış sınırının önyargısız tespit edilmesi maksadıyla yapılmıştır.¹⁵⁴

Hakem Mahkemesi ilk toplantılarını 18 Eylül–17 Ekim 1975 tarihlerinde Lahey'de Uluslararası Daimî Hakemlik Mahkemesi'nde yapmış, daha sonra çalışmalarını Cenevre'de sürdürmüştür. Gerek Hakem Mahkemesi yargıçları gerek tarafları mahkemede temsil eden hukukçular, uluslararası alanda ün yapmış

---

¹⁵²Federal Republic of Germany-Denmark-The Netherlands: Protocol, AJIL, Vol.65, Oct. 1971, ss. 901-903

¹⁵³ ELFERINK Alex G Qude, “Continental Shelf Arbitration (France&United Kingdom)”, **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, http://www.mpepil.com_21.10.2008

¹⁵⁴ COLSON David A., “The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration”, **The American Journal of International Law**, Vol.72, No.1,1978, s.97

kişilerden oluştuğundan, mahkemenin çalışmaları ve verdiği kararları geniş yankı uyandırmış ve kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda önemli bir içtihat oluşturmuştur.¹⁵⁵ Hakem Mahkemesi davayı 30 Haziran 1977 tarihli ilk karar ve 14 Mart 1978 tarihli ilk kararın yorumunun yapılması kararıyla iki aşamada tamamlamıştır.

b.Tarafların İddiaları

(1)Uygulanacak hukuk ile ilgili iddialar

İngiltere ve Fransa 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine taraftır. İngiltere Sözleşmeyi 1964 yılında onaylarken, Fransa 1965 yılında Sözleşmenin bir, iki, dört, beş ve altıncı maddelerine çekince koymak suretiyle onaylamıştır. Kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletlerin kıta sahanlıklarının sınırlandırılması prensiplerini düzenleyen Sözleşmenin altıncı maddesine ilişkin Fransa'nın çekincesini¹⁵⁶, İngiltere kabul etmediğini belirtmiştir. Tahkim heyetinin çözümlenmesi gereken öncelikli husus, sözleşmenin 6. maddesinin taraflar arasında uygulanıp uygulanamayacağına belirlenmesidir.¹⁵⁷

Fransa'nın uygulanacak hukuk ile ilgili iddiaları iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan birincisi, 1958 tarihli Sözleşmenin taraflar arasında yürürlüğe girmediği, ikincisi ise Sözleşmenin uluslararası hukuktaki gelişmeler çerçevesinde hükümsüz kaldığı şeklindedir.¹⁵⁸ Fransa, iddiasında, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesine karşı ileri sürdüğü geçerli çekince ve İngiltere'nin geçerli itirazından dolayı Sözleşmenin iki devlet arasında yürürlük

---

¹⁵⁵ DOĞRU,2001, s.36

¹⁵⁶ Fransa 14 Haziran 1965 tarihli belge ile Sözleşmeyi onaylamıştır. Sözleşmenin altıncı maddesi ile ilgili olarak, Fransa Devleti tarafından özel anlaşma yapılması dışında, eşit uzaklık prensibine göre kıta sahanlığının sınırlandırılması uygulamalarını, sınırın 29 Nisan 1958 tarihinden sonra tesis edilen esas hattın itibaren ölçülmesi hâlinde, 200 metre izobotun ötesine uzanması hâlinde ve eğer sınırın Fransız Hükümetine göre 6. maddenin 1. ve 2. paragrafında belirtilen özel durumların bulunduğu düşünülen, Biscay Körfezi, Granville Körfezi ve Dover Boğazı ile Fransa kıyıları ötesindeki Kuzey Denizi arasındaki deniz alanında olması hâlinde kabul edilmeyeceğini bildirmiştir. (Manş Denizi Tahkimi, par.33, s.33)

¹⁵⁷BOYLE A.E., "The Law of Treaties and The Anglo French Continental Shelf Arbitration",**The International and Comparative Law Quarterly**,Vol.29,1980, s.498

¹⁵⁸BROWN E.D., "The Anglo-French Continental Shelf Case", **San Diego Law Review**, Volume 16,1978-1979, s.468

kazanmadığını, heyet tarafından iki devlet için 1958 Sözleşmesinin geçerli olduğuna karar verilmesi hâlinde çekinceden dolayı 6. maddenin uygulanmasının mümkün olmadığını, bu durumda Kuzey Denizi Davasında da belirtildiği üzere uygulanması gereken uluslararası hukuk kurallarının örf ve âdet kuralları olduğunu belirtmiştir.

İngiltere ise, 1958 tarihli Sözleşmenin taraflar için yürürlükte olduğunu, İngiltere'nin Fransa çekincesine karşı yaptığı itirazının Sözleşmenin uygulanabilirliğini etkilemediğini, Fransa'nın 6. maddeye ilişkin çekincesinin geçerli olmadığını ve sözleşme ile müsaade edilmiş bir çekince olmadığını, ayrıca çekincelerin kabul edilmiş olması hâlinde dahi bu durumun uygulanacak hukuk prensiplerini etkilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁵⁹

(2)Sınırlandırma ile ilgili iddialar

Sınırlandırma konusunda taraflar eşit uzaklık ilkesinin uygulanması konusunda aynı görüşte iken, eşit uzaklık çizgisinin çizilmesinde dikkate alınacak kıyılar konusunda anlaşamamışlardır.

Fransa, iki devletin kıyılarının karşılıklı olduğu Kanal adalarının bulunduğu bölgede, karasularının genişliğinin ölçüldüğü esas hattın itibaren orta hat çizgisinin çizilmesi gerektiğini ve bu orta hattın adalar dikkate alınmaksızın İngiltere kıyıları ile Fransa kıyıları göz önünde bulundurularak çizilmesini belirtmiştir.¹⁶⁰ İki devletin kıyılarının karşılıklı olmadığı Atlantik bölgesi için ise, iki devlet kıyı şeritlerinin genel olarak oluşturduğu açığı ortadan ikiye bölen ve 1000 metre izobatına kadar ilerleyen bir çizginin sınır olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁶¹

İngiltere ise, belirli koşullarda çok küçük adalar dışında, tüm adaların, konumları ve politik etkileri göz önünde bulundurulmaksızın kıta sahanlığına sahip

---

¹⁵⁹ COLSON, s.98-99

¹⁶⁰ Arbitration Between the United Kingdom of Great Britain and French Republic on the Delimitation of the Continental Shelf, Decisions of The Court of Arbitration dated 30 June 1977 and 14 March 1978, International Legal Materials, Volume 18,1979,(Bundan sonra Manş Denizi Tahkimi olarak belirtilecektir.),par.7, s.11

¹⁶¹ Manş Denizi Tahkimi, par.9-10, s.12

olduklarını, Kanal adalarının belli bir büyüklük ve nüfusa sahip olduğu için tam kıta sahanlığı tanınması gerekliliğini bu nedenle orta hattın bir yanda Fransa kıyıları, öte yanda egemenliği altındaki adaların kıyıları esas alınarak saptanması gerektiğini belirtmiştir.¹⁶²

c. Hakem Heyeti Kararı

(1)Uygulanacak hukuk ile ilgili karar

Hakem Mahkemesi, Fransa'nın 6. maddeye ilişkin beyanının, Sözleşme hükümlerinin sonuçlarını sınırlamak amacıyla yapılmış olduğunu saptayarak bunun gerçek bir çekince olduğu, bu çekince veya buna yapılan itiraz sonucunda 6. madde hükmünün çekinceyle etkilendiği ölçüde taraflar arasında uygulanmayacağı yargısına varmış; çekince kapsamına alınan sektörde sınırlandırmanın örf ve âdet kurallarının uygulanması ile gerçekleştirilmesi gerektiğine karar vermiştir.¹⁶³ Ayrıca Heyet kararında, uyuşmazlığın değerlendirilmesi sırasında heyetin, uluslararası deniz hukukundaki gelişmeleri göz önünde bulundurduğunu; ancak gerek III. Deniz Hukuku Konferansı kayıtları, gerek devlet uygulamalarının 1958 tarihli Sözleşme maddelerinin hükümsüz olduğu ve yürürlükte olmadığı sonucunu doğurmadığını belirtmiştir.¹⁶⁴

(2)Sınırlandırma ile ilgili karar

Kıta sahanlığının komşu ülkeler arasında sınırlandırılmasında adaların etkisi sorunu, ilk kez Fransa ile İngiltere arasındaki uyuşmazlıkta bir mahkeme tarafından değerlendirilmiştir. Bu uyuşmazlıkta tarafların anlaşamadıkları konulardan pek çoğu, sınırlandırılması söz konusu olan bölgedeki adalardan kaynaklanmıştır. Mahkeme bu bölgeyi, Manş Denizi ve Atlantik sektörü olmak üzere ikiye ayırarak incelemeyi uygun bulmuştur. Manş Denizi, bu iki devlet kıyılarını 300 deniz mili boyunca ayıran, genişliği Dover Boğazı'ndan sonra en dar yerinde 18 mil, en geniş yerinde

---

¹⁶² COLSON, s.105-106

¹⁶³ TOLUNER, s.211

¹⁶⁴ BROWN, s.469

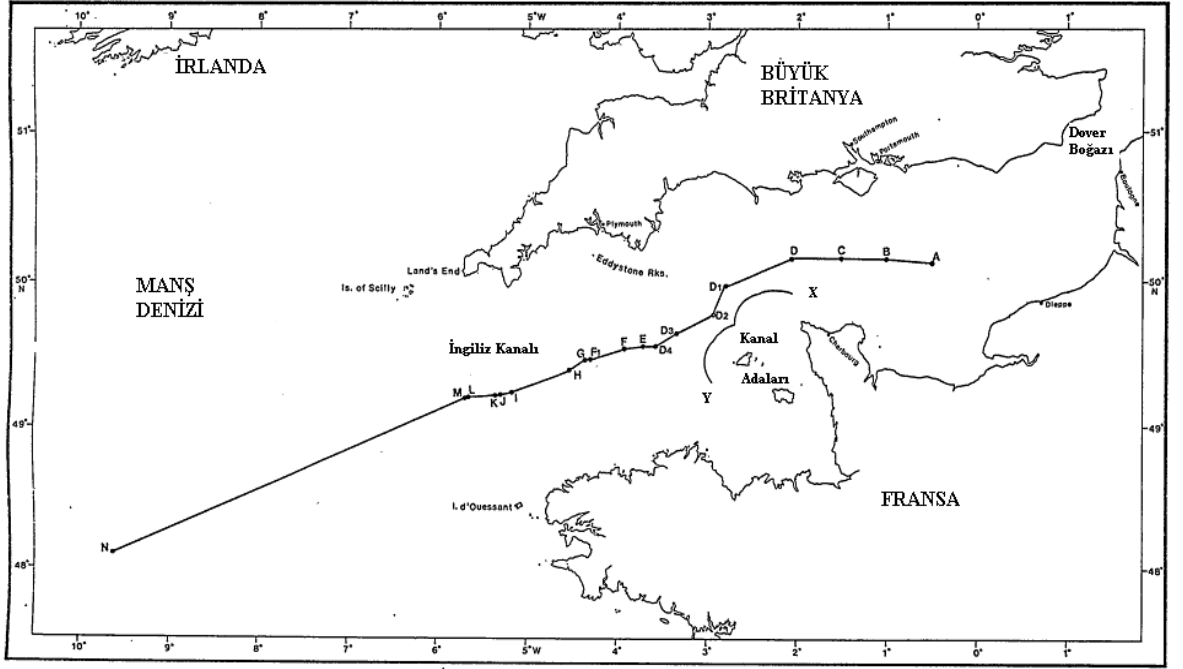
100 mil olan, derinliği 35-100 metre arasında değişen sığ bir denizdir. Fransa kıyılarında Normandiya'nın gúneyinde 60 deniz mili derinliğindeki St. Malo Kórfezi içinde İngiliz egemenliği altında dört grup ada ve adacık vardır. Bu adaların Fransa kıyısından uzaklığı 6.6–16 deniz mili olmasına karşılık İngiltere'ye olan uzaklığı en yakın noktada 49 deniz milidir. Taraflar bu kesimde, kıyılarının aynı kıta sahanlığına bitişik olduğu, karşı karşıya bulunduğu ve bu konumda eşit uzaklık ilkesinin hakkaniyete uygun bir sınırlandırmayı gerçekteŝtirebileceđi konusunda görüş birliği içindedir. Anlaşamadıkları nokta eşit uzaklıkta olan hattın saptanmasında esas alınan kıyılarıdır.

1977 tarihli yargısında Mahkeme, İngiltere ile Fransa'nın ana kara úlkelerinin Manş Denizindeki kıyılarının aŝađı yukarı birbirine eşit olduğunu, karşı karşıya bulunduğunu, adaların bulunmaması durumunda bu kıyılardan ölçülecek olan eşit uzaklıktaki orta hattın kıta sahanlığının bu iki devlet arasında aŝađı yukarı eşit olarak paylaŝtırılması sonucunu doğuracağını, ana kara úlkelerindeki kıyıların birbirine eşit olmaları nedeniyle bu iki devlet arasında bulunan coğrafî koşullar dengesinin adaların bu özel konumundan dolayı bozulduğunu, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında bu adalara tam etki tanımının bu adaların bulunmaması hâlinde Fransa'ya ait olacak kıta sahanlığının esaslı bir biçimde azalması sonucunu doğuracağını saptadıktan sonra, bunun ilk bakıŝta hakkaniyete aykırılık yaratan bir durum olduğu ve hakkaniyete aykırılığı bir ölçüde giderecek bir sınırlandırma metodunun uygulanmasını gerekli kıldığı yargısına varmıştır.¹⁶⁵

---

¹⁶⁵TOLUNER, s.215-216

Şekil 9: İngiltere/Fransa Tahkimi Sınırlandırma Hattı

Kaynak: “France-United Kingdom: Arbitration on the Delimitation of the Continental Shelf” , **International Legal Materials**, Volume 18,1979, s.494

Heyet kararında, eşit uzaklık veya orta hat prensiplerinin uygulanmasında tüm ilgili durumların göz önünde bulundurulması gerektiğini, coğrafi şartların ise eşit uzaklık veya başka herhangi bir sınırlandırma metodunun uygunluğunu öncelikli olarak belirlediğini belirtmiştir.¹⁶⁶ Heyet tarafından öncelikle adaların mevcudiyeti göz önüne alınmadan iki ülke anakaraları arasında eşit uzaklıkta bir sınırlandırma çizgisi çizilerek ana sınırlandırma hattı belirlenmiştir. Şekil 9 da A ve N noktaları arasındaki eşit uzaklık çizgisidir. Heyete göre Kanal Adaları sektöründe durum iki aşamalı bir çözümü gerektirmektedir. İlk sınır D ve E noktalarını birleştiren orta hat çizgisidir. Bu noktalar arasındaki D1,D2,D3 ve D4 noktaları Kanal adaları göz önünde bulundurulmaksızın İngiltere ve Fransa kıyılarına eşit uzaklıktadır. Çözümün ikinci aşaması, Kanal Adalarının karşısında ikinci bir sınır belirlemektir. Heyet tarafından bu sınır belirlenirken Fransa kıta sahanlığının, Kanal adalarının 12 mil

¹⁶⁶ Manş Denizi Tahkimi, par.96, s.59

balıkçılık bölgesini engellemeyecek şekilde tesis edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu sınır Kanal adaları karasuları sınırı esas hattının 12 deniz mili ötesinden başlamalıdır.¹⁶⁷ Kanal Adaları ile Fransa arasında yapılan ikinci sınırlandırmayla Kanal Adalarının İngiltere'ye bakan kıyılarından 12 mil genişliğinde kıta sahanlığı kuşağı (X ve Y noktaları arasındaki kuşak) verilmiştir. Fransa, Kanal Adaları ile İngiltere ülkesi arasında bir kıta sahanlığı alanına sahip olmuş, ancak Adalarla Fransız arasında sınırlandırması yapılması gereken karasuları sınırlandırması kapsamına alınmıştır.¹⁶⁸

Atlantik sektöründe, jeolojik olarak Ushant adasının Fransa'nın kara parçasının devamı, Scilly adalarının ise İngiltere'nin kara parçasının devamı olduğu taraflarca da kabul edilmiştir. İngiltere'nin bu sektörün ayrı olarak değerlendirilmesi gerekmediği yönündeki iddiasına rağmen Heyet, bu bölgenin coğrafi ve hukuki olarak farklı olduğunu ve Devletlerin kıyılarının karşılıklı olduğu sektörün ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁶⁹ Ushant adası Fransa kıyılarına yaklaşık 10 deniz mili uzaklıktadır. Scilly adaları ise İngiltere ana karasına 21 mil uzaklıktadır. Anakara ile Scilly adaları arasında 12 mil balıkçılık bölgesi bulunmaktadır. Hem Ushant adası hem de Scilly adaları belirli bir büyüklüğe ve nüfusa sahiptir. Mahkeme coğrafyayı yeniden şekillendirme iddiasında olmadığını belirterek, Scilly adalarını İngiltere'nin kıyı çizgisinin bir bölümü olarak kabul etmiş fakat eşit uzaklık metodunun uygulanmasında tam etkiden daha az bir etki tanınması gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁰ Bu çerçevede Heyet, kıyıların karşılıklı olduğu J noktasından itibaren sınırı şekillendirmiştir

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırması davası ile bu uyuşmazlık arasında iki önemli farklılık bulunmaktadır. Kuzey Denizi davasında taraflar, Uluslararası Adalet Divanından uygulanacak olan uluslararası hukuk kuralları ve prensiplerini belirlemesini isterlerken, bu davada taraflar, Tahkim heyetinden uygulanabilir uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde kıta sahanlığı sınırının çizilmesini istemişlerdir. İkinci farklılık olarak ise, Kuzey Denizi Davasında,

¹⁶⁷ Manş Denizi Tahkimi, par.201-202, s.95-96

¹⁶⁸ BROWN, s.471-472, Manş Denizi Tahkimi, par. 203, s.96

¹⁶⁹ Manş Denizi Tahkimi, par.232, s.109

¹⁷⁰ Manş Denizi Tahkimi, par.248-249, s.116-117

Uluslararası Adalet Divanı 6. maddenin taraflar arasında uygulanamayacağı yönünde karar vermiş ve Sözleşme hükümleri ile örf ve âdet hukuku kurallarının farklı olduğunu belirtmiştir. Tahkim Heyeti ise uyuşmazlıkta 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasını ve ilgili düzenlemenin örf ve âdet hukuku kuralları ile örtüştüğü yönünde karar vermiştir.¹⁷¹ Hakemlik Mahkemesi, her iki devletin de taraf olduğu 1958 Sözleşmesinin 6. maddesi ile örf ve âdet hukuku arasında fark olmadığını ve her iki hukukunda eşit uzaklık prensibinin uygulanmasını zorunlu kılmadığını vurgulamıştır.¹⁷²

3.Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Tunus ve Libya, Akdeniz’de Kuzey Afrika kıyısında, Bur al Hattabah’dan Ras Ajdir’e kadar 285 mil kıyı uzunluğunu paylaşmaktadırlar. Kıyıları yan yana olan Devletlerin deniz sınırlarında Tunus’a ait olan ve kıyıdan 11 mil uzakta Kerkennah adaları bulunmaktadır. Kerkennah adalar grubu, yaklaşık 180 kilometrelik bir alanda, iki büyük ada ve birçok küçük adacıktan oluşmaktadır. Adaları ana karadan ayıran sular sefer yapılması için çok sığdır. 1964 yılında Tunus tarafından yapılan deniz tabanı araştırmasında, sınır bölgesinde önemli miktarda hidrokarbon bulunmuştur. 1968 yılında Libya deniz araştırma çalışmaları başlatmıştır. Taraflar deniz alanlarını genişletmek istemektedirler.¹⁷³

Tunus ile Libya arasındaki uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanına götürülmesine 10 Haziran 1977 tarihinde Tunus’ta imzalanan sözleşme ile karar verilmiştir. Sözleşmenin 1. maddesine göre, taraflar Divan’dan, kıta sahanlıklarının sınırlandırılmasında hangi uluslararası hukuk kuralları ve prensiplerinin uygulanacağını, hakkaniyet ilkeleri, bölgeyi nitelendiren ilgili haller ve III. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Komisyonunda ortaya çıkan eğilimleri göz önünde bulundurarak karar vermesini istemişlerdir. Taraflar ayrıca, iki devlet uzmanlarının

¹⁷¹ ELFERINK, s.4

¹⁷² Manş Denizi Tahkimi, par.70, s.47

¹⁷³FELDMAN Mark B., “The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?”, *The American Journal of International Law*, Vol.77, No.2, 1983, s.220

bu alanları sınırlandırmalarında herhangi bir zorluk çekmemeleri amacıyla, söz konusu ilke ve kuralların pratik uygulamalarının da belirtilmesini istemişlerdir.¹⁷⁴

İlgili bölgede, Tunus ve İtalya arasında 20 Ağustos 1971 tarihli kıta sahanlığının sınırlandırılması sözleşmesi ile İtalyan adaları Lampiono, Lampedusa, Linosa ve Pantelleria da dikkate alınarak, esas hattın en yakın noktasından itibaren eşit uzaklık teşkil edecek şekilde belirlenen orta çizgi ile sınırlandırma yapılmıştır. Uyuşmazlığın UAD'na götürüldüğü tarihte, Libya ve Tunus, Malta ile sınırlandırma anlaşması yapmamıştır; ancak 20 Mart 1982 tarihli anlaşma ile Libya, Malta ile arasındaki sorunu UAD'na götürmüştür.¹⁷⁵

b.Tarafların İddiaları

Taraflar öncelikle Divan kararının çerçevesi konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Libya, mahkemenin taraflara sınırlandırma konusunda bir rehber sunması, harita üzerinde sınırlandırma çizgisi belirlememesi gerektiğini savunurken, Tunus, Mahkeme kararından sonra sadece çizginin belirlenmesinde kullanılan teknik yöntemlerin uygulanmasının kalması gerektiğini ileri sürmüştür. Mahkeme tarafların taleplerini geniş bir şekilde yorumlamış ve bu konudaki görevini iki devlet uzmanlarının sınırlandırmayı kolayca gerçekleştirebilmeleri için başvurulacak yöntemleri saptamak olarak kabul ettiğini belirtmiştir.¹⁷⁶

Tunus ve Libya sınırlandırmanın, her devlete bir başka devletin aynı nitelikteki haklarına tecavüz etmeden kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısının verilmesini sağlayacak biçimde gerçekleştirilmesi ve bunu gerçekleştiren sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine de uygun olacağı noktalarında anlaşmışlar; ancak doğal uzantının saptanmasında uygulanması gereken kriterler noktasında anlaşamayıp, coğrafi / jeomorfolojik/ jeolojik özellikler dışındaki düşüncelerin

---

¹⁷⁴Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya),I.C.J. Reports 1982,(Bundan sonra Tunus/Libya Davası olarak belirtilecektir.), s.21

¹⁷⁵ BROWN E.D. "The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: A missed opportunity", **Marine Policy**, July 1983, s.144

¹⁷⁶ HERMAN Lawrence L., "The Court Giveth and the Court Taketh Away: An Analysis of the Tunisia-Libya Continental Shelf Case", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.33,No:4,1984, s.827

özellikle hakkaniyet ilkeleri esasının her devletin doğal uzantısının saptanmasındaki rolü konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.¹⁷⁷

Libya, bu alanın Kuzey Afrika'nın kuzey yönünde doğal uzantısı olduğunu ve bu uzantıyı Ros Ajdir'in kuzeyinden sınır olarak yansıtılması gerektiğini belirtmiştir. Doğal uzantının yönü saptanırken esas alınması gereken kara biriminin kıta karası olduğunu, deniz yatağının değil, doğal uzantının yönünün saptanması gerektiğini iddia etmiştir. Ayrıca eşit uzaklık metodunun uygulanmasının Sahel kıyıları ve adaların mevcudiyeti nedeniyle uygun olmadığını belirtilmiştir.¹⁷⁸

Tunus'a göre ise, sınırlandırılması söz konusu olan alandaki doğal uzantının yönü batı-doğu istikametidir ve bu alan jeolojik bakımdan Tunus kara ülkesinin doğu kesiminin bir uzantısıdır. Tunus'un görüşüne göre, doğal uzantının yönü, kıta karası değil, her devletin kara ülkesi esas alınarak saptanmalıdır.¹⁷⁹

c.Divan Kararı

Divan öncelikle taraflar arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanacak uluslararası hukuk prensip ve kurallarını belirleyecektir. Kararını verirken hakkaniyet ilkeleri, bölgedeki ilgili durumlar ve Üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansındaki gelişmeler olmak üzere üç temel faktörü göz önünde bulundurması gerekmektedir.¹⁸⁰

Divan, öncelikle tarafların üzerinde durdukları doğal uzantı kavramını incelemiştir. Divan, doğal uzantının kıta sahanlığının temelini oluşturmakla birlikte sahanın sınırlandırılması konusunda yeterli olmadığını bildirmiştir. Divan'a göre, doğal uzantı kavramı kıta sahanlığının sınırını belirlemekten çok kıyı devletinin deniz altında uzanan alan üzerindeki hak ve yetkilerini açıklamak ve geçerli kılima amacına yönelik bir ilkeyi oluşturmaktadır.¹⁸¹

---

¹⁷⁷ TOLUNER, s.211

¹⁷⁸ FELDMAN, s.223

¹⁷⁹ Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), I.C.J. Reports 1982, s.29

¹⁸⁰ Tunus/Libya Davası, par.23, s.37

¹⁸¹ Tunus/Libya Davası, par.44, s.47

Divan daha sonra tarafların iddialarını incelemeye başlamıştır. İlgili bölgedeki jeolojik şartları incelediğinde, mevcut verilerle hukukî çerçevede bölgenin Tunus veya Libya'ya ait olduğunu belirlenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.¹⁸² İkinci olarak jeomorfolojik veriler incelenmiş ve her iki tarafın doğal uzantısının ortak olduğu Pelagian Bloğun deniz yatağının fiziksel yapısı göz önünde bulundurulduğunda iki ülke arasındaki kıta sahanlığı alanının bütünlüğüne ve sürekliliğine karşı kanıt oluşturacak herhangi bir sağlam verinin bulunmadığını belirtmiştir.¹⁸³

Divan daha sonra “bölgeye özel ilgili şartlar” üzerinde durmuştur. Bu çerçevede ilgili kıyıların genel gidiş istikameti,¹⁸⁴ ada ve adacıkların varlığı,¹⁸⁵ öteki sınırlandırmaların kıta sahanlığı sınırlandırmasındaki etkisi, tarihsel haklar ve ekonomik şartlarda¹⁸⁶ inceleme konusu olmuştur.

Divan, sınırlandırmanın hakkaniyet ilkelerine uygun olarak yapılacağı kararını verdikten sonra söz konusu bölgeyi, kıyılara yakın sektör ve uzak sektör olarak ikiye bölmüştür. Kıyıya yakın olan birinci sektör, iki ülke arasındaki kara sınırının başladığı Ras Ajdir'e bitişik kara suları sınırlarından başlayarak 26° kuzeydoğu çizgisini takip ederek, Ras Ajdir ve Ras Kaboudia kıyılarının kesiştiği paralele kadar olan bölgedir. İkinci sektör ise bu sektörün dışında kalan bölgeden oluşmaktadır.

Birinci sektörün sınırlandırılmasında, kıyıya dikey çizilen çizgi kıta sahanlığı sınırı olarak kabul edilmiştir. Kıyılara uzak sektör olan ikinci sektöre gelince, buradaki sınırlandırma yönteminde göz önünde tutulan temel veriler Gabes Körfezi bölgesinde Tunus kıyılarının birden yön değiştirmesi ile Tunus'a ait Kerkennah adalarının kıyının genel istikametine dâhil edilip edilmemesi olmuştur.¹⁸⁷ Kerkennah adaları, adacıklar ve yükseltiler ile çevrilidir. Yaklaşık 180 km²lik bir alan

---

¹⁸² Tunus/Libya Davası, par.61,s.53

¹⁸³ Tunus/Libya Davası, par.68,s.58

¹⁸⁴ Tunus/Libya Davası, par.74-75,s.61

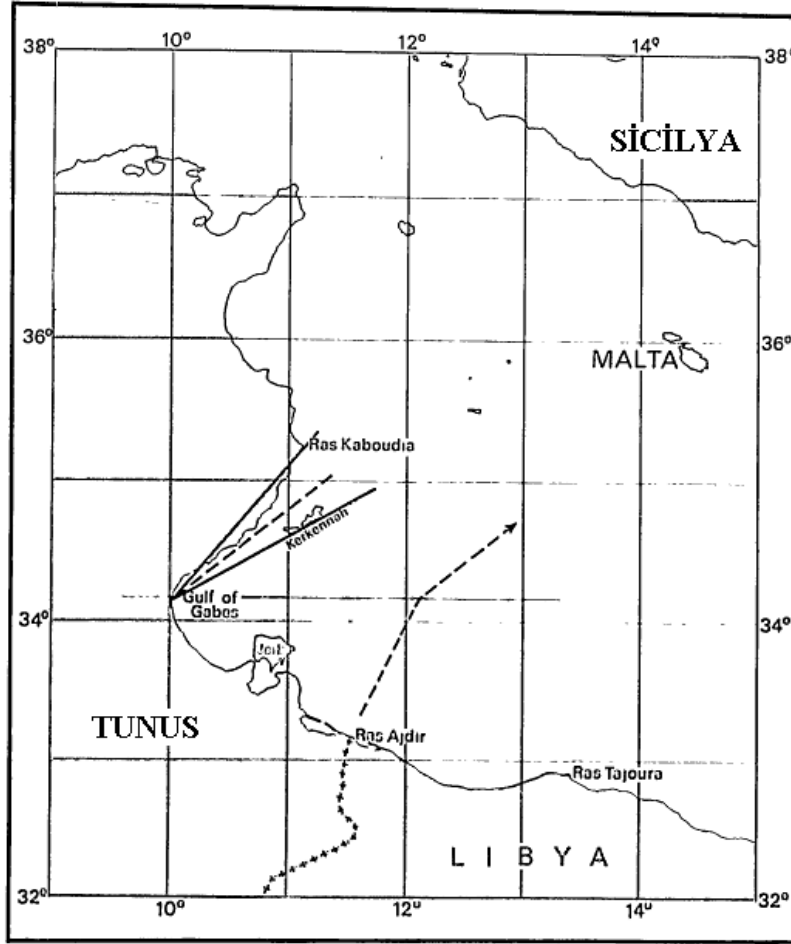
¹⁸⁵ Tunus/Libya Davası, par.79,s.63

¹⁸⁶ Tunus/Libya Davası, par.81,s.64

¹⁸⁷ FELDMAN, s.224

kaplamakta ve Sfax şehrinin 11 mil doğusunda yer almaktadır. Mahkeme devlet uygulamalarında örnekleri olduğu gibi, kıyılara yakın adalara kısmî etki tanınması gerektiğini belirtmiştir. Bu amaç için geometrik metot uygun yöntemlerden biridir. Bu yönteme göre, adalara tam etki tanıyan bir sınırlandırma çizgisi ile adalar hiç hesaba katılmadan, adaların olmadığı farz edilerek ikinci bir çizgi çizilir. Sınırlandırma çizgisi, bu iki çizgi arasındaki bölgeyi eşit olarak ayıran çizgidir.¹⁸⁸ Divan, Kerkennah adalarına “yarım-etki” vererek sorunun hakkaniyet ilkelerine uygun olarak çözümleneceği görüşünü kabul etmiştir.

Şekil 10: Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Hattı

----- Divan'ın belirlediği hat (Karar Hattı)

Kaynak: “Case Concerning The Continental Shelf (Tunisia/Libya)”, **International Legal Materials**, Volume 21,1982, s.261

¹⁸⁸ Tunus/Libya Davası, par.128-129,s.88

1982 tarihli Tunus/Libya davasında, uluslararası hukuktaki gelişmeler çerçevesinde doğal uzantı kriterinin önemini yitirmeye başladığı görülmektedir. Dava, hakkaniyet ilkelerine göre, ilgili kıyı uzunlukları göz önünde bulundurularak ve adaların konumu dikkate alınarak sonuca bağlanmıştır.

B.1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Sonrası Yargı Kararları

1. Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

1982 BMDHS'nin kabulünden sonra UAD'nin gördüğü ilk dava olma özelliğine sahip, Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından 25 Kasım 1981 tarihli özel bir sözleşme ile Divan önüne getirilmiştir. Özel sözleşme hükümleri gereği, Divan uyuşmazlık ile ilgili olarak beş kişilik özel bir heyet oluşturmuştur. Divan tarafından ilk defa uyuşmazlıkla ilgili özel bir heyetin oluşturulması açısından dava dikkat çekicidir. Hem Amerika Birleşik Devletleri, hem Kanada 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesine taraftır. Taraflar Divan'dan Maine Körfezi bölgesinde kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerini ayıran tek bir sınırlandırma çizgisi belirlemesini talep etmişlerdir.¹⁸⁹

Taraflar arasında sınırlandırma konusu bölgede kıta sahanlığı ile ilgili uyuşmazlık, Georges Bank'ta toprak altında her iki tarafın hidrokarbon kaynakları araştırması yapmaya başlaması ile ortaya çıkmıştır. Maine Körfezi kıta sahanlığında hidrokarbon araştırmaları 1960'lı yıllarda başlamıştır. ABD, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesini 1961 yılında onaylamış ve 1964 yılında yürürlüğe girmesi ile taraf olmuştur. Kanada ise 1970 yılına kadar sözleşmeyi onaylamamıştır.¹⁹⁰ 1977 yıllarının başlarında her iki ülke, kıyılarından itibaren 200 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi tesis etmiştir, ancak bu durumda da alanların birbirini

¹⁸⁹ NELSON Dolliver, "Gulf of Maine Case", **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>, 16.10.2008

¹⁹⁰Case Concerning Delimitation of The Maritime Boundary in The Gulf of Maine Area(Canada/United States of America), 12 October 1984,(Bundan sonra Maine Körfezi davası olarak belirtilecektir.), par.61, s.279

sınırlandırması durumu söz konusu olmuştur. Böylelikle taraflar arasındaki kıta sahanlığı sorununa balıkçılık bölgeleri de eklenmiştir.¹⁹¹

Dava, kıta sahanlığı ve münhasır balıkçılık bölgesi sınırını aynı hatla saptama talebini değerlendiren ilk yargı olma özelliğine sahiptir. Olayda her iki devlet 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine taraf olmaları nedeniyle kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda Sözleşmesinin 6. maddesinde öngörülen anlaşma-eşit uzaklık ilkesi- özel durumlar istisnası unsurlarını içeren bir sınırlandırma kuralı ile bağlıdırlar.¹⁹²

b.Tarafların İddiaları

Bazı ufak farklılıklarla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada, hakkaniyete ulaşan bir sonuç için ilgili tüm şartların dikkate alındığı hakkaniyet ilkelerine göre uygulanabilir uluslararası hukuk ilke ve kurallarına göre çözüme gidilmesi konusunda anlaşmışlardı. Coğrafi yapının dikkate alınması gereken en önemli faktör olduğu konusunda taraflar aynı görüşte iken, önemli olan faktörlerin hangileri olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Taraflar ayrıca, âdil bir sınırlandırma için uygulanacak olan prensip ve kriterler konusunda da anlaşamamaktadırlar.

Kanada eşit uzaklık kullanılarak sınırlandırma yapılmasının zorunlu olduğunu savunmuş, ABD ise ekolojik sistemleri birbirinden ayıran bir çizgiyle veya alternatif olarak Maine Körfezi'nin esas kıyısını teşkil ettiğini iddia ettiği kendi kıyısına ağırlık verecek şekilde kara sınırının hizasından kıyıya bir dik çizgi çekilerek sınırlandırma yapılmasını öne sürmüştür.¹⁹³ Kanada'ya göre her iki devletin 1976'ya kadar eşit uzaklığa göre uyumsuzluk alanını kullanmaları, zımnî kabul olarak değerlendirilmelidir.¹⁹⁴ Sınırlandırma yapılacak alanda, Kanada'nın da taraf olduğu 1958 Sözleşmesinin 6. maddesinde belirtildiği şekilde eşit uzaklıktan sapmayı

¹⁹¹ Maine Körfezi Davası, par.68, s.283

¹⁹² TOLUNER, s.229

¹⁹³ LEGAULT L. H. , HANKEY Blair, "From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case", *The American Journal of International Law*, Vol. 79, No. 4 (Oct., 1985), s.963

¹⁹⁴ Maine Körfezi Davası, par.128, s.304

gerektirecek herhangi bir özel şart bulunmamaktadır. Ayrıca Sözleşme'nin onaylanmasında, Kanada, deniz altında kaza sonucu oluşan bir çökme veya kanal oluşması gibi durumların doğal uzantıyı kesmeyeceği yönünde bildirisi olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁵

c.Divan Kararı

Divan, uyuşmazlıkta uygulanacak kurallar incelemesinden sonra, 1958 tarihli Kıta Sahanelığı Sözleşmesinin taraflar için geçerli olmasına rağmen tek bir sınırlandırmanın söz konusu olduğu mevcut olayda taraflar ve Divan için uygulanması zorunlu bir hukukî yükümlülük getirmediğine karar vermiştir.¹⁹⁶ Divan, kullanılacak temel normu bölgenin coğrafi biçim ve diğer ilgili koşulları çerçevesinde hakkaniyete uygun bir sonucu gerçekleştirilecek, hakkaniyete uygun kriterler uygulanarak ve pratik metotlar kullanılarak yapılması şeklinde açıklamıştır.

197

Tarafların bu iki yetki alanının sınırlandırılmasında uygulanacak ilkeler konusunda bir yükümlülüklerinin olmadığına, belirli bir metodun uygulanması yükümünü doğuran veya itiraz etme hakkının yitirilmesine yol açan bir davranış içinde de bulunmadıklarına dikkat çeken Divan, hem kıta sahanlığı ve hem de su kütlesi üzerindeki yetki alanlarının sınırlandırılmasında uygulanabilecek kriterlerin veya kriter birleşiminin, bu iki amaçtan yalnız birisine diğerinin aleyhine olacak biçimde tercihli muamele sağlamaması, her ikisinin sınırlandırılması bakımından da aynı ölçüde uygun görülmesi gereğini vurgulayarak bu sonuca varmıştır.¹⁹⁸

Divan bu davada coğrafyaya önem vermiştir. Çünkü coğrafi şartlar ve özellikler herhangi bir sınırlandırma metodunun dayandığı temel unsurdur. Divan sınırlandırmada yardımcı kriter olarak “tarafların kıyı uzunlukları arasındaki farka bir ağırlık tanınması, kıyının denize olan uzantısının kesilmemesi ve kapatılmaması sonucunu doğuracak şekilde uygulanmaması veya kısmen giderilmesi, kıyıların

---

¹⁹⁵ Maine Körfezi Davası, par.65, s.281

¹⁹⁶ Maine Körfezi Davası, par.125, s.303

¹⁹⁷ ÖZBEK, 2002, s.46

¹⁹⁸ TOLUNER,1996, s.229

ötesinde bir ada veya küçük ada gruplarının bulunması gibi bir coğrafî unsura ilgili duruma göre tam etki veya sınırlı bir etki tanınması” gerektiğini belirtmiştir.¹⁹⁹

Tarafların tezlerini değerlendiren Divan, sınırlandırma alanını üçe bölmüştür. En içerideki kısım kıyıların bitişikliğini yansıtan Cape Elizabeth’den Kanada sınırına kadar uzanıyordu, merkezi kısım kıyıların karşılıklı olduğu bölge, dış alan ise Maine Körfezi’nin dışına doğru uzanan sektördü.²⁰⁰ Uyuşmazlıkta kıyıları arasındaki ilişkinin yan yana olduğu noktaya kadar olan ilk kesimde sınırlandırmanın deniz alanlarını eşit olarak paylaşılacak geometrik bir metot uygulanarak saptanması kararını vermiştir. Bu noktadan sonra kıyıların karşı karşıya olması durumu söz konusu olmasına ve taraflarca tespit edilen başlangıç noktasının eşit uzaklığa göre tespit edilmemesi nedeniyle eşit uzaklığın kullanılmasında hakkaniyete uygun bir sınırlandırma olmayacağından, kıyı uzunluklarına göre bir düzenleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. İki devlet arasındaki kıyı uzunlukları başlı başına bir sınırlandırma kriteri olarak kabul edilmemekle birlikte bu somut dava için mevcut coğrafyada sınırlandırmanın uygunluğunu tespit edecek bir husustur. Divan kıyı uzunlukları oranlarına göre sınırlandırma yapılamayacağını böyle bir oran belirlemenin bu davaya mahsus olduğunu ayrıca belirtmiştir. Divan kıyı uzunlukları arasında tespit edilen 1.38’e 1 oranına göre yapılacak düzeltmenin orta hatta uygulanmasını kabul etmiştir. Sınırlandırma çizgisinde ikinci düzeltme *Nova Scotia* önündeki küçük iki adaya eşit uzaklığı tadil eden kısmi bir etki verilmiştir. Son bölümde ise Körfezin ağzını kapatan hatta tarafların teklifi paralelinde gerçek bir eşit uzaklık ile dik bir hat çizilmiştir.²⁰¹ Şekilde A,B,C ve D noktalarının birleşimi olan çizgi, Divan tarafından çizilen sınırı belirtmektedir.

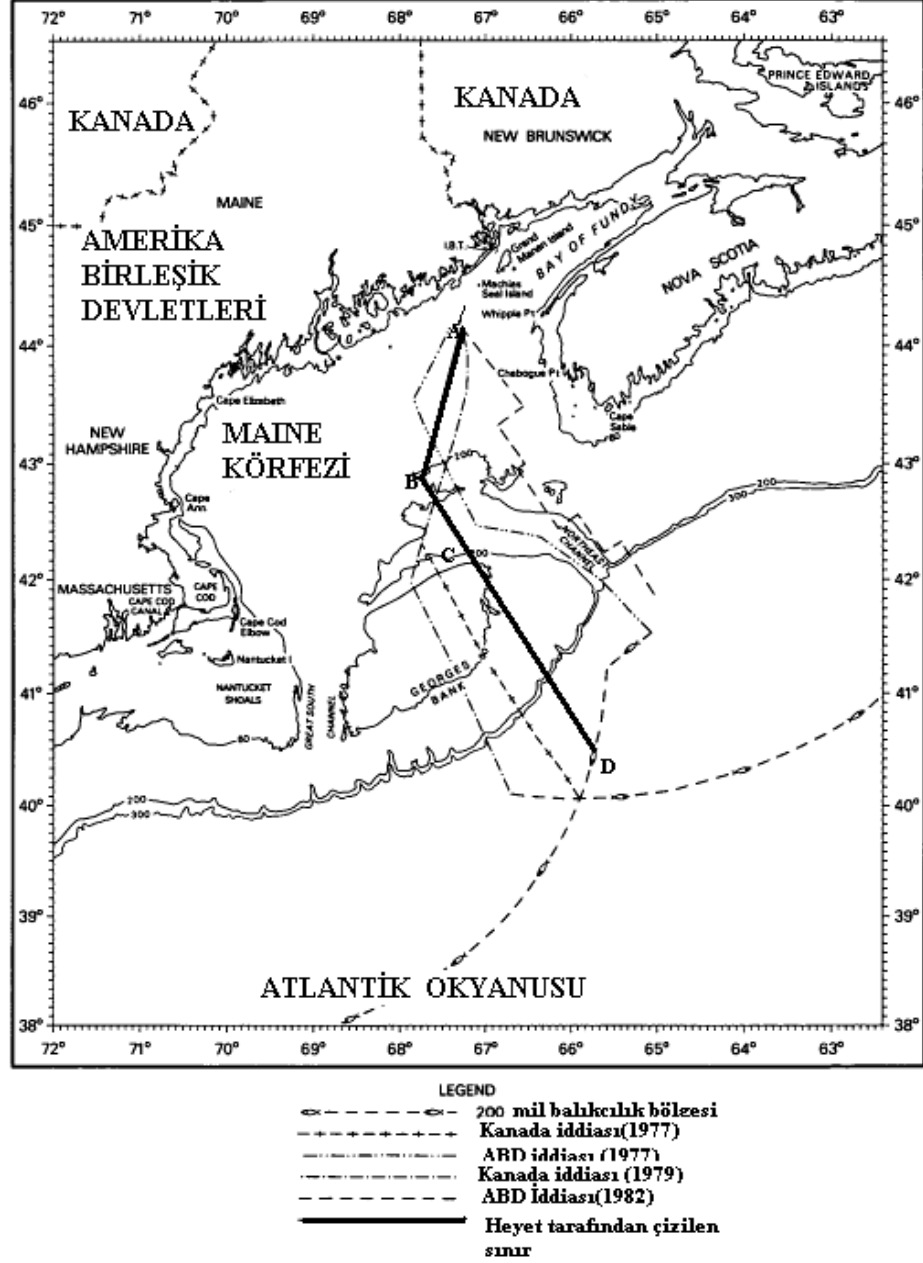
---

¹⁹⁹ Maine Körfezi Davası, par. 195-196. s. 327-328

²⁰⁰ Maine Körfezi Davası, par.206, s.331

²⁰¹ Maine Körfezi Davası, par.206-224, s.331-338

Şekil 11: Maine Körfezi Sınırlandırma Hattı

Kaynak: JEWETT M.L., "The Evolution of the Legal Regime of Continental Shelf", *The Canadian Yearbook of International Law*, Vol.22,1984, s.277

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin kabulünden sonra görülen ilk dava, tarafların balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığını tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılmasını istemeleri ve uyuşmazlığın oluşturulan heyet tarafından çözümlenmesi açısından bir ilktir. Uyuşmazlığın çözümünde, coğrafya, ilgili kıyılar ve adaların konumları göz önünde bulundurularak hakkaniyet ilkelerine göre sınırlandırma yapılmıştır.

2. Libya/Malta Kıta Sahanelığının Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Libya ile Malta arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili görüşmeler 1972 yılında başlamıştır. Malta, sınırlandırmanın eşit uzaklık metodu ile yapılmasını önerirken, Libya her iki ülkenin kıyı uzunluklarının göz önünde bulundurularak sınırlandırma yapılması gerekliliğini savunmuştur. Taraflar 23 Mayıs 1976 tarihinde özel bir sözleşme ile uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi konusunda anlaşmışlardır.²⁰²

1981 yılında Medina kıyılarında Malta tarafından izin verilen bir İtalyan şirketine ait petrol arama çalışmalarının Libya savaş gemisi tarafından durdurulması ile uyuşmazlık tekrar gündeme gelmiş, kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığı 23 Mayıs 1982 tarihinde Divan'a iletilmiştir.²⁰³ Taraflar Divan'dan, Sözleşmenin 1. maddesinde belirtildiği üzere, Malta Cumhuriyetine ait kıta sahanlığı alanı ve Libya Arap Cumhuriyetine ait kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanabilecek uluslararası hukuk ilke ve kurallarının belirlenmesini istemişlerdir.²⁰⁴

23 Ekim 1983 tarihinde İtalya'ya müdahil olma talebi ile Divan'a başvurmuş, Divan İtalya'nın davaya katılma talebini reddetmiştir.

---

²⁰² ELFERINK Alex G Oude, "Continental Shelf Case (Libyan Arab Jamariya/Malta)", **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>, 16.10.2008

²⁰³BLAKE Gerald H., "Coastal State Sovereignty in the Mediterranean Sea: The Case of Malta", **GeoJournal**,1997, s.177

²⁰⁴Case Concerning The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta) Judgment of 3 June 1985, (Bundan sonra Libya-Malta Davası olarak belirtilecektir.) , s.16

b.Tarafların İddiaları

1970 yılında Malta ile İtalya arasında, Sicilya ve Malta arasındaki küçük bölgede kıta sahanlığının kullanımı konusunda sahanın orta hat ile belirlenmesi konusunda bir anlaşma yapılmıştır. Bunun dışında uyuşmazlık konusu bölgede taraflardan hiçbiri komşu devletleriyle kıta sahanlığının veya diğer deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda bir anlaşma yapmamıştır. Libya ile Tunus arasındaki sınırlandırma sorunu Uluslararası Adalet Divanına sevk edilmiştir. Akdeniz'in bu bölümünde İtalya ile Yunanistan arasında ve İtalya Tunus arasında sınırlandırma anlaşmaları yapılmıştır. Taraflar münhasır ekonomik bölge ilan etmemiştir ancak Malta'nın 25 deniz mili genişliğinde münhasır balıkçılık bölgesi ilanı mevcuttur.²⁰⁵

Kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığında, **Libya**, mahkeme başvurusunda, sınırlandırmanın, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak maksadıyla, ilgili bütün şartların göz önüne alınması ve hakkaniyet ilkelerine uygun olarak antlaşma ile tespit edilmesi gerektiğini, doğal uzantının kıyıların uzantısına tecavüz etmemesi gerektiğini, sınırlandırma yapılırken kıyı uzunlukları ve diğer devletlerin yaptığı sınırlandırma anlaşmalarının göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

Malta ise, âdil bir sonuca ulaşmak için sınırlandırma yapılırken uluslararası hukuk ilke ve kurallarının uygulanmasını ve uygulama olarak eşit uzaklık prensibinin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁶

c. Divan Kararı

Taraflar Divan'dan uyuşmazlıkta uygulanacak uluslararası hukuk kurallarını belirlemesini ve taraflarca nasıl uygulanacağını belirtmesini talep etmişlerdir. Malta, Divan'dan sınırlandırma hattını çizmesini talep ederken, Libya, hattın çizilmesini değil, uygulanabilir uluslararası hukuk prensip ve kurallarını belirtmesini istemiştir.

---

²⁰⁵ Libya-Malta Davası, par.17, s.22

²⁰⁶ Libya-Malta Davası, s.18-19

Divan, tarafların kıta sahanlığını sınırlandırabilmeleri için belirli metotları ve bunların uygulanış şekillerini belirtmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁰⁷

Taraflar uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kaynağı konusunda hemfikirdiler. Malta 1958 tarihli Cenevre Kıta sahanlığı Sözleşmesine taraf iken, Libya değildir ve taraflar altıncı madde de yer alan sınırlandırma ile ilgili hükümlerin olayda uygulanmayacağı konusunda anlaşmışlardır. Her iki taraf 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini imzalamıştır ancak Sözleşme henüz yürürlüğe girmemiştir. Tarafları hukuken bağlayan ikili veya çok uluslu anlaşma bulunmamaktadır. Taraflar uyuşmazlığın uluslararası örf ve âdet hukuku kuralları ile çözümlenmesi konusunda anlaşmışlardır.²⁰⁸

İlk defa tamamı karşı karşıya olan kıyıları arasında bir kıta sahanlığı sınırlandırmasının yapıldığı bu davada Malta kıta sahanlığı haklarının artık mesafe ölçütüne kazanıldığına dayanarak eşit uzaklığın zorunlu hale geldiğini öne sürmüş, Libya ise jeolojik ve jeomorfolojik anlamda doğal uzantı ilkesine uygun olarak bir sınırın çizilmesini savunmuştu. Divan, her iki tarafın da iddialarını reddetmiş, fakat zorunlu olmamakla birlikte bu davada eşit uzaklığı belirleyerek başlamıştır.²⁰⁹

Divan, doğal uzantı uygulamasının değişmesi sonucunu doğuran Libya-Malta Davasında, kıta sahanlığı üzerinde hak kazanım esasına ilişkin hukukun değiştiği gerekçesiyle, önceki içtihadın artık bir kenara bırakılması gerektiğini belirtmiştir. Divan, bu konuyu şu şekilde ele almıştır: “İlgili hukukun gelişimi doğrultusunda bir Devlete kıyılarından itibaren 200 mil mesafeye kadar olan kesimde kıta sahanlığına sahip olduğunu iddia etme hakkı verildiğinden beri, ilgili deniz yatağı ve toprak altının jeolojik özellikleri ne olursa olsun, ne devletlerin hak kazanımını doğrulamak için, ne de karşılıklı iddialarını sınırlandırmak için bu mesafe içerisinde jeolojik ve jeofiziksel faktörlere herhangi bir rol atfetmenin geçerli bir sebebi yoktur...”²¹⁰

---

²⁰⁷ Libya-Malta Davası, par.18-19, s.22-24

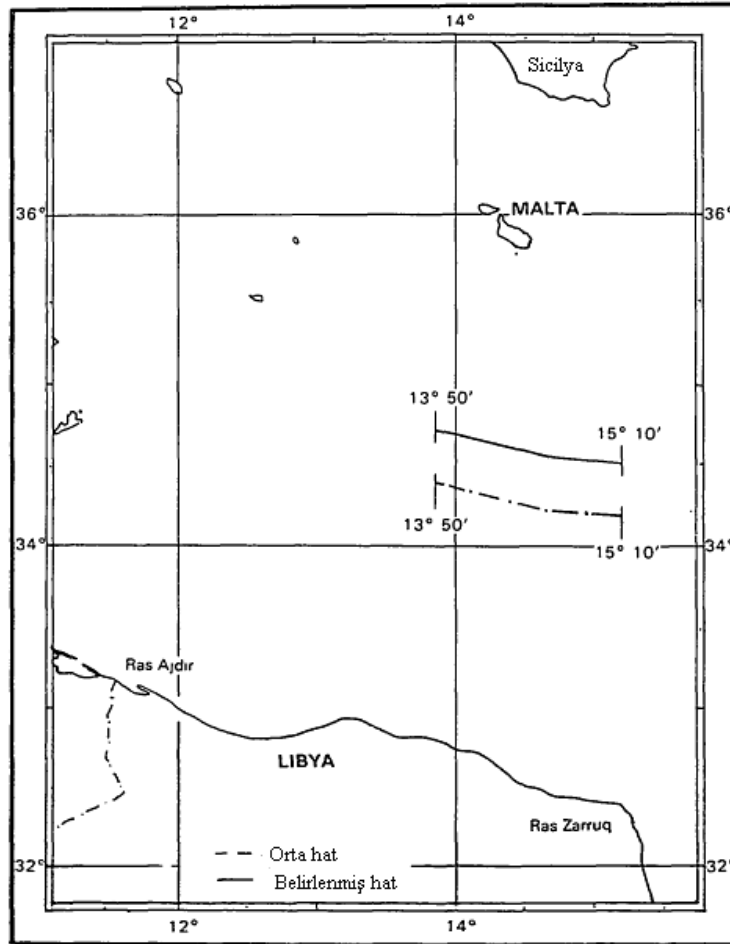
²⁰⁸ Libya-Malta Davası, par.26, s.29

²⁰⁹ ÖZBEK, 2002, s.47

²¹⁰ GÖKALP, s.35

Divan, kıyıları karşılıklı iki Devletin kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, Malta kara ülkesinin boyutu ve iki ülke kıyılarının uzunlukları arasındaki büyük farkı değerlendirerek orta hatta Malta'ya daha yakından geçecek bir düzenleme yapılmasını ve bu düzeltmenin coğrafi ortamın özellikleri içinde orta hattı kuzeye kaydıracak şekilde gerçekleştirilmesine karar vermiştir. Divan orta hattın kuzeye kaydırılmasına ilişkin olarak, Malta ve Libya arasındaki orta hat ile Sicilya ve Libya arasındaki orta hat arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. Malta'nın İtalya'ya ait olması durumunda en kötü durumun Sicilya ve Libya arasındaki orta hat olacağından hareketle Malta ve Libya arasındaki orta hattı kıyıları arasındaki mesafeye göre makul ölçüde yukarı kaydırmanın hakkaniyete uygun bir sonuç doğuracağına karar vermiştir.²¹¹

Şekil 12: Libya/Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı

Kaynak: Libya/Malta Davası, s.54

²¹¹ Libya-Malta Davası, par.71-72, s.51-52

3.Gine/Gine-Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

18 Şubat 1983 tarihinde yapılan özel bir anlaşma ile Gine/Gine-Bissau arasındaki uyuşmazlık hakem heyetine sunulmuştur. Taraflar anlaşmanın ikinci maddesinde, Hakem Heyetinden, Fransa ve Portekiz arasındaki 12 Mayıs 1886 tarihli Sözleşmenin taraflar arasında bir deniz sınırı belirleyip belirlemediğini, Sözleşmeye eklenen protokol ve belgelerin etkilerinin neler olduğunu ve ilk iki soruya verilecek cevaba göre Gine/Gine Bissau arasındaki deniz alanları sınırının nasıl belirleneceği sorularını uluslararası hukukun ilgili kurallarına göre çözümlemesini istemiştir.²¹²

Gine ve Gine-Bissau, Batı Afrika'da Atlantik Okyanusu kıyısında kıyıları yana yana devletlerdir. Fransız sömürgesi olan Gine bağımsızlığını 1958 yılında, Portekiz sömürgesi olan Gine-Bissau ise 1973 yılında kazanmıştır. Hakem heyeti üç hâkimden oluşmaktadır. Metni Fransızca ve Portekizce yazılan karar 14 Şubat 1985 tarihinde verilmiştir.²¹³

b.Tarafların İddiaları

Gine 12 Mayıs 1886 tarihinde Fransa ile Portekiz arasında yapılan sözleşmenin, Batı Afrika'da iki Devlet arasında genel olarak deniz sınırını Cape Roxo boylamına kadar belirlediğini, sözleşmeye eklenen protokol ve belgelerin sözleşme ile deniz sınırının belirlendiğini desteklediğini ve deniz sınırının kara sınırının bittiği noktadan Cajet nehrinin talveg (thalweg) hattını takip ettiğini belirtmiştir.

---

²¹² Arbitration Tribunal For The Delimitation of The Maritime Boundary Between Guinea and Guinea Bissau, Award of 14 February 1985, (Bundan sonra Gine/Gine Bissau Tahkimi olarak belirtilecektir.), International Legal Materials, Volume 25, 1986, s.255

²¹³SCOVAZZI Tullio, "Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau Arbitration", **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>, 17.10.2008

Gine Bissau ise, 12 Mayıs 1886 tarihli Sözleşmenin herhangi bir deniz sınırı belirlemediğini, Sözleşmeye eklenen protokol ve belgelerin hazırlık çalışmalarından başka bir değeri olmadığını ve iki ülke arasındaki deniz sınırının eşit uzaklık hattı ile belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.²¹⁴

c.Hakem Heyeti Kararı

Hakem Heyeti öncelikle tarafların özel antlaşmada belirtmiş oldukları gibi, 1886 tarihli Sözleşme ve protokollerinin sınırlandırma için geçerliliklerini incelemiştir. Mahkeme, her iki devletin seleflerinin yaptığı sözleşmenin ve ilgili eklerinin ve belgelerinin herhangi bir sınırlandırma antlaşması olmadığına karar vermiştir.²¹⁵ Başvuruda belirtilen birinci ve ikinci sorulara verilen olumsuz yanıtın sonra heyet deniz alanlarının sınırlandırılmasına geçmiştir.

Taraflar arasında deniz alanları, karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi konusunda bir anlaşmazlık bulunmamaktadır. Taraflar sınırlandırma metodunun uygulanması konusunda anlaşamamaktadırlar. *Gine-Bissau*, her iki ülke kıyılarının coğrafi konum itibarıyla karşılıklı durumda bulduklarını ve eşit uzaklık metodunun sınırlandırmada kullanılacak en uygun metot olduğunu savunuyordu. Gine-Bissau, sınırlandırmanın coğrafyayı şekillendirmek olmadığını ifade ederek, hakkaniyet ilkelerine en uygun metodun eşit uzaklık olduğunu, tüm ilgili şartların değerlendirilmesi sonucunda eşit uzaklıkta ayarlamalar yapılabileceğini ifade ediyordu. *Gine*, eşit uzaklığın uygulanmasına karşı olduğu gibi Batı Afrika kıyılarında eşit uzaklığa göre yapılacak bir sınırlandırmanın kendi ülkesi için kesme etkisi²¹⁶ doğuracağını iddia etmiştir. Bu etkinin olmaması için enlem metodunun kullanılması hakkaniyete daha uygun bir sonuç verecektir.²¹⁷

²¹⁴ Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.16, s.261

²¹⁵ Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.85, s.288

²¹⁶ “Kıyıları yan yana olan iki devlet arasında, hangi sınırlandırma metodu seçilirse seçilsin, her iki devlette kıyıların yakınında ve karşısındaki deniz alanlarının bir kısmında kayba uğrayacaktır. Buna kesme etkisi denir.” Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.103, s.295

²¹⁷ Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.99-100, s.293

Hakem heyetine göre, Gine ve Gine Bissau'nun kıyılarının yaklaşık aynı uzunluğa sahip olması nedeniyle sınırlandırmada tüm kıyı şeridi göz önünde bulundurulacaktır. Bölgede pek çok irili ufaklı ve cezirde kıyılarla bitişik konuma gelen adalar mevcuttur.²¹⁸ Heyet mevcut adaları üç gruba ayırmıştır:

a) Kıyı adaları: Kara parçasından dar kanal veya su yolları ile ayrılan ve karanın bir parçası olarak değerlendirilmesi gereken adalardır.

b) Bijagos Adaları: Kara ile mesafeleri en yakınının iki deniz mili, en uzağının 37 mil olan adalar grubudur. Taraflarca 12 mil kuralının kabul edilmesi hâlinde aynı karasuları içinde kalacaktır.

c) Poilao, Samba, Sene, Alcatraz gibi güneyde sığlık bölgede yer alan adalardır.²¹⁹ Heyet, incelemeleri sonucunda, kıyılara yakın adalar ve Bijagos adaları grubunu sınırlandırmada göz ardı edilemeyecek adalar olarak değerlendirmiştir.²²⁰

Heyet kıyıların formunu da ilgili bir şart olarak değerlendirmiştir. Batı Afrika kıyıları dışbükey olmakla birlikte, Gine, Gine-Bissau ve Sierre Leone içbükey 'dir. Bu bölgede eşit uzaklık metodu uygun olmayacaktır. Gine -Bissau'nun iddia ettiği enlem yöntemi kesme etkisi yaratacaktır. Bu nedenle Heyet, Gine ve Gine Bissau karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesini sınırlandıran çizginin başlangıcını, Cajet Nehrinin talveg (thalweg) hattı ile 150 06' 30" batı boylamındaki meridyenin kesiştiği nokta olarak belirlenmiş, daha sonra belirtilen enlem ve boylamlarla birleştirilmiş ve 236 derecelik açıyla güneye dönülmüştür.²²¹ 6 Mart 1986 tarihinde Tahkim Heyeti kararını tartışmak üzere her iki taraf başkanları bir araya gelmiş ve deniz aşırı kaynakların geliştirme konusunda işbirliği yapma ile ilgili ortak bir bildiri yayınlamıştır.²²²

Bu kararda Tahkim Heyeti, tarafların ileri sürdükleri eşit uzaklık ilkesi ve enlem yöntemi yerine hakkaniyet ilkelerine göre ve devletlerin kıyılarının denize uzantılarını kapatmayacak şekilde bir sınırlandırma hattı çizmiştir.

²¹⁸SCOVAZZI Tullio, "Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau Arbitration", Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>, 17.10.2008

²¹⁹ Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.95, s.291

²²⁰ Gine/Gine Bissau Tahkimi, par.97, s.292

²²¹ www.imli.org/legal_docs/docs/A67.doc, 15.07.2008

²²² Gine/Gine Bissau Tahkimi, s.251

Şekil 13: Gine/Gine Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası

- 1886 Sözleşmesine göre Gine iddiası
- - - - - Gine eşit uzaklık iddiası
- . - . - Gine Bissau eşit uzaklık iddiası
- ..... Tahkim heyeti tarafından çizilen sınır

Kaynak: JOHNSTON Douglas M., "Theory and History of Ocean Boundary Making", McGill-Queen's University Press, 1998, s.197

4. Saint Pierre ve Miquelon Adaları Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Saint Pierre ve Miquelon, Fransa'ya ait toplam 94 m² alana sahip, küçük olan Saint Pierre ve daha büyük Miquelon adalarından oluşan bir takımada topluluğudur. Takımada, Kanada'nın eyaleti Nova Scotia'ya ait Cape Breton adasının 140 deniz mili batısında yer almaktadır. Kanada ile Fransa arasında deniz alanlarının sınırlandırılması çalışmaları 1966 yılında başlamış, 30 Mart 1999 tarihinde tarafların uyuşmazlığı Tahkim Heyetine sunmaya karar vermelerine kadar taraflar sadece 27 Mart 1972 tarihinde balıkçılık ilişkileri ile ilgili sözleşme üzerinde anlaşmışlardır.

Tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarihte, Kanada ve Fransa karasuları esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğe sahiptir. 1 Ocak 1977 tarihinde Kanada 200 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi, Fransa ise 25 Şubat 1977 tarihinde Saint Pierre ve Miquelon karasuları sınırından itibaren 188 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Her iki ülke 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine taraftır ancak, 6. maddeye ilişkin olarak Fransa'nın çekincesi, Kanada'nın da bu çekinceye karşı itirazı mevcuttur.

Sınırlandırma uyuşmazlığı genel olarak iki ekonomik kaynak ile ilgilidir. Bunlardan ilki Saint Pierre kıyılarındaki özellikle morina balığı balık rezervleri, ikincisi ise toprak altındaki olası hidrokarbon mevcudiyetidir. 30 Mart 1989 tarihinde Kanada ve Fransa uyuşmazlığın beş kişilik tahkim heyetine sunulmasına karar vermiş, Heyet 10 Haziran 1992 tarihinde kararını vermiştir.²²³

Taraflar Hakem Heyetinden, somut uyuşmazlığa uygulanabilecek uluslararası hukuk ilke ve kurallarına göre, Fransa ve Kanada'ya ait deniz alanlarının tespit edilerek taraflar arasında sınırlandırmanın yapılmasını talep etmişlerdir. Taraflar, aralarında 27 Mart 1972 tarihinde imzalanan Balıkçılık Sınırlandırma Antlaşmasının

²²³MARSTON Geoffrey, "St Pierre-Miquelon Arbitration, Canada- France Maritime Delimitation Award", *Marine Policy*, May 1993, ss.155-156

8. maddesinde yer alan sınırlandırma noktalarının da dikkate alınarak, sahip olunan bütün haklar için tek bir sınırlandırma çizgisinin belirlenmesini istemişlerdir.²²⁴

b.Tarafların İddiaları

Fransa iddialarını, devletlerin eşit egemenlikleri ve adalar ile anakaraların uluslararası hukukta deniz alanları konusunda eşit haklara sahip oldukları temel prensipleri üzerine dayandırmıştır. Fransa, deniz yetki alanları konusunda bağımsız adaların anakara devletlerinden daha az hakka sahip oldukları yönünde bir kural olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Kanada'nın ekonomik hayatı olan iki adayı BMDHS'nin 121. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen "insan barınmasına imkan vermeyen veya kendisine ait ekonomik hayatı olmayan kayalıklar" statüsüne sokmasının doğru olmadığını vurgulamıştır.²²⁵ Fransa ayrıca deniz alanlarının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi konusunda, her iki ülkenin 1958 tarihli Kıta Sahaneliği Sözleşmesini onaylamış olmaları nedeniyle, eşit uzaklık esasının belirtildiği 6. maddenin uygulanmasının uygun olacağını belirtmiştir.²²⁶ Kanada'nın kendi kıta sahanlığı üzerinde olması nedeniyle, Saint Pierre ve Miquelon Adalarının kendilerine ait kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi olamayacağı iddiasına karşılık Fransa, eşitlik ilkesini ileri sürmüş ayrıca, Maine Körfezi Davasında kabul edildiği üzere, kıta sahanlığının bu bölgede tüm deniz yatağında aynı şekilde devamlılık gösterdiğini, bu durumun tüm kıta sahanlığının Kanada'ya ait olacağı sonucunu doğurmayacağını ve her bölümün kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olabileceğini belirtmiştir.²²⁷ Fransa ayrıca Kanada'nın, geçmişte Versay Antlaşmasında Fransa'ya verilen adaların sınırlı haklarla verildiğini ve karasularının dışında haklarının kısıtlandığı yönündeki iddiasını reddettiğini belirtmiştir.²²⁸

---

²²⁴ MCDORMAN Ted L., "The Canada-France Maritime Boundary Case: Drawing a Line Around St. Pierre and Miquelon", *The American Journal of International Law*, Vol. 84, No. 1, 1990, s.167

²²⁵ MARSTON, s.158

²²⁶ Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas Between Canada and France: Decision in Case concerning Delimitation of Maritime Areas(St.Pierre and Miquelon), *International Legal Materials*, Volume 31,1992,(Bundan sonra Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi olarak belirtilecektir.), p.39, s.1163

²²⁷ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.46, s.1164

²²⁸ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.53, s.1166

Kanada ise, iddialarını, UAD'nın Kuzey Denizi Davaları ve Libya/ Malta davasında belirttiği gibi, doğal uzantıların birbirini engellememesi, tecavüz etmeme ilkesine ve kıyı uzunluklarının da deniz alanlarının sınırlandırılmasında dikkate alınması gerektiği hususlarına dayandırmıştır.²²⁹ Kanada, Fransa'nın tüm kıyıların eşit hakka sahip olması gerektiği iddiasına karşılık nispi uzanım olarak ifade ettiği bir görüşü ileri sürerek, bütün kıyıların aynı şekilde deniz alanlarına sahip olamayacağını belirtmiştir. İddiaya göre sınırlı uzunluktaki kıyıların daha uzun kıyılara göre nispi olarak azalan bir uzantıya sahip olması gerekliydi.²³⁰

c. Hakem Heyeti Kararı

Hakem Heyeti coğrafi unsurların sınırlandırma sürecinin merkezini oluşturduğunu vurgulamış ve önceki kararlara atıfta bulunmuştur. Maine Körfezi davasında Divan, öncelikle coğrafi şartlara bakılması gerektiğini ve hakkaniyete uygun bir çözümün coğrafi şartlarla doğrudan ilgili olduğunu beyan etmiştir. Manş Denizi Tahkiminde ise belirli bir davada eşit uzaklık yönteminin veya başka bir sınırlandırma yönteminin uygunluğunu belirleyen hususun coğrafi şartlar olduğu ifade edilmiştir. Heyet coğrafi şartların sınır çizgisini tek başına belirlemediğini, uluslararası hukuk kuralları ve hakkaniyet prensiplerinin de coğrafyanın ilgili uyuşmazlıktaki ağırlığının saptanması için uygulanması gerektiğini belirtmiştir.²³¹

Bu uyuşmazlıkta her iki taraf da 1977 İngiltere-Fransa tahkimine atıfta bulunsalar da, Hakem Heyeti, bu kararı, Kanal adalarının İngiltere kıyılarına yakınlığının mevcut uyuşmazlıkta benzerlik göstermemesi ve Kanal adalarını sadece orantılı iki anakara kıyılarının sınırlandırılmasında dikkate alınması gereken bir özellik olarak görmesi nedeniyle göz önünde bulundurmayacağını belirtmiştir.²³²

Hakem Heyeti, hakça çözüme ulaşmak için sınırlandırılacak bölgeyi ikiye ayırma kararı almıştır. İlk sektör olan batı kıyılarında, Saint Pierre ve Miquelon

²²⁹ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.56, s.1166

²³⁰ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.44, s.1164

²³¹ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.24, s.1160

²³² Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.42, s.1164

adaları için deniz alanı sınırlandırılmış sadece ek 12 deniz mili genişliğinde karasuları eklenmiştir. Bu bölge ayrıca 1982 tarihli Sözleşmenin 3. maddesinde belirtilen bitişik bölgeyi kapsayacaktır. İkinci sektörde coğrafi durum güney ve güneydoğuya doğru tamamıyla farklıdır. Fransız adalarının karşısında veya bitişğinde Kanada kıyısı bulunmaması nedeniyle 200 deniz mili dış sınıra kadar alan verilmiştir. Ancak Heyet Fransız adalarına güneydoğu yönünde uzanacak bir deniz alanı vermemiştir. Gerekçe olarak bu durumun Kanada kıyılarının deniz alanlarını keseceği gösterilmiştir. Güney bölgesindeki sınır Fransız adalarının güneye doğru kıyı açılımının genişliği kadar olacaktır.²³³

Heyet daha sonra sınırlandırılan bölgenin balıkçılık ile ilgisi üzerinde durmuş ve ihtiyaç veya diğer ekonomik faktörler çerçevesinde kaynakların paylaşılması konusunda yetkilendirilmediği bu nedenle ekonomik bağlılık ve ihtiyaçların sınırlandırma sürecinde göz önünde bulundurulmayacağını belirtmiştir. Ancak Heyet, bölgedeki mevcut doğal kaynakları ağır bir biçimde orantısız paylaştıran bir sınırlandırma çizgisinin de hakkaniyete uygun bir sınır olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır.²³⁴ Uyuşmazlık konusu bölgede mineral kaynakları göz önünde bulundurulduğunda, devletler tarafından araştırma izinleri verildiği ancak karşılıklı protestolar sonucunda sondaj yapılmadığı görülmüştür. Mevcut durumda Heyet tarafından potansiyel mineral kaynaklarının sınırlandırmada göz önünde bulundurulmasının gerekmediği belirtilmiştir.²³⁵

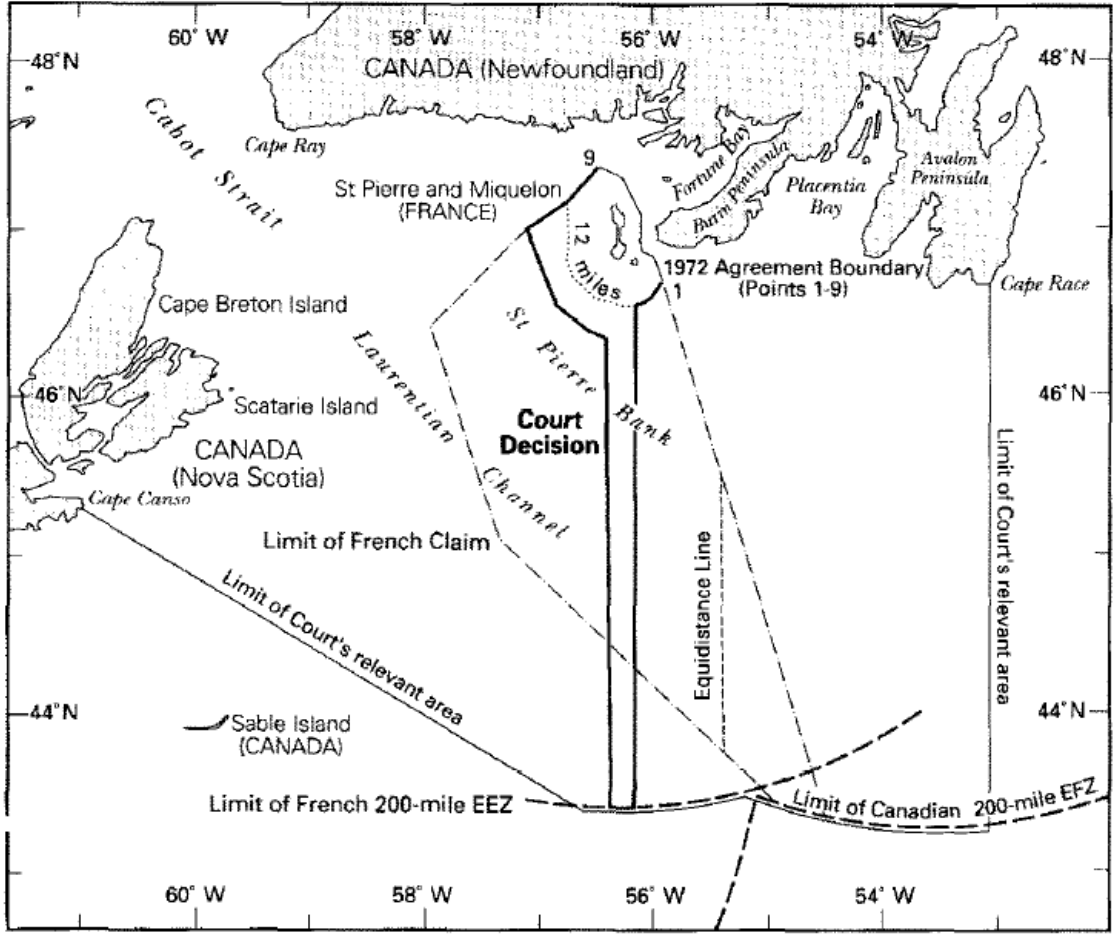
---

²³³ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.66-71, s.1169-1170

²³⁴ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.83-84, s.1173

²³⁵ Saint Pierre ve Miquelon Tahkimi, par.89, s.1175

Şekil 14: Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırılması

Kaynak: MARSTON Geoffrey, "St Pierre-Miquelon Canada-France Maritime Delimitation Award", *Marine Policy*, 1993, s.156

5. Jan Mayen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Danimarka ve Norveç arasında, Grönland (Danimarka) ile Jan Mayen (Norveç) deniz alanlarının sınırlandırılması görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanması sonucu Danimarka tek taraflı olarak Uluslararası Adalet Divanına başvurmuştur. Grönland, yaklaşık %6'sı Batı Grönland'da yaşayan toplam 55.000 nüfusa sahiptir. Nüfusun 1/4'ü balıkçılıkla geçinmektedir ve toplam ihracatın %80'ini balık oluşturmaktadır. Uyuşmazlık konusu deniz alanı özellikle yaz aylarında yoğunlaşan kapelin balıkçılığı açısından önemlidir.²³⁶ Jan Mayen, Kuzey Atlantik'te Grönland'ın yaklaşık 250 mil doğusunda ve İzlanda'nın ise 350 deniz mili kuzeyinde yer alan küçük bir adadır. Adada yerli halk olmadığı gibi ekonomik faaliyet de bulunmamaktadır. Bölgedeki tek ticarî faaliyet kapelin balıkçılığıdır. Deniz yatağında ticarî olarak işletilebilecek kaynak bulunmamaktadır.²³⁷

16 Ağustos 1988 tarihli başvurusunda Danimarka, Divan'dan, uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde, Danimarka, Grönland'ın 200 mil genişliğinde balıkçılık bölgesi ile kıta sahanlığını olduğunu öne sürerek, Jan Mayen arasında kalan bölgede bu iki alanın tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırmasını talep etmiştir.²³⁸

b.Tarafların İddiaları

Danimarka, egemenliğindeki Grönland ile Norveç egemenliğindeki Jan Mayen adası arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılmasını istemiştir.

Norveç ise, Danimarka'nın iddialarının geçersiz olduğunu ve talebinin reddedilmesi gerekliliğini; ayrıca Grönland ile Jan Mayen arasında kıta sahanlığının ve balıkçılık bölgesinin orta hat prensibi ile ayrı ayrı sınırlandırılması gerektiğini

²³⁶Case Concerning Maritime Delimitation in The Area Between Greenland and Jan Mayen, 14 June 1993, (Bundan sonra Jan Mayen davası olarak belirtilecektir) , par.14, s.46

²³⁷CHARNEY Jonathan I, "Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen", **The American Journal of International Law**, Vol.88,No.1(Jan.1994), s.105

²³⁸ Jan Mayen Davası, par.9, s.42

belirtmiştir.²³⁹ Norveç, orta hat prensibinin uygulanması gerektiğini iki nedene dayandırmıştır. Birinci neden, 1965 yılında Norveç ile Danimarka arasında yapılan kıta sahanlığının sınırlandırılması sözleşmesinde orta hat prensibinin kabul edilmiş olmasıdır. Bu sözleşme Skagerrak ve Kuzey Denizi bölgesi için geçerli olup, Jan Mayen ve Grönland bölgesi için herhangi bir kayıt olmamakla birlikte, Norveç orta hat ilkesinin uygulanması konusunda emsal teşkil ettiğini belirtmektedir. İkinci olarak Norveç 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesinde de bölgede herhangi bir özel durum olmaması hâlinde orta hat prensibinin geçerli olduğunu, uyuşmazlığa konu bölgede özel durum olmaması nedeniyle bu kuralında uygulanabileceğini belirtmiştir.²⁴⁰

c.Divan Kararı

Divan kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, kıyıların karşılıklı olması nedeniyle 1958 tarihli Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanarak geçici orta hattın çizilmesini ve bu hat üzerinde özel şartlara göre değişiklik yapılmasını uygun bulmuştur.²⁴¹ Divana göre bakılması gereken ilk özel şart, Grönland'ın ilgili kıyıları ile Jan Mayen'in ilgili kıyıları arasındaki eşitsizlik ve orantısızlıktı. Grönland'ın kıyı uzunluğu 504,3 kilometre iken, Jan Mayen'in kıyı uzunluğu yaklaşık 57,8 kilometredir.²⁴² Divan daha önce verdiği kararları da inceleyerek bu aşamada, Grönland ile Jan Mayen arasındaki sınırın ne orta hatta göre, ne de Danimarka'nın iddia ettiği şekilde Grönland kıyılarından itibaren 200 mil mesafede çizilemeyeceğini, sınırın bu iki hat arasında kalan ve Jan Mayen'e yakın bir yerde 6. maddenin özel şartı ile örf ve âdet hukukunun kural ve ilkelerine göre hakkaniyete uygun olacak bir yerde bulunacağını belirtmiştir.²⁴³

Divan daha sonra Libya/Malta davasına atıfta bulunarak, ilgili alanda bulunan kaynakları inceleme altına almıştır. Her iki taraf balıkçılık özellikle kapelin

---

²³⁹ Jan Mayen Davası, par.9, s.42

²⁴⁰ EVANS Malcolm D., "Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.43, No.3 (July 1994), ss.698-699

²⁴¹ Jan Mayen Davası, par.49, s.60

²⁴² Jan Mayen Davası, par.61, s.65

²⁴³ Jan Mayen Davası, par.71, ss.69-70

balıkçılığının önemli bir yeri olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca, Danimarka, Norveç ve İzlanda 12 Haziran 1989'da aralarında Kuzey Denizindeki kapelin balık stoklarının muhafaza edilmesi ve avlanmasına ilişkin bir antlaşma imzalamışlardır. Divan ekonomik şartları bu şekilde dikkate alarak sınırlandırmaya hakkaniyete uygun bir değişiklik yapılması gerektiğini belirterek orta hat çizgisinin doğuya doğru çekilmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁴⁴

Divan diğer ilgili durumlar olarak bölgenin buzla kaplı olması, iki adanın nüfus ve ekonomik durumlarının farklı olması ve güvenlik hususlarını incelemiş, bu hususların sınırlandırmada etkili olmayacağı kararını vermiştir.²⁴⁵

Divan tarafından sınır, Danimarka'nın önerdiği 200 mil hattı ile Norveç'in önerdiği orta hat arasında bir yerde tespit edilmiştir. Sınır şekilde her iki sınırın kuzeyde kesiştiği A noktası ile D ve B noktaları arasındadır. Orta hat ile 200 mil hattı arasındaki çakışan bölge balık kaynaklarına eşit giriş sağlanması amacıyla üç temel alana şu şekilde bölünmüştür: Danimarka'nın önerdiği 200 mil hattın (şekilde A ve B noktaları arasındaki hat), yönünde I ve J noktalarında iki değişiklik yapılmıştır. Aynı şekilde orta hattın yönünde K ve L noktaları ile değişiklik yapılmıştır. Bu noktalardan karşılıklı olan I ve K noktaları ile J ve L noktaları arasında düz çizgiler çizilerek alan üç bölüme ayrılmıştır. Balıkçılık kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu en güneydeki birinci alan taraflar arasında, şekilde M ve N noktaları birleştirilerek eşit olarak bölünmüştür. Diğer iki bölgede ilgili kıyı uzunlukları dikkate alınarak eşit bölünmesi hâlinde Norveç'e haksızlık olacağı değerlendirildiğinden üçte iki oranında çakışan bölge hattı (şekilde N-O ve O-A hattı) Grönland'a doğru kaydırılarak sınırlandırma tamamlanmıştır.²⁴⁶

Danimarka ve Norveç 18 Aralık 1995 tarihinde Uluslararası Adalet Divanının kararı doğrultusunda Jan Mayen ile Grönland arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin sınırlandırılmasına ilişkin bir antlaşma imzalamıştır.

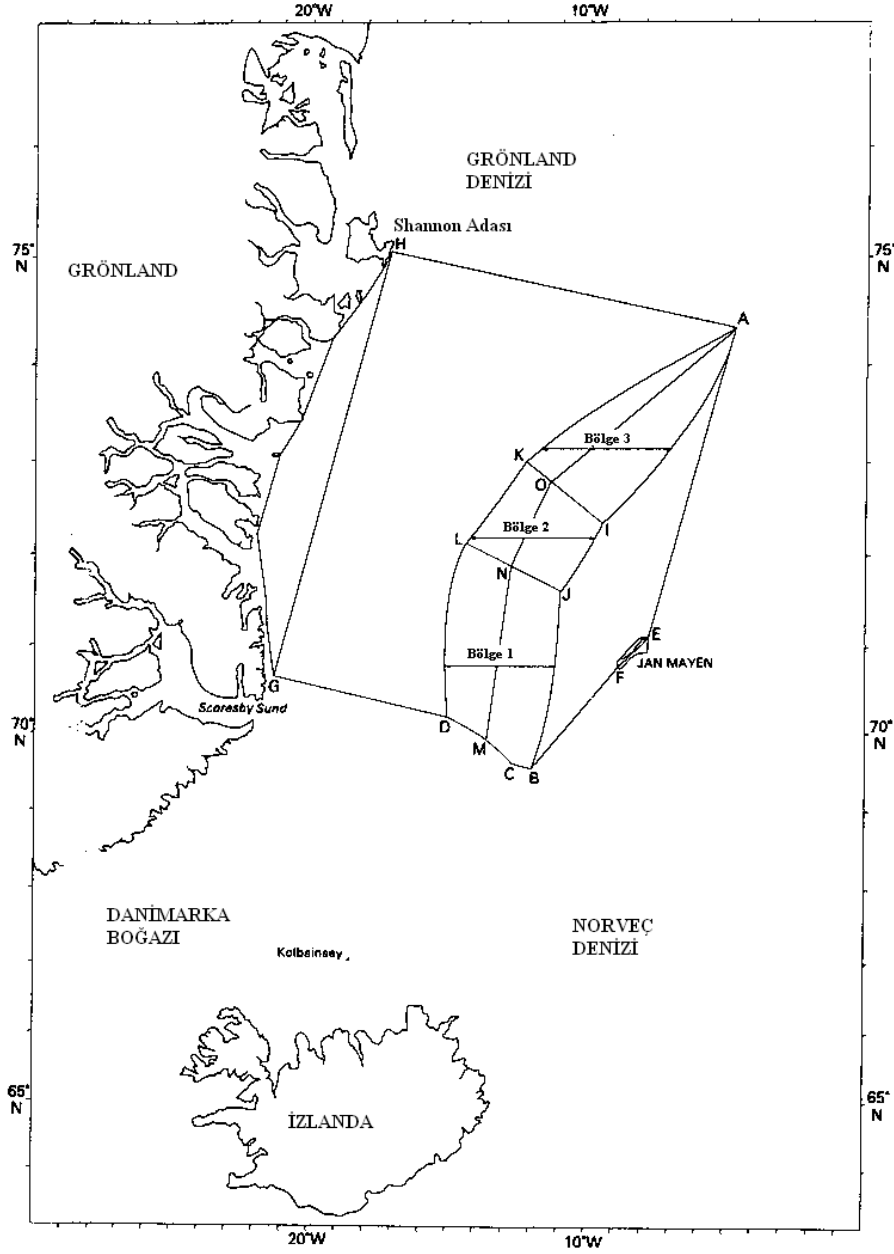
²⁴⁴ Jan Mayen Davası, par.72-76,ss.70-72

²⁴⁵ Jan Mayen Davası, par.87,s.77

²⁴⁶ Jan Mayen Davası, par.91-92,ss.79-81

Jan Mayen kararı, sınırlandırma çizgisinin, tarafların balıkçılık ile ilişkilerini gözönünde bulundurularak belirlenmesi yönünden istisnai bir karardır.

Şekil 15: Grönland ve Jan Mayen Sınırlandırma Alanı

Kaynak: CHARNEY Jonathan, "Maritime Delimitation in The Area between Greenland and Jan Mayen", *The American Journal of International Law*, Vol.88,No:1,1994, s.106

6. Eritre Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

Kızıldeniz'deki seyrüsefer serbestîsini güvence altına almak amacıyla başta Fransa ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olmak üzere, Mısır ve Etiyopya'nın da katkılarıyla, iki ülke arasında 21 Mayıs 1996'da "İlkeler Üzerinde Anlaşma" imzalanmıştır. Bu anlaşma ile taraflar aralarındaki uyuşmazlığı hakemlik yoluna başvurarak çözeceklerini kararlaştırmışlar ve Hakem Mahkemesinin oluşturulma ilkelerini, yetkilendirildiği uyuşmazlıklar ve bunlara uygulayacağı kuralları belirlemişlerdir.²⁴⁷

Eritre ile Yemen, daha sonra 3 Ekim 1996'da gerçekleştirdikleri "Hakemlik Antlaşması" ile ülkesel egemenlik ve deniz sınırlandırması uyuşmazlıklarında karar verecek bir hakem mahkemesi kurulmasına karar vermişlerdir. Hakemlik Antlaşması'na göre Mahkemenin ilk aşamada Eritre ile Yemen arasındaki uyuşmazlığın tanım ve kapsamını ve ülkesel egemenlik uyuşmazlığını, ikinci aşamada deniz sınırını karara bağlaması istenmiştir. Deniz sınırının niteliği belirlenmemekle birlikte, güzergâhının teknik olarak kesin şekilde belirtilmesi talep edilmiştir.

Eritre ve Yemen arasındaki egemenliğe ilişkin uyuşmazlık, Kızıldeniz'de önceden Osmanlı İmparatorluğu'na ait olan adalar, adacıklar ve kayalıklar ile ilgilidir. İki ülke arasında yaşanan çatışma sonucunda Eritre, Büyük Hanish adasını, Yemen ise Zuqar adasını ele geçirmiştir.²⁴⁸ Eritre, bu adalar üzerindeki egemenliğin İtalya'nın tek taraflı tasarrufu ile İtalya tarafından kazanıldığını, bunların İtalya'dan Etiyopya'ya geçtiğini daha sonra da bölünmesi nedeniyle Eritre'ye intikal ettiğini belirtmiş ve tarihten gelen bir haklar zinciri olduğunu vurgulamıştır. Yemen ise, buradaki topraklar üzerinde Yemen'in hukuka uygun olarak zamanında hâkimiyet kurduğunu, Osmanlı İmparatorluğu bölgeyi ele geçirirken, Yemen'in haklarını

²⁴⁷ AKİPEK, Serap: "Eritre-Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu", **A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.49, S.1, 2000, s.2

²⁴⁸ KURUMAHMUT Ali, BAŞEREN Sertaç Hami, "Dispute of Sovereignty in The Aegean": Unceded Turkish Islands, BOSTAN İ ve BAŞEREN Sertaç Hami(Eds), **II. National Aegean Islands Symposium**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, No:19,İstanbul,2004,s. 9

tanıdığını, İmparatorluğun ortadan kalkmasından sonra ise hakların kendisine geri döndüğünü belirtmiştir.²⁴⁹ Heyet, karar aşamasında Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesini yorumlamış ve tarafların tarih temelli iddialarını reddetmiştir.

Mahkeme egemenlik uyuşmazlığına ilişkin birinci aşama kararını 9 Ekim 1998'de, deniz sınırlandırmasına ilişkin ikinci aşama kararını 17 Aralık 1999'da vermiştir.²⁵⁰ Aşağıda, Eritre/Yemen kararının deniz alanı sınırlandırmasına ilişkin ikinci aşama incelenecektir.

b.Tarafların İddiaları

Her iki taraf, önerdikleri orta hat çizgilerinin farklı olmaları ile birlikte orta hat prensibinin uyuşmazlıkta uygulanması konusunda anlaşmışlardır. **Yemen**, sınırlandırılacak bölgeyi kuzey, güney ve merkez olarak üç alt bölüme ayırmış ve eşit mesafe ilkesine dayalı tek bir deniz sınırı çizilmesini istemiştir. Yemen ayrıca diğer ilgili faktörler olarak orantılılık, Kızıldeniz'deki balıkçılık faaliyetlerinin önemi ve kıyı devletlerinin güvenliklerini belirtmiştir.²⁵¹

Eritre, 1982 Sözleşmesini onaylamaması ve münhasır ekonomik bölge ilân etmemesine rağmen, Hakem Sözleşmesinin 2.maddesi 3.fıkrasında 1982 tarihli Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını kabul etmiştir.²⁵² Ayrıca kuzeydeki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasında eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesinde Yemen'in Kızıldeniz'in ortasında açık denizde bulunan küçük adacıkların dikkate alınmasının hakkaniyete uygun olmadığını belirtmiştir.²⁵³ Eritre iddialarında geleneksel balıkçılık rejiminin deniz sınırlandırmasına ve kendi balıklarına nerede balık avlayabileceklerini kesin olarak söyleyebilme ihtiyacına

²⁴⁹ BAŞEREN Sertaç Hami, "Eritre-Yemen Davasının Coğrafi Formasyonlara Etkisi", **Deniz Hukuku Sempozyumu Bildiri Metinleri**, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara,2004,s.11

²⁵⁰ BAŞEREN Sertaç Hami, "Eritre/Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasına Tesirleri", Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Aslan Gündüz ve Hüseyin Öztürk (edt. ler), TÜDAV Yayın No.12, İstanbul, s. 82

²⁵¹ The Government of The State of Eritrea and The Government of the Republic of Yemen, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of The Proceedings (Maritime Delimitation), <http://www.pca-cpa.org>, (Bundan sonra Eritre/Yemen Tahkimi olarak belirtilecektir), par.12-21, s.3-5

²⁵² KWIATKOWSKA Barbara, "The Eritrea/Yemen Arbitration: Landmark Progress in the Acquisition of Territorial Sovereignty and Equitable Maritime Boundary Delimitation", **Ocean Development & International Law**, (2001), s.22

²⁵³ Eritre/Yemen Tahkimi, par.23, s.5

bağlanmıştır. Buna bağlı olarak Eritre, tarihî orta hat olarak değerlendirdiği husus ve Kızıldeniz'in ortasında açık denizdeki adaların etrafında kaynak bölgesi oluşturulmasına dayalı bir çözüm önermiştir. Tarihî orta hat, bazı Eritre adalarına tam etki tanıyan, buna karşılık Yemen'in Kızıldeniz'in ortasındaki açık deniz adalarını dikkate almayan ana karaların sahilleri arasında bir eşit uzaklık çizgisidir. Eritre, Kızıldeniz'in ortasındaki açık deniz adalarını dikkate almayan eşit mesafe çizgisine dayalı sınırın petrol imtiyazları tarafından da desteklendiğini iddia etmiştir.²⁵⁴

c.Hakem Heyeti Kararı

Hakem Sözleşmesinin 2. maddesinde taraflar 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümlerinin uyuşmazlığa uygulanması konusunda anlaşmışlardır.²⁵⁵ Hakem Mahkemesi, karşılıklı kıyıları olan iki ülke arasındaki deniz sınırlandırmasında “eşit uzaklık/özel şartlar” kuralını birleşik bir kural olarak uygulamıştır. Mahkeme, BMDHS madde 74 ve 83'e, devletlerin uygulamalarına ve mahkeme kararlarına işaret ederek, karşılıklı kıyılara sahip devletler arasında orta hat ya da eşit uzaklık çizgisinin hakkaniyete uygun deniz sınırı oluşturacağını hüküm altına almıştır. Eritre/Yemen Kararı'nın, 1977 Manş Denizi Tahkimi ve 1993 Grönland/Jan Mayen Davasını takip ederek kıyıları karşılıklı devletler arasında birleşik eşit uzaklık/özel şartlar kuralının uygulanmasını öngördüğü anlaşılmaktadır.²⁵⁶

Bölgedeki mevcut adaların sınırlandırma çizgisi üzerindeki etkilerini inceleyen Heyet, Eritre ve Yemen'in kendi egemenlikleri altında bulunan ve ana karalarının kıyılarına yakın, kıyının bütünleyici parçası olarak değerlendirdiği sırasıyla Dahlak ve Kamaran, Tiqfash, Kutama ve Uqban Adaları da dahil Kamaran Adası'nın kuzeyindeki adalara tam etki tanımıştır.²⁵⁷ Yemen ana kara parçasının bir bölümü olmamaları, kurak ve sosyal hayata elverişsiz olmaları nedeniyle Yemen'in

---

²⁵⁴ BAŞEREN, s.90

²⁵⁵ Eritre/Yemen Tahkimi, par.130, s.40

²⁵⁶ KWIATKOWSKA Barbara, “The Significance of the Eritrea/Yemen Arbitration for the Aegean Insular Formations”, **Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas** 2001, Bayram Öztürk and Nesrin Algan (edt. s), TÜDAV, İstanbul, 2001, s. 223

²⁵⁷ Eritre/Yemen Tahkimi, par.146,151, s.44-45

Jabal al Tayr ve Zubayr adalarına ise hiç etki verilmemiştir.²⁵⁸ Eşit uzaklık çizgisinin Zugar ve Hanish adalar grubu karasularını kesmesi nedeniyle şekilde belirtilen 13. ve 15. noktalar arasındaki sınır çizgisi dönüş noktası olan 14. noktada döndürülerek adaların karasuları sınırının orta hattına göre kaydırılmıştır.²⁵⁹ 20.noktadan sonra ise eşit uzaklık çizgisi, güney batı yönünde, ana kara karasuları orta çizgisi ile birleştirmek için kaydırılmıştır.

Heyet bölgedeki balıkçılık faaliyetlerinin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde belirlenecek sınırlandırma çizgisini etkilemeyeceğine karar vermiştir.²⁶⁰ Geçici orta hat çizildikten sonra, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olup olmadığı orantılılık ilkesine göre kontrol edilmiştir. Orantılılık kontrolünde, taraf devletlerin kıyı uzunluklarına ve karasuları da dahil deniz alanlarına²⁶¹ bakılmış ve bir orantısızlık olmadığına karar verilmiştir.

Hakem Mahkemesi'nin sınırlandırma hattının değişik kısımlarında seyir rotalarını dikkate aldığı görülmektedir. İçtihat hukuku seyir rotaları ile ilgili pek bir şey söylememektedir. Gerçekten seyir rotalarının deniz sınırının yerini etkilediğine ilişkin olarak da pek bir şey bulunmamaktadır. Bu karar deniz sınırı çizilirken seyir rotalarını dikkate alan tek karardır.²⁶²

---

²⁵⁸ Eritre/Yemen Tahkimi, par.148, s.45

²⁵⁹ Eritre/Yemen Tahkimi, par.160-162, s.48

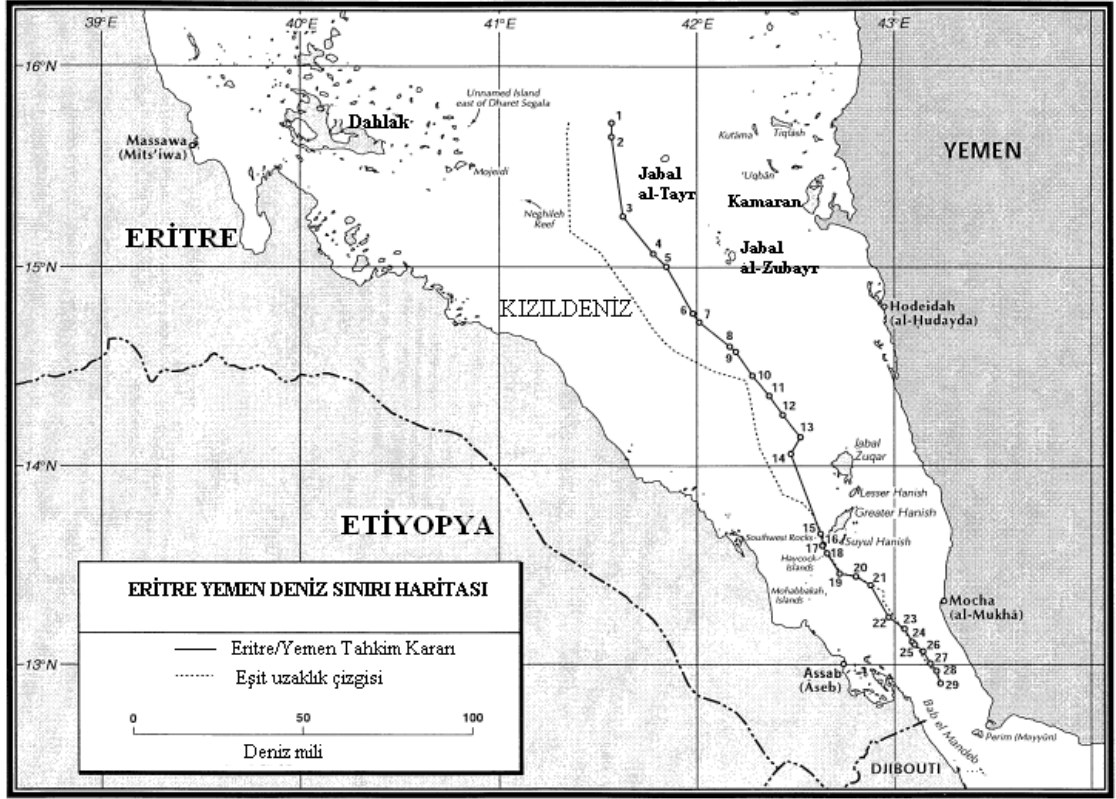
²⁶⁰ Eritre/Yemen Tahkimi, par.74, s.24

²⁶¹ Yemen 387.026 metre, Eritre 507.110 metre kıyı uzunluğuna sahiptir ve uzunluklar arasındaki oran 1/1.31'dir. Deniz alanları açısından Yemen 25.535 km² Eritre ise 27944 km² alana sahiptir. Deniz alanları arasındaki oran 1/1.09'dur. , Eritre/Yemen Tahkimi, par.168, s.50

²⁶² BAŞEREN, s.94

Şekil 16: Eritre /Yemen Deniz Alanı Sınırı

Kaynak: REISMAN W. Michael, "Eritrea/Yemen Arbitration (Award, Phase II: Maritime Delimitation)", *AJIL*, Vol. 94, Oct., 2000, s. 724

7. Katar-Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

a.Genel olarak uyuşmazlık nedenleri

8 Temmuz 1991 tarihinde Katar, Uluslararası Adalet Divanına iki ülke arasındaki bazı adalar üzerinde egemenlik ve deniz alanlarının tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılması uyuşmazlıklarını çözümlemesi talebiyle başvurmuştur. Katar'ın bu başvurusu, Katar ve Bahreyn arasında 1987 ve 1990 yıllarında yapılan iki sözleşmeye dayanmaktadır. Başvuruda yargılamanın temel amacının, 26 Ekim 1988 tarihinde Bahreyn'in önerdiği ve Aralık 1990 tarihinde Katar'ın kabul ettiği Bahreyn formülünde ortaya koyulduğu belirtilmiştir.²⁶³ Divan tarihinde en uzun sürede verdiği kararını 16 Mart 2001 tarihinde açıklamıştır.

b.Tarafların İddiaları

Katar, Divan'dan uluslararası hukuka uygun olarak yapacağı yargılamadan sonra;

- Katar'ın Hawar adaları üzerinde egemenliğe sahip olduğuna,
- Fasht Al Dibal ve Qitat Jaradah deniz unsurlarının Katar egemenliğinde bulunan cezir yükseklikleri olduğuna,
- Bahreyn'in Janan adası üzerinde egemenliği bulunmadığına,
- Bahreyn'in Katar Yarımadası'nın kuzeybatı kesiminde bulunan Zubarah Bölgesi'nde egemenliğe sahip olmadığına, hükmetmesini talep etmiştir.

Katar, ayrıca Katar ve Bahreyn devletleri arasındaki deniz yatağı, toprak altı ve bitişik su kütlelerini içeren deniz bölgelerinde geçerli olacak ve Katar'ın ifade etmiş olduğu hususlara, özellikle de Hawar ve Janan'ın Katar'a aidiyeti olgusuna uygun olarak, "tek bir deniz sınırı" çizilmesini Divan'dan talep etmiştir.²⁶⁴

²⁶³TANAKA Yoshifumi, "Reflections on Maritime Delimitation in the Qatar/Bahrain Case", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol. 52, No. 1 (Jan., 2003), s.54

²⁶⁴Case Concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain, Judgment of International Court of Justice, 16 March 2001, (Bundan sonra Katar/Bahreyn Davası olarak belirtilecektir.), par.34, s.15

Bahreyn ise, Divan'dan şu şekilde karar verilmesini talep etmektedir;

- Bahreyn Zubarah Bölgesi üzerinde egemenliğe sahiptir.
- Janan ve Hadd Janan da dahil olmak üzere, Hawar Adaları Bahreyn egemenliği altındadır.
- Fasht Al Dibal ve Qitat Jaradah deniz unsurları, Bahreyn'in egemenliğindedir.
- Tek deniz sınırının Bahreyn'in yazışmalarının ilgili bölümlerinde talep ettiği şekilde çizilmesi gereklidir.²⁶⁵

Katar ve Bahreyn Basra Körfezi'nin güneyinde yer almaktadır. Bahreyn'in batı ve güneyinde ve Katar yarımadasının güneyinde yer alan anakara Suudi Arabistan'a aittir. Bahreyn ana ada olan al-Awal 'ın doğu ve batısında yer alan ada, adacık ve sığıklardan oluşmaktadır. Uyuşmazlık konusu, Zubarah, Katar yarımadasının kuzey batısında Bahreyn ana adasının karşısında yer almaktadır. Hawar adaları, Katar yarımadasının batı kıyılarına yakınlarında, Bahreynin ise yaklaşık 10 deniz mili güneydoğusunda yer almaktadır. Janan, Hawar adasının güneybatısında yer alırken, deniz unsurları Fasht Al Dibal ve Qitat Jaradah Katar yarımadasının kuzeybatısında ve Bahreyn ana adasının kuzeydoğusunda yer almaktadır.²⁶⁶

c.Divan Kararı

Divan öncelikle egemenlik uyuşmazlığı olan alanlar konusunda inceleme yapmaya başlamıştır. Yapılan incelemeler ve taraf iddiaları ışığında Divan, Zubarah²⁶⁷ ve Hadd Janan ile birlikte Janan adaları²⁶⁸ üzerinde Katar'ın, Hawar²⁶⁹ Adaları üzerinde ise Bahreyn'in egemenlik hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

Bu davada tarafların her ikisi de 1958 Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf değilken, 1982 BMDHS'nin sadece Bahreyn tarafından onaylanmış olması

---

²⁶⁵ GÜNEYSU Gökhan, "Katar Bahreyn Arasındaki Deniz Sınırlandırması ve Bölgesel Meselelere Dair Dava", **Milletlerarası Adalet Divanı Kararları (1990-2007)**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2008, s.188, Katar/Bahreyn Davası, par.34, s.16

²⁶⁶ Katar/Bahreyn Davası, par.35, s.16-18

²⁶⁷ Katar/Bahreyn Davası, par.97, s.33

²⁶⁸ Katar/Bahreyn Davası, par.165, s.54-55

²⁶⁹ Katar/Bahreyn Davası, par.147, s.49

nedeniyle, Divan'ın deniz alanı sınırlandırmasına ilişkin kararını örf ve âdet hukukuna göre vermesi gerekmektedir. Taraflar Divan'dan Bahreyn formülü ile deniz yatağı, toprak altı ve açık deniz alanları arasında tek bir deniz alanı sınırı çizmesini talep etmiştir.²⁷⁰

Divan'a göre, tek bir deniz sınırı kavramı, çok uluslu antlaşma hukukundan değil, tarafların devlet uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca birden çok deniz alanını sınırlayan, kesintisiz tek bir deniz sınırının oluşturulması tarafların isteklerine bağlıdır.²⁷¹

Divan 12 deniz milinin ötesinde deniz alanlarının sınırlandırılmasında önce eşit uzaklık çizgisini çizmiş daha sonra çizginin ayarlanması için ilgili özel durumları göz önünde bulundurmıştır. Özel durumlar çerçevesinde, ilk önce Bahreyn'in inci endüstrisi ile ilgili bildirimlerini incelemiş, bu endüstrinin önemli bir süre önce sona erdiğini bu nedenle özel bir durum teşkil etmediğini belirtmiştir. Divan daha sonra Katar'ın özel durum olarak belirttiği 23 Aralık 1947 tarihli Katar Bahreyn arasında deniz yatağının bölünmesi ile ilgili İngiliz belgelerinin hukukî karakterinin incelemesinin gerekli olmadığını belirtmiştir. Divanın kıyılarının kuzey bölümünde bitişik olan devletlerin deniz alanları sınırlandırmasını etkileyebileceğini değerlendirdiği tek unsur Bahreyn'in karasuları dâhilinde bulunan Fasht al-Jarim Adası olmuştur. Ancak Fasht al-Jarim Adasının med zamanı su yüzeyinde çok az bir kısmının kalması ve her iki devletin dışa uzanan kıyı hatlarının durumunu bozması ve dikkate alındığında sınırlandırma hattında hakkaniyete uygun olmayan bir değişiklik meydana getirecek olması nedenlerinden dolayı Divan tarafından bu coğrafi oluşuma hiçbir etki tanınmamıştır. Tarafların iddialarını inceleyen Divan, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasında ilgili şart olarak kullanabileceği ve geçici çizgiyi etkileyebilecek herhangi bir veriye rastlamamış ve tarafların iddialarının tamamını reddetmiştir.²⁷²

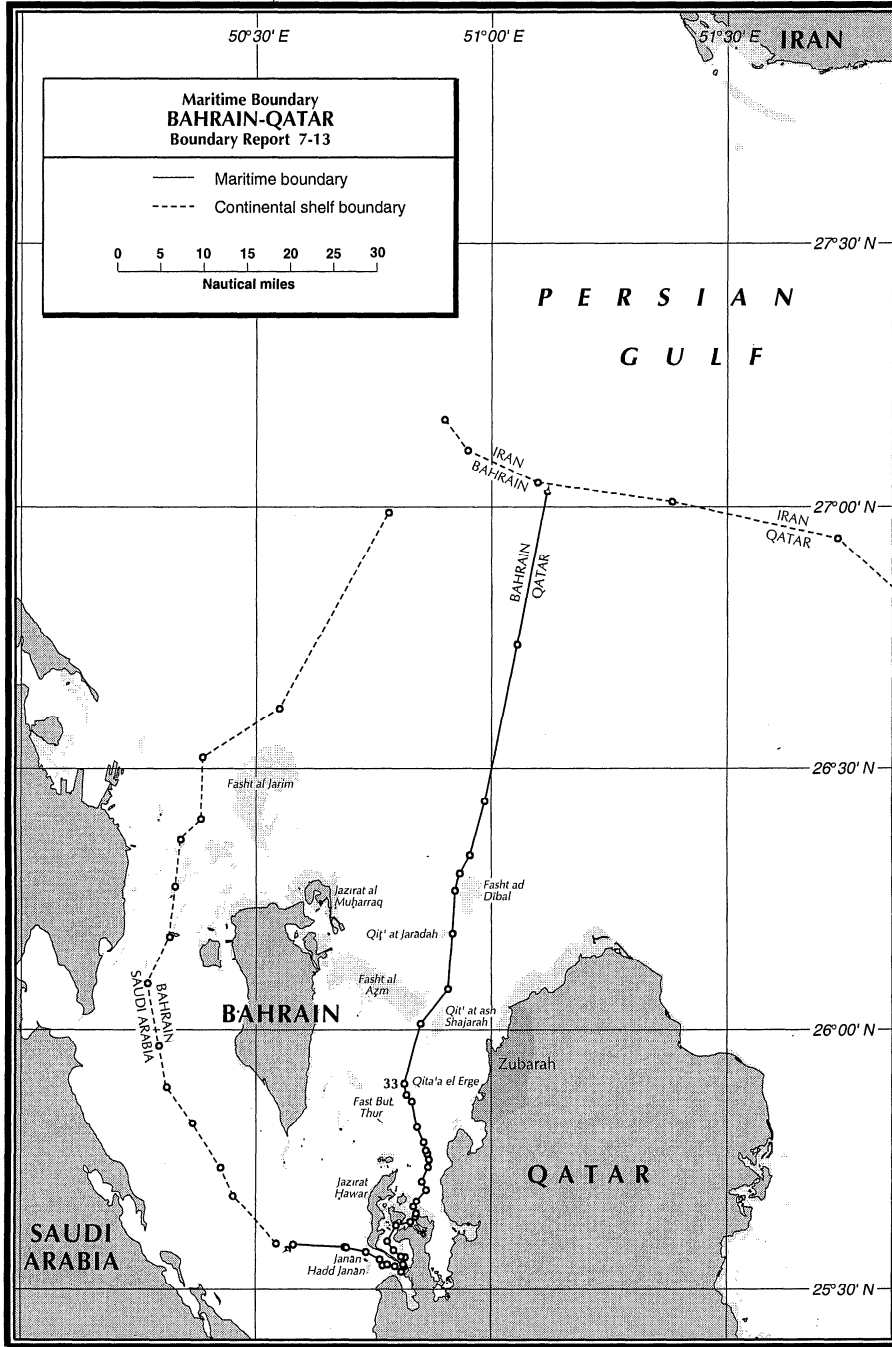
---

²⁷⁰EVANS Malcolm, "Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v Bahrain), *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 51, No. 3 (Jul., 2002), s.717, Katar/Bahreyn Davası, par.167-168, s.55

²⁷¹ Katar/Bahreyn Davası, par.173, s.57

²⁷² Summary of Maritime Delimitation and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain 16 March 2001 Judgment, s.174

Şekil 17: Katar/Bahreyn Deniz Alanlarının Sınırlandırılması

Kaynak: PLANT Glen, "Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain", *The American Journal of International Law*, Vol. 96, No. 1 (Jan., 2002), s.199

8.Kamerun/Nijerya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

a.Genel olarak uyuşmazlık nedenleri

Kamerun Cumhuriyeti Hükümeti, 29 Mart 1994 tarihinde, asıl olarak Bakassi Yarımadası üzerindeki egemenlik meselesine ilişkin olarak, Nijerya Federal Cumhuriyeti aleyhine Divan'a başvuruda bulunmuştur. Kamerun ayrıca, iki devlet arasındaki deniz alanları sınırlandırılması uyuşmazlığının kısmi olduğunu ve tarafların pek çok girişimlerine rağmen bunu çözüme bağlayamadıklarını belirtmiştir. Sonuç olarak, Divan'dan, 1975 yılında belirlenmiş olan hattın ötesinde, taraflar arasındaki deniz alanları sınırının yönünün belirlenmesini talep etmiştir.²⁷³

Kamerun/Nijerya anlaşmazlığının karışık coğrafi koşullar nedeniyle üçüncü ülkelerin hukukî haklarını ve çıkarlarını konu alan bir problem olması nedeniyle, Ekvator Ginesi 30 Haziran 1999'da Divan Statüsünün 62. maddesine dayanarak uyuşmazlığa dâhil olma talebinde bulunmuş, Divan Ekvator Ginesi'nin olaya müdahil olmasını oybirliğiyle kabul etmiştir.²⁷⁴

b.Tarafların İddiaları

Kamerun, başvurusunda 1975 yılında belirlenen sınırların ötesinde deniz alanlarının sınırlandırılmasını talep etmiş, son sözlü savunmasında ise Nijerya ile arasındaki deniz alanı sınırlandırmasının başvurusunda c paragrafının alt bentlerinde belirttiği koordinatlar göz önünde bulundurularak yapılması gerekliliğini belirtmiştir.

Nijerya, yapılacak sınırlandırmanın taraf olmayan üçüncü ülkeleri etkileyeceği ve uyuşmazlığın Divan'a sunulmasından önce taraflar arasında yapılması gereken müzakerelerin yapılmamış olması nedenleriyle Divan'ın yetkili olmadığını savunmuştur.²⁷⁵

---

²⁷³ Case Concerning the Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea Intervening), 10 October 2002,(Bundan sonra Kamerun/Nijerya Davası olarak belirtilecektir), par.1, s.13

²⁷⁴ Kamerun-Nijerya Davası, par.18, s.15

²⁷⁵ Kamerun-Nijerya Davası, par.226, s.113

c.Divan Kararı

Divan öncelikle Nijerya'nın yapılacak sınırlandırmadan üçüncü ülkelerin etkileneceği ve taraflar arasında müzakere yapılmadığı yönündeki ilk itirazlarını değerlendirmiştir. Divan, yargılamasının ilgili tarafları bağlayacağını ancak mahkemenin üçüncü tarafların hakları konusunda karar veremeyeceğini, mevcut uyuşmazlıkta Ekvator Ginesi ve Sao Tome ve Principe'nin haklarının etkilenebileceğini, Ekvator Ginesi'nin davaya müdahil olduğunu ancak Sao Tome ve Principe'nin müdahil olmadığını ortaya koyduktan sonra, yaptığı değerlendirme sonucunda Ekvator Ginesi ve Sao Tome ve Principe devletlerinin haklarına hanel getirmemek kaydıyla, mevcut durumun uyuşmazlığa bakma yetkisini engellemediği yönünde karar vererek, yargılamaya devam etmiştir.²⁷⁶

Nijerya ikinci olarak, Kamerun'un tek taraflı başvurusu üzerine davanın görüldüğünü, BMDHS'nin 74. ve 83.maddelerine göre aralarında deniz alanları sınırlandırmasına ilişkin uyuşmazlık olan tarafların, uyuşmazlıklarını öncelikle müzakere yoluyla çözmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ancak, Divan taraflar arasındaki müzakerelerin yapıldığını, ama bir sonuca ulaşamadığını, zaten BMDHS'nin anılan maddelerinin, müzakerelerin başarılı olmasını değil, iyi niyet çerçevesinde taraflar arasında anlaşmaya varabilmek için yapılmış olması gerektiğini belirtmiştir.²⁷⁷

Divan bu davada deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin vereceği hükmün, karasularının ötesindeki alanların sınırlandırılmasına ilişkin olacağını belirtmiştir. Divan'a göre taraflar deniz alanları sınırlandırılmasının uluslararası hukuk uyarınca yapılması gerektiği konusunda aynı fikirdedirler. Hem Kamerun hem de Nijerya 1982 BMDHS'ne taraftırlar. Kamerun 19 Kasım 1985, Nijerya ise 14 Ağustos 1986 tarihlerinde Sözleşmeyi onaylamışlardır. Bu Sözleşmenin ilgili hükümleri, özellikle de kıyıları karşı karşıya ve yan yana olan devletler arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasını düzenleyen 74. ve 83. madde hükümleri, taraflar arasında uygulanabilir durumdadır. Bu maddelerin ilk paragrafı sınırlandırmaların hakkaniyete uygun sonuca ulaşacak şekilde yapılması

²⁷⁶ Kamerun-Nijerya Davası, par.238, s.117

²⁷⁷ Kamerun-Nijerya Davası, par.244, s.119

gerektiğini düzenlemektedir. Divan ayrıca, tarafların yazılı beyanlarında, aralarındaki deniz alanlarının sınırlandırmasının tek bir hat ile olacağı konusunda anlaşmalarını belirtmiştir. Divan tek deniz alanı sınırlandırmasının içeriğini açıklamak üzere, daha önce Katar-Bahreyn Davasında vermiş olduğu karara gönderme yapmıştır. Dolayısıyla, bu davada Divan'ın görevi, üzerinde karar vermekle yetkili olduğu sınırlandırılmış alanda var olan değişik bölgeler için G noktasından itibaren sonuç doğurmak üzere tek bir deniz alanı sınırı çizmektedir.²⁷⁸

Deniz alanları sınırlandırması iki alanda yapılmıştır. Karasularının sınırlandırmasının yapıldığı alandaki sınırın, 1913 tarihli Anglo-Alman Anlaşması, taraflar arasındaki Yaounde Deklarasyonu ve 1975 tarihli Maroua Deklarasyonu ile belirlendiğine karar verilmiştir. Karasularının ötesindeki alanın, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının ise, tek bir çizgi ile BMDHS uyarınca yapılması istenmiştir. Divan, içtihat hukukuna atıfta bulunarak, son yıllarda uluslararası yargı tarafından deniz alanları sınırlandırmasında benimsenen eğilime uygun olarak, sınırlandırmayı eşit uzaklık-özel durumlar kuralı çerçevesinde yapacağını belirtmiştir. Buna göre, önce, iki devlet kıyıları arasında bir eşit uzaklık çizgisi çizip, daha sonra ilgili durumların varlığı hâlinde, hakkaniyete dayalı bir çözüme ulaşmak için, söz konusu çizgi üzerinde düzeltmeler yapacağını belirtmiştir. Divan, hakkaniyetin bir sınırlandırma yöntemi değil, bir amaç olduğunu ve bu amaca ulaşmak için ilgili durumlar çerçevesinde farklı sınırlandırma yöntemlerinin kullanılabileceğini belirtmiştir.²⁷⁹

Bu çerçevede göz önünde bulundurulacak ilgili koşullardan biri coğrafi yapıdır. Kamerun, bununla ilgili olarak, Gine Körfezi'nin ve kendi kıyılarının içbükey yapısına değinip bunun dikkate alınması gereken bir unsur olduğunu belirtirken, Nijerya buna karşı çıkmış ve Divan'ın coğrafi olumsuzlukları telafi etmekle yükümlü olmadığını, zira uluslararası hukukun amacının coğrafyayı yeniden şekillendirmek olmadığını belirtmiştir. Divan ise, bu iddialara karşılık, Kuzey Denizi Davası ve Gine/Gine-Bissau davalarını da göz önünde bulundurarak, sınırlandırılacak alanın coğrafi yapısının dikkate alınması gereken bir unsur

²⁷⁸ Kamerun-Nijerya Davası, par.285-286, s.133-134

²⁷⁹ Kamerun-Nijerya Davası, par.268-307, s.126-141

olduğunu ancak bu davada sınırlandırılacak alandaki coğrafi yapının özel durum oluşturmadığını belirtmiş ve Kamerun'un bu yöndeki iddialarını geçerli görmemiştir.²⁸⁰

Kamerun'un Divan'dan bir başka talebi ise, sınırlandırma yaparken, Bioko Adası'nın da dikkate alınmasıdır. Kamerun adanın, kendi kıyılarının denize doğru uzantısını azalttığını bu nedenle özel durum oluşturduğunu ileri sürmüştür. Divan söz konusu adanın, davaya taraf olmayan Ekvator Ginesi'ne ait olduğunu dolayısıyla bunun Ekvator Ginesi ile Kamerun arasındaki bir mesele olduğunu, Kamerun ile Nijerya arasındaki bir mesele olmadığı için de, bu davadaki sınırlandırma ile ilgili olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle, Divan Kamerun'un iddialarının aksine Bioko Adası'nı Kamerun ile Nijerya arasındaki eşit uzaklık çizgisinde düzeltme gerektiren bir unsur olarak görmemiştir.²⁸¹

Divan'ın Nijerya'nın iddiaları üzerine, eşit uzaklık çizgisinin hakkaniyete dayalı bir çözüme ulaşmak amacıyla düzeltilmesi konusunda üzerinde durduğu başka bir konu da, bölgede taraflarca verilen petrol imtiyazlarıdır. Nijerya sınırlandırmanın bölgede verilen petrol imtiyazlarına uygun olarak yapılması gerektiğini, Divan'ın belirleyeceği sınırlandırma çizgisi ile taraflarca verilmiş petrol imtiyazlarını yeniden dağıtamayacağını belirtmiştir. Kamerun ise, petrol imtiyazlarının uluslararası hukukta sınırlandırmada özel bir anlam verilmediğini belirtmiştir. Divan Tunus/Libya, Maine Körfezi, Libya/Malta, Saint Pierre/Miquelon davaları ve Gine/Gine Bissau Tahkiminde de petrol imtiyazları konusunun incelendiği ve bu imtiyazların taraflar arasında açık bir anlaşma olmadığı durumlarda tarafların petrol uygulamalarının deniz alanları sınırlandırmasında dikkate alınması gereken bir unsur olmadığını belirtmiştir.²⁸²

Divan hakkaniyete dayalı bir çözüme ulaşmak için, tarafların iddiaları ve oransallık ilkesi gereğince tarafların kıyı uzunluklarını da dikkate almış ancak kıyı uzunlukları arasında büyük bir fark olmadığını belirterek, oransallık ilkesi temelinde, eşit uzaklık çizgisi üzerinde bir düzeltmeye gerek olmadığını belirtmiştir. Böylelikle,

---

²⁸⁰ Kamerun-Nijerya Davası, par.296-297, s.138

²⁸¹ Kamerun-Nijerya Davası, par.298-299, s.139

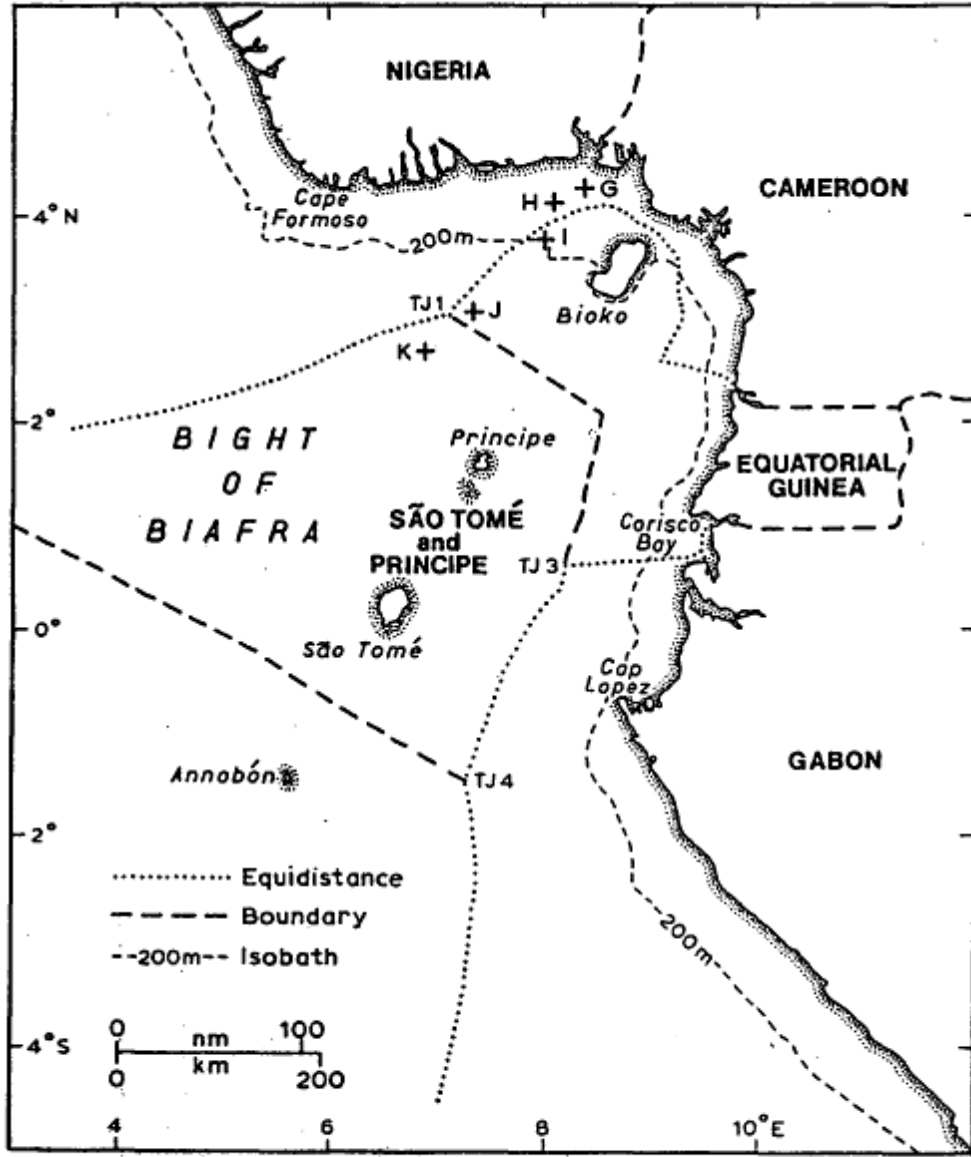
²⁸² Kamerun-Nijerya Davası, par.303-304, s.140

Kamerun ile Nijerya arasında UAD’da görülen ve 10 Ekim 2002’de karara bağlanan kara ve deniz alanları sınırlandırmasına ilişkin davanın, deniz alanları sınırlandırmasına ilişkin bölümünde, Divan, eşit uzaklık çizgisinde düzeltme gerektiren unsurların dikkate alındığına ve düzeltme gerektiren başka bir unsurun olmadığına dolayısıyla; eşit uzaklık–özel durumlar ilkesi temelinde yapılan sınırlandırmada hakkaniyete uygun bir sonuç sağlandığına karar vermiştir.²⁸³

---

²⁸³ Kamerun-Nijerya Davası, par.305–307, s.141

Şekil 18: Kamerun/Nijerya Deniz Alanlarının Sınırlandırılması

Kaynak: ANTUNES Nuno Sergio Marques, "The Pending Maritime Delimitation in the Cameroon v. Nigeria Case: A Piece in the Jigsaw Puzzle of the Gulf of Guinea", *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 15, No.2, 2000, s.169

9. Barbados-Trinidad Tobago Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

441 km² alana ve yaklaşık 272.000 nüfusa sahip Barbados adası Tobago'nun 116 deniz mili kuzeydoğusunda yer almaktadır. Trinidad& Tobago Cumhuriyeti ise, 4.828 km² alan ve yaklaşık 1.208.300 nüfusa sahip Trinidad ve 300 km² alan ve 54.100 nüfusa sahip Tobago olmak üzere başlıca iki ana ada ve bu adalara yakın küçük adacıklardan oluşmaktadır. Güney Amerika'nın kuzeydoğusunda yer alan Trinidad&Tobago'nun yetmiş deniz mili kuzeybatısında Grenada, Grenadines, St.Vincent, St.Lucia, Martinique, Dominik volkanik adalarından oluşan Windward Adaları bulunmaktadır. Barbados bu zincir adalardan biri olmamakla beraber, bu adaların doğusunda yer alır.²⁸⁴

Tahkim heyetine başvurmadan önce taraflar, deniz alanlarındaki kaynakların kullanımı özellikle balık ve hidrokarbon kaynakları konusunda diplomatik toplantılar yapmışlardır. Barbados, 1978 yılında karasularının ötesinde yetkisini genişletmek ve münhasır ekonomik bölge tesis etmek için, "Deniz Sınırları ve Yetkileri Kanunu" kabul etmiştir. Taraflar arasında kaynak kullanımı ve ticareti konusunda görüşmeler 1976 yılında başlamış, 30 Nisan 1979 tarihinde hidrokarbon araştırmaları ve balıkçılık konusunda bir muhtıra yürürlüğe girmiştir. 1986 yılında Trinidad& Tobago "Takımda Suları ve Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu" kabul etmiş ve Trinidad& Tobago'nun BMDHS'ne göre takımda devleti olduğunu belirterek ve münhasır ekonomik bölge iddiasında bulunmuştur. 1990 yılında taraflar Balıkçılık Sözleşmesi imzalamışlardır. 2000-2003 yılları arasında taraflar deniz sınırlandırması ile ilgili toplantılar yapmışlardır. 6 Şubat 2004 tarihinde Trinidad& Tobago'nun Barbadoslu balıkçıları yasadışı balıkçılık yapmaları iddiası ile tutuklaması ile iki devlet arasında gerginlik yaşanmıştır. Bu gelişme üzerine Barbados uyuşmazlığı tahkim heyetine sunmuştur.²⁸⁵

²⁸⁴ Barbados and The Republic of Trinidad and Tobago Award of the Arbitral Tribunal 11 April 2006, <http://www.pca-cpa.org>, (Bundan sonra Barbados/Trinidad Tobago Kararı olarak belirtilecektir.) par.42-44,s.9

²⁸⁵ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.46-55, s.10-11

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin Ek 6 ve 286.maddesine dayanarak Barbados devleti 16 Şubat 2004 tarihli başvurusu ile Hakem heyetinden Karayip Denzinde Trinidad Tobago ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerinin tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılmasını talep etmiştir. Uyuşmazlık 11 Nisan 2006 tarihinde heyet tarafından sonuçlandırılmıştır.

b.Tarafların İddiaları

Barbados iddiasına göre, Hakem Mahkemesi sınırlandırma sürecine, Barbados ve Trinidad&Tobago kıyıları arasında geçici bir orta hat çizgisi çizerek başlamalıdır. Bu hattın belirlenmesinde hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak için özel şartlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Barbados'a göre bu özel şart, Barbadoslu balıkçıların orta hattın güneyinde yürütmekte olduğu geleneksel balıkçılık faaliyetleridir ve hakkaniyete uygun bir çözümde, Barbados'un münhasır ekonomik bölgesi, bu faaliyetler dikkate alınarak belirlenmelidir.²⁸⁶

Trinidad ve Tobago iddiasında, Barbados'un batı veya Karayip sektörlerindeki iddialarına karşılık, hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak için orta hattın sapmanın bir temeli olmadığını belirtmiştir. Ancak doğu veya Atlantik sektöründe, iki devlet kıyılarının bitişik olduğunu ve bir kıyı devleti olarak engellenemeyecek bir kıyı cephesinin bulunması nedeniyle, kıta sahanlığını da içerecek şekilde bütün bir deniz alanı üzerinde egemenlik sahibi olduğunu belirtmiştir. Barbados'un Atlantik sektöründeki kıyı cephesini boydan boya bölen iddiasının hakkaniyete ters düştüğünü, bu sektörde 1982 Sözleşmesinin 74. ve 83. maddelerinde belirtildiği üzere eşit uzaklık çizgisi ile sınırlandırmanın yapılması gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁷

---

²⁸⁶Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.58, s.12

²⁸⁷Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.62, s.13

c.Hakem Heyeti Kararı

Hakem Mahkemesi yargılama sürecinin başlangıcında

“1) Hakem Mahkemesinin, tek bir deniz sınırı çizerek, tarafların iddialarına göre üst üste çakışan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini sınırlandırma yetkisi vardır.

2) Mahkemenin yetkisi 200 milin ötesindeki kıta sahanlığı sınırlarının belirlenmesini kapsamaktadır.

3) Mahkemenin, yetkisi dâhilinde yapacağı sınırlandırma aşamasında, Trinidad ve Tobago'nun münhasır ekonomik bölgesi dâhilinde yer alabilecek ve Barbados'un balıkçılık faaliyetlerinin etkileneceği sularda uygun bir balıkçılık rejimi düzenlemesi konusunda takdir yetkisi bulunmamaktadır.” şeklinde yetki alanını belirlemiştir. Mahkeme ayrıca yetkisinin sadece kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması olduğunu, taraflardan herhangi biri ile üçüncü bir ülke arasındaki bir bölgenin sınırlandırılması konusunda yetkisinin olmadığını belirtmiştir.²⁸⁸

Tarafların kıyılarının karşılıklı olduğu batı bölümünde, Trinidad&Tobago sınırın orta hat çizgisi ile belirlenmesi gerektiğini belirtirken, Barbados geçici hattın önemli eklentilerle değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁸⁹ Divan batı bölümünde eşit uzaklık çizgisinin aynı zamanda sınırlandırma çizgisi olacağı yönünde karar vermiştir.²⁹⁰

Orta bölümün sınırlandırılmasında, yaklaşık 16 deniz mili uzunluğunda olan bu bölüm için taraflar arasında orta hattın ilgili durumlar göz önünde bulundurularak değiştirilmesi gerektiğine ilişkin herhangi bir ihtilaf olmaması nedeniyle orta hat çizgisi sınırlandırma çizgisi olarak kabul edilmiştir.²⁹¹

Doğu bölgesinin sınırlandırılmasında, Barbados kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılması gerektiğini belirtirken,

²⁸⁸ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.217-218, s.67

²⁸⁹ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.246, s.75

²⁹⁰ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.271, s.84

²⁹¹ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.294, s.91

Trinidad&Tobago, her ikisinin farklı kavramlar olması nedeniyle her biri için ayrı sınırlandırma çizgisi belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Divan, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge için tek bir sınırlandırma çizgisi belirleme kararı almıştır.

292

Barbados ve Trinidad ve Tobago, 1982 tarihli BMDHS'nin tarafları olarak, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında 74. ve 83. maddelerin uygulanması konusunda hem fikirdirler. Taraflar, sınırlandırmanın eşit uzaklık/ilgili şartlar metodu ile yapılması ve hakem mahkemesinin hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için geçici olarak çizilen eşit uzaklık çizgisini ilgili şartları dikkate alarak kaydırması konularında da aynı fikirdeydiler. Taraflar sınırlandırma prensiplerinin davaya uygulanması konusunda anlaşmaya varamamıştır. Barbados eşit uzaklık yönteminin uluslararası hukukta artık bir kural sayılabilecek kadar uygun bir metot olduğunu savunurken, Trinidad ve Tobago eşit uzaklığın zorunlu bir metot olmadığını, eşit uzaklığın temel bir prensip olduğuna ilişkin karine bulunmadığını vurgulamaktadır.²⁹³

Sınırlandırma konusu ilgili kıyılar konusunda da taraflar arasında fikir ayrılığı mevcuttu. Trinidad ve Tobago'ya göre sınırlandırma, kıyıların karşılıklı olduğu Karayip bölgesi ile kıyıların bitişik özellik gösterdiği Atlantik bölgesi olarak iki coğrafi bölgede ayrı kriterlere göre yapılmalıydı. Barbados'a göre ise bu ayırım yapılması gerekmemekteydi.²⁹⁴ Hakem Mahkemesi, uyuşmazlık konusu bölgenin coğrafi yapısını göz önünde bulundurarak, Karayip ve Atlantik bölgesi olarak ikili ayırım yapılmasının gerekmediğini belirtmiştir. Ayrıca BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerinde kıyıların karşılıklı veya bitişik olması konusunda herhangi bir ayırım yapılmadığı belirtilmiştir.²⁹⁵

Hakem Mahkemesi, geçici çizilen eşit uzaklık çizgisinin BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerinde belirtilen ilgili şartlar çerçevesinde incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Üçüncü bir devletle yapılan antlaşma dışında bölgesel şartların

---

²⁹² Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.296-298, s.92

²⁹³ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.299-301, s.93

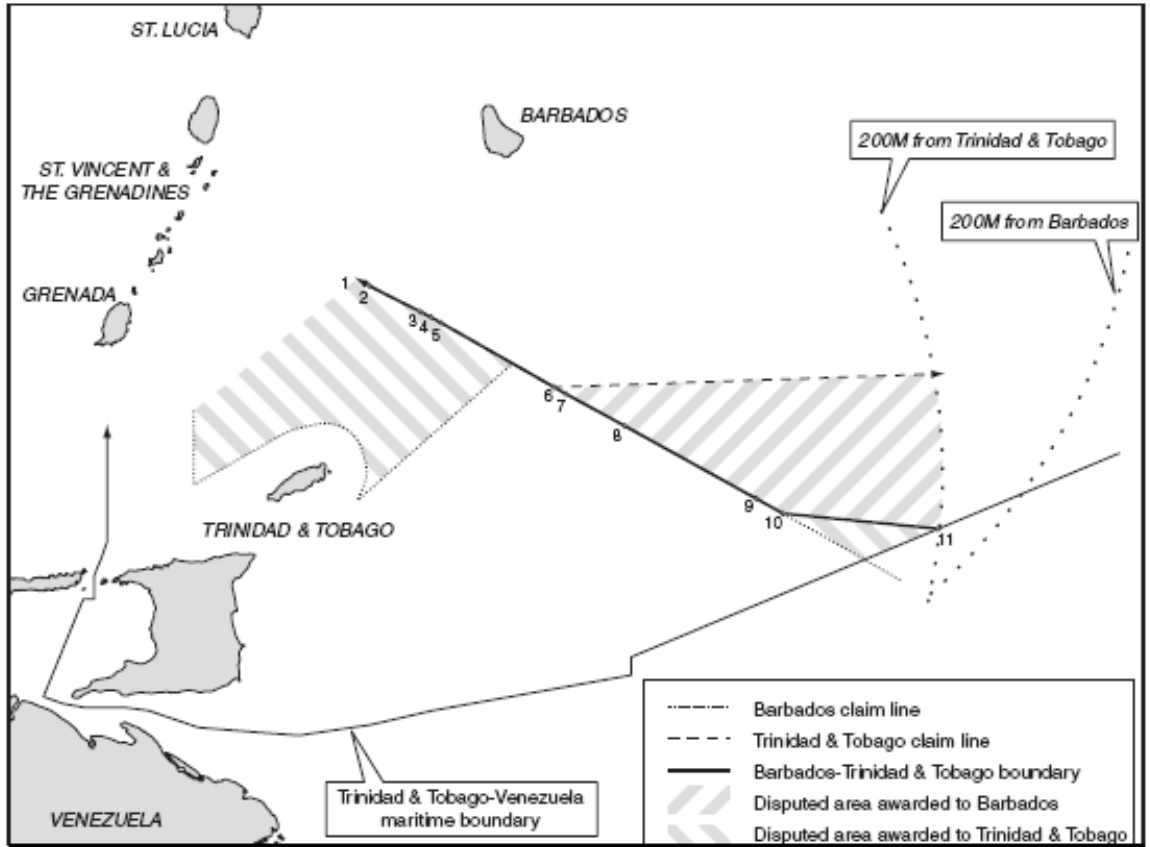
²⁹⁴ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.308-311, s.95-96

²⁹⁵ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.313-315, s.96-97

sınırlandırmada bir rolü olmadığına, ilgili şartın Trinidad&Tobago'nun kıyı cephesinin varlığı olduğu belirtilmiştir.²⁹⁶

Değerlendirmeler sonucunda, Hakem Heyeti, Barbados'un cezir hattı ile Trinidad&Tobago'nun takımada esas hatlarından eşit uzaklıkta, batıda bulunan üçüncü ülke deniz sınırı ile kesişme noktasından başlayan sınırlandırma çizgisinin güneydoğu istikametinde devam ederek, Trinidad&Tobago'nun 200 millik münhasır ekonomik bölgesinin güney sınırı ile Tobago adasının takımada esas hattının kesiştiği noktaya kadar devam etmesine karar vermiştir.²⁹⁷

Şekil 19: Barbados/Trinidad ve Tobago Sınırlandırma Hattı

Kaynak: KWIATKOWSKA Barbara The 2006 Barbados/Trinidad and Tobago Award: A Landmark in Compulsory Jurisdiction and Equitable Maritime Boundary Delimitation, The International Journal of Marine and Coastal Law Vol 22, No 1, s.50

²⁹⁶ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.370-372, s.110

²⁹⁷ Barbados/Trinidad Tobago Kararı, par.381, s.112-114

10.Nikaragua-Honduras Arasında Karayip Denizindeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

8 Aralık 1999 tarihinde Nikaragua, Honduras ile arasında Karayip Denizindeki deniz alanlarının sınırlandırılması başvurusunda bulunmuştur. Divan 8 Ekim 2007 tarihinde kararını vermiştir.

Sınırlandırılması istenilen alan, Kuzey ve Güney Amerika arasında yaklaşık 2.574.000 km² genişliğindeki Karayip Denizinde bulunmaktadır. Karayip Denizi, Yucatán, Cayman, Kolombiya ve Venezuela havzaları olmak üzere dört ana deniz altı havzasından oluşmaktadır. Nikaragua ve Honduras, Karayip Denizi'nin güneybatısında yer almaktadır. Nikaragua ve Honduras kara sınırını ayıran Coco nehri ağzı ile Jamaika adası arasındaki mesafe 340 deniz milidir. Nikaragua 480 km kıyı uzunluğuna sahipken, Honduras 640 km kıyı uzunluğuna sahiptir.²⁹⁸

b.Tarafların İddiaları

Nikaragua, Karayip Denizindeki Honduras'a ve kendisine ait karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarının tek bir sınırla çizilmesini istemiştir. Karayip Denizinde kendisiyle Honduras arasında sürekli bir deniz sınırının çizilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca, sözlü yargılama sürecinde, 15. enlem üzerindeki adalar üzerinde egemenlik ilânına ilişkin özel bir istemi olmuştur.

Honduras, Karayip Denizinde Nikaragua ile arasındaki deniz alanlarını sınırlandıran, köklerini uti possidetis (tarihî süreklilik) ilkesinde bulan, üçüncü devletlerce de onaylanan mevcut bir sınırın olduğunu belirtmiştir. Divan'ın tek bir sınır çizgisi ile deniz alanlarını sınırlandırması gerektiğini kabul ettikten sonra sınırlandırma yaparken, Divan'ın üçüncü bir Devletin yetki alanına gelinceye kadar 15. enlem üzerindeki geleneksel deniz sınırını takip etmesini talep etmiştir. Sözlü

---

²⁹⁸Case Concerning Territorial and Maritime Dispute Between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea, 8 October 2007 Judgment (Bundan sonra Nikaragua/Honduras Davası olarak belirtilecektir), par.20-25, s.11

savunmada Honduras ayrıca, 15. enlemin kuzeyinde yer alan ve Nikaragua'nın hak iddiasında bulunduğu Bobel, South, Savanna, Port Royal adalarının, kaya ve resiflerin Honduras'ın egemenliği altında olduğuna hükmedilmesini de talep etmiştir.²⁹⁹

Nikaragua ve Honduras, Karayip Denizindeki sorunlu alandaki aynı kumluk adalarda egemenlik ve diğer küçük ve kumluk adalarda hak talebinde bulunmuştur. Her iki devlet de, sorunlu alandaki ada ve kumluk adalardan hiçbirinin bağımsızlık kazanılması tarihinde sahipsiz ülke statüsünde olmadığına hemfikir olup, sonraki statülerinde anlaşamamışlardır.

Nikaragua, bu niteliklerin taraflara hak kazandırmadığını ve kumluklara ilişkin 1821 tarihli uti possidetis durumunun tesisinin mümkün olmadığını iddia ederek başka ahdî hak esaslarına başvurulması gerektiğini belirtmiş ve sorunlu alandaki özellikle kumluk adalarda coğrafi yakınlık esasına dayanarak hak iddia etmiştir. Honduras ise, kendisinin sorunlu alan üzerindeki asıl hak dayanağının uti possidetis ilkesi olduğunu ve bu esasın, pek çok etkinlik ile teyit edildiğini ileri sürmüştür.³⁰⁰

Karasularının sınırlandırılmasında, Nikaragua, kıyıları yan yana olan Devletler olarak, sınırlandırmanın, BMDHS'nin 15. maddesinde tesis edilen ilkeler uyarınca yapılmasını gerektiğini belirtmiştir.³⁰¹ Ayrıca eşit uzaklık hattının çizilmesinin teknik olarak mümkün olmaması nedeniyle, açıortay hattının karasularının sınırlandırılmasında uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Honduras, sınırlandırmada özel durumların olduğu konusunda Nikaragua ile aynı görüştedir

---

²⁹⁹Nikaragua/Honduras Davası, par.72-73, s.24

³⁰⁰TÜTÜNCÜ Ayşe Nur, "Nikaragua ve Honduras Arasında Karayip Denizindeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası", **Milletlerarası Adalet Divanı Kararları**(1990-2007), Beta Basım Yayım, İstanbul 2008, s.4

³⁰¹1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 15. maddesine göre, "İki Devletin kıyısının karşı karşıya veya yan yana olduğu durumlarda, iki Devletin hiçbirisi, aralarında aksini öngören bir anlaşma olmadıkça, karasularını, her noktası iki Devletin her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalara eşit uzaklıkta olan orta hattın ötesine geçirmeye yetkili değildir. Bununla beraber, tarihî bir hak veya diğer özel şartlar sebebiyle iki Devletin karasularını bu hükümle bağdaşmayan şekilde sınırlandırılmasının gerekli olduğu yerlerin bulunması durumu saklıdır."

ancak farklı olarak karasularının deniz sınırının, denize doğru sabit bir başlangıç noktasından 15. enlemin doğusuna doğru gitmesini önermiştir.³⁰²

Karasularının ötesindeki deniz alanlarının sınırlandırılması açısından ise Nikaragua, kendi kıyılarının ve Honduras kıyılarının genel istikametinden hesaplanan iki açkırtay hattını önermiştir. Honduras ise, 15'inci enlem boyunca geleneksel olarak tanınan sınırı önermiştir.³⁰³ Her iki taraf da, deniz sınırının başlangıcı olarak, Coco Nehri'nin ağzında kara sınırının bittiği yer üzerinde anlaşmışlardır.

c.Divan Kararı

Divanın, karasuları ve karasularının ötesindeki deniz alanlarının sınırlandırması ve bu sınırlandırmayı etkileyecek adaların hangi Devlete ait olduğunu belirlemesi gerekmektedir.

Divan, Bobel, Savanna, Port Royal ve South adaları dışında uyuşmazlık konusu bölgede diğer deniz oluşumlarının sayısını belirlemek için gerekli verinin olmadığını kabul ettikten sonra³⁰⁴ bu dört adaya uti possidetis ilkesi çerçevesinde hangi tarafın egemen olduğunu incelemiş ve her iki taraf için egemenlik tesis edilemeyeceğini belirtmiştir.³⁰⁵ Daha sonra Divan, koloni sonrası etkinliklerin adalar üzerindeki egemenliği belirlemesi üzerinde durmuş ve tarafların etkinliklerini, yasal ve idarî kontrol, ceza hukuku ve medenî hukukun uygulanması, göç düzenlemesi, balıkçılık faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler, deniz devriyeleri, petrol arama imtiyazları, kamu işleri başlıkları altında incelemiştir.³⁰⁶ Adalar ile ilgili haritaları ve üçüncü devletlerle yapılan anlaşmaları da göz önünde bulundurarak Divan Honduras'ın, Bobel, Savanna, Port Royal, South Adaları üzerinde egemenliğe haiz olduğuna karar vermiştir.³⁰⁷

³⁰² Nikaragua/Honduras Davası, par.102-103, s.38

³⁰³ Nikaragua/Honduras Davası, par.83-86, s.27-28

³⁰⁴ Nikaragua/Honduras Davası, par.136, s.39

³⁰⁵ Nikaragua/Honduras Davası, par.167, s.47

³⁰⁶ Nikaragua/Honduras Davası, par.168-205, s.47-55

³⁰⁷ Nikaragua/Honduras Davası, par.227, s.62

Daha sonra Divan, Honduras tarafından ileri sürülen deniz hattı konusunda örtülü anlaşmaları incelenmiş ve 15. enlem boyunca geleneksel bir sınır hattının olmadığına karar vermiştir.³⁰⁸

Bu dava başvurusu yapıldığı sırada Nikaragua, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf olmamasına rağmen, taraflar bu uyuşmazlıkta Sözleşmenin geçerli olduğu ve ilgili hükümlerinin uygulanabilir olduğu konusunda anlaşmışlardır. 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren BMDHS'ni, Nikaragua 3 Mayıs 2000, Honduras 5 Ekim 1993 tarihinde onaylamıştır.³⁰⁹ Taraflarında anlaşmaları nedeniyle uyuşmazlığın çözümünde BMDHS hükümleri göz önünde bulundurulacaktır.

Sınırlandırmada uygulanacak yöntemin belirlenmesinde Divan, BMDHS'nin 15. maddesinde belirtilen istisnaî durumun mevcudiyeti nedeniyle, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmayacağına karar vermiştir. Eşit uzaklık ilkesi genel kural olarak kalacaktır.³¹⁰ Mevcut davada Divan, açığortay yönteminin uygulanmasının, kıyının coğrafi yapısı ve kara sınırının bittiği yerdeki alanın jeomorfolojik özellikleri ile doğrulandığını ifade etmiştir.³¹¹

Divan Honduras'a ait olduğunu belirlediği Bobel, Savanna, Port Royal ve South adaları için, Honduras'ın Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 3. maddesine göre azamî 12 deniz mili karasuları genişliği belirleme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Daha sonra, karşı karşıya konumda kalan, 15. enlemin kuzeyinde bulunan bu dört ada ile güneyindeki Nikaragua'ya ait Edinburg adasının karasularının sınırlandırılmasını geçici eşit uzaklık çizgisi ile belirleneceğini ve bu hattı kaydırmayı gerekli kılacak herhangi bir özel durumu dikkate almayacağını belirtmiştir.³¹²

---

³⁰⁸ Nikaragua/Honduras Davası, par.259, s.71

³⁰⁹ Nikaragua/Honduras Davası, par.261, s.71

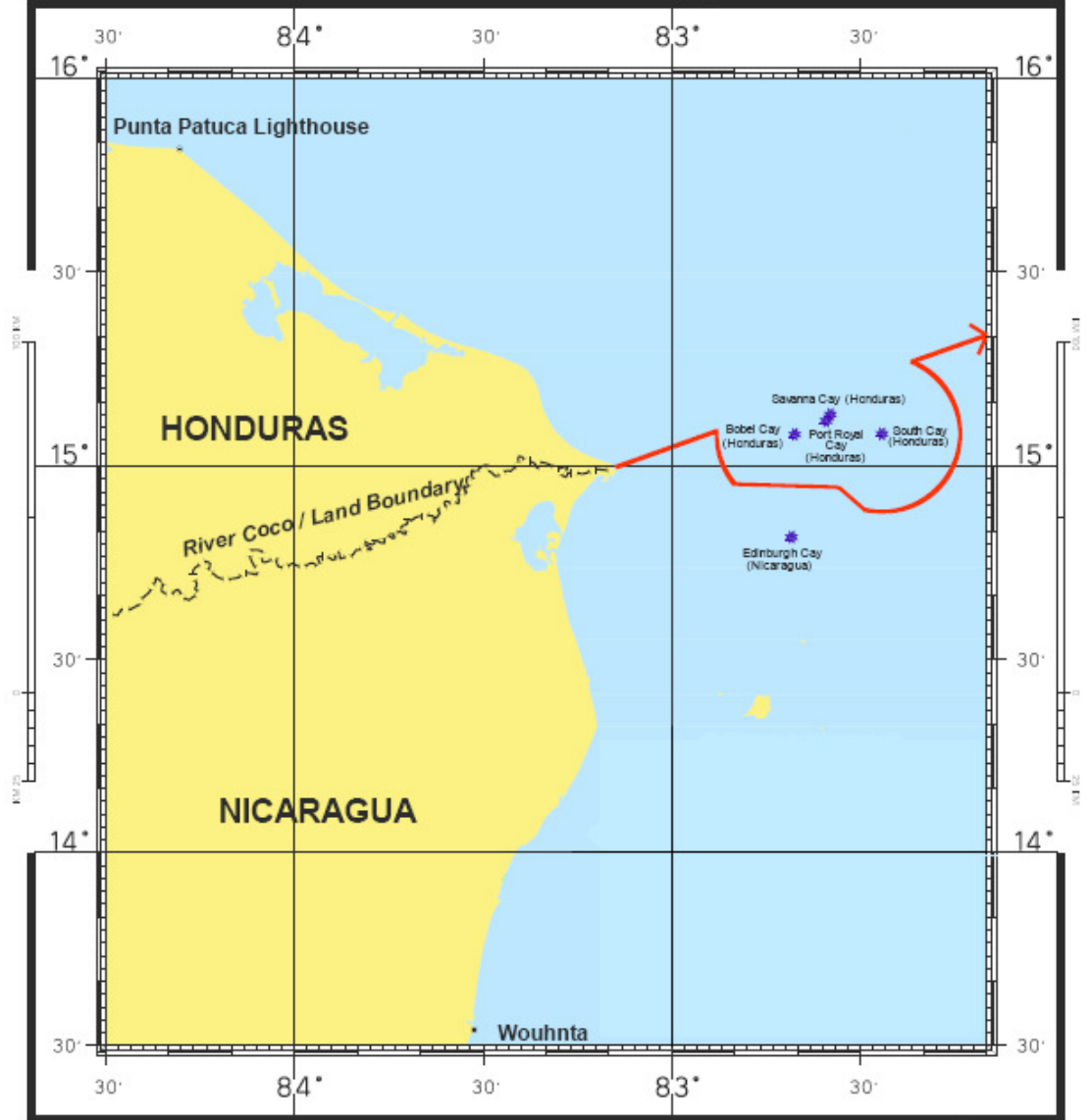
³¹⁰ Nikaragua/Honduras Davası, par.281, s.77

³¹¹ Nikaragua/Honduras Davası, par.294, s.80

³¹² Nikaragua/Honduras Davası, par.302-304, s.83

Divan, başlangıç noktasını denizin üç mil açığından 1962 Karma Komisyonu tarafından tanımlanan noktadan belirtilen açıortay boyunca tesis etme kararı almıştır. Bitiş noktası olarak ise 82. boylamın ötesine üçüncü devletin hakkını etkilemeksizin uzanacağını belirtmiştir.³¹³

Şekil 20: Nikaragua/Honduras Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası

Kaynak: Case Concerning Territorial and Maritime Dispute Between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea, s.92

³¹³ Nikaragua/Honduras Davası, par.311,319, ss.87,90

Divan'ın karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeyi tek bir sınır çizgisi ile belirlediği bu davada, eşit uzaklık metodu yerine, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 15.maddede belirtilen istisnai durumun söz konusu olduğu nedenine dayanarak sınırlandırmada açıortay yöntemini kullanması, bu kararı Divan'ın diğer kararlarından ayırmaktadır.

11.Guyana–Surinam Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

24 Şubat 2004 tarihinde Guyana, Surinam ile aralarındaki deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlığını Hakem Heyetine sunmuştur. Beş kişiden oluşan Hakem Heyeti 17 Eylül 2007 tarihinde kararını vermiştir.

Guyana ve Surinam, Güney Amerika'nın kuzeydoğu bölümünde yer almakta ve Atlantik Okyanusuna dökülen Corentyne akarsuyu ile kara sınırları ayrılmaktadır. Guyana İngiliz sömürgesi iken 1966 yılında, Surinam ise Hollanda sömürgesi iken 1975 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Guyana ve Surinam kıyıları yan yanadır ve karasularında ada bulunmamaktadır. Her iki ülke deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda komşu devletlerle sınırlandırma anlaşması imzalamamıştır. Guyana yaklaşık 223 deniz mili kıyı uzunluğuna sahipken, Surinam 191 deniz mili kıyı uzunluğuna sahiptir.³¹⁴

Guyana ve Surinam arasında sınırların belirlenmesi çalışmaları sömürge oldukları dönemlere kadar gitmektedir. 1934 yılında sınırın güney ve kuzey noktalarının belirlenmesi için, İngiltere, Hollanda ve Brezilya'dan oluşan Karma Sınır Komisyonu oluşturulmuştur. 1936 yılında Karma Komisyon üyelerinden İngiltere ve Hollanda karasularının deniz sınırının, karasuları sınırına kadar, belirlenmesini önermiştir. 1939 yılında İngiltere sınırlandırma ile ilgili taslak sözleşme hazırlamış, ancak Hollanda hükümeti İkinci Dünya Savaşı nedeniyle taslak metin ile ilgili görüşlerini sunamamıştır. 1957 yılında, İngiltere Guyana-Surinam

---

³¹⁴ Guyana Suriname Award of The Tribunal, 17 September 2007, <http://www.pca-cpa.org>, (Bundan sonra Guyana-Surinam Tahkimi olarak belirtilecektir.) par.127-132, s.27

deniz sınırını eşit uzaklık ilkesine göre belirlemiş; 1958 yılında Californiya petrol şirketine araştırma yapma izni vermiştir. Bu tarihten 2000 yılına kadar Guyana ilgili alanda araştırma faaliyetinde bulunmuştur. Surinam'da aynı zamanda uyuşmazlık konusu alanda petrol arama faaliyetlerinde bulunmuştur.

Bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, 1977 ve 1978 yıllarında Guyana ve Surinam deniz sınırları ile ilgili kendi kanunlarını hazırlamışlardır. 30 Haziran 1977 tarihli Guyana Deniz Sınırları Kanununda kıyıları yan yana olan devletlerle deniz sınırlarının anlaşma ile belirleneceğini, anlaşmanın olmaması hâlinde ise eşit uzaklık çizgisine göre sınırlandırma yapılacağı düzenlemiştir. 14 Nisan 1978 tarihli Karasularının Genişliği ve Bitişik Ekonomik Bölgenin Tesisine İlişkin Kanun'da ise Surinam, karasularının veya münhasır ekonomik bölgenin yan sınırlarına ilişkin herhangi bir düzenleme yapmamıştır. 1980 yılında Surinam, Staatsolie isimli ulusal petrol şirketini kurmuş ve deniz aşırı araştırmalar yapmıştır. Guyana'nın da benzer faaliyetlerde bulunması nedeniyle çıkan uyuşmazlıkların çözümü için iki devlet Ortak bir teknik komite oluşturmuş, heyet 2000 yılı haziran ayında toplantılar yapmış ancak anlaşmaya varılamamıştır. Aynı yıl temmuz ayında başbakanlar düzeyinde yapılan görüşmeler sonucunda da olumlu sonuç alınamamıştır. Ulusal Sınır Komisyonlarının 2002-2003 yıllarında yaptıkları toplantılarda da anlaşmaya varamamaları sonucu uyuşmazlık Hakem heyetine sunulmuştur.³¹⁵

b.Tarafların İddiaları

Guyana, uyuşmazlığı 1982 tarihli Sözleşmenin 15.,74.,83. ve 279.³¹⁶ maddelerinden doğan haklarını tasdik ettirmek ve Surinam ile arasında deniz alanları sınırlandırma uyuşmazlığının çözümlenmesi için heyete başvurduğunu bildirmiştir.

---

³¹⁵ Guyana-Surinam Tahkimi, par.137-155, s.29-34

³¹⁶ 1982 tarihli Sözleşmenin 15. maddesi kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan devletlerin karasularının sınırlandırılmasını, 74. maddesi münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasını, 83.maddesi kıta sahanlığı sınırlandırmasını, 279.maddesi ise uyuşmazlıkları barışçı araçlarla çözüme yükümlülüğünü düzenlemektedir.

Surinam, Guyana ile arasında tek deniz sınırını belirtilen noktalarla sınırlandırılmasını, Guyana'nın 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 74/3 ve 83/3³¹⁷ maddelerinden doğan hukukî sorumluluğunu, uyuşmazlık konusu alanda araştırma amaçlı kuyu açılmasına izin vererek sınırlandırma sözleşmesi yapılmasını güçleştirerek ve sözleşme yapılması konusunda girişimde bulunmayarak ihlâl ettiğini belirtmiştir.³¹⁸

c.Hakem Heyeti Kararı

Guyana 31 Temmuz 1996, Surinam ise 9 Temmuz 1998 tarihinde 1982 tarihli BMDHS'ne taraf olmuşlardır. Bu nedenle Sözleşmenin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasına ilişkin hükümleri her iki tarafı da bağlamaktadır ki taraflar bunun aksini iddia etmemektedirler. Tahkim heyeti karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlarını tek bir sınırlandırma çizgisi ile belirleyecektir. Heyet öncelikle karasuları sınırını belirlemiş, daha sonra kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına geçmiştir. Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesine ilişkin Sözleşmede bir hüküm bulunmaması nedeniyle ilgili Divan kararları ve Hakem heyeti kararlarının incelenmesi gerektiği belirtildikten sonra, Barbados/Trinidad Tobago, Jan Mayen, Katar/Bahreyn ve Kamerun/Nijerya kararlarına atıfta bulunularak, hakça çözüme ulaşmak için, geçici orta hattın çizilmesi ve bu hat üzerinde özel şartlara göre değişiklik yapılması uygun bulunmuştur.³¹⁹

Taraflar sınırlandırılacak bölgede burunlar, adalar veya kıyı çizgisini değiştirecek herhangi bir unsur olmaması nedeniyle göz önünde bulundurulmaması gerektiği konusunda aynı görüştedirler. Heyet değerlendirmesinde, ilgili kıyı çizgisinin içbükey veya dışbükey bir yapıya sahip olmadığını ve ilgili kıyıların coğrafi yapısının geçici orta hat çizgisinin değiştirilmesini gerektirmediğine karar

³¹⁷ BMDHS m.83/3: “ Birinci paragrafta öngörülen anlaşmaya varılıncaya kadar, ilgili Devletler pratik bir nitelik taşıyan geçici düzenlemeler yapmak ve geçici dönem boyunca nihaî anlaşmaya varılmasını tehlikeye koymamak ve onu engellemek için bir anlayış ve işbirliği ruhu içinde her çabayı sarf edeceklerdir. Bu düzenlemeler nihaî sınırlandırmaya hâlel getirmeyecektir.”

³¹⁸ Guyana-Surinam Tahkimi, par. 161, s.36

³¹⁹ Guyana-Surinam Tahkimi, par. 330-342, s.107-110

vermiştir.³²⁰ Heyet daha sonra Guyana'nın iddiasında belirttiği üzere tarafların petrol yönetimlerinin sınırlandırmadaki etkisini incelemiştir. Bu çerçevede Tunus Libya, Maine Körfezi, Libya/Malta, Kamerun/Nijerya kararları incelenmiş ve bu kararlar ışığında petrol uygulamalarının deniz alanları sınırlandırmasında etkili olabilmesi için tarafların anlaşmış olmaları gerekliliği belirlemiş ve somut olayda taraflar arasında bir anlaşma olmaması nedeniyle sınırlandırmada göz önünde bulundurulmaması gerektiği yönünde karar verilmiştir.³²¹

Son olarak, orantılılık esasına göre tarafların kıyı uzunlukları incelenmiş ve her iki tarafın yaklaşık aynı oranlara sahip olduğunu belirlemiştir. (Guyana%51, Surinam %49) Tarafların bu bölgede canlı ve canlı olmayan doğal kaynaklara ilişkin bir iddiası olmadığı için Heyet bu unsuru göz önünde bulundurmamıştır.³²² Şekil 21'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi sınırı, karasuları sınırının kesiştiği 3. noktadan başlamaktadır.

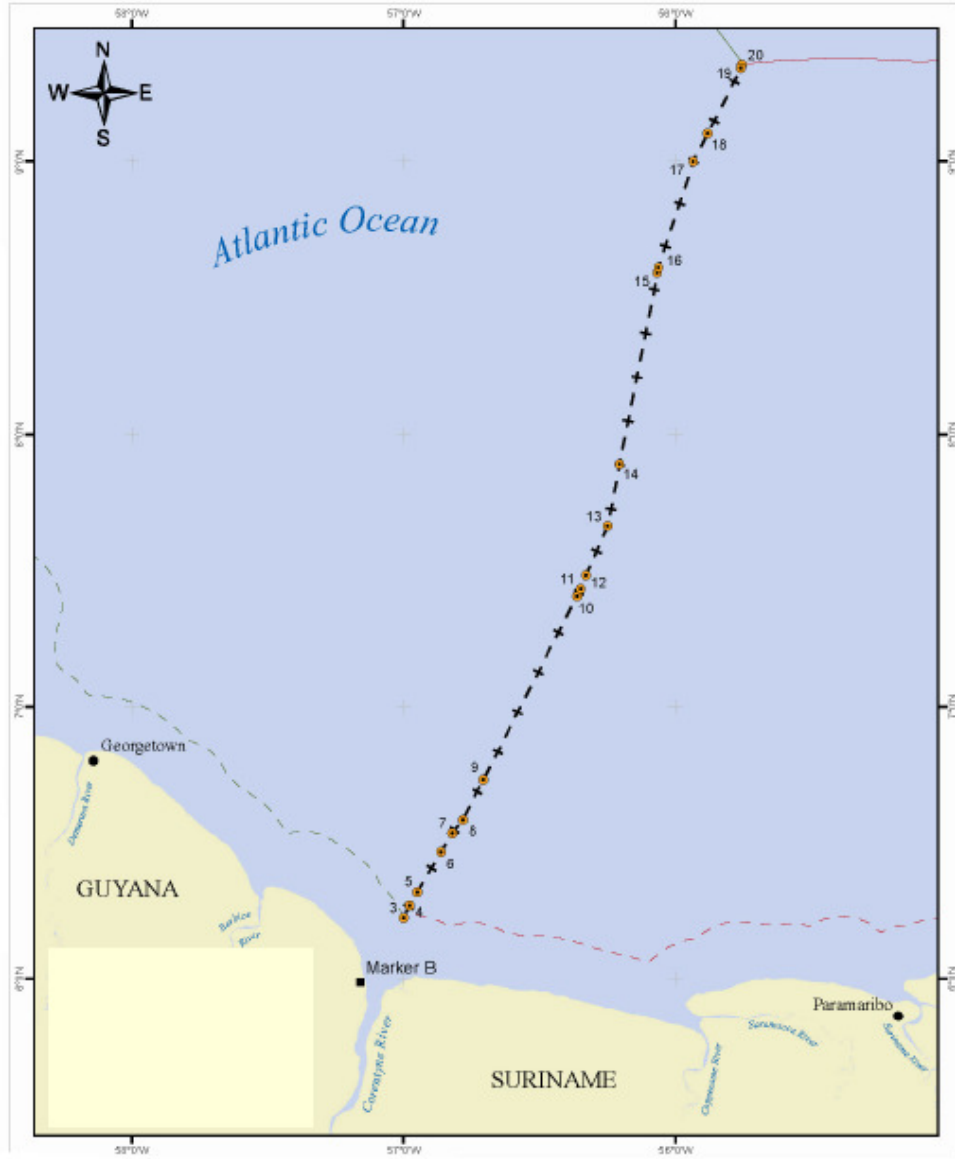
---

³²⁰ Guyana-Surinam Tahkimi, par. 377, s.121

³²¹ Guyana-Surinam Tahkimi, par. 391, s.127

³²² Guyana-Surinam Tahkimi, par. 392, s.127

Şekil 21: Guyana /Surinam Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası

Kaynak: Guyana-Surinam Tahkimi, s.164

- Dönüş Noktası
- Sınırlandırma Çizgisi
- Guyana karasuları sınırı
- Surinam karasuları sınırı
- Guyana meş sınırı
- Surinam meş sınırı

12.Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

a.Genel Olarak Uyuşmazlık Nedenleri

16 Eylül 2004 tarihinde Romanya, Ukrayna ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır ile belirlenmesi konusunda Uluslararası Adalet Divanı'na başvuruda bulunmuştur. Romanya, başvurusunda Ukrayna ile 2 Temmuz 1997 tarihinde İşbirliği ve İyi-Komşuluk İlişkileri Uluslararası Sözleşmesi imzaladıklarını ayrıca Ek Anlaşma yaptıklarını ve her iki düzenlemenin 22 Ekim 1997 tarihinde yürürlüğe girdiğini, ilgili düzenlemeler ile tarafların aralarındaki sınır rejimine ilişkin sözleşme yapma yükümlülükleri olduğu, ayrıca kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarının sınırlandırılması konusunda anlaşma yapmaları gerekliliğinin belirtildiğini; ancak 1998–2004 yılları arasında yapılan 24 görüşmeye rağmen sonuca ulaşamadığı belirtilmektedir. Romanya, başvurusunda uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde, Ek Anlaşmanın 4. maddesinde belirtildiği üzere, Karadeniz'de iki ülke arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi talebinde bulunmuştur.³²³ Uluslararası Adalet Divanı tarafından dava 3 Şubat 2009 tarihinde karara bağlanmıştır.

b.Tarafların İddiaları

Taraflar Ek Sözleşmenin 4(h) paragrafına göre uyuşmazlığın mahkeme tarafından çözülmesi gerektiğini kabul etmekle birlikte yargılamanın temel amacı konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. **Ukrayna**, Mahkemenin yargılama sürecinin taraflarca kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması ile sınırlandırıldığını belirtmektedir. Ukrayna'ya göre bu iki alan arasındaki sınırlandırmaya karasularının dış sınırı üzerindeki bir noktadan başlanmalıdır, ancak kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırı bir bölümde bu dış sınır ile çakışacaktır. **Romanya** ise, Mahkemenin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge için sınır oluşturma pozisyonunda olduğunu belirtmektedir. Bu sorun, Batı Karadeniz'de iki ülkenin arasındaki kara sınırının 35 kilometre doğusunda bulunan

³²³International Court of Justice, Unofficial Press Release No:2004/31, <http://www.icj-cij.org>, Erişim tarihi: 22.08.2008

Ukrayna'ya ait Serpent adasının sınırlandırmadaki potansiyel etkisi nedeniyle oluşmuştur.³²⁴

Romanya, eski SSCB ile 1949,1963 ve 1974 yıllarında yaptığı anlaşmaların tarafları hukuken bağladığını ve bu anlaşmaların BMDHS madde 74/4 ve madde 83/4'te belirtilen hüküm gereği yapılacak sınırlandırmada esas alınması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca 2003 tarihli Devlet Sınır Rejimi Anlaşmasında, Serpent adası çevresinde 12 deniz mili çizilen yay ile Romanya karasularının kesişim noktasının, karasularının dış sınırı olarak belirlendiğine dikkat çekmiştir. Romanya 1997 Ek Sözleşmesinde uyuşmazlığın Mahkemeye götürülmesi hâlinde uygulanacak prensipler konusunda anlaşıldığını ve bu prensiplerin 4. paragrafta şu şekilde düzenlendiğini belirtmiştir:

“a) 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi m.121³²⁵ uluslararası yargılamada göz önünde bulundurulacaktır;

b) Bitişik kıyuların sınırlandırılmasında eşit uzaklık çizgisi, karşılıklı kıyuların sınırlandırılmasında ise orta hat prensibi uygulanacaktır;

c) Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkesi ve orantılılık metodu uygulanacaktır;

d) Sınırlandırmaya konu bölgeye bitişik deniz alanlarındaki kıyı devletlerinin egemenliği diğer taraf devletler tarafından tanınacaktır;

e) Sınırlandırmaya konu bölgeye ait özel durumlar sınırlandırma sırasında göz önünde bulundurulmalıdır.”

³²⁴ELFERINK Alex Oude, “Maritime Delimitation in the Black Sea” (Romania-Ukraine),www.haguejusticeportal.com, 10.05.2009, s.2

³²⁵ 1982 tarihli BMDHS m.121 “1. Bir ada, sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş bir kara parçasıdır.

2- 3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu Sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır.

3- İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır.”

Romanya, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin uyuşmazlıkta uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca 1982 Sözleşmesinin imzalanması ve onaylanması aşamasında Romanya “insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan adaların, Sözleşmenin 74. ve 83. maddeleri uygulanırken, hakkaniyet gereği, kıyı devletinin deniz alanlarının sınırlandırılmasında etkili olmayacağı” yönünde beyanda bulunduğunu belirtmiştir. İki devletin 1997 tarihli Anlaşmada da Serpents adasının tarafların karasularının sınırlandırılmasında etkili olmayacağını kararlaştırdıklarını ileri sürmüştür.³²⁶

Ukrayna, 1949, 1963, 1974 Anlaşmalarının ve 1997 Ek Anlaşmasının, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması ile ilgili olmaması nedeniyle BMDHS m.74/4 ve m. 83/4’de belirtildiği şekilde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Romanya’nın 121. maddeye ilişkin bildirimının, bir çekince niteliğinde olmadığını bu nedenle Mahkeme’yi bağlamaması gerektiğini ve bu bildirim ile bağlı olmadıklarını ileri sürmüştür.³²⁷

c.Divan Kararı

Karadeniz’de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılması konusunda taraflarca anlaşmaya varılamamıştır. Mahkeme, yargılamasında öncelikle Ek Sözleşmenin 4(h) paragrafına göre görev ve yetkisini incelemiş ve taraflar arasındaki karasularının sınırlandırılması anlaşmalarının da göz önünde bulundurulması gerektiği sonucuna varmıştır. Ancak Mahkemenin yetkisi taraflar arasındaki karasularının sınırlandırılması değil, taraflar arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasıdır.³²⁸

Romanya ve Ukrayna 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine taraftır. Romanya ilgili Sözleşmeyi 17 Aralık 1996, Ukrayna ise 26 Temmuz 1999 tarihinde onaylamışlardır. 1982 Sözleşmesinde farklı alanlar

³²⁶ Case Concerning Maritime Delimitation in the Black Sea(Romania/Ukraine) , 3 February 2009 Judgment,(Bundan sonra Romanya/Ukrayna Davası olarak belirtilecektir), par.32-35, s.14-15

³²⁷ Romanya/Ukrayna Davası, par.38-39, s.16-17

³²⁸Romanya/Ukrayna Davası par.29-30, s.14

olmalarına rağmen münhasır ekonomik bölge (m.74) ve kıta sahanlığı(m.83) sınırlandırılması aynı hükümlerle düzenlenmektedir.³²⁹

Uluslararası Adalet Divanına göre, tek sınırlandırma çizgisini belirlerken, Mahkeme, taraflar arasındaki mevcut anlaşmaları göz önünde bulundurmalıdır. Mahkeme ayrıca sınırlandırma esaslarının 1997 Ek Sözleşmesinde belirlendiğini, BMDHS'nin taraflar için yürürlüğe girme tarihinin 1999 olması nedeniyle Mahkemenin 74.ve 83. maddelerin 1. paragraflarında belirtilen sınırlandırma prensiplerini uygulayacağını belirtmiştir. Romanya'nın bildirimini, BMDHS'nin 310. maddesinde belirtilen, sözleşmeyi imzalarken veya onaylarken veya ona katılırken, bildirilerin bu Sözleşme hükümlerinin o devlete uygulanmasında hukukî etkilerini hariç bırakmayı veya değiştirmeyi amaçlamaması şartı ile bildirimde bulunulmasını yasaklanamayacağı hükmüne dayanarak, Romanya'nın bildirimini Mahkeme yargılamasını bağlamayacağını belirtmiştir.³³⁰

Mahkeme ilk sorunları çözümledikten sonra, iki devlet arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasını incelemeye başlamıştır. Sınırlandırma için, ilgili kıyılar ve ilgili deniz alanlarını tesis ettikten sonra sınırlandırma için uygulanacak metodolojiyi belirlenmiştir.

Mahkeme tüm Romanya'nın kıyılarının sınırlandırma sırasında göz önünde bulundurulacağı konusunda tarafların anlaşıklarını belirtmiştir. Romanya kıyılarının, Ukrayna sınırı ile Sacalin deltası arasında kalan bölümü, ikili bir özelliğe sahiptir. Bu kıyı şeridi, hem Ukrayna kıyıları ile bitişik olma özelliğine sahipken, Crimean deltasına kıyısına da karşı karşıyadır. Romanya'ya ait kıyı şeridinin uzunluğu yaklaşık 248 kilometredir. Ukrayna'nın ilgili kıyı şeridi ise yaklaşık 705 kilometredir.³³¹

Mahkeme, ilgili kıyıları belirlerken, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası ve Tunus/Libya Davası kararlarına atıfta bulunmuştur. Kuzey Denizi Davaları'nda kıta sahanlığı sınırlandırmasında tarafların kıyılarının genel şeklinin de dikkate alınması

---

³²⁹ Romanya/Ukrayna Davası, par.31, s.14

³³⁰ Romanya/ Ukrayna Davası, par.40-42, s.17

³³¹ Romanya/ Ukrayna Davası, par.88-103, s.30-34

gerektiği belirtilmiştir.³³² Mahkemenin göz önünde bulundurduğu ikinci husus Tunus Libya kararında belirtilmiştir. İlgili karara göre, kıta sahanlığı sınırlandırmasında tarafların tüm kıyılarının göz önünde bulundurulması gerekmediği, ayrıca deniz altı uzantısının da dikkate alınması ve taraflardan birinin doğal uzantısının diğeri tarafından kesilmemesi koşulunun da göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.³³³

Libya Malta Davası kararında Uluslararası Adalet Divanı, sınırlandırmada uygulanacak aşamaları belirtmiştir. İlgili karara göre, hakkaniyet prensiplerinin uygulanmasında ilgili koşullar da göz önünde bulundurulacaktır. Öncelikle bir kriter ve metot izlenerek sınırlandırma yapılacak, daha sonra mevcut çözüm diğer gereklilikler çerçevesinde düzeltilecektir.³³⁴

Önceki kararlarında olduğu gibi, sınırlandırmanın başlangıç noktası, her iki devletin esas hatlarına aynı uzaklıkta olan eşit uzaklık çizgisidir. Mahkemenin karşılaştığı ilk sorun, eşit uzaklık çizgisinin tanımlamak için taraflara ait ilgili esas noktaları oluşturmaktır. Bu açıdan, Mahkeme, Sulina sahası üzerinde durmuştur. Mahkeme ayrıca, eşit uzaklık çizgisinin çizilmesinde Serpents adasının göz önünde bulundurulmaması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu karar, ada ile ana kara arasındaki mesafe göz önünde bulundurulduğunda, Serpent adasının Ukrayna kıyısının bir parçası olarak değerlendirilemeyeceği esasına dayandırılmıştır. Ada Ukrayna ana karasına 20 deniz mili uzaklıktadır ve Ukrayna kıyısına ait adalardan biri olarak değerlendirilmemektedir.³³⁵

Mahkeme tarafından açıklanmamakla birlikte, Serpent adasının göz önünde bulundurulmamasının nedenlerinden biri de küçük olmasıdır. Ada 0.17 kilometrekaredir ve 2000 metre çevreye sahiptir.³³⁶

Mahkeme tarafından eşit uzaklık çizgisinin tesis edilmesinden sonra, çizginin düzeltilmesini gerektiren özel durumların incelenmesine geçilmiştir. Taraflar bu

---

³³² Kuzey Denizi Davaları, par.96, s.51

³³³ Tunus Libya Davası, par.75, s.61

³³⁴ Libya Malta Davası, par.60, s.46

³³⁵ Ukrayna Romanya Davası, par.149, s.45

³³⁶ ELFERINK,2009, s.4

konuda kıyı uzunluklarının farklı olmasını ve alandaki faaliyetlerin düzenlenmesini de sınırlandırmada göz önünde bulundurulmasını belirtmişlerdir. Mahkeme sadece Serpent adasının mevcudiyetinin eşit uzaklık çizgisinde ufak bir düzeltme yapılmasını gerektiğine karar vermiştir.

Başlangıç noktası olarak (Nokta 1), 2003 tarihli Devlet Sınır Rejimi Anlaşması madde 1'de tarafların kararlaştırdıkları nokta alınmış, Karadeniz'de Romanya ve Ukrayna kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir çizgi ile sınırlandırılması çizgisi, Ukrayna karasularında Serpents adası çevresinde 12 deniz mili yay ile Romanya ve Ukrayna bitişik kıyılarını ayıran eşit uzaklık çizgisinin keşiştiği 2. noktaya kadar çizilmiştir. (koordinatları 45° 03' 18.5" N ve 30° 09' 24.6" E) İkinci noktadan beşinci noktaya (koordinatları 44° 02' 53.0" N ve 31° 24' 35.0" E) kadar üçüncü nokta(koordinatları 44° 46' 38.7" N ve 30° 58' 37.3" E) ve dördüncü noktalarda (koordinatları 44° 44' 13.4" N ve 31° 10' 27.7" E) eşit uzaklık çizgisi takip edilmiştir. Beşinci noktadan sonra deniz sınır çizgisi, Romanya ve Ukrayna'nın karşılıklı kıyıları arasındaki eşit uzaklık çizgisi üzerinden üçüncü ülkelerin hak sahibi olduğu bölgeye kadar devam ettirilmiştir.³³⁷

---

³³⁷ Ukrayna Romanya Davası, par.21, s.67

Şekil 22: Romanya/Ukrayna Deniz Sınırının Yönü Haritası

Kaynak: Case Concerning Maritime Delimitation In The Black Sea, 3 February 2009 Judgment, s.66

Romanya ile Ukrayna arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesine ilişkin uyuşmazlığın çözümünde, sınırlandırma çizgisine, Mahkeme oybirliği ile karar vermiştir. Ayrıca, Mahkeme kararında ilk kez, hâkimlerin hiçbirinin beyanda bulunmaması veya kişisel görüş eklememesi dikkat çekmektedir. Bu fikir birliğinde, sınırlandırma sürecinde eşit uzaklık ilkesinin kabul görmesi de etkili olmuştur. Ayrıca, Romanya ve Ukrayna sınırlandırmasının karmaşık olmaması, Mahkeme’de müzakereleri kolaylaştırmıştır.

III. KITA SAHANLIĞI İLE İLGİLİ DEVAM EDEN İHTİLAFLAR

A.Nikaragua- Kolombiya Davası

6 Aralık 2001 tarihinde Nikaragua, Karayip Denizi'nin batısındaki bölgede Kolombiya ile kara ve deniz sınırlandırılma yapılması konusunda Uluslararası Adalet Divanına başvuruda bulunmuştur. 13 Aralık 2007 tarihinde ilk itirazlara ilişkin karar verilmiştir. Mahkeme 18 Aralık 2008 tarihli kararında ise, 18 Eylül 2009 ile 18 Haziran 2010 tarihlerine kadar sırasıyla Nikaragua'nın cevap, Kolombiya'nın da cevaba cevap vermesi için süre tanımıştır.³³⁸

B. Peru-Şili Davası

16 Ocak 2008 tarihinde Peru, Uluslararası Adalet Divanı'na başvurarak, Şili ile 3 Haziran 1929 tarihli anlaşmada belirlenen sınırlar göz önünde bulundurularak, Pasifik Okyanusundaki deniz alanlarının sınırlandırılması talebinde bulunmuştur. Peru başvurusunda, 1980 yılından beri görüşme girişimlerinde bulunulmasına rağmen iki ülke arasında deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda bir anlaşma yapılamadığını ve uyuşmazlığın uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Peru ayrıca, Şili kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi ötesinde, kendi kıyılarından itibaren 200 deniz mili genişliğinde bir alanda egemen hak iddiasında bulunmuştur. Mahkeme 31 Mart 2008 tarihli usul kararında, Peru'ya muhtıralarını sunmak üzere 20 Mart 2009 tarihine kadar, Şili'ye de karşı muhtıralarını sunmak üzere 9 Mart 2010 tarihine kadar süre tanımıştır.³³⁹

---

³³⁸ <http://www.icj-cij.org,01.07.2009>

³³⁹ <http://www.icj-cij.org,01.07.2009>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KITA SAHANLIĞI VE EGE KITA SAHANLIĞI UYUŞMAZLIĞI

I. GENEL OLARAK TÜRK KITA SAHANLIĞI

Bu bölümde Türkiye'yi çevreleyen Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz'e ilişkin kıta sahanlığı konusundaki gelişmeler incelenecektir.

A.Karadeniz Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölgesi

1. Karadeniz'in Coğrafi ve Jeolojik Özellikleri

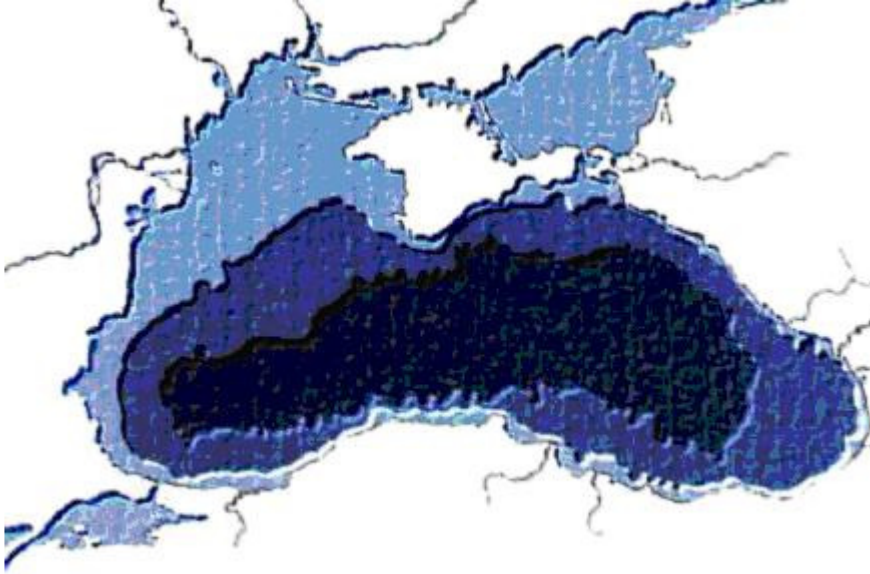
Karadeniz, 4 bin 340 kilometre kıyı şeridine sahip, 432.000 km² alan kaplayan, en derin noktası 2.212 m olan, Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile Ege Denizi'ne bağlanan yarı kapalı bir deniz özelliğine sahiptir. Avrupa'nın büyük ırmakları olan Dinyeper, Dinyester, Don ve Tuna ırmakları Karadeniz'e dökülmektedir. Irmaklardan gelen organik madde miktarı deniz suyundaki bakterilerin normalde ayrışabileceğinden daha fazla olduğundan, bakteriler deniz suyunda normalde bulunan çözünmüş oksijen yerine deniz suyunun bir bileşeni olan sülfür iyonlarından oksijeni temin ederler. Bu işlemin sonucunda ortaya son derece zehirli hidrojen sülfür (H₂S) gazı çıkar ve 200 metrenin altında yaşamı engeller. Karadeniz dünyanın en büyük hidrojen sülfür rezervidir. 150-200 metre arasında değişen derinliklerin altında yaşam bulunmamaktadır.³⁴⁰

Karadeniz deniz yatağı, kıta sahanlığı, kıta yamacı ve derin deniz çukuru olarak bölünmüştür. Kıta sahanlığı Karadeniz'in kuzey batısı bölümünde 200 kilometreden fazla genişlikte ve 0 ile 160 km derinlik aralığında geniş bir alan kaplamaktadır. Denizin diğer bölümleri ise 100 metreden daha az bir derinliğe ve 2.2.ila 15 kilometre genişliğe sahiptir. Kafkas ve Anadolu kıyıları yakınlarında

³⁴⁰ <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite02.pdf>, 10.05.2009

sahanlık dar ve aralıklı bir şerit şeklindedir. Şekil 23’de Karadeniz batimetrik haritasında mevcut üç bölüm görülmektedir.³⁴¹

Şekil 23: Karadeniz Batimetrik Haritası

Kaynak: <http://www.blacksea-commission.org/Geography.htm>, (30.05.2009)

Karadeniz yaşam alanı kaybı, aşırı avcılık, deniz taşımacılığı ve karasal kaynaklı kirlilik, istilacı türler ve aşırı gübreleme tehdidi altındadır.³⁴² Karadeniz'in yarı kapalı deniz olması ve kirliliğe çok açık olması kıyı devletlerini bu konuda çalışma yapmaya yöneltmiştir. Yapılan uzun görüşmeler sonucunda *Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunmasına İlişkin Konvansiyon* 1992 yılı Nisan ayında Bükreş'te imzalanmış ve Karadeniz'e kıyısı olan altı ülke tarafından 1994 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin, 21.04.1992 tarihinde imzaladığı ve 29.03.1994 tarihinde onayladığı bu sözleşme, kıyı kaynaklı kirliliğin kontrolü, atıkların boşaltılması ve petrol sızıntısı gibi kazalara karşı ortak eylemler konulu üç özel protokolden oluşmaktadır. Sözleşme maddelerinde ise, tehlikeli maddelerden doğan kirlilik (m.6), kıyı kaynaklı kirlilik (m.7), gemilerden doğan kirlilik (m.8), acil

³⁴¹ <http://www.blacksea-commission.org/Geography.htm>, 30.05.2009

³⁴² T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Balıkçılık Özel İhtisas Kurulu Raporu, Ankara 2007, s.58

durumlarda işbirliği (m.9), atmaktan doğan kirlilik (m.10), kıta sahanlığında gerçekleştirilen faaliyetlerden doğan kirlilik (m.11), atmosferden veya atmosfer vasıtasıyla doğan kirlilik (m.12), deniz canlı kaynaklarının korunması (m.13) ve sınır ötesindeki tehlikeli atıklardan doğan kirlilik (m.14) gibi farklı kaynaklı kirlilik konularını düzenlemektedir. Konvansiyonun uygulanması Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu ve İstanbul'da bulunan daimî sekretaryası tarafından gerçekleştirilmektedir.³⁴³

2.Karadeniz Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırmaları

Karadeniz, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Türkiye olmak üzere toplam altı ülke tarafından çevrelenmiştir. Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin tamamı 12 mil karasuları ve münhasır ekonomik bölge tesis etmiştir. Bütün bölge kıyı devletlerin yetki alanları içerisinde olduğu için açık deniz alanı bulunmamaktadır. Deniz sınırları, Romanya ve iki komşu ülkesi Ukrayna ve Bulgaristan sınırları dışında, ikili antlaşmalarla belirlenmiştir.³⁴⁴ Romanya ve Ukrayna arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili 3 Şubat 2009 tarihli Uluslararası Adalet Divanı kararı Bölüm 3'de incelenmiştir. Karadeniz'de kıyı devletlerinin münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ile ilgili düzenlemeleri Tablo 2'de belirtilmektedir.

---

³⁴³ <http://www.blacksea-commission.org/main.htm>,30.05.2009

³⁴⁴DOUSSIS Emmanuella, "Environmental Protection of the Black Sea: A Legal Perspective", *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 6, No. 3, September 2006, s.356

Tablo 2: Karadeniz’de Kıyı Devletlerinin Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Düzenlemeleri³⁴⁵

<i>Ülke</i>	<i>Balıkçılık bölgesi / Münhasır ekonomik bölge</i>	<i>Kıta sahanlığı</i>
Rusya Federasyonu	1 Mart 1984 tarihli Yüksek Sovyet İcra Komitesi Kararı ile 200 deniz millik münhasır ekonomik bölge tesis edilmiştir. 15 Ocak 1985 tarihli 4450 no.lu SSCB Bakanlar Kurulu bildiriminde Baltık Denizi, Karadeniz ve Kuzey Buz Denizinde, karasularının genişliğinin belirlenmesi için esas hattın konumu, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının coğrafi koordinatları listelenmiştir. 1998 tarihli Kanun ile 200 deniz mil genişliğinde münhasır ekonomik bölgenin Rusya Federasyonu için de geçerli olduğu belirtilmiştir.	6 Şubat 1968 tarihli Yüksek Sovyet İcra Komitesi Kararı ile SSCB karasularından itibaren 200 metre derinliğe veya bu sınırların ötesinde üstte kaplayan suların doğal kaynakları işletmeye olanak sağladığı sınıra kadar kıta sahanlığı bildiriminde bulunulmuştur. Ayrıca deniz yatağı ve toprak altının da Sovyet kıta sahanlığının bir parçası olduğu belirtilmiştir. Kıyıları bitişik olan diğer devletlerle kıta sahanlığı sınırı anlaşma ile belirlenecektir. Anlaşmanın olmaması hâlinde ve özel durumların bulunmaması hâlinde, kıyıları bitişik ve karşılıklı olan devletlerle sınırlandırma SSCB ve diğer devletlerin esas hattından itibaren ölçülmeye başlayan eşit uzaklıkta orta çizgi ile belirlenecektir. 25 Ekim 1995 tarihli Kanun ile Rusya Federasyonu, 200 deniz millik kıta sahanlığı tesis etmiştir.
Türkiye	17 Aralık 1986 tarihli 86/11264 no.lu Bakanlar Kurulu Kararı ile Karadeniz’de 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge tesis edilmiştir.	23 Haziran 1978’de eski SSCB ile Türkiye arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması anlaşması yapılmıştır.
Bulgaristan	77 Numaralı kararname ile Ocak 1997’de 200 deniz millik münhasır ekonomik bölge ve balıkçılık bölgesi ilan etmiştir.	Temmuz 1987’de kanun ile Karadeniz’de kıyıları karşılıklı veya bitişik olan devletlerle kıta sahanlığı sınırlarının, uluslararası hukuk çerçevesinde anlaşma ile belirleneceği düzenlenmiştir.4 Aralık 1997’de Türkiye ile Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke arasında Karadeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması yapılmıştır.
Romanya	25 Nisan 1986 tarihli 142 no.lu Divan kararı ile Karadeniz’de 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge tesis edilmiştir.	
Ukrayna	16 Mayıs 1995 tarihli kanun ile en fazla 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge tesis edilmiştir.	30 Mayıs 1994 tarihli bir nota ile 1978 Kıta Sahanlığı Anlaşmasını tasdik ettiğini bildirmiştir.
Gürcistan	14 Temmuz 1997 tarihli Protokol ile Türkiye ve SSCB arasında yapılmış olan 17 Nisan 1973 tarihli karasuları sınırının belirlenmesi protokolü, 23 Haziran 1978 tarihli kıta sahanlığı sınırının belirlenmesi protokolü, 11 Eylül 1980 tarihli deniz alanlarının sınırlandırılması protokolü ve diğer ilgili protokoller ile belirlenen deniz alanları sınırlarının, Türkiye ve Gürcistan arasındaki deniz alanları içinde geçerli olduğu kabul edilmiştir.	

Kaynak: http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/black_sea.htm

³⁴⁵ Tablo 2, ilgili hukukî düzenlemeler çerçevesinde tarafımızca hazırlanmıştır.

Karadeniz’de Sovyetler Birliği 1984 yılında, Romanya ise 1986 yılında münhasır ekonomik bölge ilanında bulunmuştur. Bu gelişmeler üzerine Türkiye, 05.12.1986 tarihinde, 11264 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesiyle (RG 17.12.1986,S.19314) münhasır ekonomik bölge tesis etmiştir. Türkiye’nin Karadeniz’de münhasır ekonomik bölge ilanından bir süre sonra, Sovyetler Birliği ile mektup değişimi yoluyla, 1978 tarihli kıta sahanlığı sınırlandırma antlaşmasında öngörülen sınırın münhasır ekonomik bölgeye de uzatılması kabul edilmiştir. Aynı sınırın 1991 yılı sonunda S.S.C.B.’nin dağılmasından sonra bu bölgede komşumuz olan Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan bakımından da geçerli olması uygulanan uluslararası hukuka uygun düşmektedir. Bulgaristan ise 1987 yılında münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Bu ülke ile Türkiye arasındaki münhasır ekonomik bölge yan sınırının saptanması 04.12.1997’de imzalanan antlaşma ile gerçekleşmiştir.³⁴⁶ Türkiye ile Bulgaristan arasında Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke arasında Karadeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması, 21 Temmuz 1998 tarih ve 23409 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

İki ülke arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması, Anlaşmanın 4. maddesi ile düzenlenmiş ve Anlaşmanın Ek 5A ve Ek 5B’indeki haritalarda gösterilmiştir. İki ülke arasındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırı, Anlaşmanın madde 3 fıkra 1’nde belirlenen karasuları yan sınırı son noktasından başlayarak kuzeydoğu yönünde kırılma noktaları koordinatlarını birleştiren jeodezik çizgilerle devam eden çizgidir. Anlaşmanın 7. maddesi ile iki ülke arasında bu konuda oluşabilecek sorunların BM Şartının 33. maddesinde yer alan barışçı çözüm yollarına gidilerek çözüme kavuşturulması gerekliliği belirtilmiştir.³⁴⁷

Bu sınırlandırma, Türkiye–Eski SSCB arasında yapılmış kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik sınırlandırması anlaşmasında belirtilen noktaya, Bulgaristan’ın bölge ülkeleri ile yapacağı, Bulgar deniz alanlarının sınırlandırılması anlaşmalarına

---

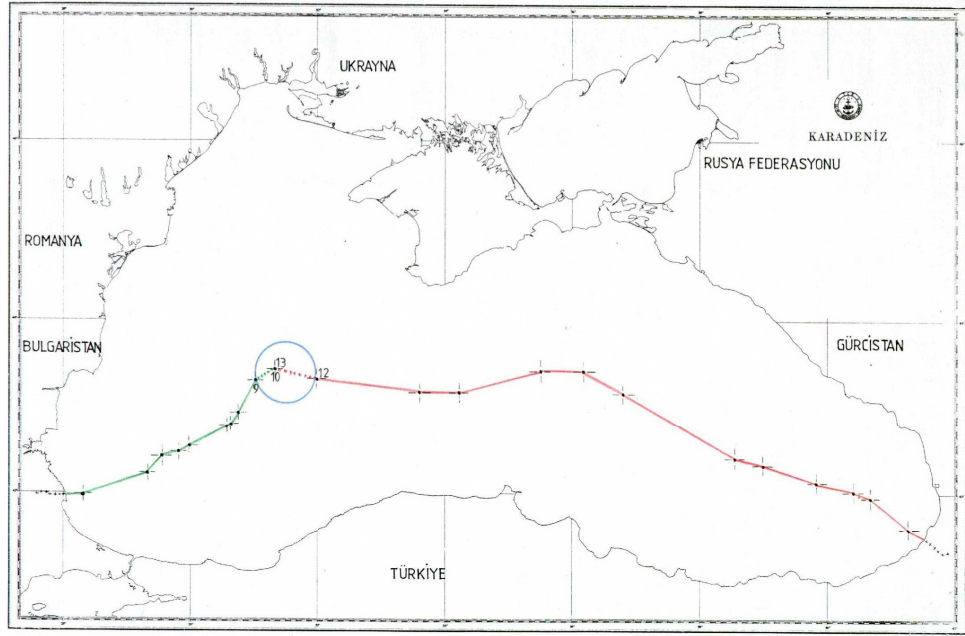
³⁴⁶ PAZARCI,2005, s.384-385

³⁴⁷ 23409 sayılı Resmî Gazete, 21 Temmuz 1998

kadar geçici olarak uzatılmıştır. Anlaşmanın yapılması ile Türkiye-Bulgaristan arasında yaşanan deniz yetki alanları sorunu çözülmüştür.

Şekil 24'deki haritada Türkiye'nin Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması belirtilmektedir.

Şekil 24: Türkiye'nin Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması

Kaynak: GÜNAYDIN, 2000, s.121

B. Akdeniz Kıta Sahahlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması

1.Genel olarak Akdeniz kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi

Akdeniz, Karadeniz'in beş katı büyüklüğündedir ve Avrupa'nın en büyük yarı kapalı denizidir. Akdeniz çevresinde ikisi ada ülkesi (Malta ve Kıbrıs) olmak üzere toplam 22 devlet bulunmaktadır. Bu devletlerin 14'ü (yedisi Avrupa Birliği ülkesi), Avrupa kıtasında, diğerleri ise Afrika ve Asya kıtasında bulunmaktadır. Akdeniz'in yaklaşık %60'ı Avrupa Birliği üyesi devletlere aittir. Havzanın morfolojik özellikleri incelendiğinde, hiçbir noktada 400 deniz milinden geniş olmaması nedeniyle, devletler münhasır ekonomik bölgelerini 200 deniz milin ötesine uzatamamaktadırlar.³⁴⁸

Akdeniz'in özelliklerini genel olarak beş ana başlık altında inceleyebiliriz. Birinci özelliği yarı kapalı ve dar bir deniz olmasıdır. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 122. maddesinde³⁴⁹ belirtilen yarı kapalı deniz tanımı göz önünde bulundurulduğunda, Akdeniz'e kıyısı olan devlet sayısının ikiden fazla olması ve tüm Akdeniz devletlerinin 200 millik münhasır ekonomik bölge ilan etmeleri hâlinde bütünüyle olmasa bile Akdeniz'in, sahil devletlerin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşacak olması ile zorunlu kriterlerin sağlandığı görülmektedir.³⁵⁰

İkinci özellik, alanın politik yapısıdır. Akdeniz'e kıyısı olan devletlerin farklı şekil ve uzunlukları olan kıyıları mevcuttur. İspanya, İtalya ve Yunanistan toprakları, düşey olarak uzanarak denizi üçe bölen yarımadalar şeklindedir. Üçüncü özelliği, Akdeniz'in derin bir deniz olmasıdır. Sadece denizin %20'si 200 metre derinlikten daha azdır. Denizin %80'i 1.000 metreden daha derindir. Bu durum deniz araştırmaları yapılmasını engellemektedir. Dördüncü özelliği, deniz içinde dağınık

³⁴⁸ <http://www.eurocean.org/np4/3.html>,10.07.2008

³⁴⁹ 1982 Sözleşmesi m.122. "Bu sözleşmenin amaçları bakımından "kapalı veya yarı kapalı deniz",iki veya daha fazla devlet tarafından etrafı çevrilmiş ve başka bir denize veya okyanusa dar bir çıkışla bağlanan veya tamamen veya esas itibarıyla iki veya daha fazla sayıdaki kıyı Devletinin karasuları ve münhasır ekonomik bölgesinden oluşan bir körfez, havza veya deniz mânâsına gelir."

³⁵⁰ GÜNEŞ Şule, Kapalı ve Yarı Kapalı Denizlerin Hukuksal Rejimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı,1990, s.57

pek çok ada olmasıdır. Farklı politik yapılara sahip, bazıları bağımsız devlet niteliğinde olan, farklı büyüklüklere, konumlara, nüfuslara ve gelişmişliklere sahip adalar, kıyı devletlerinin deniz alanlarını sınırlandırmasını da etkilemektedir. Beşinci özelliği ise, Akdeniz'in bir transit deniz olmasıdır. Akdeniz, Hint Okyanusu ve Atlantik Okyanusunu birbirine bağlamaktadır.³⁵¹

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin, Akdeniz deniz alanları üzerine etkileri şunlardır:

1.Sözleşmenin karasularının genişliği başlıklı 3. maddesinde, tüm devletlerin karasuları sınırını 12 mile kadar belirleme yetkisi öngörülmektedir.

2. 33. maddeye göre, bitişik bölge sınırı esas hatlardan itibaren 12 deniz milinden 24 deniz miline kadar genişletilebilir.

3. 55. maddede belirtilen münhasır ekonomik bölge, Akdeniz'de uygulandığı takdirde, tüm denizin kıyı devletlerinin yetki alanları içerisinde olması sonucunu doğuracaktır.

4.1982 tarihli Sözleşme uluslararası boğazlardan serbest geçiş hakkında önemli değişiklikler yapmaktadır. Yeni kavram olan transit geçiş rejimine göre kıyı devleti geçici olarak geçişi erteleyemez ve bu geçiş aynı zamanda uçaklara da uygulanabilir.³⁵² 1982 Sözleşmesi hükümlerine tâbi olmayan, Atlantik Okyanusu ile Akdeniz'i bağlayan tek su yolu olan Cebelitarık Boğazı hakkında geçiş serbestisi, İngiltere ile Fransa arasındaki 8 Nisan 1904 tarihli Bildiri ile teyid edilmiş; ayrıca, Afrika kıyısının bazı kesimlerinin tahkim edilmemesi kabul edilmiştir. İspanya, Fransa ile imzaladığı 27 Kasım 1912 tarihli Antlaşma ile bu Bildiri'ye katılmıştır.³⁵³ Ayrıca, Türk Boğazlarından geçiş de, 9 Kasım 1936 tarihinde yürürlüğe giren ve kendine özgü geçiş rejimini öngören Montrö Boğazlar Sözleşmesi hükümlerine tâbidir.

---

³⁵¹ DIPLA Haritini , "Demarcation of The Continental Shelf in the Mediterranean Countries", **ISTAME**, "Scientific Meetings Mediterranean and Aegean Sea", 1999, s. 16

³⁵²KARIOTIS Theodore C.,A "Greek Exclusive Economic Zone in the Aegean Sea", **Mediterranean Quarterly**. Summer 2007, s.59

³⁵³ TOLUNER, ss.153-154

Devletler genel olarak Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan etmemeyi tercih etmişlerdir. Fransa, İspanya ve İngiltere gibi başka denizlere kıyısı olan devletler 200 deniz millik münhasır ekonomik bölgelerini Akdeniz kıyılarında değil diğer deniz sahalarında tesis etmişlerdir. Zira tüm devletlerin münhasır ekonomik bölge ilan etmesi hâlinde Akdeniz’de açık deniz kalmayacaktır. Devletlerin münhasır ekonomik bölge ilan etmeyi geciktirmelerindeki önemli bir faktör dar denizde sınırlandırma sorunlarının ortaya çıkacak olmasıdır. Diğer nedenler ise devletlerin ticarî sefer özgürlüğü, balıkçılık gibi konularda haklarını koruma isteğidir.³⁵⁴

Ülke uygulamalarından yola çıkan Avrupa Birliği Komisyonu 2002 yılındaki bildiriminde Akdeniz’de balık kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı Ortak Eylem Planı kapsamında, 200 mile kadar uzanan balıkçılık koruma alanı ilan edilmesini savunmuştur. AB, konu ile ilgili çalışmalarına müteakip, balıkçılık faaliyetlerinin kısmen, geçici veya daimî olarak yasaklandığı “balıkçılık koruma alanları” oluşturulması yetkisini üye Devletlere veren “Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri” konulu Tüzüğü, 21 Aralık 2006 yılında kabul etmiş ve söz konusu Tüzük, 12 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İlgili Tüzüğün kabulünden itibaren iki yıl içinde üye Devletler kendi karasuları dışında kalan alanlarda balıkçılık koruma alanları oluşturma ve buralarda yasaklanacak balıkçılık faaliyetleri konusunda karar almaya yetkili kılınmıştır.³⁵⁵

---

³⁵⁴SCOVAZZI Tullio, “International Law of the Sea as Applied to the Mediterranean”, **Ocean&Coastal Management**,24,1994, s. 75

³⁵⁵EREN Özgül, “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:13,Mayıs 2009, s.82

2.Akdeniz Kıta Sahanlığı Sınırlandırması Anlaşmaları

Akdeniz ülkelerinin bir bölümü kendi iç kuralları ile kıta sahanlığı üzerindeki haklarını düzenlemişlerdir. Mısır, kıta sahanlığı ile ilgili yaptığı tüzükte, tüzel veya gerçek yabancı kişilerin belirtilen doğal kaynakları işletemeyeceğini ve başkanlık kararı olmaksızın kıta sahanlığı üzerinde araştırma yapılamayacağını belirtmiştir. Güney Kıbrıs Rum Kesimi, kanun ile kıta sahanlığının araştırılması ve işletilmesini düzenlemiştir. Malta 1966 yılında kıta sahanlığı ile ilgili bir düzenleme yapmıştır. Fransa ise, 30 Aralık 1968 tarihli 68-1181 sayılı kanun ile kıta sahanlığının araştırılması ve doğal kaynakların işletilmesinin, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre yapılacağını düzenlemiştir. İlgili Kanuna, 11 Mayıs 1977 tarihinde 77-485 sayılı Kanun ile Avrupa Ekonomik Topluluğu uyum çerçevesinde ek düzenleme yapılmıştır.³⁵⁶

Devletler arasında ise, Akdeniz’de günümüze kadar kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda yedi ikili anlaşma yapılmıştır;

a.İtalya-Yugoslavya Anlaşmaları (Roma, 8 Ocak 1968)

Yugoslavya ve İtalya, 8 Ocak 1968 tarihinde yaptıkları ve 21 Ocak 1970 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma ile Adriyatik Denizi sınırlarını orta hat prensibine göre belirlemişlerdir.

1975 yılında Osimo Antlaşması ile karasuları sınırı çizilmiştir. Daha sonra Arnavutluk –Yugoslavya sınırı da İtalya’nın katılımıyla üçlü bir şekilde belirlenmiştir. Bu yüzden bu denizde münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı sınırları sorunu bulunmamaktadır.

---

³⁵⁶ACER Yücel, “The Present Status of the Mediterranean Sea as to the Maritime Law”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt:4 No:16,2008,s.124

b.İtalya-Tunus Anlaşmaları (Tunus, 20 Ağustos 1971)

İtalya ile Tunus arasında yapılan ve altı maddeden oluşan anlaşmanın birinci maddesine göre, iki ülke arasındaki kıta sahanlığı sınırı, İtalyan ve Tunus karasularının genişliklerinin Lampione, Lampedusa, Linosa ve Pantelleria adaları istisnai olmak kaydıyla, adaların, adacıkların ve küçük yükseltelerin göz önünde bulundurularak ölçüldüğü esas hattın en yakın noktasından itibaren eşit uzaklık teşkil edecek şekilde belirlenen orta çizgi ile belirlenecektir.³⁵⁷

c.İtalya-İspanya Anlaşmaları (Madrid, 19 Şubat 1974)

İtalya ve İspanya 1974'de Sardunya Adası ile Balerik Adası arasında kıta sahanlığı sınırı çizen bir anlaşma imzalamışlardır. Sınır kendi esas hatlarından itibaren eşit uzaklık prensibi izlenerek oluşturulmuştur.

d.Yunanistan –İtalya Anlaşmaları (Atina, 24 Mayıs 1977)

Yunanistan ve İtalya kıta sahanlığı anlaşması orta hat prensibine göre 1977'de imzalanmış, Sözleşme 16 Kasım 1980 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile kuzeyden güneye 268 deniz millik bir sınır çizgisi belirlenmiştir.

e.Fransa-Monako Anlaşmaları (Paris, 16 Şubat 1984)

Sözleşme ile iki Devlet arasındaki karasuları ve karasularının ötesindeki deniz alanları sınırlandırılmıştır. Bu sözleşme tarafların karasularının ve Monako devletinin egemenlik hakkı iddia ettiği deniz alanlarının sınırını tesis etmektedir. Son sınırlar iki ülke kıyılarından eşit uzaklıktaki noktaları karasuları sınırı üzerinde birleştiren eğrilerdir.

---

³⁵⁷<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/TUN-ITA1971CS.PDF>, 15.12.2006

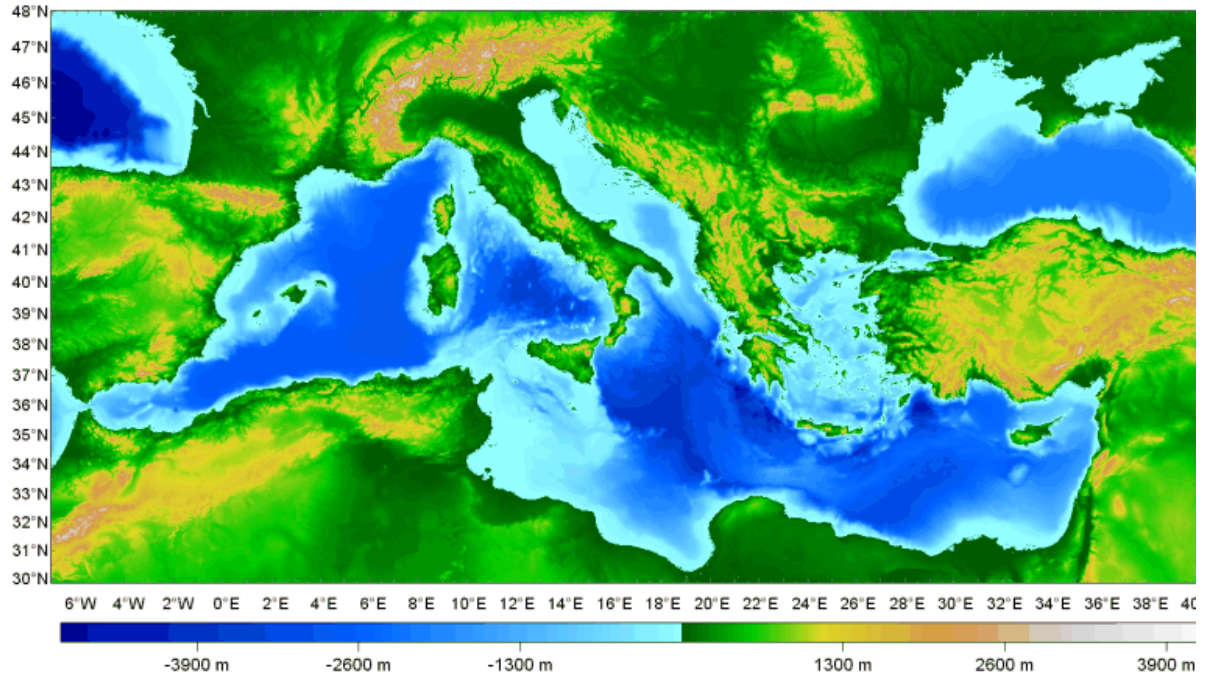
f.Libya-Malta Anlaşmaları (Valetta, 10 Kasım 1986)

Bu Sözleşme, Uluslararası Adalet Divanının 1985 tarihli kıta sahanlığı ile ilgili yargılaması sonucunda gerçekleştirilen özel sözleşmenin 3. maddesinin uygulanmasına yöneliktir. Libya-Malta kıta sahanlığı davasında Uluslararası Adalet Divanı Libya-Malta arasındaki uzunluğun yarısından biraz daha Malta'ya yakın bir kısımdan sınırı çizmiştir.

g.Libya-Tunus Anlaşmaları (Bingazi, 8 Ağustos 1988)

1982 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Davasında sınır kuzeydoğuya çıkıp sonra kuzeybatıya yönelen bir şekilde çizilmiştir. Antlaşma 1988'de imzalanmış ve Nisan 1989'dan itibaren yürürlüğe girmiştir.

Şekil 25: Akdeniz Batimetrik Haritası

Kaynak: http://www-1.unipv.it/webcib/edu_Mediterraneo_uk.html, 10.07.2008

Batı Akdeniz'de genel olarak kıta sahanlıkları üzerinde anlaşma sağlanmışken, Doğu Akdeniz'de bu süreç içerisine girilememiştir. Batı Akdeniz'deki anlaşmalar sayıca fazla ve karmaşık olmakla birlikte, sınırlarla ilgilidir, politik

uyuşmazlığa yol açmazken; doğu bölümünde ise tersine bir durum mevcuttur. İtalya ile Yugoslavya kıta sahanlıkları arasındaki sınır kıta kenarı ile kesişmektedir. Yönetimsel açıdan Kuzey Denizine benzemektedir. İtalya ve Tunus kıta sahanlıkları arasındaki sınır kıta kenarı içerisindeki alanı kapsamaktadır. İtalya ve Yunanistan kıta sahanlıkları arasındaki sınır İyonya havzası ile kesişmekte ve çok derin alanları kapsamaktadır. İtalya ve İspanya kıta sahanlıkları arasındaki sınır Akdeniz'deki en derin düzlük olan Baleari havzası ile kesişmektedir. Batı Akdeniz'in büyük bir bölümü, yapılan anlaşmalarla çözümlenmiş bulunmaktadır. Doğu Akdeniz'de benzer bir hukukî çerçeve, politik ortamın kıta sahanlığı konusunda anlaşma yapılmasını desteklemesi ile sağlanacaktır.³⁵⁸

II. EGE DENİZİ KITA SAHANLIĞI UYUŞMAZLIĞI

A.Ege Denizi'nin Jeolojik Yapısı ve Özellikleri

Ege Denizi, doğuda Anadolu'nun batı kıyıları, kuzeyde Trakya ve Doğu Makedonya güney kıyıları; batıda Tesalya ve Mora yarımadası Doğu kıyıları; güneyde Girit ve Rodos adası ile çevrilmiştir. Girintili çıkıntılı kıyıları ile ve kapsadığı birçok adalar, bu denizin daha önce büyük bir kara parçası olduğunu göstermektedir.

Ege Denizi'nin karışık bir jeolojik yapısı vardır. Eldeki veriler, Ege Denizi'nin okyanuslaşmanın başlangıç aşamasında olduğunu göstermektedir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki okyanuslaşma eksenini sınırı Kuzey Ege'de Yunanistan ana ülkesine çok yakın olarak geçmekte, güneyde Girit adasının doğu ucuna doğru uzanmaktadır.³⁵⁹ Kabaca kuzeybatı-güneydoğu yönünde orta Ege'de uzanan okyanuslaşma eksenini, doğrusal gidişli oluşu, Ege kıyılarına uyumlu oluşu, kıtalara bağlı 200 metre derinlik bölgelerini ayırmakta oluşu, merkezi Ege'nin en derin çukurluklarını birleştirici oluşu, Ege Denizi'ndeki magnetik ve gravite

³⁵⁸VALLEGA Adalberto, "The Management of the Mediterranean Sea: The Role of Regional Complexity", Ocean& Coastal Management, Vol:18,1992, s.282

³⁵⁹ERSOY Şükrü, "Bu Okyanuslar Kimin?", **Bilim ve Teknik Dergisi**, 1987, s. 5

anomalilerinin gidişlerindeki yön değişmesinin meydana geldiği zon oluşu, yüksek magnetik anomaliler ve gravite anomalilerinin birbirleriyle çakıştığı zon olması nedenleriyle Türkiye karasının doğal uzanımı ile Yunanistan karasının doğal uzanımını ayırabilecek yegâne doğal çizgi niteliğindedir.³⁶⁰

Ege Denizi'nin tabanı, genel jeomorfolojik karakteriyle, ortalama 350 metre derinlikte bir deniz altı platosuna benzetilebilir. Bu platonun hakim topografik unsurunu, geniş alanlar kaplayan ve genellikle derinliği 90–125 metreyi aşmayan, çok hafif eğilimli ve yer yer bazı deniz altı kanyonlarıyla yarılmış sahanlık düzlükleri meydana getirir. Bu düzlüklerin muhtelif yerinde, deniz seviyesine yaklaşan bazı kabartılar, sığlıklar ve deniz seviyesi üzerine çıkmış irili ufaklı birçok ada yükselir. Sahanlık üzerindeki kabartıların, yaklaşık 10.000 yıl kadar önce erişilmiş olan bugünkü deniz seviyesinin üstünde kalan kısımlarına tekabül eden Ege Adaları'nın sayısı pek çoktur. Bunların, bir arada yüz ölçümleri 23.000 km² civarında olup; adalar, deniz alanının %10 kadarına eşit bir yer işgal etmektedir. Bu adaların %24'ünün yüzölçümü 100 km²'nin üzerindedir.³⁶¹

Ege Denizi'nde sedenter olarak sınıflandırılabilir olan önemli türler; *Nephrops norvegicus* (Deniz Kereveti), *Homarus gammarus* (İstakoz), *Palinurus elephas* (Deniz Böceği), *Syllarides latus* (Ayı İstakozu), *Scyllarides arctus* (karavida) sayılabilir.

Sedenter türler içinde Ege Denizi'nde en fazla potansiyeli olan tür, deniz ıstakozu, deniz böceği ve ıstakozdur. Bu türlerden böcek ve ıstakozun stoklarının özellikle resif alanlarında yıpranmamış olduğu tespit edilmiştir. Deniz ıstakozu ise 100-600 metre arasındaki derinliklerde kuzey ve orta Ege'de verimli stoklara sahiptir. Bunların dışında, kalp midyesinin sedenter olup olmadığı uzun süre Amerika ve Kanada arasında tartışılmış ve konu mahkemeye götürülmüştür. Mahkeme, bu türün sedenter olduğuna karar vererek Kanada'yı haklı bulmuştur.

---

³⁶⁰KARAKÖSE Cengiz, "Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri, Jeolojik Açıdan", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:552,Ankara,1986,s.75

³⁶¹ **Ege Denizi ve Ege Adaları**, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul 1995, s.2

Ege’de sedenter olmayan, ancak dipte yaşayan karides türleri de ticarî öneme sahiptir.³⁶²

B.Ege Denizi’nin Yunanistan İçin Önemi

1. Yunanistan için Denizciliğin Önemi

19°22’-29°38’ doğu boylamı ve 34°48’-41°45’ kuzey enleminde yer alan Yunanistan’ın yüzölçümü 131,957 km²’dir. Bu alanın yaklaşık 25,000 km²’si, bir başka ifade ile % 20’si Ege Denizi’nde bulunan adalardan oluşmaktadır.³⁶³ Yunanistan’ın kıyı boyu 17.204 kilometredir ve sayısı kaynaklarda farklılık göstermekle birlikte yaklaşık Ege Denizi’ndeki 3.200 ada üzerinde hak sahibidir. Dünyadaki en büyük deniz ticaret filolarından birine sahiptir ve denize tarih ve kültürünün yanı sıra ekonomisi ile de bağlı bir ülkedir.

Yunanistan, 3.115 gemi ve 174.6 milyon dwt taşıma kapasite ile dünyanın en fazla taşıma kapasitesine sahip ülkesidir. İkinci sırada 161.7 milyon dwt ve 3.515 gemi ile Japonya, üçüncü sırada 92.4 milyon dwt, 3.208 gemi ile Almanya, dördüncü sırada 84.9 milyon dwt 3.303 gemi ile Çin ve beşinci sırada 46.9 milyon dwt, 1,827 gemi ile Norveç bulunmaktadır. Bu beş ülke toplam olarak pazar payının %54,2’sine sahiptir.

Yunanistan tarafından kontrol altında bulundurulanan filonun %32’si ulusal bayrağı tercih ederken, %68’i yabancı bayrak tercih etmiştir. Yunanistan filosu, toplam olarak 82.7 milyon dwt taşıma kapasiteli kuru yük gemileri, 76.3 milyon dwt taşıma kapasiteli petrol tankerleri, 8.3 milyon dwt taşıma kapasiteli konteyner gemileri, 4.3. milyon dwt taşıma kapasiteli genel yük gemileri ve 3.0 milyon dwt taşıma kapasiteli diğer gemilerden oluşmaktadır. Yabancı bayrak tercih edilen

---

³⁶² ÖZTÜRK Bayram, KARAKULAK Saadet, ÇIRA Ejbel, “Ege Sorunları İçinde Canlı Kaynakların Yeri”, **Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu**,2002, s.130

³⁶³ T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Yunanistan’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri (2008), Haziran 2009 Atina, s.25

gemilerde gemi tipi ayrımına göre en yüksek pay %93 ile genel yük gemilerine ait iken, en düşük pay %56 ile petrol tankerlerine aittir.³⁶⁴

Avrupa Birliği'nin toplam ticarî filosunun %40'ından fazlasına sahip olan Yunanistan, AB ülkeleri arasında özerk bir "Denizcilik Bakanlığı"na sahip tek ülkedir. Yunan Denizcilik Bakanlığının başlıca görevleri gemilerin güvenlik standartlarının yükseltilmesi, sektörün rekabet gücünün artırılması, gemi adamlarının eğitilmesi ve liman alt yapılarının geliştirilmesidir.³⁶⁵

2.Yunanistan'ın Petrol Arama Çalışmaları

Yunanistan'da hidrokarbon araştırmalarının başlangıcı 20 yüzyılın başlarında kadar gitmektedir. Yapılan araştırmalar, 1960 yılına kadar karada aralıklı olarak devam etmiştir. 1960 yılından itibaren Sanayi Bakanlığı ve Jeoloji ve Mineral Araştırma Enstitüsü birlikte jeolojik, jeofiziksel ve sondaj faaliyetlerine ilişkin olarak BP, Esson, Hunt, Texaco, Chevron ve Anschutz gibi firmalarla birlikte bir araştırma programı oluşturmuş ve bu program çerçevesinde Yunanistan kara ve denizinde 60'dan fazla kuyu açılmıştır. Denver Okyanus Araştırmaları 1972-1974 yılları arasında yaptığı deniz araştırmalarında Güney Kavala'da gaz sahası ve Kuzey Ege Denizinde Prinos petrol sahası bulmuştur. Ticarî hidrokarbon araştırmalarından sonra, 1975 yılında devletin kendi araştırma şirketi olan Yunanistan Kamu Petrol Ortaklığı kurulmuştur. Jeolojik ve jeofiziksel çalışmalar ve sondaj faaliyetleri 20 yıl boyunca bu ortaklık tarafından yürütülmüştür ve Katakolon petrol sahası ve Epanomi gaz sahası bulunmuştur.³⁶⁶ 1998 yılında Yunanistan Kamu Petrol Ortaklığı özelleştirilmiş ve Hellenic Petroleum olarak adı değiştirilmiştir. Merkezi Atina' da olan şirket Yunanistan pazarının %56'sına sahiptir ve iki adet rafineri işletmektedir.³⁶⁷

³⁶⁴ Review of Maritime Transport 2008, Report by the UNCTAD Secretariat, United Nations New York and Geneva 2008,s.38

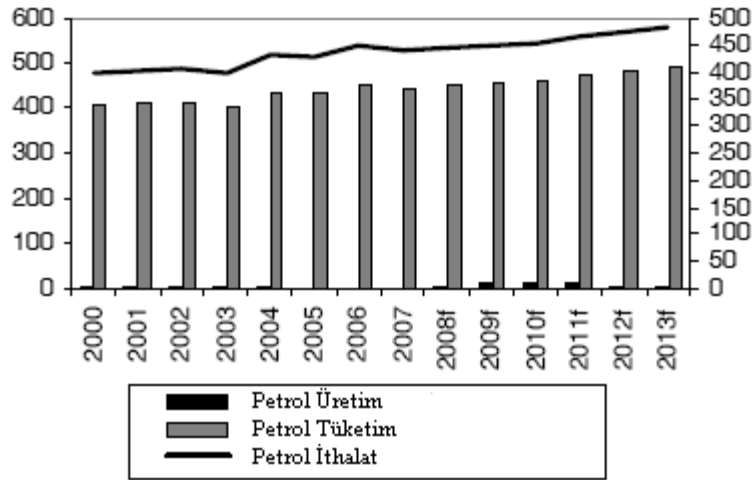
³⁶⁵ www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/B9A3F592-04A8-4CAE-A009A8C6C3F7503/8947/YunanDenizcilik.pdf,02.04.2009

³⁶⁶ ROUSSOS Nicholas, MARNELIS Fedon, "Greece Licencing Round to Focus on Western Sedimentary Basin", **Oil&Gas Journal**, March 6,1995,s.58

³⁶⁷ <http://www.fundinguniverse.com/company-histories/Hellenic-Petroleum-SA-Company-History.html>,01.04.2009

1 Ocak 2009 tarihi itibarıyla Oil&Gas Journal tahminlerine göre Yunanistanın petrol rezervleri 10 milyon varildir. 2007 yılında, Yunanistan günde 1.250 varil üretmiştir. Petrol üretimi genel olarak 1996 yılından beri üretim yapan Ege Denizinde Kavala kıyılarının ötesinde Prinos petrol sahasında gerçekleştirilmektedir.³⁶⁸ 2000-2007 yılları verileri ışığında hazırlanan 2013 yılına kadar Yunanistan petrol üretim, tüketim ve ithalat oranlarına ilişkin tabloya göre Yunanistan petrol üretimi, tüketimini karşılamayacağı için petrol ithalatı artış gösterecektir.

Şekil 26: Yunanistan Petrol Üretim, Tüketim ve İthalat Oranları (2000-2013)

Kaynak: Greece Oil & Gas Report,2009,s.41

3.Kıta Sahanlığı ile İlgili Yunanistan Mevzuatı

Yunanistan, 1972 yılında 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesine taraf olmuştur. Yunanistan Cenevre Sözleşmesi hükümlerini kendi hukuk sistemi ile 1182 sayılı 8 Temmuz 1972 tarihli Kanunla bütünleştirmiştir.

³⁶⁸ <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Greece/Oil.html>,05.06.2009

1958 tarihli Cenevre Sözleşmenin kanunla kabulünden sonra, 1973 yılı Ekim ayında, kıta sahanlığındaki mineral kaynakları ve doğal kaynakların işletilmesi rejimine ilişkin olarak Madencilik Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun 148. maddesine göre;

“Devlet, şu bölgelerde bulunan ve Kanunun 2. maddesinde belirtilen mineral kaynakları araştırma ve çıkarma konusunda münhasır hakka sahiptir: a) Yunanistan karasuları içindeki deniz yatağı ve toprak altını kapsayan alan; b) Anakara veya adaların kıyıları çevresindeki 200 metre derinliğe kadar suların deniz yatağı ve toprak altı alanı veya bu sınır içerisinde, üstte olan suların derinliğinin araştırma yapmaya izin verdiği ölçüde uluslararası sözleşmelerde tanımlanan ve sınırlandırılan kıta sahanlığı üstündeki alanlar kıta sahanlıkları Yunanistan ile bitişik veya karşılıklı Devletlerle olan sınırlandırma uluslararası hukuk çerçevesinde gerçekleştirilecektir....”

148. madde iki açıdan Cenevre Sözleşmesi hükümlerinden farklıdır;

1.İlgili madde kıta sahanlığının dış sınırını sadece imkân dâhilindeki işletilebilme veya araştırma kriterine göre değil, işletilebilme kriterine göre belirlemektedir.

2.148. maddede sınırlandırmanın “uluslararası hukuk” temelinde gerçekleştirileceği belirtilerek sınırlandırma kavramı genişletilmiştir.

Kıta sahanlığı ile ilgili diğer bir düzenleme, 10 Kasım 1976 tarihli 468 sayılı Hidrokarbon Araştırılması ve Üretilmesine İlişkin Kanundur. Bu kanun genel olarak hidrokarbonların araştırılması ve işletilmesi ve devlet ile özel sözleşmeler arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. 2. maddenin 1. paragrafında, Yunan karasındaki, göl yataklarındaki ve Madencilik Kanunu m.148’de belirtilen deniz yatağı alanlarındaki, hidrokarbonları arama, araştırma ve üretme hakkı, Yunanistan devletine ait olduğu belirtilmektedir.³⁶⁹ Bu kanun ayrıca yerel ve yabancı işletmelerle yapılacak lisans devri ve üretim paylaşım anlaşmalarını düzenlemektedir. Anlaşma metinleri örnekleri 651/1978, 182/1979 sayılı başkanlık kararları ile yayımlanmıştır. Hidrokarbon araştırma ve kullanımı konusunda yetkilendirilmiş yerel kurum Kamu

³⁶⁹ ROZAKIS Christos L., “The Greek Continental Shelf”, **Greece and The Law of The Sea**, der. KARIOTIS Theodore C., Kluwer Law International, 1997, ss.85-89

Petrol Ortaklığıdır.³⁷⁰ Yunanistan Kamu Ortaklığı 1998 yılında özelleştirilmiş ve Hellenic Petroleum olarak adı değiştirilmiştir.

Konu ile ilgili en son ve önemli düzenleme ise 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesidir. Yunanistan Parlamentosu Sözleşmeyi 23 Haziran 1995 tarihinde onaylamış ve Sözleşme Yunanistan hukukunun bir parçası haline gelmiştir.

Yunanistan, Danimarka, Fransa ve İrlanda ile birlikte Avrupa Birliği üye Devletleri arasında 1982 Sözleşmesini öncelikle imzalayan dört devletten biridir. Ayrıca 11. Bölümün Uygulanması Sözleşmesini de 21 Temmuz 1995 tarihinde onaylamıştır. Onaylama belgesi Yunanistan Daimî Temsilcisinin şu noktaları belirttiği bir belge ile beraber verilmiştir: a) 1982 Sözleşmesinden kaynaklanan hak ve görevleri kabul ederken Yunanistan, bu hakların kullanımını konusundaki ulusal stratejisini de göz önünde bulunduracaktır. b) Yunanistan 3. bölüme ilişkin, özellikle 36., 38., 41. ve 42 maddelerin³⁷¹ uygulanmasına ilişkin yorumlayıcı beyanlarını tekrarlamaktadır.³⁷²

C. Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı

Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'ne ilişkin çok yönlü anlaşmazlıklar bütünü "Ege Sorunu" olarak nitelendirilmektedir. Türkiye açısından bugün için Ege kaynaklı sorunların başında karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası, FIR hattı ve komuta kontrol sahası, Doğu Ege Adalarının silahlandırılması ve bazı Ege adalarının hukukî statüsü konuları gelmektedir. Türkiye ile arasında görüşmelere konu olacak bir Ege sorunu olduğunu kabul etmeyen Yunanistan'a göre ise, Ege'de Türkiye ile arasındaki tek sorun kıta sahanlığının sınırlandırılması konusudur.

---

³⁷⁰ ROUCOUNAS Emmanuel, Greece and the Law of The Sea, **The Law of The Sea, The European Union and its Member States**, der. TREVES Tullio, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s.248

³⁷¹ 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin Milletlerarası Ulaştırma için Kullanılan Boğazlar başlıklı 3. Bölümünün, 36.maddesi, milletlerarası ulaştırma için kullanılan boğazların içinde kalıp münhasır ekonomik bölgeden geçen açık deniz statüsüne sahip yol veya yollar, 38.maddesi transit geçiş hakkı, 41. maddesi milletlerarası seyrüsefer için kullanılan boğazlarda geçiş yolları ve trafik ayırma şemaları ve 42.maddesi boğaz devletlerinin transit geçişle ilgili kanunları ve düzenlemeleri ile ilgili hükümlerdir.

³⁷² ROUCOUNAS, 1997, s.225

Yunanistan'ın saymamasına rağmen, bugüne kadar varlığını kabul ettiği ikinci Ege sorunu, Kardak adasının statüsü olmuştur. Bu konuda da taraflar, kıta sahanlığı sorununda olduğu gibi yine çözüm yöntemi konusunda anlaşamamaktadır. Yunanistan, her iki sorunun Uluslararası Adalet Divanına götürülmesini isterken, Türkiye, Ege kaynaklı tüm sorunların bir bütün olarak ele alınmasından ve ikili görüşmeler yoluyla çözümünden yanadır. Dolayısıyla, tarafların Ege'deki ikili sorunlarının neler olduğu ve bunların nasıl çözüleceği konularındaki derin görüş ayrılıkları da Ege sorununun diğer boyutunu oluşturmaktadır.³⁷³

Ege sorunlarından biri olan karasuları sorunu, kıta sahanlığı sorunu ile doğrudan bağlantılıdır. Lozan Antlaşması imzalandığı sırada karşılıklı olarak 3 mil olan karasuları genişliğini, Yunanistan tek taraflı kararı ile 6 mile çıkarmıştır. Türkiye'de karşılık olarak 1964 yılında genişliği 6 mile çıkarmış ve bugünkü mevcut durum oluşmuştur.

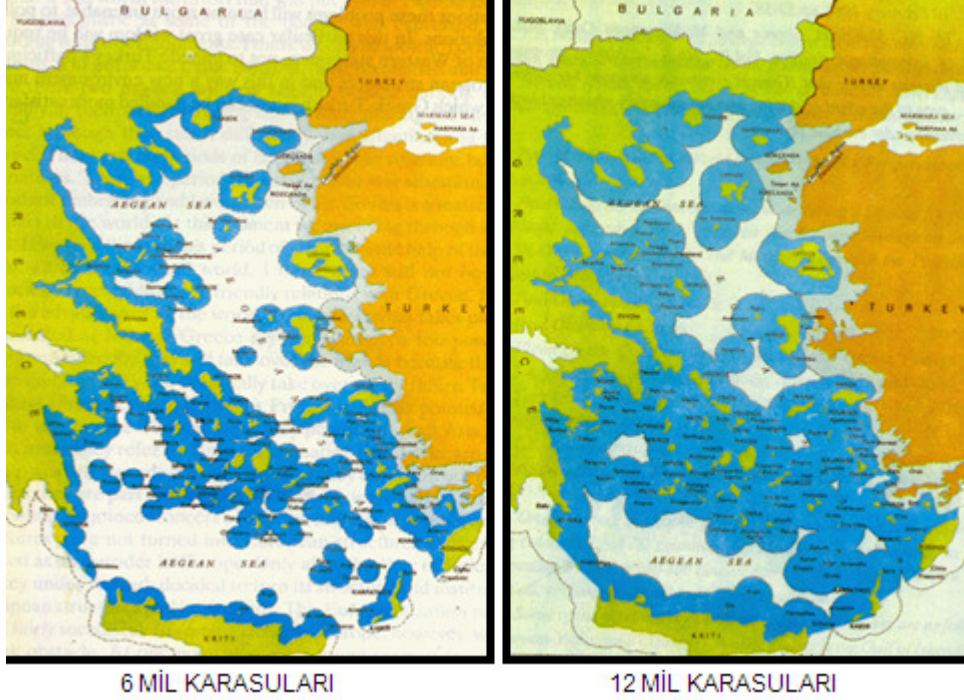
Bu durumda, Ege deniz alanı 187.647 km²olarak alındığında, 6 deniz mil karasuları genişliğine göre, Ege Denizi'nin %48.85'ini (91.666 km²) açık deniz alanı, %43.68'ini (81.964 km²) Yunanistan karasuları ve %7.47'sini (14.017 km²) ise Türk karasuları oluşturmaktadır. Yunanistan Ege'deki karasularını 6 milin ötesine genişleterek bu denize bütünüyle egemen olmak istemektedir. Yunanistan'ın karasularının genişliğini 12 deniz mile çıkarması hâlinde, Ege Denizi'nin %19.71'ini (36.985 km²) açık deniz alanı, %71.53 (134.224 km²) Yunanistan karasuları ve yaklaşık %8.76'sini (16.438 km²) Türk karasuları oluşturacaktır.³⁷⁴

---

³⁷³KUT Şule, "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu", **Türk Dış Politikasının Analizi**, der, SÖNMEZOĞLU Faruk, Der Yayınları, İstanbul 2004,s.507

³⁷⁴CİN Turgay, **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000,s.69

Şekil 27: Ege Denizi'nde karasularının 6 ve 12 deniz mili genişliği haritaları

Kaynak: www.foreignpolicy.org.tr, (28.07.2008)

Yunanistan'ın karasuları genişliğini 6 milin ötesine genişletme konusunda ileri sürdüğü tezler şu şekilde özetlenebilir:

1. Karasularının 12 mil genişliği olması uygulanan uluslararası hukukun bir kuralı olarak kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 3. maddesi Devletlere karasularını 12 mile kadar genişletme hakkı vermektedir. Yunanistan bu sözleşmeyi imzaladığına göre, bu hakka sahiptir.
2. 12 millik karasuları genişliği, Ege'deki adalara da herhangi bir kural dışılığına yer vermeden uygulanmalıdır. Bu alanda da ülkesel bütünlük ilkesi geçerlidir.
3. Karasularını saptamak kıyı devletinin egemenlik yetkisindedir.

Türkiye'nin bu konudaki tezleri ise kısaca şu şekildedir.

1. Karasularının genişliği konusunda genel olarak kabul edilen ve dünyanın her bölgesinde uygulanan tek bir kural yoktur.
2. Karasuları genişliği saptanırken coğrafî özellikleri olan denizlerin durumları da göz önünde bulundurulmalıdır. Ege Denizi, özellikleri olan ve genel nitelikli kuralların dışında bazı özel kuralların uygulanmasını gerektiren bir denizdir. Bir devletin karasuları genişliğini saptarken komşu bir devletin karasularının açık denizle bağlantısını engellemeyecek biçimde davranması gerektiği de coğrafî özellikleri olan denizler için söz konusudur.³⁷⁵

Yunanistan'ın karasularını 12 deniz mil genişliğe çıkarması, sadece Türkiye'yi için değil, Ege Denizinden geçiş yapan özellikle Karadeniz'e kıyısı olan devletleri de doğrudan etkilemektedir. 12 mil genişliğe çıkarılması sınırlandırmaya konu olacak kıta sahanlığı bölümünü de oldukça daraltacaktır. Müzakere sürecinde mevcut iki sorunun birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Türkiye ile Yunanistan arasındaki mevcut sorunlardan kıta sahanlığı sorunu ve gelişimi ayrıntılı olarak incelenecektir.

1. Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığının Tarihçesi

Türk-Yunan ilişkilerinde Ege Denizine ilişkin uyuşmazlıkların başında yer alan kıta sahanlığı uyuşmazlığı, esas itibariyle Yunanistan'ın 1973 yılında Taşoz adası açıklarında işletilebilir geniş petrol yataklarına ulaşması ile ortaya çıkmıştır. Bu bölümde Türkiye-Yunanistan arasındaki bu uyuşmazlığa ilişkin tarihî süreç incelenecektir.

---

³⁷⁵ GÜREL Şükrü Sina, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri(1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, 1993, s.76

a.Ege’de Petrol Arama Çalışmaları

İki kıyı devleti arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda anlaşma yapılmamasına rağmen Yunanistan tarafından 1963 yılından itibaren Yunan karasularının dışında Ege denizinde araştırma yapılması için ruhsatlar verilmektedir. 1963 yılında Yunanistan Ege Denizinin güneyinde bulunan Rodos ve Kerpe adalarının deniz alanlarının ve toprak altının araştırılması konusunda ruhsat vermiştir. 1969 yılında, Yunan araştırma ve işletme faaliyetleri Ege Denizinin kuzey ve doğusundaki kıyı ötesi alanlara kaymıştır. Üç yabancı petrol araştırma şirketine Limni adasının karasuları sınırının ötesinde araştırma ruhsatı verilmiştir. 1970 yılında Yunanistan Sakız, Midilli, Limni ve Semadirek adaları çevresi için ruhsat vermiştir. Aynı yıl Limni ve Taşoz adaları kıyıları ötesinde kuyu açmak suretiyle çalışmalarını sürdürmüştür.³⁷⁶

1973 Orta Doğu Savaşı’nı izleyen petrol bunalımı, petrol arama faaliyetlerini hızlandırmıştır. Petrol fiyatlarındaki büyük artış, deniz yatağında petrol aramayı maliyeti çok yüksek olan bir yol olmaktan çıkarmaktaydı. Denizlerin öneminin, doğal kaynaklar yönünden arttığı bu dönemde, 1974 başlarından itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denzinde sürtüşmeler meydana gelmiştir.

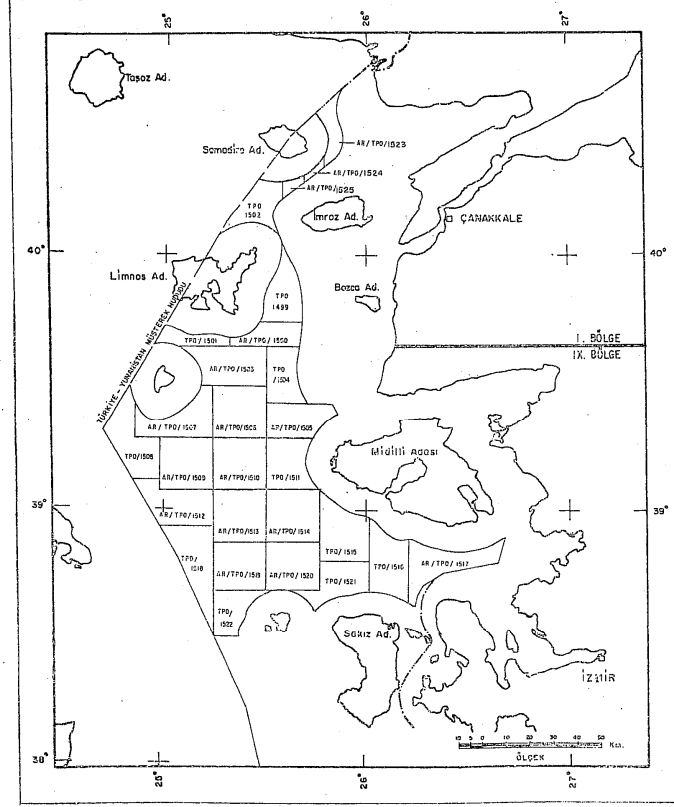
b.1974-1976 Tarihleri Arasındaki Gerilim ve Girişimler

Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı sorunu, Türk hükümeti tarafından, Ege’nin açık deniz sularında ve “Türkiye’nin kıta sahanlığında bulunan” sahalarda 27 bölgede petrol araması yapmak üzere Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) arama ruhsatı verilmesi ve ruhsat alanlarını gösteren haritanın 1 Kasım 1973 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanmasıyla başlar. Söz konusu alan, Semadirek, Limni, Midilli, Aghios, Sakız adaları civarında olup bu adaların karasularının dışına düşmekteydi.³⁷⁷

³⁷⁶ BÖLÜKBAŞI Deniz, **Turkey and Greece ,The Aegean Disputes,A Unique Case in International Law**,Cavendish Publishing,2004, ss.239-240

³⁷⁷ GÖNLÜBOL Mehmet, KÜRKÇÜOĞLU Ömer, **Olaylara Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Cilt: II(1973-1983), Siyasal Kitabevi, 9.Baskı, s.580

Şekil 28: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verilen petrol arama ruhsatnamelerini gösteren harita

Kaynak: 1 Kasım 1973 tarihinde Resmî Gazete

Verilen arama ruhsatları, Anadolu ve Trakya'ya yakın Yunan adalarına karasuları dışında kıta sahanlığı alanı vermemekte ve bu adaların arkasındaki kıta sahanlığının da işletilmesine izin vermemekteydi. Yunanistan 7 Şubat 1974 tarihinde resmen protesto etmiş ve müzakere teklifinde bulunmuştur. Türkiye ise 27 Şubat 1974 tarihli notasıyla bu alanların Türkiye'nin doğal uzantısı içinde bulunduğunu ileri sürerek Yunan protestosunu reddetmiştir. Yunanistan bu notaya 24 Mayıs 1974 tarihli nota ile cevap vermiştir.

1974 yılının ilk yarısında (29 Mayıs–4 Temmuz) Türk araştırma gemisi, Çandarlı Kuzey Ege'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına verilen izin bölgeleri içinde araştırma yapmıştır. Türk Hükümeti ayrıca 6 Haziran ve 18 Temmuz 1974 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan kararlarla, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına

Yunanistan arasında sorunun Divan'a havalesine dair özel bir anlaşmanın yapılmasını önermiştir. Türkiye 6 Şubat 1975 tarihli notasında, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların barışçı yollarla ve görüşmelerle çözümlenmesinden başka bir yol bulunmadığı görüşünde olduğunu belirtmiş ve Yunanistan Hükümeti'nin karşılıklı olarak kabul edilebilir uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla öncelikle görüşmelere başlamaya rıza göstermesi umudunu taşıdığını, uyuşmazlıkların anlamlı görüşmeler yoluyla çözümlenmesinin başlıca usul olduğu konusunda bir kuşku duyulamayacağını açıkladıktan sonra, ilke olarak sınırlandırma sorununun birlikte Adalet Divanı'na sunulması ve mahkemeye götürme şartlarının kararlaştırılması için yüksek düzeyde görüşmelere başlanılmasını uygun karşıladığını belirtmiştir.³⁷⁹

Yunanistan 10 Şubat 1975 tarihli notasında özel anlaşmanın hükümlerine ilişkin bir tasarı yapılması gerekliliğini ve ilk aşamada iki devlete ait temsilcilerin görüşmesini kabul ettiğini belirtmiştir.³⁸⁰

Kıta Sahaneliği uyuşmazlığının Adalet Divanı'na götürülmesi ve bu amaçla bir tahkimname hazırlanması sorunu, bundan sonra iki devlet Dışişleri Bakanları arasında 17-19 Mayıs 1975'de Roma'da yapılan görüşmelere konu olmuştur. Bu görüşmelere Yunan heyeti bir tahkimname taslağı ile gelmiş; Türk heyeti ise bunu tartışmaya henüz hazır olmadığını belirtmiştir. 19 Mayıs 1975'de yapılan ortak açıklamada, sorunun Divan'a götürülmesi konusundaki tahkimname üzerinde ön görüşmeler yapıldığı ve bu amaçla teknik heyetlerin erken bir tarihte yeniden toplanmalarının kararlaştırıldığı açıklanmıştır.

Roma toplantısından kısa bir süre sonra, NATO zirve toplantısı nedeniyle bir araya gelen iki devlet Başbakanı (Demirel ve Karamanlis), 31 Mayıs 1975 tarihli Brüksel Bildirisi'ni açıklamışlardır. Bu ortak bildiri de iki devlet başbakanlarının, iki devlet arasındaki sorunların barış içinde "*görüşmeler yoluyla ve Ege Denizi kıta sahanlığı sorununun ise La Haye'deki Milletlerarası Mahkeme tarafından*

---

³⁷⁹ TOLUNER, s.248

³⁸⁰ Note Verbale of February 10,1975 From the Greek Embassy In Ankara to The Turkish Ministry of Foreign Affairs

çözümlemesini kararlaştırdıkları “ ve bu amaçla “Kıta sahanlığı sorunuyla olduğu gibi hava sahası sorunuyla da ilgili olarak teknik heyetlerin toplantı tarihini öne almayı kararlaştırdıkları” açıklanmıştır. Ancak Brüksel bildirisinin hukukî niteliği ve içeriği, daha sonra taraflar arasında tartışma konusu olmuştur.

30 Eylül, 18 Kasım 1978 tarihli notalarında Türkiye, anlamlı görüşmeler yapılmadan sorunun Divan’a götürülmesinde bir fayda bulunmadığını, Roma toplantısında tahkimname hazırlıklarına paralel olarak üzerinde anlaşmaya varılmış nisfete uygun bir sınırlandırmayı gerçekleştirmek amacıyla anlamlı görüşmeler yapılmasının da kararlaştırılmış olduğunu açıklamış, görüşmeler yoluyla çözümlenemeyecek olan belirli hukukî sorunların Divan’a götürülmesi görüşünde olduğunu belirtmiştir. Yunanistan ise, 2 Ekim, 19 Aralık 1975 tarihli notalarında, Brüksel Bildirisinde, tarafların sorunun önce Divan’a sunulması konusunda anlaşmaya varmış olduklarını, tahkimname hazırlıklarıyla ilgili görüşmeler sırasında sınırlandırmayla ilgili görüş ayrılıklarını giderecek önerilerin ortaya atılması durumunda bunlarında tartışılabileceği görüşünde olduğunu açıklamıştır. İki devlet heyetleri 31 Ocak –2 Şubat ve 19-20 Haziran 1976 tarihinde yapılan toplantılarda bir anlaşmaya varamamıştır.

Türkiye Hükümeti’nin MTA Sismik I araştırma gemisinin Ege Denizi’nde araştırma yapacağını açıklaması ve 6,7,8 Ağustos tarihlerinde Yunanistan’ın kendisine ait olduğunu ileri sürdüğü kıta sahanlığı alanlarında araştırma yapması üzerine, Yunanistan 7 Ağustos 1976 tarihli dilekçesiyle tek taraflı olarak Divan’a başvurmuş ve 10 Ağustos 1976 tarihli dilekçesiyle sorunu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine iletmiştir.³⁸¹

---

³⁸¹ TOLUNER, s.249

c.Yunanistan'ın Güvenlik Konseyine ve Uluslararası Adalet Divanına başvurusu

(1) Güvenlik Konseyi Başvurusu

Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yaptığı başvuru, kendisine ait olduğunu iddia ettiği kıta sahanlığı üzerinde, Türkiye'nin 6 Ağustos 1976 tarihinden itibaren Sismik I gemisi ile yaptığı sismik araştırmaların tehlikeli durum yarattığı temeline dayanıyordu. Türkiye, iddialara karşı olarak Sismik I gemisinin henüz sınırlandırılmamış olan ve karasularının ötesindeki kıta sahanlığı üzerinde araştırma yaptığını, 6 Ağustos 1976 tarihinden itibaren Yunan gemi ve uçaklarının takibinde olduğunu, ayrıca Yunanistan'ın 1923 Lozan Antlaşması ve 1947 Barış Antlaşmasına aykırı olarak silahlandırılmaması gereken adaları silahlandığını belirtmiştir. Türkiye, Güvenlik Konseyinden Yunanistan'ı görüşmelere davet etmesini ve antlaşmaların getirdiği yükümlülükleri yerine getirerek adaların silahsızlandırılmasının sağlanmasını talep etmiştir. Güvenlik Konseyi'nin 25.08.1976 tarih, 395 (1976) sayılı kararı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm birinci ve ikinci paragraflarında tarafların mevcut gerilimi azaltmak için uyuşmazlıkları konusunda doğrudan görüşmelere tekrar başlamaları tavsiye edilmiştir. Kararın hukukî çözüm önerisinin belirtildiği üçüncü ve dördüncü paragraflarında ise, sorunu Divan'a götürme olanağı üzerinde tarafları düşünmeye davet etmiştir.³⁸²

(2) Uluslararası Adalet Divanı Başvurusu

Yunanistan, Uluslararası Adalet Divanına yaptığı tek taraflı başvurusunda ise, Ege Denizinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığının görülmesini ve devletlerin bu alanda araştırma ve işletme haklarının belirlenmesini talep etmiştir. Ayrıca aynı gün öze ilişkin bir karar verene kadar tüm araştırma faaliyetleri veya bilimsel araştırma yapılmasının engellenmesi ve barışçı

---

³⁸²GROSS Leo, "The Dispute Between Greece and Turkey Concerning The Continental Shelf In The Aegean" ,*The American Journal of International Law*, Vol.71,1977, ss.34-36

ilişkileri tehlikeye sokacak askerî tedbirlerden kaçınılması amacıyla Divan'dan ihtiyati tedbir kararı vermesi talebinde bulunmuştur.³⁸³

Uluslararası Adalet Divanı, Yunanistan'ın bu başvurusu üzerine durumu Türkiye'ye bildirerek görüşünü isterken, Statüsünün 41.maddesine dayanarak ihtiyatî tedbir konusunda bir karara varma yoluna gitmiştir. Yunanistan Michel Stassinipoulos'u ad hoc hâkim olarak atarken, Türk hükümeti bu hakkını kullanmayı tercih etmemiştir. Türk hükümeti Dış İşleri Bakanlığının gönderdiği, 26.08.1976 tarihli mektubunda, Yunanistan'ın başvurusunun hükümsüz olduğunu, mahkemenin davaya bakmaya yetkili olmadığını, korumaya ilişkin ara karar verilebilmesinin söz konusu olmadığını ve mahkemede Türkiye'yi temsil edecek bir temsilci atamayacaklarını belirtmiştir.

Türkiye ayrıca yapılan sismik araştırmaların deniz yatağı veya toprak altındaki doğal kaynaklara zarar vermediğini, araştırmanın amacının deniz yatağına ses dalgaları göndermek suretiyle jeofiziksel yapı konusunda bilgi sahibi olmak olduğunu belirtmiştir. Divan 11.09.1976 tarihli kararı ile davaya hem yazılı hem de sözlü aşamasında katılan Yunanistan'ın koruma önlemi istemini 1 red kararına karşı 12 kabul oyu ile reddetmiştir.³⁸⁴

Divan, tarafları 9-17.10.1978 tarihlerinde sözlü aşamaya çağırmıştır. Türkiye bu aşamaya da katılmamış, ancak 10.10.1978 tarihinde Yunanistan'ın yetki konusunda ileri sürdüğü görüşlerini çürütmeye yönelik bir mektubu Divan'a sunmuştur.

Divanın gerekçesini anlayabilmek için Türkiye'nin bildirimini, sunuluşundaki sıra içinde özet olarak incelememizde fayda vardır. Türk hükümeti şu görüşleri ileri sürmüştür:

---

³⁸³ GROSS,1977, s.31

³⁸⁴ International Court of Justice Order On Request by Greece for the Indication of Interim Measures of Protection in the Aegean Sea Continental Shelf Case, International Legal Materials, Volume 15,1976, ss.987-996

-Türk Hükümeti, Yunan başvurusunu çok aceleci bulmuştur. Yunanistan, konuyu iki devletin müzakere etmelerine olanak sağlamamıştır.

-Türk Hükümetinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine sunduğu görüşte belirttiği gibi, Yunanistan'ın iddia ettiği şekilde, kuvvete başvurma ve bunun sonucu olarak derhal karar alınmasını gerektiren acil bir durum yoktur.

-Yunanistan 10 Ağustos 1976 tarihli bir mektupla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurmuş ve Ege Denizi kıta sahanlığı konusunda Türkiye'yi şikâyet etmiştir. Bu nedenle, Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanına başvurması hukukî dayanaktan yoksundur.

-Yunanistan'ın Güvenlik Konseyine başvurması zamansız ve acele olmuştur. Çünkü Türkiye, Yunanistan'a konunun karşılıklı ve anlamlı müzakereler yolu ile halledilmesi, sahanlığın müştereken araştırılması ve işletilmesi ya da sözü edilen şekilde müşterek araştırma ve işletmenin bölgesel bir örgütün nezareti altında yapılması gibi alternatifler teklif etmiş, fakat Yunanistan bunları reddetmiştir. Yunanistan'ın amacı zaman kazanmak ve açık deniz sayılan ve Türk kıta sahanlığı olan deniz kesimlerinde araştırma yapmak ve işletme yoluna gitmektir. Esasen Türkiye'nin 1974'te araştırma yapmaya teşebbüs ettiği kesimlerde, Yunanistan 1963 yılından beri faaliyet göstermekte idi. Hatta Yunanistan'ın Divan'a başvurduğu sırada, Yunan gemisi Nautilus aynı amaçla faaliyette bulunmaktadır.

-Yunanistan, görüşmelere esas olmak amacıyla dahi Ege Denizinin tanımlanmasına yanaşmamıştır. Başvurma dilekçesinde belirtildiği gibi, Yunanistan konuyu sadece adaların kıta sahanlığına hasretmek ve Ege Denizinin diğer kısımlarını hariç tutmak istemiştir.

-Yunanistan, anlamlı görüşmeler yoluyla söz konusu bölgenin tanımlanmasına yanaşmadığına göre, Uluslararası Adalet Divanının, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırması Davası dolayısıyla verdiği kararın 85. Paragrafında yer alan hükümler gereği, bu başvurma zamansızdır. Sözü edilen 85. Paragrafın (a) bendinde Divan şöyle demektedir.

“Taraflar bir anlaşmaya varabilmek amacıyla, görüşme yapmakla yükümlü olup sadece anlaşmaya varılamaması hâlinde, belirli bir sınırlandırma metodunun otomatik olarak uygulanması için, ön koşul olarak resmî görüşme müessesesine başvurmalarıdır. Bundan başka taraflar, görüşmelerin anlamlı olduğu inancı ile

hareket etmekle yükümlüdürler. Taraflardan birinin, kendi görüşünde hiçbir değişikliğe razı olmaması hâlinde, işaret edilen yükümlülüğe uyulmamış olunur.”³⁸⁵

Gerek yazılı gerekse sözlü aşamada Yunanistan ise Divanın yetkili olduğunu iki ana gerekçeye dayandırmaktadır. Birinci gerekçe, Türkiye ile Yunanistan’da taraf oldukları 1928 tarihli Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü Konusunda Genel Senedin 17.maddesidir. Adı geçen maddeye göre, taraflar aralarında doğan hukuksal uyuşmazlıkları belirli bir süre içinde hakemliğe sunma kararı almamışlarsa, herhangi biri sorunu Divan önüne götürme yetkisine sahip olmaktadır. Yunanistan’ın Divan’ın yetkisine ilişkin olarak ileri sürdüğü ikinci gerekçe ise, Türkiye’nin özellikle 31.05.1975 tarihli Başkanlar arası Brüksel ortak bildirisi ile uyuşmazlığın Divan’a götürülmesini kabul etmesi olmaktadır.

Uluslararası Adalet Divanı, Yunanistan’ın her iki gerekçesi ile Türkiye’nin görüşlerini inceledikten sonra, 19.12.1978 tarihli kararı ile kendisinin uyuşmazlığa bakmaya yetkisiz olduğuna karar vermiştir. Divan, Yunanistan’ın 1928 Genel Senedine dayanarak ileri sürdüğü yetki konusunda yetkisizlik gerekçesini Yunanistan’ın genel senede taraf olurken koyduğu bir çekinceye dayandırmıştır. Söz konusu çekince ana çizgileriyle, Yunanistan’ın ülkesel yetki alanına giren sorunları Genel Senedin öngördüğü yöntemlerin dışında bıraktığını bildirmektedir. Kıta sahanlığı sınırlandırması da bir ülkesel sorunu oluşturduğundan, Divan, Genel Senet çerçevesinde, Türkiye bakımından da yetkili olamayacağını kabul etmiştir. Divan, Yunanistan’ın 31.05.1975 tarihli Brüksel ortak bildirisine dayanan yetki gerekçesini ise, bu ortak bildiri ile Türkiye’nin Yunanistan’a tek taraflı olarak Divana başvurma hakkı tanımadığını bildirmek suretiyle reddetmiştir.³⁸⁶

d.Bern Görüşmeleri ve Anlaşması

31 Ocak-2 Şubat 1976 tarihleri arasında iki devlet arasında uzmanlar düzeyindeki toplantılar Bern’de tekrar başlamıştır. Bunu 19-20 Haziran 1976 tarihinde yine Bern’de yapılan uzmanlar toplantısı izlemiştir. 31 Ocak-2 Şubat Bern

³⁸⁵ AKIN, ss.347-348

³⁸⁶ PAZARCI, s.376

görüşmelerine katılan Türk heyetinde bulunan Emekli Büyükelçi Yüksel Söylemez anılarında görüşmeleri şu şekilde aktarmaktadır:

“Amacımız, müzakerelerin özellikle bir Tahkimname tasarısı yazımına sürüklenmesini önlemektir. Ege kıta sahanlığına ilişkin konuları, genel ve sağlam başlangıç olması amacıyla, teknik ve siyasi düzeyde tutmaya özen gösterilmiştir. Yunanlıların amacı ise müzakereleri sadece hukukî düzey ile sınırlamaktır. Onlar temel görüşler arasında uzlaşma olamayacağını vurgulamak istiyor, salt hukuksal ilke ve kurallara dayalı aşırı bir tutum sergiliyorlardı. Türk görüşü doğal uzantı olarak özetlenebilirdi. Yunan tezi ise üç ana noktada toplanıyordu: Yunan ülkesinin, kıtasal ve bölümleri arasında birlik ve adalarında kıtalar gibi kıta sahanlığı vardır. İki çeşit kıta sahanlığı arasında fark yoktur. Bu iki ilkedен hareketle, Ege'deki kıta sahanlığını belirleyecek sınır, Yunan adalarıyla Anadolu arasında çizilecek ve Yunan adalarının doğusundan geçen bir ortay hattır.

Bern toplantısının gerçekte en önemli ve tarihî perspektif açısından en yararlı yanı Ege kıta sahanlığı sınırlandırılması konusunda Türk heyeti olarak yapılmış Ortak İşletme önerimizdir. Yunan heyeti başkanı “Bunu reddetmiyoruz, ancak ortak işletme önerisinin bu aşamada ele alınması müzakereleri gerçek amacından saptırır. Kesin sınırlandırma yapıp tarafların hakları belirlenmeden ortak işletme konusunun müzakeresine geçilemez. Bu konuda Yunanistan'ın içi hukuk yönünden de bazı güçlükleri vardır. Bu nedenlerle ortak işletme önerisinin bu aşamada müzakere edilmesi erkendir. Ancak ortak işletme konusunu tamamen de olarak dışı görmüyoruz” biçiminde yanıt vermiştir.³⁸⁷

25 Ağustos 1976 tarihli Güvenlik Konseyi kararından sonra, 1 Ekim 1976'da New York'da bir araya gelen iki devlet Dışişleri Bakanları (Çağlayangil, Bitsios), Ege kıta sahanlığı sorununun karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüme ulaşmak amacıyla iki devlet arasında görüşmelere konu olması üzerinde anlaşmışlardır. İki

---

³⁸⁷ SÖYLEMEZ Yüksel, “1976 Türk-Yunan Ege Kıta Sahanlığı Müzakereleri”, **Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, ss.85-91

devlet temsilcileri arasında 2-11 Kasım 1976 tarihinde Bern’de yapılan toplantıda taraflar arasındaki ilişkilerde temel olacak ilkeleri saptayan 11 Kasım 1976 tarihli Bern Anlaşması imzalanmıştır.

Görüşmelerde Türk heyetine Büyükelçi Prof.Dr. Suat Bilge, Yunan heyetine ise Büyükelçi J. Tzounis başkanlık etmiştir. Başkan Prof.Dr. Suat Bilge anılarında Bern görüşmelerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Yunanistan ilk önce kıta sahanlığı sınırının Anadolu kıyıları ile önlerindeki Yunan adaları arasında çizilmesini önerdi. Böylelikle Ege Denizinin tamamına sahip olacaklardı. Biz de farklı karma biçimler önerdik. Yunanistan daha sonra Yunan adaları arasından Ege Denizinin ortasına uzanan “deniz cephesi” biçimini öne sürdü. Bu biçim Türkiye’ye Ege Denizinin çok küçük bir kısmını, adeta bir kırıntısını bırakıyordu. Görüşmeler Yunanistan istemese de devam ettiği için anlaşmazlığı nasıl ortadan kaldıracığımız hakkında 11 Kasım 1976 günü Bern Anlaşmasını imza ettik. Anlaşmanın ana ilkesi iki memleket arasındaki kıta sahanlığı görüşmeler ile varılacak uzlaşmaya göre belirlenecekti. Milletlerarası Adalet Divanı verdiği kararlarda anlaşmazlıkların anlamlı görüşmeler ile yani anlaşmaya varmak için yapılan görüşmelerle giderilmesini istiyordu. Biz görüşmelerin Bern Anlaşmasına göre yapılmasını istedikçe Yunanistan biçimsel görüşmeler yapıp sorunu Adalet Divanına sunmak istiyordu. Yeterli güçleri olmadığı için tek başlarına uygulamaya geçemiyorlardı. Bern Anlaşması çözemesi de Ege’deki gerginliği azalttı.”³⁸⁸

1976 yazında Sismik I olayı ile iki devlet çatışmanın eşliğine geldikten sonra, Türk ve Yunan Hükümetleri, 11 Kasım 1976’da yayımlanan Bern Anlaşması ile aralarında “davranış ilkeleri” saptamışlardır. Bern ilkelerine göre, taraflar, kıta sahanlığı ile ilgili görüşmeleri şu ilkelere uyarak yürüteceklerdi:

- Görüşmeler, içten, ayrıntılı ve gizli yürütülecek ve iki tarafın da rızasıyla oluşacak bir çözüme varmayı amaçlayacak;
- İki taraf da görüşmeleri olumsuz etkileyecek davranışlardan kaçınacak;

---

³⁸⁸BİLGE A.Suat, “Ege Denizi”, **Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı** der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, ss.57-58

-İki taraf da konuya ilişkin uluslararası uygulama ve koşulları araştırarak göz önünde tutacak;

-Bundan sonra her iki tarafın Dışişleri Bakanlarının genel sekreterleri düzenli bir biçimde bir araya gelerek görüşmeleri sürdürecektir.³⁸⁹

e.1980-1987 Yılları Arasında Türkiye Yunanistan İlişkileri

1977-1981 yılları arasında kıta sahanlığı ile ilgili beş toplantı yapılmış, karşılıklı görüşmeler 1981 yılı Ekim ayına kadar devam etmiştir. Papandreu hükümetinin başa gelmesiyle kıta sahanlığı ile ilgili görüşmeler sona erdirilmiştir.³⁹⁰

1980 yılında Yunanistan'ın, NATO'nun askerî kanadına yeniden dönüşü konusunda Türkiye'nin anlayışlı bir tutum izlemesi, 1980 sonrasında Türk-Yunan ilişkilerini düzeltmeye yetmemiştir. Özellikle 1981 yılı Ekim ayında PASOK lideri Andreas Papandreu'nun iktidara gelmesiyle, Türk Yunan ilişkileri daha da bozulmaya başlamıştır. Papandreu, siyasal çizgisi itibariyle Türkiye'deki yönetime karşı sert bir politika izlemiş, özellikle Avrupa Konseyindeki olumsuz havayı da kullanarak Ankara'yı çeşitli konularda tedirgin etmeye çalışmıştır.

Yunanistan'ın kıta sahanlığı konusundaki tutumu Papandreu döneminde daha da katı hâle gelmiştir. Üstelik Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansında 1982 yılında kabul edilen Sözleşme, Yunanistan'ın görüşüne yeni bir güç katıyordu. Ancak, Türkiye, Ege Denizinde Yunan karasularının 12 mile çıkarılmasını bir "casus belli" sayacağı yolundaki kararlılığını sürdürdüğü için, Yunanistan, iki ülke arasında bu konuda diyalog yolunu kapalı tutmakla birlikte, bir olup-bitti'ye de gidememiştir.³⁹¹

---

³⁸⁹ GÜREL, ss.87-88

³⁹⁰ BÖLÜKBAŞI, s.287

³⁹¹ GÖNLÜBOL, KÜRKÇÜOĞLU, ss.603-604

f.1987 Taşoz Krizi

Türkiye ve Yunanistan arasında kıta sahanlığı konusunda ortaya çıkan en önemli gerginlik 1987 başlarında Yunanistan'ın Bern Anlaşmasından doğan yükümlülüklerini geçersiz sayarak, Ege Denizinde yeniden petrol arama faaliyetlerinde bulunacağını açıklaması olmuştur.

18 Şubat 1987 tarihinde Yunanistan Hükümeti, Kanada, Almanya ve ABD şirketlerinin oluşturduğu konsorsiyum Kuzey Ege Denizi Petrol Şirketinin (North Aegean Petroleum Company (NAPC)) çoğunluk hissesinin Yunan devletine geçmesi konusunda kanun taslağı hazırlıklarını sürdürdüğünü bildirmiştir. 24 Şubat 1987 tarihinde ise Kuzey Ege Denizi Petrol Şirketi başkanı, konsorsiyumun mart ayı sonunda Yunanistan'ın 6 deniz mil karasuları genişliğinin ötesinde, Taşoz adasının 10 deniz mili batısında petrol araştırması yapacağını bildirmiştir. 6 Mart 1987 tarihinde, Yunanistan Hükümetinin Kuzey Ege Denizi Petrol Şirketinin hisselerinin çoğunluğunu satın almasına ilişkin kanun meclise sunulmuştur. Türkiye'nin protesto ve itirazlarına rağmen Yunan yetkililer, Yunanistan devleti tarafından alınmasına karşın aynı bölgede karasularının ötesinde petrol araştırma planlarının devam etmesini onaylamıştır.

Bunun üzerine Türk hükümeti, TPAO'ya petrol arama ruhsatı verme sürecini başlatmış, 19 Mart 1987 tarihinde Türk araştırma gemisi Piri Reis Ege Denizi açık deniz bölgesinde bilimsel araştırma yapmak amacıyla açılmış ancak gemi Yunan uçakları tarafından taciz edilmiştir. Bu arada 23 Mart 1987 günü S-18759 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Belgesi yayınlanarak, Yunanistan'ın karasuları dışında kıta sahanlığını ilgilendiren faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye, 26 Mart 1987 tarihli 19412 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile Ege'deki tartışmalı bölgede TPAO'ya dört adet yeni petrol arama ruhsatı vermiştir.³⁹²

Bu gelişmelerden sonra Hükümet Sözcüsü MTA Sismik-1 gemisinin Ege'ye

---

³⁹² BÖLÜKBAŞI, ss.288-289

açılacağını açıklamıştır. Aynı gün, Papandreou da Sismik I gemisinin Ege Denizinde araştırma yapmasına izin vermeme kararı aldıklarını, Sismik 1'in Ege'ye girmesi ile başlayacak savaşın Balkanlar'da ve NATO'da köklü değişikliklere yol açacağını belirtmiştir.

1987 yılında Dışişleri Bakanlığında Denizcilik ve Havacılık Sorunları genel Müdürü olarak görev yapan Büyükelçi Turhan Fırat anılarında 1987 krizi çözüm sürecini şu şekilde aktarmıştır:

“28 Mart 1987 günü ABD Büyükelçisi Hupe, Müsteşar Kandemir'i ziyaret ederek görüştü ve Sismik I gemisinin Ege'ye açılmamasını istedi. Yunanistan'ın karasuları dışında petrol arama faaliyetinde bulunmamasını istedik. Daha sonra ABD, Fransa ve Federal Almanya Büyükelçileri Bakan Halefoğlu ile görüşmek istediler. Halefoğlu, sorunları Yunanistan ile görüşmeye hazır olduğumuzu, NATO Genel Sekreteri Lord Carrington'un önerilerini de kabul edeceğimizi, ancak NATO'yu hâkim ya da hakem olarak istemediğimizi belirtti.

Londra'da İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Geoffrey Howe ile görüşme yapan Başbakan Turgut Özal, görüşmeden sonra BBC kanalına çıkarak, Yunanistan'ın kendi karasuları dışında sondaj yapmadığı sürece, bizim de karasularımızın dışına çıkmayacağımızı ve Yunanistan'ın bize dokunmaması halinde bizim de onlara dokunmayacağımızı bildirmesi krizin çözülmesini sağladı. Kısa bir süre sonra da Atina'da Müsteşar Kapsis, Büyükelçimiz Nazmi Akıman'ı davet ederek Ege'de petrol sondajında bulunmayı planladıklarını ifade etti.”³⁹³

---

³⁹³FIRAT Turhan, “Yunanistan'la Yaşanan 1987 Mart Krizi”, **Dış Politikamızın Perde Arkası**, 23 **Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, ss.79-80

g. Davos Süreci

1987 yılı mart ayında, Papandreu Hükümetinin kararıyla bir Yunan şirketinin Taşoz adasının doğusunda henüz paylaşılmamış olan Ege kıta sahanlığında petrol aramaya başlaması, Türkiye'nin bu duruma sert tepki göstermesi, iki devleti Kıbrıs bunalımından sonra ilk kez savaşın eşiğine getirmiştir. Bu bunalım Papandreu ve Özal'ın karşılıklı mesajları ile aşılmış, böylece 1981 yılından beri ilk defa üst düzey ilişkiler kurulması olanağı doğmuştur.

Ocak sonunda Davos'ta, ardından da mart ayı başında Brüksel'de Papandreu ve Özal bir araya geldiler. Böylece, 1988'de "Davos Süreci" diye anılan iki ülke arasında yakınlaşma yaratacağı umulan diyalog dönemi başlamış oldu. Ancak bu süreç, Türkiye ve Yunanistan'da haklı olarak eleştirilmiştir. Çünkü iki devleti yönetenlerin gerçekten var olan sorunları görüşmek yerine, bu sorunların üstüne gitmekten kaçındıkları bir sözde "diyalog" başlatılmış oluyordu.

"Davos Ruhü", iki devlet arasında Bakanlar düzeyinde bir Siyasal Komite ile bir de Ortak İşbirliği Komitesi kurulmasını sağladı. Siyasal Komite, iki devlet Dışişleri bakanlarının, Ortak İşbirliği Komitesi ile ekonomik işlerle ilgili bakanların Mayıs ve Eylül 1988'de Atina ve Ankara'da bir araya gelmesini sağladı. Görüşmeler sonunda siyasal düzeyde herhangi bir ilerleme sağlanamamıştır. Ortak İşbirliği alanında da, bazı soyut dileklerin ötesinde somut projeler üretilmesi mümkün olmamıştır.³⁹⁴

h. Avrupa Birliği'nin Türkiye-Yunanistan İlişisine Etkileri

1970-1980'li yıllarda, her iki ülkenin ikili ilişkilerinde genellikle güçlü oldukları yönleri ön plana çıkardıkları görülmektedir. Türkiye askerî gücü üzerinde dururken, Yunanistan ise Türkiye'ye karşı, 1981 yılında katıldığı Avrupa Birliği üyeliğini ileri sürmektedir. Bunun temel nedenlerinden bir tanesi de Ege'de tek sorun olarak gördüğü kıta sahanlığı uyuşmazlığını Uluslararası Adalet Divanı önüne

---

³⁹⁴ GÜREL, s.94

götürülmesini sağlamaktır. Bu nedenle Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinin gelişiminde Yunanistan baskın bir rol izlemeye başlamıştır.

Mevcut durum 1990'lı yılların ortalarında Kostas Simitis'in Andreas Papandreou'yu başbakan olarak ataması ile değişmeye başlamıştır. Simitis Yunan dış ve yerel politikasının modernleştirilmesi taraftarıydı. Yunan politikasında bu önemli değişimin en önemli göstergesi 1999 Yılında Helsinki Avrupa Birliği Konseyinde Türkiye'nin adaylığa kabulü konusunda olumlu oy kullanması ve desteklemeye devam etmesidir. 2004 yılında yapılan seçimlerden sonra göreve gelen Kostas Karamanlis'de eski PASOK hükümeti gibi Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini destekleyeceğini belirtmiştir.

Yunanistan'ın, Türkiye Avrupa Birliği üyeliğinin desteklenmesinin devam edeceğine ilişkin bildirimine rağmen somut adımlar atılmamıştır. Örneğin, 31 Ekim 2005 tarihinde Yunanistan Parlamentosundaki açık oturumda, Başbakan Karamanlis Yunanistan'ın karasularını genişletmesine ilişkin tehdit veya güç kullanımının Avrupa Birliği değerleri ile bağdaşmayacağını belirterek Türk hükümetini uyarmıştır. Mayıs 2006'da Ege'de savaş uçaklarının kazası neticesinde Yunan pilot ölmüştür. Bu gelişmeler Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğinde halk desteğini de düşürmektedir. Mayıs 2006'da Yunanistan'da yayınlanan anket sonucuna göre halkın %66'sının Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğu belirtilmektedir.³⁹⁵

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiştir. *Helsinki Zirvesi Başkanlık Sonuç Belgesine* göre, Avrupa Birliği Konseyi, anlaşmazlıkların BM Anayasası'na uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesini vurgular ve aday devletleri, devam eden sınır anlaşmazlıkları ve ilgili diğer konuları çözmek için her gayreti göstermeye davet eder. Bunda başarılı olunamadığı takdirde, anlaşmazlığı mâkul bir süre içinde Uluslararası Adalet Divanına götürmelidirler. Avrupa Birliği Konseyi, özellikle üyelik süreci üzerindeki yansımalarıyla ilgili olarak ve en geç 2004 yılı sonuna kadar UAD yoluyla çözüme

³⁹⁵KER-LINDSAY James, "The Policies of Greece and Cyprus towards Turkey's EU Accession", *Turkish Studies*, Vol.8,No:1,2007,ss.73-74

bağlanmalarını teşvik etmek amacıyla, devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçirecektir.³⁹⁶

3 Ekim 2005 tarihli Müzakere Çerçeve Belgesinde de bu sorunun çözümü Türkiye'nin üyeliği yolunda bir ön şart haline getirilmiştir. Çerçeve Belgesinin 6. maddesine göre müzakerelerin ilerlemesini, ekonomik ve sosyal yakınsama ve Komisyonun belirtilen raporları çerçevesinde, Türkiye'nin katılıma hazırlık yönünde kaydettiği gelişme yönlendirir. Bu ilerlemede özellikle göz önünde bulundurulacak koşullardan bir tanesi de, Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkilerine koşulsuz bağlılığı ve mevcut sınır anlaşmazlıklarını, gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanının yargılama yetkisi de dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca ihtilafların barışçıl yollardan halli ilkesine uygun çözüme taahhüdüdür.³⁹⁷

15-16 Haziran 2006 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Başkanlık Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye paragrafında, iyi komşuluk ilişkilerinin Kopenhag siyasi kriterlerinin gereği olduğu ve bu bağlamda sorunların barışçıl çözüm sürecini olumsuz etkileyecek faaliyetlerden kaçınılmasının talep edildiği görülmektedir.³⁹⁸

2.Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı Konusunda Tarafların Hukukî Görüşleri

Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sorunu taraflar arasında iki ayrı nitelikte uyuşmazlığın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki, kıta sahanlığı sınırlandırmasının özüne ilişkin, ikincisi ise, bu uyuşmazlığın hangi yollarla çözüme bağlanması gerektiğine ilişkindir.³⁹⁹

---

³⁹⁶ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/helsinki_sonuc.html,01.04.2009

³⁹⁷Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler, Ekim 2005, <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2983/cerceve.pdf>, 22.04.2009

³⁹⁸ EREN Özgül, "Ege Sorunlarında Muhatap Değişikliği: Avrupa Birliği'nin Ege Sorunları", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl:5,Sayı:9,Şubat 2007,s.6

³⁹⁹ PAZARCI Hüseyin, "Kıta Sahanlığı Konusunda Hukuksal Görüşler", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:552,Ankara,1986,s.80

Bu bölümde kıta sahanlığı sınırlandırmasının özüne ilişkin uyuşmazlıklarda tarafların ileri sürdüğü tezler incelenecektir.

a.Yunanistan'ın Tezleri

Yunanistan'ın hukuksal gerekçeleri üç başlıkta toplanmaktadır. Birincisi Türkiye'nin taraf olmadığı 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 1.madde (b)fıkrasına dayanarak, adaların da kendi başlarına kıta sahanlığı bulunduğu görüşüdür. İkincisi, Yunanistan'ın kıta ülkesi ve adalardan oluşan bir devlet olduğu ve bu siyasal ve ülkesel bütünlüğün arasına yabancı bir deniz girmemesi gerektiği görüşüdür. Yunanistan'ın üçüncü hukuksal gerekçesi de, Ege'de iki komşu devlet arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırmasının eşit uzaklık ilkesine uygun olarak Türkiye ile Ege adalarının en doğuda bulunanları arasında yapılması gerektiği görüşüdür.⁴⁰⁰

(1) Adaların Kıta Sahanlığına Sahip Olması İlkesi

Yunanistan kendisinin de taraf olduğu ancak Türkiye'nin imzalamadığı 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 1(b) maddesine dayandırdığı ve Türkiye'ye gönderdiği ilk notası olan 7 Şubat 1974 tarihli notasından başlayarak sürekli olarak bütün uluslararası forumlarda tekrarladığı bu görüşü ile Yunan adalarının da kıta ülkesi ile eşit bir biçimde kıta sahanlığına sahip olduğunu iddia etmektedir.

1958 Sözleşmesinin 1.maddesinde kıta sahanlığı kavramının, kıyıya bitişik deniz tabanı ya da altındaki fakat karasularının dışındaki, 200 metre derinliğe kadar ya da bunun ötesinde belirtilen alanın doğal kaynaklarının işletilebildiği derinlik çizgisine kadar uzanan alanlar ve adaların kıyılarına bitişik benzeri alanların deniz yatağı ve onun toprak altındaki kısmı kapsadığı ifade edilmiştir.

---

⁴⁰⁰ PAZARCI, s.80

Dolayısıyla Yunanistan'a göre, adaların kıta sahanlığı mevcuttur ve bu nedenle kıta sahanlığı sınırlandırması esnasında adalar da, kıta ülkesi ile eşit statüde kıta sahanlığına sahip olmalıdır.⁴⁰¹

Yunanistan, Uluslararası Adalet Divanı'na yaptığı 10 Ağustos 1976 tarihli başvurusunda, sözleşmeye atıfta bulunmaksızın "uygulanabilecek uluslararası hukuk ilkeleri ve kuralları uyarınca" sorunun çözümlenmesini istemiş; fakat bu başvuruda uyuşmazlık konusu olan sorunu, Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi Kıta Sahanlığının sınırlandırılması sorunu olarak değil, Yunan adalarının bulunduğu bu bölgede Yunanistan ve Türkiye arasındaki kıta sahanlığının sınırlarının saptanması sorunu olarak sunmuştur.⁴⁰² Yunanistan'ın bu sunumu da adaların kıta sahanlığına sahip olduğu tezini desteklemektedir.

(2) Siyasal ve Ülkesel Bütünlük İlkesi

Türkiye'nin Ege'de araştırma yapmak üzere verdiği ruhsatlar üzerine Yunanistan'ın Türkiye'yi protesto ederek gönderdiği ilk nota olan 7 Şubat 1974 tarihli notasında, 1 Kasım 1973 tarihli Resmî Gazete'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na arama izni verildiği ilan edilen deniz yatağı alanlarının, büyük ölçüde Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 142/1969 ve 1182/1972 sayılı ve tarihli Yunanistan kuralları ile düzenlenen Yunan adaları Semadirek, Limni, Boz Baba, Midilli, Sakız, İpsara ve Antiipsara adalarına ait olduğunu iddia etmiştir. Bu adaların deniz yatağı ve toprak altında, doğal kaynaklarının araştırılması ve işletilmesi için egemen haklar kullanmakta olduğunu, 1958 Cenevre Sözleşmesi m.1(b) ve 2'de öngörülen egemen haklara dayanarak 1961 yılından beri Ege Denizi'nde anılan adaların batı tarafında Türk Resmî Gazetesinde gösterilen deniz yatağının aynı kısımlarında petrol arama izni verdiğini bildirmiştir.⁴⁰³

---

⁴⁰¹ACER Yücel, "Ege Kıta Sahanlığı Sorununda Türkiye'nin Hukukî Durumu: Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme", **Avrasya Dosyası Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8,Sayı:4,2002,s.192-193, PAZARCI, s.83

⁴⁰²TOLUNER, s.255

⁴⁰³LEANZA Umberto, SICO Luigi, CICIRIELLO Maria Clelia, **Mediterranean Continental Shelf: Delimitations and Regimes**, Ocena Publications,1988, ss.1517-1518

Bu görüşünü uluslararası hukukta kabul edilen devletin ülkesinin bütünlüğü ve bölünmezliği ilkesine dayandırmıştır. Yunanistan, kıta ülkesi ve adalardan oluşan bir devlet olduğu ve bu siyasi ve ülkesel bütünlüğün arasına yabancı bir deniz alanının girmemesi gerektiğini belirtmektedir.⁴⁰⁴

Yunanistan III. Deniz Hukuku Konferansı esnasında da bu iddiasını yinelemiş, ancak bu defa tezini takımada rejimi ile de desteklemeye çalışmıştır. III. Deniz Hukuku Konferansı esnasında Yunan temsilcisi bir yandan deniz hukuku düzenlemelerinin uluslararası hukukta kabul edilen devletlerin ülkesel bütünlüğü ve bölünmezliği ilkesini teyit etmesi gerektiğini belirtirken öte yandan Yunanistan'ın Ege'de takımadalara sahip olduğunu ve bu adalar ile kıta ülkesinin, Ege'deki sular da dahil olmak üzere, bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca 25 Temmuz 1974'de Yunanistan tarafından bütün takımadaların takımada sularına sahip olması konusunu da içeren bir maddeler taslağı Konferansa sunulmuştur. Ancak Konferans esnasında Yunanistan tarafından sunulan taslağın kabul görmemesi, sonradan tanzim edilen Sözleşme metninden de anlaşılacağı üzere, takımada sularından sadece takımada devleti olarak adlandırılan ve herhangi bir kıta ülkesine sahip olmayıp sadece adalar ve takımadalardan oluşan devletlerin yararlanabileceğinin kabul edilmesi, Yunanistan'ın ülkesel bütünlük iddiasını takımada rejimi ile desteklemeye çalışmasından vazgeçmesine sebep olmuştur. Nitekim Yunanistan, Yunan Devletinin kıtasal kara ülkesi ile adalar bölgelerinin ülkesel ve siyasi birlik oluşturduğu yönündeki bu iddiasını 10 Ağustos 1976 tarihinde Uluslararası Adalet Divanına tek taraflı olarak yaptığı başvurusuna konu dava dilekçesine de eklediği 22 Mayıs 1976 tarihli notasında da tekrarlarlarken, bu notada da Yunan delegasyonunun Bern toplantısında ortaya koyduğu 3 temel ve hukukî noktadan birisinin ülkesel ve siyasi birlik konusu olduğu belirtilmiş, ancak takımada rejimine görüşlerden bahsedilmemiştir.⁴⁰⁵

---

⁴⁰⁴ PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, s.377

⁴⁰⁵ BAŞEREN Sertaç Hami, **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Yayın No:25, Ankara, 2006, s.149, PAZARCI, 1986, s.82

(3) Sınırlandırmanın En Doğudaki Yunan Adaları ile Anadolu Kıyıları Arasında Eşit Mesafe Metoduna Göre Yapılması

Yunanistan ülkesel bütünlük tezine bağlı olarak Ege Denizi'nde kıta sahanlığı sınırlandırmasının Türk kıyılarına bakan en doğudaki Yunan adaları ile Anadolu kıyıları arasında eşit mesafe çizgisi uygulanarak yapılmasını istemektedir. Bu Yunan tezini de, başta 7 Şubat 1974 notası olmak üzere ilgili her yerde bulmak mümkündür. Yunanistan, 22 Mayıs 1976 tarihli notasında, Bern toplantılarında Yunan heyetinin, Yunan adaları ile Türk sahilleri arasında orta hat kuralının uygulanmasına işaret ettiği belirtilmiştir.

Yunanistan bu tezini, uluslararası örf ve âdet kuralı niteliğini de kazandığını belirttiği 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesine dayandırmaktadır.⁴⁰⁶ Adı geçen maddede, kıta sahanlığı sınırlandırmasının anlaşma ile gerçekleştirilmesi öngörüldükten sonra, anlaşma yapılmaması durumunda “eğer özel koşullar başka türlü bir sınırlandırmayı gerektirmiyorsa” kıta sahanlığı sınırının, her bir devletin karasuları genişliğinin başladığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hat olması kabul edilmektedir. Böylece, Yunan iddiasının bu konuda da iki ögeyi içerdiği görülmektedir. Bunlardan birincisi anlaşma yapılamamışsa kıta sahanlığı sınırlandırmasında genel ilke olan “eşit uzaklık” ilkesinin uygulanması, ikincisi ise Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırlandırmanın Türkiye'ye en yakın bulunan adalar ile Anadolu kıyıları arasında yapılmasıdır.⁴⁰⁷

Yunanistan, adaları ile Türkiye arasındaki kıta sahanlığı çizgisinin eşit uzaklık çizgisi olması gerektiği iddiasını desteklemek için, 1969 yılında Uluslararası Adalet Divanının verdiği Kuzey Denizi davalarındaki kararına da dayanmıştır. Mahkeme, kararının ilgili kısımlarında, eşit uzaklık çizgisinin karşıt kıyıları

---

⁴⁰⁶ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi m.6/1: “Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktayı her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.”

⁴⁰⁷BAŞEREN, s.150

arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmasında çoğu kez uygulanan yöntem olması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰⁸

b.Türkiye'nin Tezleri

Ege Denizi'nde kıta sahanlığı sınırlandırılması konusunda Türkiye'nin ileri sürdüğü başlıca görüşler, kıta sahanlığı sınırlandırılmasının bir antlaşma ile gerçekleştirilmesi gerektiği, sınırlandırmada doğal uzantının esas olması, antlaşma yapılmadığı takdirde sınırlandırmanın hakça ilkelere göre yapılması gerekliliği, adaların özel durum oluşturduğu, Ege Denizi'nin yarı kapalı bir deniz olduğu ve diğer sorunlarda olduğu gibi kıta sahanlığının sınırlandırılması sorununda da Lozan Dengesinin göz önünde bulundurulması gerektiği yönündedir.⁴⁰⁹

(1)Antlaşmanın Esas Olması

Türkiye, Şubat 1974 tarihinde Yunanistan'a verdiği ilk karşı notasından itibaren sürekli bir biçimde Ege kıta sahanlığı sınırlandırılmasının görüşmeler sonucunda kararlaştırabilecek bir antlaşma ile yapılmasını savunmaktadır.

Türkiye'nin Ege kıta sahanlığı alanlarının karşılıklı görüşmeler sonucunda gerçekleştirilebilecek antlaşma yolu ile sınırlandırılmasına ilişkin bu görüşü aynı zamanda uyuşmazlıkların çözüm yöntemine ilişkin bir görüş olma niteliğini de taşımakla birlikte, Ege'de söz konusu olduğu gibi kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılmasının karmaşıklığı da dikkate alındığında, sınırlandırma kurallarını en kabul edilebilir bir biçimde saptayan öze ilişkin ilkedir.

Türkiye bu görüşünü birtakım uluslararası sözleşmelerin kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemelerine dayandırmaktadır. Nitekim Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6. maddesi ile Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 83. maddesi kıta sahanlığı sınırlandırılması konusunda antlaşmaya

---

⁴⁰⁸ ACER,2002,s.193

⁴⁰⁹ TOLUNER, s.257, PAZARCI, s.378,BAŞEREN, s.151-158, KURAN, s.209-212

öncelik tanımaktadır.⁴¹⁰ 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 6.maddesinin 1. fıkrasına göre, “*aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı Devletler arasında anlaşma ile tespit edileceği*” belirtilmektedir. 1982 Sözleşmesinde, sınırlandırma, 83. madde ile “*kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan Devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakça bir çözüm bulmak üzere, Uluslararası Adalet Divanı Statüsününün 38. maddesinde zikredilen uluslararası hukuka göre anlaşma ile gerçekleştirilecektir*” şeklinde değiştirilmiştir.

(2) Doğal Uzantının Esas Olması

Sorunun 1970’li yıllarda ortaya çıktığı ilk aşamalarda Türkiye’nin temel hukukî iddiası, Doğu Ege’deki Yunan adalarının tümünün, Türkiye’nin doğal kıta sahanlığı uzantısı veya yaygın tabiri ile doğal uzantısı üzerinde bulunduğu ve bu nedenle hiçbir kıta sahanlığına sahip olamayacakları idi. Bu iddianın temeli ise, UAD’nın Kuzey Denizi Davası kararında, ‘doğal uzantı’ kavramına yaptığı vurgudur.⁴¹¹ Bu davada, Danimarka ve Hollanda, Almanya karşısında, her devletin kıta sahanlığı alanlarının kendisine yakın alanları kapsamaları gerektiği iddiasına başvurmuşlardır. Hiçbir devlet, başka bir ülkenin kıyısına daha yakın olan bir alanı kıta sahanlığı olarak elde edememelidir. İddia edilen bu ‘yakınlık’ prensibi karşısında UAD, doğal uzantı kavramını vurgulamış ve asıl olanın yakınlıktan ziyade her devletin kendi doğal uzantısına kıta sahanlığı olarak sahip olması gerektiğini belirtmiştir.⁴¹²

Doğal uzantı iddiasını savunurken Türkiye, Ege Denizi’nde deniz altı reliyefi ve kıta yamacı eteği kriter olarak kullanıldığı takdirde bu denizde tarafların menfaat

⁴¹⁰PAZARCI, Kıta Sahanlığı Konusunda Hukuksal Görüşler, s.86

⁴¹¹ “Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakkı, kara alanının doğal uzantısından oluşmaktadır. Deniz altındaki ipso facto ve ab initio haklar kara üzerindeki egemenlikten doğmakta ve deniz yatağını araştırma ve doğal kaynakları işletme konusunda egemen haklar vermektedir. Kısaca temel haklar mevcuttur. Kullanmak için herhangi bir özel hukukî sürecin izlenmesi veya hukukî bir davranışta bulunulması gerekmemektedir. Ayrıca, hak kullanılmasına bağlı değildir. Cenevre Sözleşmesinden anlaşıldığı üzere münhasır olması, kıyı devletinin araştırma yapma ve işletmeyi tercih edip etmemesinin kendi takdiri olmasını, başkalarının bu alanda faaliyette bulunmasının ise kıyı devletinin izni olmaksızın mümkün olmaması sonucunu doğurmaktadır.”, Kuzey Denizi Davaları, par.19, s.22

⁴¹² ACER, 2002, s.194

sahalarının doğal bir şekilde ayrıldığını ortaya koymuştur. Adaların ve takımadaların dağılışı tarzının da tesadüfi olmayıp, bu doğal bölünüşün sonucu olan bir düzen gösterdiği ve Ege adalarının, Girit yayı üzerindeki, Kikladlar, Sporadlar ve Kuzey Sporadlar olmak üzere takımadalar halinde gruplar meydana getirdiği kaydedilmiştir. ERİNÇ ve YÜCEL tarafından adalar şu alt gruplara ayrılmıştır:

1.Trakya adaları (Taşoz, Semadirek) : Trakya şelfi üzerinde yer alırlar. Jeolojik yapı bakımından da, geride kara üzerindeki eski Rodop masifinin bir parçasıdır.

2.Çanakkale adaları: (Gökçeada, Bozcaada, Limni ve Bozbaba Adaları) : Bu adalar grubu Çanakkale boğazı önünde yayılan şelfin üzerinde bulunurlar. Jeolojik yapıları bakımından adı geçen bölgedeki Mesezoik-Tersiyer kıvrım sisteminin birer parçasını meydana getirirler.

3.Küçük Asya Adaları: Midilli'den Sisam'a kadar uzanan adalardır ve Ege coğrafi bölgemizin önündeki şelf üzerinde yer alırlar.

4.Menteşe adaları: Literatürde bu isimle anılan adalar, Anadolu'dan batıya doğru bir sürgü ile uzanan Sisam-Nikarya adalarının güneyinde yer alırlar. Bunlara 1909'dan sonra Onikiada adı da verilmiştir. Rodos hariç bütün bu adalar Mentese kıyıları önünde 90-100 metre derinlikteki şelf üzerinde bulunurlar ve gerek jeomorfolojik, gerek jeolojik olarak bu yöremize bağlı ve onun doğal bir uzantısıdır.

ERİNÇ ve YÜCEL'e göre, jeomorfolojik ve jeolojik bakımdan 2,3 ve 4 sayılı ada gruplarının açık olarak Anadolu'nun doğal uzantısı olduğu her zaman ispatlanabilir. Bu kriter aynı zamanda, morfolojik kriterlerle tam uyum içindedir.

Doğal uzantı kriterinde dikkat edilmesi gereken iki nokta bulunmaktadır. Uluslararası toplantılarda Türkiye gibi, Yunanistan'da haklarını korumak için doğal uzantı kavramını savunmuştur. Ancak Yunanistan bu fikri savunurken doğu Ege kıta sahanlığının, buradaki Yunanistan'a ait adaların doğal uzantısı olduğu görüşünden hareket etmekte ve 1958 Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesinin b paragrafının hiçbir değiştirmeden her büyüklükteki adaya bitişik sahaları da kıta sahanlığı sayarak, Ege

sorununu 1958 tarihli Sözleşme ile çözümlenmeye çalışmıştır. Bu durumda, Türk heyetlerinin doğal uzantı kavramını savunurken, her çeşit ve her boydaki adanın kıta sahanlığına sahip olmadığı ve olamayacağı gerçeğini ısrarla belirtmesi gerekmektedir.

Sadece jeolojik verilere dayanan ve jeomorfolojik olarak desteklenmeyen doğal uzantı kriteri iki tarafça aynı amaçla kullanılabilir. Örnek vermek gerekirse, biz Menteşe adalarının ve Kikladların yapı ve jeolojik tekâmül bakımından Menderes masifinin doğal uzantısı olduğunu veya Anadolu plakasının Ege Denizi tabanından da devam ettiğini iddia ederken, Yunanistan'ın aynı gerekçe ile aksini ileri sürmesi mümkündür. Bu nedenle doğal uzantı kavramı mutlaka jeomorfolojik sınırla birlikte müdafaa edilmelidir.⁴¹³

Divan, doğal uzantı kavramının sınırlandırma üzerindeki etkisini Libya/Malta Davası kararı ile değiştirmiştir. Kararda, kıta sahanlığı üzerinde hak kazanım esasına ilişkin olarak hukukun değiştiği gerekçesiyle, önceki içtihadın bir kenara bırakılması gerektiği belirtilmiştir. Divan'a göre, bundan sonra kıta sahanlığı üzerinde hak kazanımı, ancak kıyıdan olan mesafe kavramına göre belirlenebilecek bir husustur. Çünkü yeni gelişmiş hukuka göre, ilgili devletler, kıyıdan itibaren 200 mil mesafeye kadar olan kesimde kıta sahanlığına bağlı haklarını ileri sürebilmektedirler.⁴¹⁴

Türkiye, daha sonraki yıllarda, kıta sahanlığı davalarındaki genel eğilimlere uygun olarak, doğal uzantı prensibi üzerine yaptığı vurguyu azaltmış ve daha çok 'hakkaniyet prensipleri' ve 'hakkaniyete uygun çözüm' üzerinde vurgu yapmaya başlamıştır.

(3) Hakça İlkelerin Uygulanması

Türkiye bu görüşünü Uluslararası Adalet Divanının 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarına ilişkin kararından alıntılar yaptığı pasajlar ile

---

⁴¹³ ERİNÇ Sırrı, YÜCEL Tâlip, **Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,1978,ss.41-43

⁴¹⁴ GÖKALP, s.35

desteleyerek Yunanistan'a verdiği 27 Şubat 1974 tarihli notasında ifade etmiştir. Ayrıca III. Deniz Hukuku Konferansı esnasında Türk temsilcileri de kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin ilkelerin Konferansta görüldüğü aşamalarda, sınırlandırmada hakça ilkelerin uygulanması gerektiğinden söz etmişlerdir. Yine Yunanistan'ın tek taraflı olarak Uluslararası Adalet Divanına başvurusuna ilişkin dava dilekçesinde de Türkiye'nin Yunanistan'a gönderdiği 18 Kasım 1975 tarihli notasında hakça çözüm bulunmasını amaçladığını öne sürdüğü hususuna yer verilmektedir. Ancak, zamanla Türkiye'nin bu ilkeyi daha açık ve kesin olarak vurguladığı ve III. Deniz Hukuku Konferansına bu ilkeyi içeren madde taslakları sunduğu görülmektedir.⁴¹⁵

Türkiye'nin III. Deniz Hukuku Konferansına sunduğu bu ilkeyi içeren madde taslakları değerlendirildiğinde, iki nedenle sınırlandırmanın hakça ilkeler çerçevesinde yapılması gerektiğini ileri sürdüğü görülür:

- a) Ege Denizi'nde ortay hattın doğusunda bulunan Yunan adaları, buldukları yer, büyüklükleri ve nüfusları itibarıyla özel koşul oluştururlar.
- b) Ege Denizi, içindeki adaların deniz alanlarının kıyı devletlerince müştereken belirlenmesi gereken yarı kapalı bir denizdir.⁴¹⁶

(4) Adaların Özel Durum Oluşturması

Bir bölgede adaların bulunması kıta sahanlığının sınırlandırılması açısından özel durum oluşturur ve sınırlandırmada bu adaların, özellikle coğrafi konumlarına ve diğer özelliklerine bağlı olarak değerlendirilmesi gerekir.

Yunanistan'a verilen ilk Türk notasından başlayarak bu görüş III. Deniz Hukuku Konferansında Karakas'ta yapılan konuşmada gerekse Konferansa sunulan Türk madde taslaklarında ileri sürülmüştür. Bu yolla eşit uzaklık ilkesinin Ege Denizi'nde uygulanamayacağı belirtilmek istenmektedir.⁴¹⁷ 27 Şubat 1974 tarihinde

⁴¹⁵ PAZARCI, "Kıta Sahanlığı Konusunda Hukuksal Görüşler", s.87

⁴¹⁶ BAŞEREN, **Ege Sorunları**, s.152

⁴¹⁷ PAZARCI, "Kıta Sahanlığı Konusunda Hukuksal Görüşler", s.87

Türkiye'nin Yunanistan'a gönderdiği notada adaların özel durum oluşturduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Adaların özel durumu sorunun ikinci önemli unsurunu oluşturmaktadır. Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, gerek Cenevre Sözleşmesi hükümleri gerekse uluslararası uygulamada tesis edilmiş kurallar hangi niyet ve amaçla olsun, adaların özelliklerini ve özel durumlarını göz önünde bulundurmaksızın eşit değer verilmesini yasaklamaktadır. Bu durumda hem adaların hem Ege Denizi'nin bütün olarak, coğrafi konumunun önemi, tarihi süreç içinde tesis edilmiş Türkiye çıkarları ve yarı kapalı deniz olması tipik özel durum örneklerini oluşturmaktadır ve uluslararası hukuk kuralları uygulanırken bu durumun göz önünde bulundurulması zorunludur.”⁴¹⁸

(5) Ege Denizi'nin Yarı Kapalı Deniz Olması

Türkiye bu görüşünü ilk olarak 27 Şubat 1974 tarihli karşı notasında bildirmiş, müteakiben III. Deniz Hukuku Konferansı esnasında Konferans'a sunduğu madde taslakları ile de görüşünü desteklemiştir.

Yarı kapalı deniz kavramı 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 122. ve 123. maddelerinde düzenlenmektedir. Madde 122'de yapılan tanıma göre yarı kapalı deniz;

“İki veya daha çok devlet tarafından çevrili ve diğer bir denize veya okyanusa dar bir geçitle bağlı bulunan veyahut da bütünüyle veya büyük bir bölümü ile iki veya daha çok devletin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşan bir körfez, bir deniz havzası veya bir denizdir.”

“İki veya daha çok devlet tarafından çevrili olma” şartı, Yunanistan ve Türkiye tarafından çevrili olması nedeniyle Ege Denizi'nde gerçekleşmektedir. Ege Denizi'nin büyük bir bölümünün Türkiye ve Yunanistan'ın karasularından oluşması ve her iki devletin 200 deniz millik münhasır ekonomik bölge ilan etmeleri

---

⁴¹⁸LEANZA, SICO, CICIRIELLO, s. 1522

durumunda, bütünüyle bu bölge içinde yer alacak olması nedenleriyle, diğer şartlar “bütünüyle veya büyük bir bölümü ile iki veya daha çok devletin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşma” durumu da karşılanmaktadır.

BMDHS'nin yarı kapalı denizlere bağladığı sonuçlar esas olarak 123. maddede düzenlenmiştir. Buna göre;

“Kapalı veya yarı kapalı bir denize kıyısı olan devletler, bu Sözleşme'den doğan haklarını kullanırken ve görevlerini yerine getirirken birbirleri ile işbirliği etmelidir. Bu amaçla, doğrudan doğruya veya uygun bir bölge teşkilatı aracılığı ile:

- a. denizin canlı kaynaklarının idaresi, muhafazası, araştırılması ve işletilmesinin eşgüdümünü yapmak;*
- b. deniz çevresinin korunması ve muhafazası konusundaki hak ve görevlerinin yerine getirilmesinin eşgüdümünü yapmak;*
- c. bilimsel çalışma politikalarının eşgüdümünü yapmak ve uygun olduğu yerlerde, bölgede müşterek ilmî araştırmaları deruhte etmek;*
- d. bu maddenin hükümlerini daha da geliştirmek için yerine göre ilgili devletlerle veya milletlerarası örgütlerle işbirliği yapmak için onları davet etmek hususunda çaba sarf edeceklerdir.”*

Uluslararası Adalet Divanı da Libya- Malta Kıta Sahanlığı Davasına ilişkin 3 Haziran 1985 tarihli kararında, kapalı ve yarı kapalı denizlerde, komşu devletler arasında deniz alanlarının sınırlandırılmasının bölgenin bu durumuyla yakından ilişkili olduğunu bildirmiştir. Yunanistan, bu son hususu dikkate almadan, yarı kapalı denizlere bağlanan sonuçları komşu devletler arasında çevresel işbirliği, bilimsel araştırma ve canlı kaynakların işletilmesi konusu ile sınırlı tutmakta ve bu durumun sınırlandırmaya etki etmeyeceğini iddia etmektedir. Buna karşılık Türkiye, karasuları ve kıta sahanlığı gibi deniz yetki alanlarının sınırlandırmasında Ege'nin yarı kapalı deniz olduğunu ve buna bağlanan sonuçları dikkate almak gerektiğini ileri sürmektedir.⁴¹⁹

---

⁴¹⁹ BAŞEREN, Ege Sorunları, s.13

(6) Lozan Dengesi

Türkiye bu tezi ile Lozan Barış Anlaşması'nın Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında bir denge kurduğunu ve Ege Denizi'nin iki devlet tarafından eşit kullanımının gerektiğini belirterek be dengenin kıta sahanlığının sınırlandırılması açısından da gözetilmesini savunmaktadır. Türkiye'nin Yunanistan'ın 19 Aralık 1975 tarihli notasına 15 Mart 1976'da verdiği cevabî notasına göre, kıta sahanlığı alanları ile ilgili olarak Türkiye ile Yunanistan arasında sürdürülen görüşmeler hakkında 30 Eylül ve 18 Kasım 1975 tarihli notalarda açıkça ifade edilen ve Bern toplantılarında Türk Heyetinin başkanı tarafından izah edilen Türk görüşlerinde bir değişiklik yoktur. Türk Hükümeti, Ege Denizi kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılmasının her iki ülkenin hayatî çıkarlarını doğrudan etkilediğine işaret etmektedir. Bu nedenle Türk Hükümeti, Ege Denizi'nde kıta sahanlığı alanlarının sınırlandırılmasının karşılıklı kabul edilebilir çözümünün, 1923 Lozan Anlaşması ile kurulan hassas dengenin korunması için önemli olduğuna inanmaktadır. Bu görüş kamuoyuna 19 Haziran 1976 tarihinde 2.Bern görüşmeleri sırasında Türk heyeti tarafından açıklanmıştır. Ayrıca, Türk tarafının bu görüşleri, 1-4 Aralık 1978 tarihlerinde iki devlet teknik heyetlerinin Paris'te yaptıkları kıta sahanlığı görüşmeleri esnasında basına da yansımıştır.⁴²⁰

c.Genel Değerlendirme

Her iki devletin belirtilen gerekçelerinin hukuksal değerlendirmesi yapıldığında, Yunanistan'ın gerekçelerinin nispeten daha zayıf kaldığı görülmektedir. Zira birinci gerekçesini oluşturan adaların da kendi başlarına kıta sahanlığına sahip oldukları görüşü, herhangi bir adanın özellikleri ne olursa olsun, karşısındaki kıta ülkesine eşdeğerde kıta sahanlığına sahip olacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim uluslararası uygulama ve mahkeme kararlarında pek çok adalara "kısmî etki" tanıyan ve hatta bazen hiçbir etki tanımayan kıta sahanlığı sınırlandırması örnekleri mevcuttur. Yunanistan'ın ikinci gerekçesini oluşturan ülke bütünlüğü ilkesi yanlış konuda kullanılmakta olup, sınırlandırma konusunda

---

⁴²⁰ BAŞEREN, Ege Sorunları, s.153

uygulanan uluslararası hukukta böyle bir ilkenin varlığından söz etme olanağı yoktur. Nitekim bugün de Yunanistan'ın adaları ve kıta ülkesi arasında açık deniz alanları yer almaktadır. Yunanistan'ın üçüncü gerekçesini oluşturan eşit uzaklık ilkesi bakımından ise, uygulanan hukuk eşit uzaklık ilkesine kıta sahanlığı sınırlandırması konusunda herhangi bir yapılageliş değeri tanımamaktadır.

Türkiye'nin tezleri incelendiğinde, başlarda Türkiye'nin en temel gerekçesini oluşturan doğal uzantı tezinin, özellikle U.A.D.'nin 1985'teki Libya/Malta Kıta Sahanlığı Davasındaki kararı göz önünde tutulduğunda, gücünden biraz kaybettiği gözlenmektedir. Bununla birlikte yer bilimsel verilerin hâlâ hakça ilkelerin bir ögesi olarak belirli bir değere sahip oldukları da yadsınamayacaktır. Ancak, Türk gerekçeleri içinde giderek ağırlık kazanan gerekçe, bu konuda hakça ilkelerin uygulanması olmaktadır. Tamamlayıcı nitelikteki öteki gerekçelerle birlikte Türkiye'nin hakça ilkeler tezi bugün uygulanan uluslararası hukukta tartışmasız bir şekilde teyid edilmektedir. Dolayısıyla, bugün Ege'de kıta sahanlığı sınırlandırılması uyuşmazlığının hukuksal çözümü yoluna gidilirse hakça ilkelerin uygulanması gerekecektir. Fakat burada da sorun, hakça ilkelerin içeriğinin kesin bir biçimde saptanamamış olmasıdır. Ege kıta sahanlığı uyuşmazlığı Ege'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki tek sorun olmayıp, öteki sorunlarla ilişkilidir.⁴²¹

Yunanistan'ın 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesine dayandırılan iddiaları, hukukî açıdan güçsüzdür. Sözleşmenin 6. maddesinin Türkiye'ye karşı ileri sürülmesi, hukuken olanaksızdır. Türkiye bu Sözleşmeye taraf olmamıştır ve bu nedenle 6. maddeyi uygulama zorunluluğu yoktur. Divan'ın 1969 tarihli yargısında, Yunanistan tarafından benimsenmiş yorumun aksine, Sözleşmenin sınırlandırmayla ilgili 6. maddesi, sözleşmenin akdi sırasında mevcut ve geçerli olan hukukun beyanı niteliğinde bir hüküm olarak değerlendirilmemiş; bu maddede yer alan eşit uzaklık ilkesinin, ne o zaman ne de sonraki uygulamayla bir örf ve âdet kuralı niteliğini kazandığı kabul edilmiştir.

---

⁴²¹ PAZARCI, s.378-379

3.Ege Denizi'nde Kıta Sahanelığı ve Múnhasır Ekonomik Bölge İlişkisi

Ege Denizi kıta sahanlığı uyuşmazlığının çözümlü sürecini etkileyecek olan konulardan bir diğeri de múnhasır ekonomik bölge kavramıdır. Gerek BMDHS'de kıta sahanlığı ve múnhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının aynı maddelerde düzenlenmesi gerekse de son dönemlerde Uluslararası Adalet Divanına yapılan sınırlandırmaya ilişkin başvurular göz önünde bulundurulduğunda Ege kıta sahanlığı sınırlandırmasında Yunanistan tarafından ileri sürülecek görüşlerden biri múnhasır ekonomik bölge kavramı olacaktır. Yunan yazarlar tarafından da Ege uyuşmazlığının Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi hâlinde, Yunanistan'ın yargılamayı hem kıta sahanlığı hem de múnhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasına yönlendirmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴²²

Yunanlı yazar Kariotis'e göre, Ege Denizi'nde Yunanistan'ın múnhasır ekonomik bölge ilan etmesi şu nedenlere dayandırılabilir:

1.Múnhasır ekonomik bölge ile Yunanistan kıta ve adalarında ekonomik bütünlüğünü koruyacaktır. Yunanistan 2.463 tanesi Ege Denizi'nde olmak üzere toplam 3.200 adaya sahiptir. Türkiye'nin ise Ege Denizi'nde üç adası bulunmaktadır. Kıyı devletleri tek taraflı olarak múnhasır ekonomik bölge ilan ederek kıyılarındaki balık stoklarını korumak istemektedirler. Yunan balıkçı tekneleri genellikle Yunan kıyılarının dışında özellikle Akdeniz'de ve Atlantik Okyanusunda balık tutmaktadır. Devletlerin bu uygulamaları Yunanlı balıkçıların balık sahanlarını kaybetmelerine neden olmuştur. Yerel üretime katkı payı %1 olmakla birlikte Yunanistan'ın múnhasır ekonomik bölge ilan etmesi balıkçıları için çok yararlı olacaktır.

2.Günümüzde 127 Devlet, 200 deniz mili genişliğinde múnhasır ekonomik bölge veya múnhasır balıkçılık bölgesine sahiptir. 1982 Sözleşmesinde adaların múnhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacakları yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır.

---

⁴²²KARIOTIS Theodore, A Greek Exclusive Economic Zone in the Aegean, Mediterranean Quarterly: Summer 2007,s.69

3. 10 Mart 1983 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri 200 deniz mili münhasır ekonomik bölge ilan ettiğini belirtmiştir. Münhasır ekonomik bölgesi okyanusta 3,5 milyon metre karelik bir alan kaplamaktadır. Bu alan Amerika Birleşik Devletlerinin kara parçasınının 1.67 katı büyüklüğündedir. Münhasır ekonomik bölge deniz yatağındaki, toprak altındaki ve su tabakasındaki canlı ve cansız doğal kaynakları içermektedir. En önemlisi, bildirim ile Amerika Birleşik Devletlerine ait adalara da münhasır ekonomik bölge tanınmıştır.

Küba, Florida sahilinden sadece 90 mil uzakta olmasına rağmen, ABD'nin Küba'nın ada ülkesi olması nedeniyle münhasır ekonomik bölgeye sahip olamayacağı yönünde bir itirazı yoktur. Küba ile ABD münhasır ekonomik bölgelerinin hakkaniyet ilkesine göre sınırlandırma anlaşması yapmıştır.

4. ABD münhasır ekonomik bölge bildiriminde bulunduktan sonra Sovyetler Birliği de 28 Şubat 1994 tarihinde münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Sovyetler Birliği bildiriminin ilk maddesinde : "Sovyetler Birliği'nin karasularının bitişğinde ve ötesindeki deniz alanlarında ve Sovyetler Birliğine ait adalara ait deniz alanlarında, esas hattan itibaren azamî 200 deniz mil genişliğe sahip bir münhasır ekonomik bölge tesis edilecektir. Sovyetler Birliği ile kıyıları bitişik ve karşılıklı olan ülkeler arasında ekonomik bölgenin sınırlandırılması, hakça çözüme ulaşma çerçevesinde Sovyetler Birliği mevzuatı, uluslararası hukuk temelinde yapılan anlaşmalar göz önüne alınarak yapılacaktır.

5. 1986 yılının sonunda, Türkiye tek taraflı olarak Karadeniz'de 200 mil münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Türkiye'nin imzalamadığı ve onaylamadığı 1982 tarihli Sözleşmede ilk kez düzenlenen bir kavramı uygulaması söz konusudur. Aynı zamanda Türkiye münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması konusunda Sovyetler Birliği ile anlaşma yapmış ve 1978 yılında imzalanan kıta sahanlığının sınırlandırılması anlaşmasının münhasır ekonomik bölge için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Bu anlaşmada eşit uzaklık ilkesi uygulanmıştır ve kapalı veya yarı kapalı deniz alanlarına ilişkin özel durum belirtilmemiştir. Türkiye BMDHS'de belirtilen bir kavramı uygulayarak Yunanistan karşısındaki konumu zayıflatmıştır.

Karadeniz Ege Denizi gibi yarı kapalı bir denizdir ve Yunanistan da orta hat ilkesini Ege Denizi'nde uygulamalıdır.⁴²³

KARIOTIS'e göre, Türkiye'nin münhasır ekonomik bölge konusunda zayıf olması nedeniyle için ikili görüşmelerde bu konunun açılmamasını sağlamaktadır. Ancak Yunanistan'ın ön plana çıkarması gerekirken çıkarmaması bir hatadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile bu konu ortaya konulmuşken Yunanistan'ın da hak iddia etmesi gerekmektedir.⁴²⁴

Ege'de sınırlandırma uyuşmazlığı Yunanistan'ın münhasır ekonomik bölge ilan etmesi halinde daha da karmaşıklaşacaktır. Münhasır ekonomik bölgeye, Hidrokarbon ve İlgilileri Araştırma ve İşletme ile ilgili Kanun ile Yunan hukukunda atıfta bulunulmuştur. Ayrıca, Avrupa Topluluğu Akdeniz'de balıkçılık kaynaklarının korunması ve yönetimi için 200 deniz millik balıkçık bölgesi ilan etmiştir. Yunanistan'ın Avrupa Birliği'nin tam üyesi olan bir ülke olarak Avrupa Birliği hareketi çerçevesinde münhasır ekonomik bölge ilan etme ihtimali söz konusudur. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere Yunan akademisyenler tarafından münhasır ekonomik bölge ilan edilmesi konusunda baskı altındadır.

Türkiye de aynı şekilde Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan etmesine rağmen Ege Denizi'nde ilan etmemiştir. Yunanistan'dan farklı olarak Türkiye'nin Ege Denizi'nde münhasır ekonomik bölge ilan etme konusunda acil bir planı veya isteği bulunmamaktadır. Türkiye, kıta sahanlığı uyuşmazlığının çözümlenmesinden önce münhasır ekonomik bölge ilan edilmesini uygun görmemektedir. Ege'de deniz alanlarının sınırlandırılması hem Türkiye için hem de Yunanistan için hassas bir konu olması nedeniyle Türkiye'nin bu davranışının yerinde olduğu kabul edilmelidir. Taraflardan herhangi birinin münhasır ekonomik bölge ilan etmesi kıta sahanlığının sınırlandırılması uyuşmazlığının doğasını değiştirecek veya daha da zorlaştıracaktır.⁴²⁵

---

⁴²³KARIOTIS, s.64-65

⁴²⁴KARIOTIS, s.70-71

⁴²⁵İNAN Yüksel, ACER Yücel, The Aegean Disputes, <http://www.foreignpolicy.org.tr/documents/251202.pdf>,s.35-36 ,Erişim Tarihi: 01.03.2009

D.Ege Denizi Kıta Sahanelığı Sınırlandırması

1.Genel olarak

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanacak üç temel kurallar bütünü mevcuttur. Bunlar 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, devlet uygulamaları ve uluslararası yargı kuruluşlarının kararları ile gelişen örf ve âdet hukukudur.

Ege'de deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda Türkiye ile Yunanistan'ın kabul ettiği ortak bir anlaşma bulunmamaktadır. Türkiye, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf değil iken, Yunanistan her iki sözleşmeyi de kabul etmiştir. Bu durumda bu sözleşme hükümleri Türkiye ve Yunanistan arasında uygulanamayacaktır.

Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde uluslararası örf ve âdet, uluslararası hukukun kaynakları arasında yer almış ve *“hukuk kuralı olarak kabul edilen bir genel uygulamanın kanıtı olarak örf ve âdet”* ibaresiyle kısmen tarif edilmiştir. Uluslararası örf ve âdetin maddî unsurları, aynı durumlarda aynı davranışların genel ve sürekli olarak tekrarlanması olarak ifade edilirken, davranışın bir hukukî zorunluluk teşkil ettiği kanaati, örf ve âdetin psikolojik unsurunu ifade etmektedir. Maddî ve manevî unsurlarda belirtilen davranışlar terimi ile devletlerin işlem ve eylemlerini ve uluslararası yargı ve hakemlik kararları ile uluslararası örgütlerin karar ve uygulamaları kastedilmektedir.⁴²⁶ Ege kıta sahanlığı sınırlandırmasında uluslararası örf ve âdetin uygulanacak olması nedeniyle bu konudaki uluslararası yargı ve hakemlik kararları ve devlet uygulamalarının incelenmesinde fayda görülmektedir.

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olan ilgili 73. ve 84. maddeleri *“kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan devletler arasında kıta sahanlığı*

⁴²⁶ PAZARCI Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, I.Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara,1997,s.209-211, SUR, s.70

sınırlandırılması U.A.D.Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekliyle uluslararası hukuk kurallarına dayanan bir anlaşma ile ve hakkaniyete uygun bir çözüm bulmak maksadıyla yapılır” ilkesini kabul etmektedir. Bu maddelerin açılımı, 20 Şubat 1969 tarihli Kuzey Denizi davalarında ifadesini bulmuştur. Karara göre :” *Kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan komşu devletler arasında deniz sınırları tek taraflı olarak saptanamaz. Böyle bir sınırlandırma iyi niyetle ve sonuca varmak gerçek iradesiyle sürdürülecek görüşmeler sonucunda anlaşmayla gerçekleştirilmelidir. Anlaşmaya varılmıyorsa yetkili bir üçüncü merci tarafından yapılmalıdır. Her iki durumda da sınırlandırma bölgenin coğrafi biçim ve diğer ilgili koşulları çerçevesinde hakkaniyete uygun bir sonucu gerçekleştirecek hakkaniyete uygun kriterler uygulanarak ve uygulanabilir yöntemler kullanılarak yapılmalıdır.”⁴²⁷*

Divanın Maine Körfezi kararına göre, uluslararası deniz alanı sınırlandırmalarında göz önünde tutulması gereken hakkaniyet kriterlerinin tanımı, somut olaylara uygulanmasının değişken olması nedeniyle bulunmamaktadır.⁴²⁸

Hakkaniyet ilkeleri kavramları, gerek Truman Bildirisinde, gerek o tarihten günümüze kadar verilmiş yargı kararlarının hemen hemen hepsinde kullanılmıştır. Hakkaniyet ilkelerinin bir örf ve âdet hukuku kuralı niteliğinde olduğu belirtilen Libya-Malta Davasında, bunlara örnekler verilmiştir. Kararın ilgili metni şu şekildedir:

“Örf ve âdet hukukunun bir parçası olarak hakkaniyet ilkeleri, sadece üçüncü tarafça yapılan sınırlandırmalarda değil, hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak için sınırlandırmayı anlaşma yoluyla gerçekleştirecek olan devletler içinde bağlayıcıdır.”

Divan, bu hakkaniyet ilkelerine bazı örnekler vermektedir:

- a) *Coğrafyanın yeniden biçimlendirilememesi veya doğadan gelen eşitsizlikleri telâfi etmeme ilkesi,*
- b) *Taraflardan biri tarafından diğerinin doğal uzantısını kapatmama ilkesi,*
- c) *Bütün ilgili koşullara saygı ilkesi,*

⁴²⁷ Kuzey Denizi Davaları, par.85,s.47

⁴²⁸ Maine Körfezi Davası, par.157,s.312

d)Bütün devletler hukuk önünde eşit olsa ve eşit muameleye tâbi olsalar da, hakkaniyet mutlaka eşitlik anlamına gelmez ilkesi,

e)Dağıtıcı adalet meselesinin söz konusu olmaması ilkesi.”⁴²⁹

1990'lara gelene dek her sınırlandırmada uygulanacak olan kuralı, “sınırlandırmanın hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak üzere, tüm ilgili durumların ışığında hakkaniyet ilkeleri uygulanarak yapılması” olarak özetlenebilir. Yakın tarihli yargı kararlarında, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması kuralının, eşit uzaklık metodunun baştan tercih edilmesi ve ardından bu eşit uzaklık çizgisinin ilgili durumlar ışığında ayarlanması yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir.⁴³⁰

2.Sınırlandırmada İlgili Şartlar

1984 tarihli Maine Körfezi Davasında Divan, Kuzey Denizi Davası kararına atıfta bulunarak sınırlandırmanın, bölgenin coğrafi biçim ve diğer ilgili koşulları çerçevesinde, hakkaniyete uygun bir sonucu gerçekleştirecek, hakkaniyete uygun kriterler uygulanarak ve uygulanabilir yöntemler kullanılarak yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁴³¹

Uluslararası yargı kararlarında ve doktrinde, çeşitli ilgili sayılabilecek koşulların değişik sınıflandırmalar altında ele alındığı görülmektedir. Göz önüne alınacak ilgili şartların sınırlı sayıda olmadığı, Divan kararında da belirtilmiştir.⁴³² Bu karar ışığında Ege Denizi Kıta Sahanlığı uyuşmazlığında dikkate alınacak ilgili şartlar kıta sahanlığı ve hukukî gelişimi ile ilgili olanlar çerçevesinde incelenecektir. Ancak kıta sahanlığı sınırlandırma hükümleri, Maine Körfezi Davası ile başlayan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi

⁴²⁹ GÖKALP, s.61-62, Libya/Malta Davası, par.46,s.39

⁴³⁰ ÖZBEK Dolunay, “Ege’de Kıta Sahanlığı Sorunu”, **Deniz Hukuku Sempozyumu**, 21-22 Haziran 2004,s.2-25

⁴³¹ Maine Körfezi Davası, para.112,s.300-301

⁴³² 1985 tarihli Libya/Malta Davası: “ İlgili koşulların sınırlı sayıda sayıldığı bir liste olmamasına rağmen, bunların arasına sadece kıta sahanlığı ve onun hukukî gelişimi ile ilgili olanlar ve ayrıca kıta sahanlığının sınırlandırılmasına hakkaniyet ilkelerinin uygulanması ile ilgili olanların dahil edilmesi mümkündür. Aksi takdirde, doğasına yabancı olan durumların ele alınması sebebiyle kıta sahanlığı kurumunun hukukî anlamı değişecektir.”, para.48,s.40

süreci ve Türkiye'nin Karadeniz'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırma uygulamasının da bu yönde olması nedenleriyle ilgili şartların incelenmesinde, münhasır ekonomik bölge ile ilgili kriterlerin de değerlendirilmesi gerekliliği görülmüştür. Bu çerçevede “ilgili şartlar”, coğrafya, jeolojik ve jeomorfolojik faktörler, ekonomik faktörler ve adaların varlığı çerçevesinde değerlendirilecektir.

a. Ege Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırması İçin İlgili Şartların Değerlendirilmesi

(1)Coğrafya

Ege Denizi, Akdeniz'in kuzeye doğru uzanan bir parçasını oluşturmaktadır. Kabaca bir dikdörtgeni andıran Ege Denizi, 41°-35° kuzey enlemleriyle, 23°-27°/28° doğu boylamları arasında yer almaktadır ve kuzeyden güneye yaklaşık 660 km uzunluğundadır. Genişliği kuzeyde 270, ortada 150, güneyde ise 400 kilometre kadardır. Ege Denizi, bu sınırlar içinde yaklaşık 214.000 km²'lik bir alan kaplamaktadır. Akdeniz'den, bir eşik üzerinde içbükey bir yay biçiminde adalarla ayrılır. Bu yayı oluşturan adalar, batıda Mora Yarımadası yakınındaki Kitira'dan başlar Andikitira, Girit, Kaşot, Kerpe ve Rodos Adalarıyla sona erer.

Ege Denizi Anadolu Yarımadası ile Yunanistan Yarımadası arasında üzerinde irili ufaklı 3000 kadar ada/adacık bulunan bir yarı kapalı deniz, aynı zamanda Karadeniz ve Akdeniz'i birleştiren Boğazların tamamlayıcısı bir ön yoldur.⁴³³

Ege Denizi'nin mevkii, boyutları ve sınırları ile yüzeyine serpilmiş çoğunluğu kayalık olan çok sayıda irili ufaklı adanın varlığı ve konumları, bu denize Akdeniz havzasının yanı sıra dünyada da benzeri bulunmayan farklı bir özellik kazandırmıştır. Bu çok sayıda adalardan yüzölçümü 100 km²'den büyük olanlar 24 kadar olup, daha küçük olanlarla birlikte tüm adaların toplam yüzölçümleri 23 000km² civarındadır. Bu alan ise tüm deniz alanlarının yaklaşık dokuzda birine tekabül etmektedir. Ayrıca

---

⁴³³ **Ege Denizi ve Ege Adaları**, Harp Akademileri Basım Evi, Mayıs 1995,s.1

muhtelif büyüklükteki koylar ve körfezler ile boğazlar ve yarımadalar, Ege coğrafyasının temel karakterini oluşturmaktadır.⁴³⁴

Hakkaniyet ilkelerinin temel olarak anakara coğrafyasına üstünlük tanıdığından hareketle, Ege Denizi'nde, öncelikle ve temel olarak dikkate alınması gereken unsurların adalar değil, anakaraların coğrafi özellikleri olduğu açıktır. Bu coğrafi özelliklerin başında da iki ülkenin kıyı uzunlukları ve kıyı yapısı gelmektedir. Ege'de iki ülke kıyı uzunlukları, adalar hariç tutulduğunda dengeli gözükmektedir.⁴³⁵ Kıyı coğrafyası özellikleri açısından her iki ülke de önemli sayılacak girinti ve çıkıntılara sahipse de bunlar dengeli ve karşılıklı gözükmektedir.⁴³⁶

Ege Denizi'nde sınırlandırmanın kuzey, orta ve güney şeklinde üç sektöre bölünerek yapılması, ilgili durumların değerlendirilmesini kolaylaştıracaktır. Kuzey sektörü belirleyen ilgili durumlar, kıyıların ilişkilerinin yan yana olmasıyla, orta ve güney sektörlerde, bu ilişki karşı karşıya dönüşmektedir. Orta ve güney sektörlerde ise, ayırt edici olan ilgili durum, bu sektörlerde anakaranın parçası olarak ele alınamayacak olsalar da, etkilerinin değerlendirilmesi gereken adaların nitelikleridir. Orta sektörde, Türk kıyılarına yakın ama Yunanistan'dan uzak olan ve birbirlerinden de kopuk bazı adaların etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Güney bölümde ise, sayıca daha yoğun olmakla birlikte, ilgili kıyıları teşkil etmediği belirlenen Oniki adalar ve Kikladların etkisi, hem birbirlerinden, hem de diğer iki bölgeden farklı olacaktır.⁴³⁷

(2) Jeolojik ve Jeomorfolojik Faktörler

Ege Denizi batimetrik haritası incelendiğinde Boğazönü, Saruhan ve Menteşe Adaları'nın Türkiye anakarasının doğal uzantısı üzerinde olduğu görülecektir. Kuzeyden güneye bir S çizen çok açık bir kıtasal ayırım bölgesi (abyssal zone), Ege

⁴³⁴ KURUMAHMUT Ali, **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1998, s.1

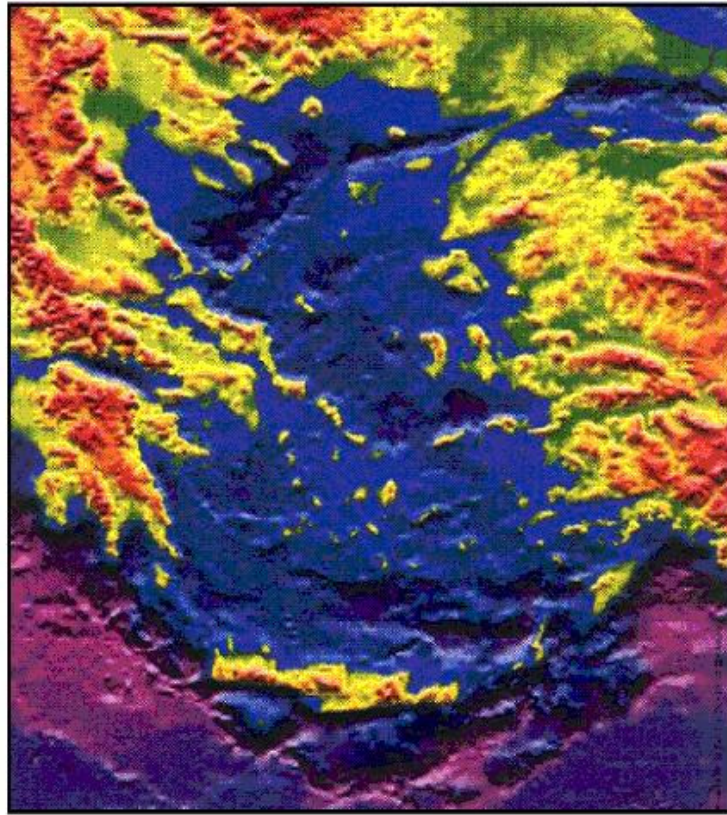
⁴³⁵ Yunanistan'a ait anakara kıyısı 1.156 mil uzunluğunda iken, Türkiye'ye ait anakara kıyısı 1.287 mil uzunluğundadır.

⁴³⁶ ACER, s.76

⁴³⁷ ÖZBEK Dolunay, **Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı**, İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2004,s.157

Denizi'ni tabii olarak ikiye bölmektedir. Bu bölge sadece jeomorfolojik bakımdan değil, aynı zamanda jeolojik ve jeofizik özellikleriyle de yer kabuğunun iki plakasını ayıran bir sınır bölgesine tekabül etmektedir. Bazı bilim adamlarınca bahse konu kıtasal ayırım bölgesi Asya ve Avrupa'nın deniz altındaki sınırı sayılırken bazı haritalarda da bu ayırım bölgesi esas alınarak, Ege Denizi, Asya ve Avrupa kıtalarını ayıracak şekilde bir hatla ortadan ikiye bölmektedir.⁴³⁸

Şekil 30: Ege Denizi Batimetrik Haritası

Kaynak: KARAKUŞ Adıgüzel, Ege'de Ada, Adacık ve Kayalıkların Deniz Yetki Alanlarına Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, s.150

---

⁴³⁸KURUMAHMUT, 1998,s.3

Ege Denizi'nin deniz tabanına ilişkin jeolojik ve jeomorfolojik verilerin sınırlandırmada çok etkili rol oynamayacakları görülmektedir. Bu unsurların öneminin genel olarak azaldığı, yargı kararlarında vurgulanırken, Ege gibi genişliği toplam 400 mili aşmayan denizlerde bu unsurların sınırlamadaki rolü daha da kısıtlıdır. Zira kıta sahanlığının 200 mile kadar olan genişliğini jeolojik unsurlardan çok mesafe unsuru belirlemektedir.⁴³⁹

(3) Ekonomik Faktörler

Ekonomik faktörler, Divan tarafından bugüne kadar karara bağlanmış olan davalarda, sadece ele alınıp o davayla ilgili olarak değerlendirilmekle yetinilmiş, fakat sınırlandırmada bir etki tanınmamış ilgili koşullar arasında yer almaktadır.⁴⁴⁰

Ege Denizi'nde maden kaynakları ile ilgili olarak veriye sahip olmamakla birlikte, Taşoz adası civarında zengin petrol yatakları olduğu iddia edilmektedir. Ekonomik faktörler aşağıdaki bölümlerde balıkçılık ve denizcilik çerçevesinde incelenecek, Ege Denizi'ndeki karşılıklı konumda bulunan Türkiye-Yunanistan arasındaki ticarî ilişkiler değerlendirilecektir.

i. Türkiye Açısından Ekonomik Faktörler Değerlendirmesi

Balıkçılık

Ülkemiz deniz ürünleri üretiminin %76'dan fazlası Karadeniz'de gerçekleşmekte ve bunu Marmara (%13,1), Ege (%7,6) ve Akdeniz (%3,1) izlemektedir.⁴⁴¹

Karadeniz'de 247, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 balık türü bulunmaktadır. Ülkemizde ekonomik öneme sahip tür sayısı ise 100 civarındadır.

⁴³⁹ ACER Yücel, "Ege Kıta Sahanelığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları", **Ege Kıta Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, TÜDAV Yayın No:12,2002, s.77

⁴⁴⁰ GÖKALP, s.74

⁴⁴¹ Balıkçılık Özel İhtisas Raporu, Ankara 2007,s.6

Türkiye'nin Dünya Su Ürünleri üretimi içerisinde % 0.04'lük paya sahiptir. Dip balıklarından Ege ve Akdeniz'de tekir, berlam, iskarmoz balıkları ön sırada yer almaktadır. Kum midyesi, kara midye, karides ve istiridye, Marmara Denizine özgü önde gelen türlerdir. Ahtapot, istiridye ve mürekkep balığı Ege balıkçısı için önemli gelir kaynaklarıdır.

Ege Denizi, Türkiye'nin en uygun kıyılarına sahip olmasına rağmen kıta sahanlığının kademeli olarak derinleşmesi nedeniyle toplam deniz ürünleri üretimindeki payı yaklaşık %9'dur. İklim koşulları ve topografyanın karışımı sonucu balıkçılığa uygun birçok koy ve korunmuş alan mevcuttur.⁴⁴²

Denizcilik

Deniz ticaret filomuz dünya filoları sıralamasında en yüksek 1996 yılında 10,8 milyon dwt ile 16.sıraya yükselmiştir. 2000 yılından itibaren filomuzdaki gemilerin yabancı bayrağa geçişi başlamış ve 1 Ocak 2008 tarihi itibariyle Türk donatanlarının yabancı bayraklı gemileri ile birlikte filo toplam tonajı 13,2 milyon dwt'ye çıkmıştır. Türk deniz ticaret filosu dünya sıralamasında 2008 yılı itibariyle 25.sırada yer almaktadır.

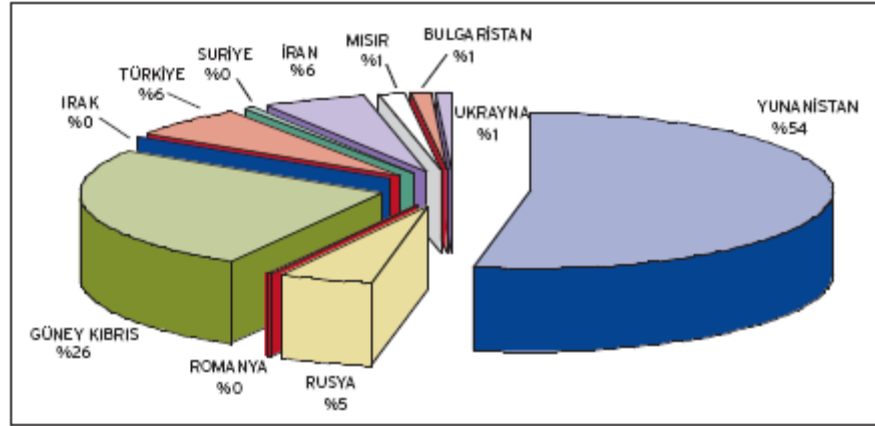
Toplam deniz ticaret filosunu oluşturan 1473 adet geminin adet bazındaki çoğunluğu sırasıyla: %29,94 ile kuru yük, %11,95 ile balıkçı gemileri, %8.62 ile petrol tankerleri, %8,01 ile römorkörler ve % 6.59 ile dökme yük gemileri oluşturmaktadır. Diğer tip gemiler ise, filonun sayısal olarak ancak %34,89'udur. 150 Grt kapasitenin üzerindeki gemiler dikkate alındığında filoda bulunan gemilerin genel yaş ortalaması 01.01.2008 itibariyle 23.14'tür.⁴⁴³ Türkiye ve komşu ülkelerin deniz ticaret filolarının kapasiteleri dwt bazında karşılaştırma tablosuna bakıldığında Türkiye %6'lık bir paya sahipken, Yunanistan 'ın payı %54'tür.

---

⁴⁴² Deniz Ticaret Odası 2007 Sektör Raporu, ss. 117,123

⁴⁴³ Deniz Ticaret Odası 2007 Sektör Raporu, ss. 43,50

Tablo 3: Türkiye ve Komşu Ülkelerinin Deniz Ticaret Filoları Karşılaştırması

Kaynak: Deniz Ticaret Odası 2007 Sektör Raporu, s. 64

Ege Bölgesi, kuzeyde Ayvalık'tan güneyde Kuşadası'na kadar yer alan sahil şeridinde önemli sanayi, ticarî, turizm tesisi ve limanları içine almaktadır. Bu limanlardan İzmir Limanı, Ege Bölgesi'nin elleçleme kapasitesi ve yük trafiği bakımından en büyük limanıdır. Batı Avrupa ve Kuzey Afrika arasındaki merkezî konumu ve güçlü hinterlandıyla sadece Ege Bölgesinin tarımsal ve ticaret merkezi olmayıp, aynı zamanda Türk ihracat ürünleri için de çok önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin konteyner elleçleme de birinci ihracat limanı; İç Anadolu ve Ege bölgelerinin ithalat kapısı olması yanında demiryolu ve karayolu bağlantıları ile Avrupa, Ortadoğu ve Asya ülkeleri arasında önemli bir ticaret limanı olma özelliğine sahiptir.⁴⁴⁴ Ege Bölgesinde bulunan diğer limanlar ise, Aliğa, Ayvalık, Bandırma, Bodrum, Bozcaada, Çeşme, Datça, Dikili, Edremit, Enez, Foça, Gökçeada, Güllük, Kuşadası ve Marmaris'tedir.

ii. Yunanistan Açısından Ekonomik Faktörler Değerlendirmesi

Balıkçılık

Yunanistan'da balıkçılık sektöründe 37.701 kişi çalışmaktadır. Ülkenin balıkçılık filosunun büyük bir çoğunluğu küçük ölçekli kıyı teknelerinden oluşmaktadır. Avrupa Birliği teknelerinin %20'si Yunanistan'a tescil edilmiştir. 2004

⁴⁴⁴ Dokuzuncu Kalkınma Planı, Denizyolu Ulaşımı Özel İhtisas Kurulu Raporu, s.29

yılında Yunanistan tekneleri ile 284 milyon € değerinde 90.000 ton balık tutulmuştur. Ayrıca su ürünleri yetiştiriciliğinde 2005 yılı verilerine göre, 106.208 ton ve 345,5 milyon € değer ile Avrupa Birliğinde değer bazında dördüncü sıradadır.⁴⁴⁵

Denizcilik

Yunanistan coğrafi konumu itibari ile tarih boyunca denizle iç içe yaşamış bir ülkedir. 200'den fazlasında yerleşim olan 2000 civarındaki ada denizcilik sektörünün gelişmesindeki en temel tarihsel gerekçedir. Yunanlılar adalarla iletişimde kazandıkları tecrübelerini ticarete aktarmayı başararak bugün dünyanın en büyük denizcilik filosuna sahip olmuşlardır.

Yunanistan'daki limanlardan yük ve yolcu taşımacılığı Avrupa Birliği üyesi ülkelerle rekabete açık olmakla birlikte Adriyatik'te Yunanistan-İtalya arasındaki seferlerin çoğunluğu ve Ege'deki hatların hemen hemen tamamı Yunanlı şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Deniz taşımacılığının Yunanistan ekonomisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Sektörün geliri ile ilgili net rakamlara ulaşmak kolay olmamakla birlikte 2007 yılında bu değer 17 milyar €'yu aştığı tahmin edilmektedir. Bu rakam sadece Yunan bayraklı gemilerden ve limanlardan elde edilen gelirdir. Ancak filonun büyük bölümünün Yunan bandıralı olmadığı düşünüldüğünde ve cari açığın 44 milyar \$ olduğu dikkate alındığında sektörün ekonomideki yeri daha iyi anlaşılmaktadır. Sektör, yarattığı 200,000 civarındaki istihdam ile ekonomiye ayrı şekilde katkı sağlamaktadır. 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla % 25 ve % 8 büyümeye gösteren sektör gelirlerinde 2008'in son çeyreğinde hızlı bir daralma olmuştur. 2009 sonunda sektördeki daralmanın % 30'lara varması beklenmektedir.

Yunanistan'da yük ve yolcu taşımacılığına elverişli liman sayısı 123'dür. Pire Yunanistan'ın en büyük limanı olup konteyner, kuru yük, tanker ve Ro-Ro gemilerine hizmet vermektedir. Selanik'teki ülkenin ikinci büyük limanının coğrafi konumu itibariyle Yunan denizcilik sektörü için ayrı bir önemi vardır. Diğer başlıca

---

⁴⁴⁵ EU Maritime Policy:Facts and Figures – Greece, <http://ec.europa.eu/maritimeaffairs>,03.07.2009

limanlar Patra, Lavrio, Volos, Korfu, Dedeğaç, Elefsina, İgumenitsa, ve Kavaladır.⁴⁴⁶

iii. Türkiye ve Yunanistan Arasında Ticarî İlişkiler

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ekonomik ve ticarî ilişkiler Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki gümrük birliği anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. İki ülke arasındaki tarihsel temeller ve siyasi problemler, ilişkilerin uzun yıllar sınırlı kalmasına neden olmuş; 1999 yılından itibaren ikili ilişkiler farklı bir boyut kazanmıştır.

Yunanistan ile ikili ticaret yıllardır ülkemiz lehine bir süreç izlemeye devam etmektedir. Tablo 4’de görüldüğü üzere 2008 yılı; toplam hacmin, ihracatın ve dış ticaret fazlasının en yüksek olduğu yıl olmuştur.

Yunanistan 2006 ve 2007’de Türkiye’nin ihracatında 12. sırada yer almıştır. 2007 sonunda da Yunanistan Türkiye’nin ihracatında Irak’ın hemen arkasından 12. sırada, 2008 yılında bir basamak gerileyerek 13.sırada yer almıştır. İthalat sıralaması incelendiğinde durum 2005 ve 2006’da Yunanistan Türkiye’nin tüm dünyadan yaptığı ithalatta 33. ve 29. sırada yer almıştır. 2007 ithalat verilerine göre Yunanistan 35.sırada, 2008 yılında ise 37.sırada olmuştur.

Yunanistan açısından bakıldığında Türkiye’nin Yunanistan için önemli bir dış ticaret ortağı olduğu görülmektedir. 2007 yılı verilerine göre ülkenin tüm dünyadan yaptığı ithalatta Türkiye 12. sırada, tüm dünyaya yaptığı ihracatta ise 9.sırada yer almıştır. Topluluk içi ticaret değerlendirme dışı bırakıldığında Türkiye’nin Yunanistanın ithalatında 5.sırada, ihracatındaki yeri ise 2.sıradadır.⁴⁴⁷

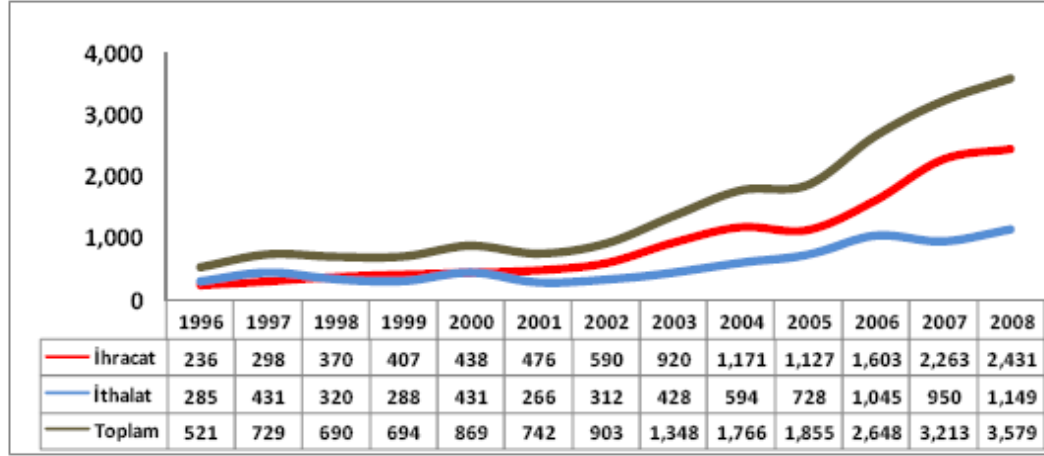
---

⁴⁴⁶ T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Yunanistan’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri (2008), Haziran 2009 Atina, s.48-49

⁴⁴⁷ Yunanistan Ekonomisi, Gelişmeler-Beklentiler ve Türkiye ile Ticareti, T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Şubat 2009, s.11

Ülkelere göre denizyolu ile yapılan dış ticaret istatistiklerine göre, 2008 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında 6.949.485 ton yük akışı denizyolu ile gerçekleşmiştir.⁴⁴⁸

Tablo 4: Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Dış Ticaretin Gelişimi

Kaynak:[http://www.counsellors.gov.tr/upload/GR/YUNANISTANRAPOR2009_DT M.pdf](http://www.counsellors.gov.tr/upload/GR/YUNANISTANRAPOR2009_DT_M.pdf), (28.07.2009)

Ekonomik faktörler, Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı çerçevesinde değerlendirildiğinde her iki devletin menfaatlerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir. Her iki devlet balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği, denizcilik ve turizm gibi ekonomik gelir sağlayan faaliyetler için Ege Denizi'ni kullanmaktadır. Yunanistan'a ait olan adaların 200'den fazlasında yerleşim olması ve Yunanistan'a gelen turistlerin %70'nin Yunan adalarını tercih etmesi, Yunanistanın adalar ile ulaşım hatlarını güçlendirmesi sonucunu doğurmuştur.

⁴⁴⁸ <http://www.denizcilik.gov.tr,05.08.2009>

(4) Adaların Mevcudiyeti

i. Ege adalarının genel özellikleri

Ege Denizi'ndeki adaları genel coğrafi konumları, egemenlik devirlerinin tarihsel boyutları, Ege Denizi'nin statüsünü tayin eden uluslararası antlaşmalardaki adaların düzenleniş biçimleri, jeopolitik ve stratejik önemleri dikkate alındığında 5 grupta incelemek mümkündür. Bunlar;

- Boğazönü Adaları
- Saruhan Adaları
- Menteşe Adaları
- Kuzey Sporad Adaları
- Kiklad Adaları olarak sıralanabilir.

Türkiye açısından jeopolitik ve stratejik önemi olan ve Anadolu'yu kuzeyden güneye bir dizi halinde kapatan Boğazönü, Saruhan ve Mentese Adaları'ndan oluşan üçlü gruba Doğu Ege Adaları denilmektedir.⁴⁴⁹ Bugün Doğu Ege'de yer alan önemli adaların büyük bir bölümü Yunanistan'a ait bulunmaktadır. Bu adalardan yüzölçümü 25 km²'yi geçenlerin sayısı 21 olup, bunlardan Midilli ve Rodos'un yüzölçümleri 1000 km²'yi geçmektedir.⁴⁵⁰ Ege'nin batısında yer alan Kuzey Sporad Adaları ve Kiklad adaları, Türkiye ile Yunanistan arasında hiçbir egemenlik anlaşmazlığına neden olmaması nedeniyle bu adalar hakkında bilgi verilmeyecektir.

1. Boğazönü Adaları

Boğazlar sisteminin bir parçası olarak, Çanakkale Boğazına ulaşan deniz yollarını kontrol eden bu adalar; Semadirek, Limni, Bozbaba, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adalarıdır. Çanakkale Boğazının savunmasında büyük rol oynayan bu adalardan Limni, 1915 Çanakkale Muharebeleri sırasında üs olarak kullanılmış ve Çanakkale Boğazını savunan kuvvetler için potansiyel bir tehdit bölgesi olduğunu

⁴⁴⁹ KURUMAHMUT, s.3-4

⁴⁵⁰PAZARCI Hüseyin, Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü, Turhan Kitabevi, Ankara 1992,s.4

kanıtlamıştır. Türkiye'nin güvenliği açısından son derece önemli olan bu adalardan, Çanakkale Boğazının tam karşısında bulunan Limni, Semadirek ve Bozbaba Adaları Yunanistanın egemenliği altında bulunmaktadır. Taşoz Adası, Boğazönü Adaları grubuna girmemekle birlikte Kuzey Ege'de bu adalara yakın bir konumda bulunmaktadır.

2. Saruhan Adaları

Doğu Sporad Adaları olarak da bilinen bu adalar; Midilli, Sakız, Koyun Adaları, İpsara, Antiipsara, Sisam, Ahikerya, Hurşit ve Forno adalarından oluşmaktadır. Anadolu'nun Orta Ege kıyılarının büyük bir bölümünü çevrelemekte olan bu adalar, Anadolu'nun batıya karşı savunulmasında ileri karakol rolü, Anadolu'ya taarruzlarda ise sıçrama tahtası rolü oynarlar.

3. Menteşe Adaları

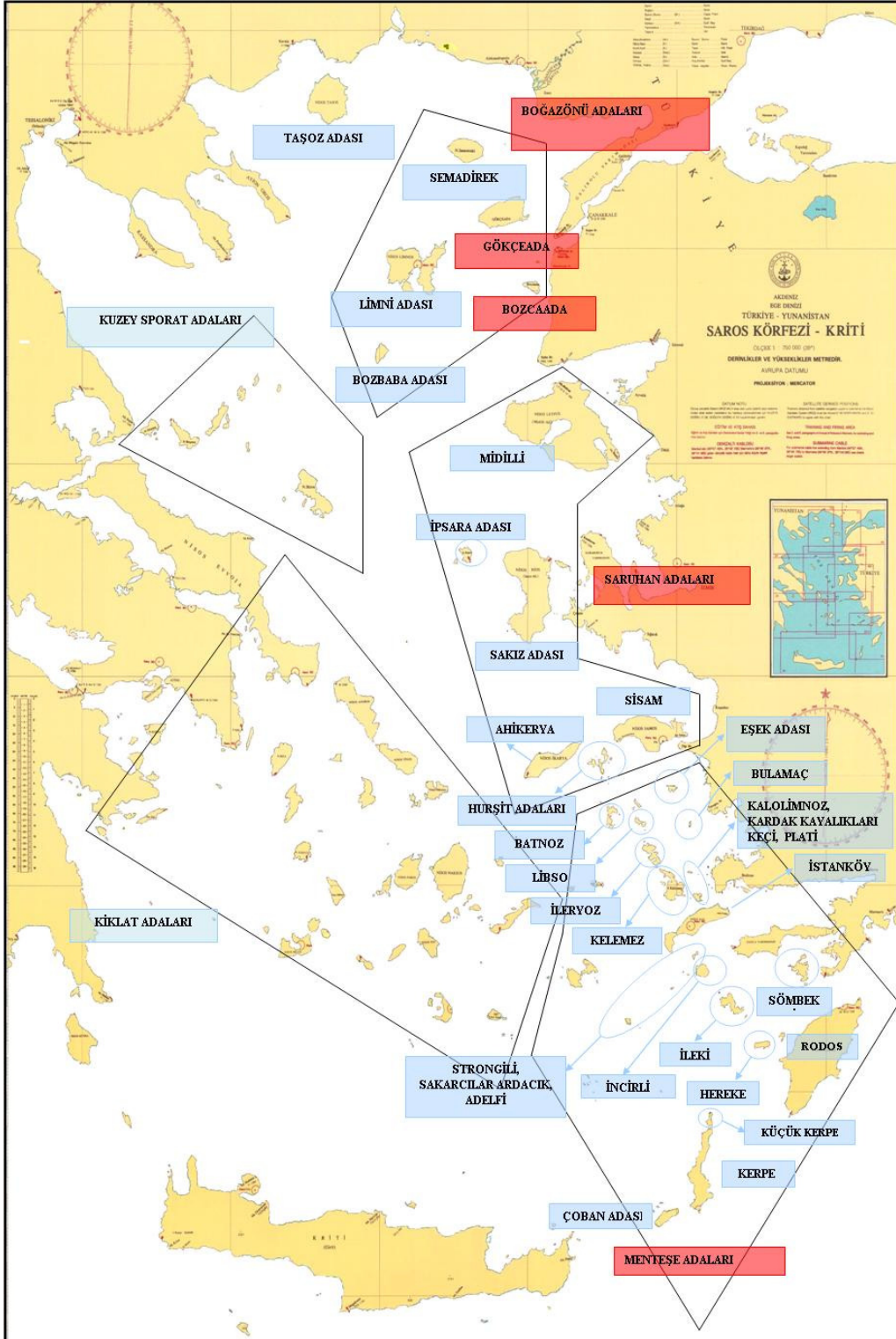
Bir kısım batılı yazarların Güney Sporad Adaları ismini verdikleri bu bölgede, yirmiden fazla ada ile bunlara bağlı birçok adacık ve kayalık bulunmaktadır. Menteşe adaları bölgesindeki belli başlı adalar: Eşek adası, Nergişçik, Batnoz, Lipso, Bulamaç, Leryoz, Kilimli veya Kelemez, Kalolimnoz, Keçi Adası, Ardıççık, Koçbaba, İstanköy, İncirli, Sömbeki, İlyaki, Herke, Limoniye, Rodos, Kerpe, Çoban Adası, İstanbulya ve Ardacık Adalarıdır. Meis ise, Yunanistanın iddia ettiği gibi Menteşe Adaları bölgesinde bulunan bir Ege Adası olmayıp, Akdeniz adasıdır.⁴⁵¹

Girit, Eğriboz, Midilli ve Rodos sırasıyla 1,000 km² den büyük dört adadır. Bu dört adanın toplam yüzölçümü 14,955 km² dir. Bu büyük adaların yanı sıra Ege Denizi'nde pek çok irili ufaklı kayalık bulunmaktadır. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 121. maddesinde, adaların karasuları, bitişik bölge, ekonomik bölge ve kıta sahanlığının, kıta ülkesi için öngörülen aynı ilkeler uyarınca saptanacağı hükmüne yer verilmiş olup, yalnız yerleşmeye elverişli olmayan veya ekonomik hayatı bulunmayan kayaların kendilerine mahsus kıta sahanlığı ve ekonomik bölgesi olmayacağı kabul edilmiştir.

---

⁴⁵¹ KURUMAHMUT, s.4-6

Şekil 31: Ege Denizi Ada Grupları

Kaynak: KARAKUŞ Adıgüzel, "Ege'de Ada, Adacık ve Kayalıkların Deniz Yetki Alanlarına Etkisi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

ii. Ege Adalarının Sınırlandırmada Etkileri

Sınırlandırmada sahip oldukları etkinin incelenmesi için adaların genel olarak dört farklı coğrafi konuma göre sınıflandırılması gerekmektedir. “Doğru taraftaki adalar”, diğer devlet ya da devletlerin egemenlik alanlarına göre, kendi anakara ülkesine daha yakın konumlanmış adalardır. Bunlardan bazıları anakara ülkesi kıyısına oldukça yakın konumlanmışlardır ki, bunlara kıyı adaları da denmektedir. Bazı adalar ise, sınırlandırmaya taraf iki devlet anakarası arasındaki eşit uzaklık çizgisi üzerinde veya yakın civarında konumlanmışlardır. Üçüncü olarak ise, bazı adalar başka bir devletin kıyılarına daha yakın konumlanmış olabilirler ki bu adalara da ‘yanlış taraftaki adalar’ denilir. Dördüncü ve son durumda ise, bir ülkenin ada ya da adalarının deniz aşırı bir konumdadır. Bu adalar ya bir başka ülkenin anakara kıyıları ile karşı karşıyadır veya bir başka ülkenin adaları ile karşı karşıya konumlanmıştır.⁴⁵²

Gerek 1958 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesinde, gerek 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde adaların da deniz alanlarına sahip olduklarına ilişkin hükümlerin mevcudiyeti, sınırlandırma konusunda da adaların anakara ülkeleri ile aynı statüde olacağı anlamına gelmemektedir. Adalar, coğrafi konumları, ekonomik ve sosyal nitelikleri gibi sahip oldukları unsurlar çerçevesinde sınırlandırma çizgisini ya hiç etkilememekte, ya da sınırlı bir biçimde etkilemektedirler.

Kararın Ege Denizi gibi yarı kapalı bir denizde yanlış taraftaki adalar için verilmesi açısından önemli olan İngiltere-Fransa davasında, Tahkim Heyeti, önce İngiltere ve Fransa arasında bir ana sınırlandırma çizgisi belirlemiş ve bu çizginin Fransa tarafında kalan İngiliz Kanal adalarına sınırlı bir kıta sahanlığı vermiştir.

Tunus/Libya Davasında Divan, Tunus’a ait Kerkennah adalarına “yarım-etki” tanıyarak sorunun hakkaniyet ilkelerine uygun olarak çözümleneceği görüşünü kabul etmiştir. Yarım etki yöntemi, Kerkennah adalarını hiç hesaba katmadan saptanacak

---

⁴⁵² ACER Yücel, Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama, Uluslararası Hukuk ve Politika Cilt 4, No: 16, 2008, s.3

bir sınırlandırma hattı ile Kerkennah adalarını esas çizgi olarak alacak bir biçimde çizilen sınırlandırma hattı arasındaki çizginin belirlenmesi suretiyle uygulanmıştır. Belirlenen ara çizgi gerçek kıta sahanlığı sınırlandırma hattı olarak kabul edilmiştir.⁴⁵³

Maine Körfezi Davasında, Divan bir kıyının önünde uzanmış bir ada veya adalar topluluğunun varlığına bir coğrafi özellik olarak sınırlıda olsa bir kısım etki verilmesinin gerekli olduğunu belirtmiş ve ikinci bölgede Seal Adası'nın, ölçüleri ve özellikle coğrafi durumu nedeniyle göz önüne alınması gerektiğini ve bu adaya yarım etki tanınmasının uygun olduğunu belirtmiştir.⁴⁵⁴

Kamerun/Nijerya Davasında, Kamerun, Bioko Adasının varlığının sınırlandırmada Divan tarafından göz önüne alınmasını gerektiren bir ilgili koşul oluşturduğunu iddia etmiştir. Fakat davada, Bioko Adası'nın davaya taraf olmayan bir devlet olan Ekvator Gine'sine ait olan bir ada olması nedeniyle, Divan tarafından yapılan bir sınırlandırma için ilgili olarak kabul edilmemiştir.⁴⁵⁵

Divan en son verdiği Romanya/Ukrayna Davası kararında ise, eşit uzaklık çizgisinin çizilmesinde Serpents adasının göz önünde bulundurulmaması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Kararda ada ile ana kara arasındaki mesafe göz önünde bulundurulmuş, Serpents adasının Ukrayna kıyısının bir parçası olarak değerlendirilemeyeceğine karar verilmiştir.⁴⁵⁶

3.Ege Uyuşmazlıklarında Avrupa Birliği Etkileri

Avrupa Birliğinin iki ülke arasındaki uyuşmazlık konularına bakışı genelde iki farklı dönemde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, Yunanistanın 1981 yılında AB'ne tam üyeliği ile 1995 arası dönem, diğeri ise 1995 ile günümüze kadar olan süreçtir. Bu dönemlerde AB'nin Türk – Yunan ilişkilerine bakışı belirgin farklılıklar göstermektedir. İlk dönemde AB Türk – Yunan uyuşmazlığının taraflarından biri

⁴⁵³ Tunus/Libya Davası, para.128-129,s.88-89

⁴⁵⁴ Maine Körfezi Davası, para.222,s.337

⁴⁵⁵ Kamerun Nijerya Davası, para.229,s.139

⁴⁵⁶ Ukrayna Romanya Davası, par.149, s.45

olmamayı, en azından açık bir destek vermemeyi tercih ederken ikinci dönemde açıkça “taraf” durumuna gelmiş ve AB’ne ilişkin stratejilerinde tam üyelik süreci için “ön şart” olarak iki ülke arasındaki uyuşmazlıkların çözümünü istemeye başlamıştır. 1980 sonrası dönem açısından yönlendirici olan faktör ise 1987 yılında Türkiye'nin AB’ye tam üyelik başvurusunda bulunmuş olmasıdır.⁴⁵⁷

AB’nin Türk Yunan ilişkilerinde nasıl bir tutuma sahip olduğuna ilişkin olarak 1981 yılındaki *Fourcade Raporu* önemli işaretler vermiştir. Bu rapora göre Yunan adaları ile ilgili olarak bu adaların da deniz alanlarına sahip olması gerektiği yönündeki kararın alınması, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun daha o dönemlerde bu ilişkideki konumunu göstermesi bakımından önemlidir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu organları, Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye devletler ve AET’ye üye olmayan Türkiye açısından bağlayıcı olan bu kararın Türk ve Yunan kamuoyunda ve siyasî çevrelerinde geniş yankılar uyandırması, *Fourcade Raporu’nda*, 1973-1974 yılından beri Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen Ege Denizi uyuşmazlığının çözümüne ilişkin bazı görüşlere yer verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Avrupa Parlamentosunda kabul edilen kararın kendisinde, doğrudan doğruya Ege uyuşmazlığını konu alan bir madde bulunmamaktadır. Kararın 6. maddesinde yalnızca, “Korsika, Sicilya, Sardunya ve Yunan adaları gibi üye devletlere ait adalarında karasuları, kıta sahanlığı ve ekonomik bölgeden yararlanmaları” gereğine dikkat çekilmiştir. Ancak karar önerisine ekli açıklamanın 62.,63. ve 65. paragraflarında sırasıyla şu görüşlere yer verilmiştir:

“ Topluluğun yeni ülkesi olan Yunanistan’la ilgili olarak şu hususu gözden uzak tutmamalıyız: Yunan adaları, Balear adaları, Korsika, Sardunya, Sicilya ... gibi, esas kıta ülkesinin ayrılmaz parçalarıdır egemenlik esastan 12 mil genişlikte karasuları, 200 mil genişlikte ekonomik bölge ve kıta sahanlığı talep edebilirler.”

---

⁴⁵⁷AKSU Fuat, Ege ve Kıbrıs Sorunlarının Çözümünde Avrupa Birliği'nin Tutumu, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Yıl 2, Sayı 3, Şubat 2004,s.103

“Bununla beraber, Akdeniz adalarının diğer devletlerin haklarına tecavüz etmeksizin bu alanlarda hak iddia edemedikleri durumlarda yalnız eşit uzaklık metodu ki, böylelikle bunu objektif bir genel prensip seviyesine yükseltmişlerdir, kıyıdaş devletler arasında bir karara varılmasını sağlayabilir.”

“... Akdeniz için doğru olan Ege Denizi içinde doğrudur; Türkiye tarafından tartışılmakla beraber, gerçek bir takım oluşturan Yunan adaları eşit uzaklık metodu uyarınca kıta sahanlığına sahip olmalıdır.”⁴⁵⁸

Yunanistan, tezlerini 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine dayandırmaktadır. Türkiye bu iki sözleşmeyi de onaylamamıştır. Ancak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümlerinin Topluluk Hukuku'nun bir parçası haline geldiğinin ifade edilmesi ve Topluluk Adalet Divanının “Topluluk Hukuku'nun yorumlanmasında ve uygulanmasında” sahip olduğu yetki ve aldığı kararların bağlayıcılığı dikkate alındığında; BM Deniz Hukuku Sözleşmesini onaylamamış olan Türkiye'nin, AB'ye mevzuat uyumu çerçevesinde Sözleşmeye taraf olması yönünde bir baskıya maruz kalması söz konusu olabilecektir.⁴⁵⁹

Türkiye ile Yunanistan arasındaki “Ege Sorunları”nı etkileyebileceği değerlendirilen bir başka gelişme, Uluslararası Adalet Divanı Divan Kurallarının 43.maddesinde 29 Eylül 2005 tarihinde yapılan değişikliktir. Uluslararası Adalet Divan Kurallarının 43. maddesinde⁴⁶⁰ yapılan değişiklikle, anılan maddeye iki yeni fıkra daha eklenmiş; 43. maddenin ilk hali birinci paragraf olarak aynen korunarak devletlerin davaya müdahil olma hakları korunmuş, söz konusu maddeye eklenen ikinci fıkra ile uluslararası kamu örgütlerine de davaya müdahil olma hakkı tanınmış, eklenen üçüncü fıkra ile de bu tür müdahale taleplerine ilişkin uygun usul çerçevesinin ne olacağı düzenlenmiştir. Böylece maddeye eklenen iki yeni fıkra ile davaya taraf olmayan, ancak çok taraflı bir sözleşmeye taraf olan devletlere

⁴⁵⁸TOLUNER Sevin, “AET'nin Gümrük Sınırları ve Ege Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları**, Beta Basım A.ş.,2004, s.3

⁴⁵⁹ EREN Özgül, “Ege Sorunlarında Muhatap Değişikliği: Avrupa Birliği'nin Ege Sorunları”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl:5,Sayı:9,Şubat 2007,s.9

⁴⁶⁰ <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=3&p3=0>

mahkemece davaya müdahil olabilmeleri için yapılan bildirimlerin, bundan böyle uluslararası kamu örgütlerini de kapsayacağı hüküm altına alınmış olmaktadır. AB, UAD Statüsünün 34.⁴⁶¹ maddesi gereği bir devlet olarak kabul edilmediği için kendisinin taraf olduğu sözleşmeler dolayısıyla Divan önünde taraf olamamakta, aynı zamanda Divan kurallarının 43. maddesinin ilk hali dolayısıyla davaya müdahale de edememekteydi. Yapılan değişiklikle AB müdahil sıfatıyla davaya katılma hakkına sahip olmaktadır.

Deniz alanları ile ilgili olarak, 7 Haziran 2006 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiş *Yeşil Kitap*⁴⁶², Avrupa Birliğinin okyanusları ve denizleri bir bütünün birbirleri ile iletişimde olan organik parçaları şeklinde görerek gelecekteki denizcilik politikalarını şekillendirmesi için bir tartışma ortamı ortaya koymayı amaçlamaktadır.⁴⁶³ İlgili kitaba göre, denizlerdeki eğilim, güvenlik, emniyet ve çevre koruma konularında benzer kurallarla yönetilen “Ortak Avrupa Birliği Deniz Alanı” oluşturmaktır. Bu durum, üye Devletlerin karasuları ve münhasır ekonomik bölgenin yönetimlerinde etkinliğin artmasını sağlayacaktır.⁴⁶⁴

4.Ege Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı Çözüm Önerisi Olarak Ortak Kalkınma Rejimi Değerlendirmesi

a.Genel Olarak Ortak Kalkınma Kavramı

“Ortak kalkınma” (*joint development*) en basit anlamı ile uluslararası hukuk çerçevesinde deniz yatağı kaynaklarının Devletler arasında işbirliğı ile geliştirilmesi konusunda bir yapı oluşturulmasıdır. Günümüzde aynı uygulama olmamakla birlikte

---

⁴⁶¹ UAD Statüsü m.34/1:“Yalnız Devletler, Divan huzurunda duruşma ehliyetine haizdirler.”

⁴⁶²Avrupa Birliğı Komisyonu tarafından belirli bir konuyu Avrupa Birliğı ülkeleri düzeyinde tartışmaya açmak ve bütün tarafların fikir üretmelerini sağlayarak konuyu olgunlaştırmak amacıyla hazırlanan temel yazılardır. Bu danışma süreci sonucunda Birliğın faaliyetlerini yönlendirmek amaçlı Beyaz Kitap oluşturulabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Yeşil Kitap, Avrupa Birliğı Komisyonu'nun bir niyet göstergesi olup mevcut politikalar açısından uyulması zorunlu bir belge değildir, ancak “Beyaz Kitap” haline dönüşmesi durumunda bağlayıcı olabilmektedir. Gelecekteki politikaların oluşumuna basamak teşkil eden en önemli belge olarak Yeşil Kitap süreci önemli bir süreç sayılır.

⁴⁶³ <http://www.shortsea.org.tr/yesilkitap.php>, (01.07.2009)

⁴⁶⁴ http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy_en.html#com,s.40, (01.07.2009)

yaklaşık 23 adet ortak kalkınma bölgesi bulunmaktadır. Ortak kalkınma, kıta sahanlığı sınırlarının ötesindeki ortak mineral kaynaklarının geliştirilmesi veya kıta sahanlığının sınırlandırılmadığı alanların geliştirilmesi durumlarında söz konusu olacaktır.⁴⁶⁵ 1969 tarihli Kuzey Denizi davasında da kaynakların bütünlüğü faktörüne değinilmiştir. İlgili karara göre;

*“Kıyıları bitişik olan Devletlerin kıta sahanlığının sınırlandırılmasında kaynakların bütünlüğü faktörü de göz önünde bulundurulmalıdır. Denizin toprak altındaki doğal kaynakları Truman Bildirisi ile kurulan hukukî rejimin temel amacıdır. Aynı kaynaklar iki ülkenin kıta sahanlığı sınırını çizen çizginin her iki tarafında da bulunabilir ve taraflardan birinin bunu araştırması durumunda ziyan edilmesi veya zarar verilmesi nedenleriyle Devletler arasında problem çıkabilir.”*⁴⁶⁶

Ortak kalkınma rejimleri, kirliliğin önlenmesi ve canlı kaynakların korunması durumlarında bölge Devletleri arasında etkin işbirliği kurulmasını da sağlamaktadır.

Ortak kalkınma rejimi ile ilgili mevcut bir hukukî düzenleme bulunmamaktadır. Devletler arasında işbirliği ile ilgili olarak, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 123. maddesinde, kapalı veya yarı kapalı bir denize kıyısı olan Devletlerin, sözleşme hükümlerinden doğan haklarını kullanırken ve görevlerini yerine getirirken birbirleri ile işbirliği yapmaları gerekliliği düzenlenmiştir. İşbirliği alanları, denizin canlı kaynaklarının idaresi, muhafazası ve araştırılması, deniz çevresinin korunması ve muhafazası ve bilimsel çalışma politikalarının koordine edilmesidir.⁴⁶⁷

Ortak kalkınma terimi uygulamada, anlaşma tipleri için oldukça geniş anlamı ile kullanılmaktadır. Bu anlaşmalar, tespit edilmiş deniz sınırı çizgisinden belirli uzaklığa kadar sondaj faaliyetinde bulunulmayacağına taahhüdü şeklinde olabileceği

---

⁴⁶⁵SOOKYEON Huh, “Presentation of Joint Development of Continental Shelves in Asia”, Graduate School of Public Policy, The University of Tokyo, 14 April 2009, www.un.org/Depts/los/nippon/unff.../alum_tokyo_huh.pdf

⁴⁶⁶ Kuzey Denizi Davası, para.97,s.52

⁴⁶⁷ ACER Yücel, “A Proposal for a Joint Maritime Development Regime in the Aegean Sea”, **Journal of Maritime Law & Commerce**, Vol. 37, No. 1, January, 2006,s.54

gibi, detaylı, hukukî rejimin belirlendiği düzenleme ve yönetim için kurumsal yapının oluşturulduğu anlaşmalar da olabilmektedir.⁴⁶⁸

b.Ortak Kalkınma Sözleşmeleri

Doğal kaynak birikintisinin mevcut veya potansiyel olarak sınırın her iki tarafında bulunması durumunda Devletler tarafından ortak kalkınma rejimleri oluşturulmuştur. İlk olarak 1958 yılında, Bahreyn ve Suudi Arabistan, kıta sahanlıkları sınırları arasındaki doğal kaynakların işletilmesi konusunda ortak rejim tesis etmişlerdir.⁴⁶⁹

Günümüzdeki ortak kalkınma sözleşmeleri uygulamaları oldukça çeşitlidir. Ancak büyük bir çoğunluğu, ortak kalkınma sözleşmelerinin uygulanabilirliği analizi yapmak amacıyla, 1985 yılında İngiliz Uluslararası ve Karşılaştırmalı Hukuk Enstitüsünce oluşturulmuş araştırma takımı tarafından belirlenen, üç temel modelden birine dayanmaktadır. Bu modeller:

Model 1: Her bir Devlet, ortak kalkınma bölgesinde faaliyette bulunmak için, izin verilenlerin ortak işbirliği yapmaları şartı ile kendi vatandaşlarına izin verme yetkisini korumaktadır.

Model 2: Her iki Devlet adına kaynakların geliştirilmesi ve yönetimi ortak bir otoriteye bırakılmaktadır.

Model 3: Bir devlet her iki devlet adına kaynakların geliştirilmesi yönetimini gerçekleştirir. Diğer devletin katılımı gözlemleme ve kâr paylaşma ile sınırlıdır.

---

⁴⁶⁸PRATT Martin, SCHOFIELD Clive, "Cooperation in the Absence of Maritime Boundary Agreements: The Purpose and Value of Joint Development", Proceedings of The International Symposium "The Aegean Sea 2000", İstanbul,2000, s.153

⁴⁶⁹MIYOSHI Masahiro, "The Basic Concept of Joint Development of Hydrocarbon Resources on the Continental Shelf", **International Journal of Estuarine and Coastal Law**, Vol.3,No.1,1988,s.2-3

Belirtilen üç modelde de bazı maddeler aynı olacaktır ve bunların ortak kalkınma anlaşmasında olmaması uygulanmasını zorlaştıracaktır. Anlaşmalarda genel olarak bulunması gereken ortak hususlar şunlardır:⁴⁷⁰

- Ortak kalkınma bölgesinin sınırlarının belirlenmesi,
- Anlaşmanın amaçlarının, konusu olan kaynakların ve tarafların uygulama maliyetleri ve gelirlerinden elde edecekleri payların özetlenmesi,
- Tarafların deniz alanı sınırlandırma iddialarına zarar verilmemesi,
- İkinci model için, anlaşmanın kurumsal yapısının tanımlanması, tüm modeller için idari faaliyetlerin belirlenmesi,
- Ortak kalkınma bölgesinde uygulanacak hukukun belirlenmesi,
- Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözüm yöntemleri,
- Anlaşmanın üçüncü tarafların haklarına etkisi,
- Anlaşmanın yürürlüğe girme tarihi ve yürürlükte kalma süresi

(1) Ortak Kalkınma Rejimi Uygulamaları

1958 yılından günümüze kadar dünyanın farklı bölgelerinde ve farklı amaçlarla yapılmış ortak kalkınma sözleşmeleri tarih sırasıyla incelenecektir.

1.1958 tarihli Bahreyn-Suudi Arabistan Anlaşması

Dünyada ilk ortak kalkınma sözleşmesinin 1958 yılında Basra Körfezinde Bahreyn ve Suudi Arabistan arasında yapıldığı kabul edilmektedir. Altıgen bölgenin Suudi Arabistan sınırı üzerinde bulunması nedeniyle tek olma özelliğine sahiptir. Suudi Arabistan bölgenin kalkınması için tam kontrole sahiptir ancak gelirlerin %50'si Bahreyn'e verilmektedir. 1992 yılında Suudi Arabistan, iki yıl süreliğine bu oranı %70'e çıkarmıştır.⁴⁷¹

---

⁴⁷⁰ GROVES Hurst, "Offshore Oil and Gas Resources: Economics, Politics and The Rule of Law in the Nigeria-São Tomé e Príncipe Joint Development Zone", **Journal of International Affairs**, Fall/Winter 2005, vol.59, no.1, ss.84-85

⁴⁷¹ <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/BHR-SAU1958BA.PDF>, (28.08.2009)

2.1965 tarihli Kuveyt –Suudi Arabistan Anlaşması

Ortak Kalkınma Bölgesi, 1965 tarihli Basra Körfezinde *Kuveyt-Suudi Arabistan Tarafsız Bölge Bölümlendirmesi Sözleşmesi* ile kurulmuştur. Sözleşme ile altı deniz mili karasuları sınırının ötesindeki deniz yatağının birlikte işletilmesine karar verilmiştir. Bu sözleşmenin uygulanması Qaru ve Umm al Maradim adaları üzerindeki egemenlik uyuşmazlığından dolayı zorlaşmıştır.⁴⁷² Taraflar 2 Temmuz 2000 tarihinde yaptıkları sözleşme ile bölümlendirilen bölgenin bitişiğinde deniz altında bulunan doğal kaynakların her iki ülkeye ait olduğu konusunda anlaşmışlardır. Bu kaynaklar Quaru ve Umm al-Maradim adaları ve kuzey sınırı arasındaki bölgeyi de kapsamaktadır.⁴⁷³

3.1969 tarihli Abu Dabi –Katar Anlaşması

1969 tarihli anlaşmaya göre, Abu Dabi ve Katar, sınırlandırılan bölgenin büyük bir bölümünün Katar deniz yetki alanı içinde olmasına rağmen, Hagl El Bundug petrol sahasında mülkiyet konusunda eşit haklara sahiptirler. Alan, Abu Dhabi Marine Areas Co. tarafından kabul edilen hükümler çerçevesinde geliştirilecek, tüm gelir, kâr ve faydalar iki Devlet arasında eşit olarak paylaşılacaktır.⁴⁷⁴

4.1971 tarihli İran-Sharjah (Birleşik Arap Emirlikleri) Anlaşması

Bu anlaşma, İran ve Sharjah arasında kabul edilen Mutabakat Zaptına göre, uyuşmazlık konusu adanın karasularında tek bir petrol şirketinin faaliyet göstermesine ilişkindir. Abu Musa adası her iki ülke arasında uzun süreli bir uyuşmazlık konusudur. 29 Kasım 1971 tarihinde iki ülke arasında imzalanan Mutabakat Zaptı, Sharjah Kralı tarafından ilan edilmiştir. Zaptın birinci cümlesinde, İran veya Sharjah'ın Abu Musa adasına ilişkin iddialarından vazgeçmemeleri ve

⁴⁷² PRATT, SCHOFIELD, s.157

⁴⁷³ <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES>

⁴⁷⁴ ONG David M., "Joint Development of Common Offshore Oil and Gas Deposits: "Mere" State Practice or Customary International Law?", **The American Journal of International Law**, Vol.9, No.4, 1999, s.789, [http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/QAT-ARE1969MB.PDF\(28.08.2009\)](http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/QAT-ARE1969MB.PDF(28.08.2009))

diğer tarafın iddiasını da kabul etmemeleri kaydıyla, İran askerleri tarafından işgal edilen bölümde İran'ın tam yetkisi olduğu, kalan bölümde de Sharjah'ın tam yetkili olduğu belirtilmiştir. Taraflar ayrıca, Abu Musa adası doğal kaynaklarının işletilmesi sonucu elde edilen geliri eşit olarak paylaşacakları konusunda anlaşmışlardır.⁴⁷⁵

5.1973 tarihli Arjantin- Uruguay Anlaşması

1973 yılında Rio de Plata İdari Komisyonu ortak bilimsel araştırma, balıkçılığı düzenleme, canlı kaynakların kullanımını değerlendirme, kirlilik kontrolü ve seyire ilişkin faaliyetleri yürütmek amacıyla kurulmuştur. Hidrokarbonlar için ortak bir rejim bulunmamaktadır fakat her iki taraf sınır çizgisi üzerinde kaynakları işletirken diğer tarafın haklarına saygı göstereceklerini belirtmişlerdir.⁴⁷⁶

6.1974 tarihli Fransa-İspanya Anlaşması

29 Ocak 1974 tarihli Biscay Körfezinde Fransa ve İspanya Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Sözleşmenin ikinci maddesine göre, iki Devlet arasındaki kıta sahanlığı sınırı Şekil 32'de belirtilen Q,R ve T noktalarını birleştiren çizgidir. QR çizgisi üzerindeki her bir nokta Fransa ve İspanya esas hatlarına eşit uzaklıktadır. RT çizgisi ise, R ve T noktalarını birleştiren büyük çemberin yayını takip eden çizgidir.

Sözleşmenin 3.maddesinde ortak kalkınma bölgesinin coğrafi koordinatları belirlenmiştir. İlgili bölgede uygulanacak hükümler Sözleşmenin ikinci ekinde belirtilmektedir. Ek II' ye göre, taraf devletler kaynakların eşit dağılımını sağlayacak şekilde bölgenin kullanımını teşvik etmelidir. Bu çerçevede taraflar kendi madencilik düzenlemeleri ile bağdaşır şekilde bölgenin araştırılması için izin vermeli ve diğer tarafa ait şirketlerle işbirliği yapmalarını sağlamalıdır. Hangi tarafa bu bölgede araştırma yapılması konusunda izin talebinde bulunulursa, o taraf diğer tarafa bilgi

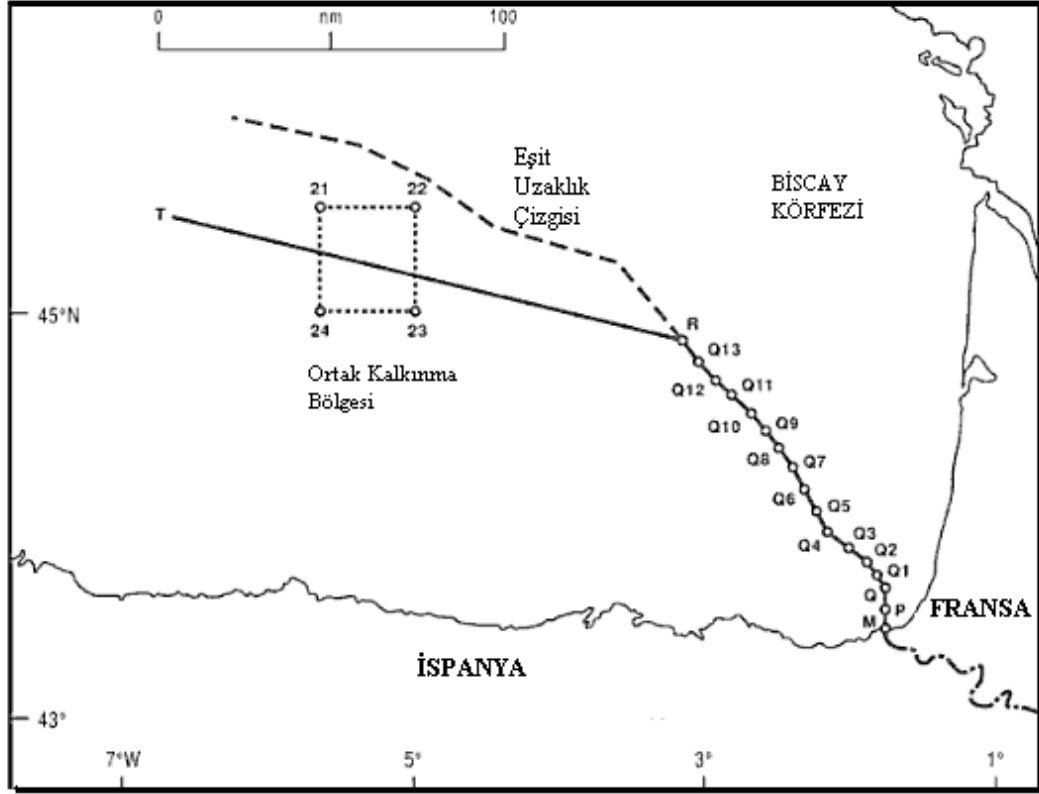
---

⁴⁷⁵ PRATT, SCHOFIELD, s.157-158

⁴⁷⁶ <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/AG.htm>,28.08.2009

vermelidir. Bilgi verilen tarafın altı ay içinde kendi milliyetinden bir veya birden fazla firmayı diğer başvuranlara katılmaları için tayin etme hakkı vardır.⁴⁷⁷

Şekil 32: Fransa-İspanya Ortak Kalkınma Bölgesi Haritası

Kaynak: MIYOSHI Masahiro, The Joint Development of Offshore Oil and Gas in Relation to Maritime Boundary Delimitation, International Boundaries Research Unit, Maritime Briefing, Volume 2, Number 5, 1999, s.30

7. 1974 tarihli Japonya- Kore Anlaşması

1973 OPEC krizinden sonra, 1974 yılında yapılan sözleşme, kıta sahanlığı sınır müzakerelerinin bozulması sonucu varılan bir uzlaşma metnidir. Bu sözleşme ile kuzeyde 263 deniz mili orta hat çizgisi belirlenmiştir. Sözleşme 1978 yılında yürürlüğe girmiştir ve 50 yıl süre ile yapılmıştır. Taraflar isterlerse üç yıl önceden

⁴⁷⁷<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/FRA-ESP1974VZ.PDF> (28.08.2009)

bildirmek kaydıyla feshedebilirler. Maliyetler ve gelirler eşit olarak paylaşılacaktır ve taraflar altı alt bölgede araştırma izni verme hakkına sahiptir.⁴⁷⁸

8. 1974 tarihli Suudi Arabistan-Sudan Anlaşması

Bu alan 1974 yılında taraflarca Kızıldeniz'de 1.000 metre izobatın ötesindeki deniz alanı için tesis edilmiştir. Anlaşma teknik olarak tüm doğal kaynakları, özellikle Sudan'a ait deniz alanları derinliklerindeki madenli çamur yapıyı kapsamaktadır. Sudan bu mineral üzerinde münhasır iddiada bulunabilecektir iken, Suudi Arabistan'la işletme için sermaye sağlayarak ortak bir fayda sağlamıştır. Uygulamada bu alan üzerinde çok az faaliyette bulunulmuştur.

9. 1978 tarihli Norveç- Rusya Anlaşması

Norveç ile Rusya arasında Barents Denizi sınırlandırması resmî görüşmeleri 1974 yılında başlamıştır. 1977 yılında geçici balıkçılık ortak bölgesi belirlenmiş, 1978 yılı Ocak ayında anlaşılmıştır ve o tarihten itibaren her yıl yenilenmektedir. Gri bölge olarak adlandırılan alan 67.500 km²'dir

10.1978 tarihli Avustralya- Papua Yeni Gine Anlaşması

1978 tarihinde Torres Boğazı ile ilgili olarak Avustralya ve Papua Yeni Gine arasında yapılan anlaşma hidrokarbon kaynakları dışındaki kaynaklarla ilgili ortak bölge örneklerinden bir tanesidir. Anlaşma geleneksel balıkçılık faaliyetleri ve oturanların serbest dolaşımının korunması ve ticarî balıkçılık işletmelerinin düzenlenmesi amacıyla oluşturulmuştur.⁴⁷⁹

---

⁴⁷⁸<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/jap-kor1974north.pdf>, (28.08.2009)

⁴⁷⁹<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/AUS-PNG1978TS.PDF>, (28.08.2009)

11.1979 tarihli Malezya- Thailand Anlaşması

1979 yılı Şubat ayında Mutabakat Zaptı ile Thailand Körfezinde canlı olmayan kaynaklar özellikle petrol ile ilgili olarak ortak kalkınma bölgesi temel prensipleri tesis edilmiştir. Sözleşmenin geçerlilik süresi 50 yıldır. Bu süre içinde tarafların sınır konusunda anlaşmaya varamamaları hâlinde süre uzatılacaktır.⁴⁸⁰

12.1980 tarihli İzlanda-Norveç Anlaşması

1980 yılında oluşturulan Uzlaştırma Komisyonu, sınır uyuşmazlığının çözümü için 45.470 km²'lik alanın %61'i Norveç, %39'u İzlanda tarafında kalacak şekilde bölümlendirmiştir. Her bir devlet sınırın diğer tarafındaki petrol faaliyetlerinden elde edilen gelirin %25'i üzerinde hak sahibi olacaktır.⁴⁸¹

13.1989 tarihli Avustralya-Endonezya Anlaşması

Timor Bölgesi İşbirliği Sözleşmesi 1989 yılından imzalanmış, 1991 yılında ek düzenlemeler getirilmiştir. 60.500 km²'lik bir alanı kaplamakta ve üç alt bölgeye ayrılmaktadır. Bu bölgeler, hidrokarbon faaliyetlerinin maliyetleri ve gelirlerinin eşit olarak paylaşıldığı tarafsız olan merkez bölge ile hidrokarbon kaynaklı vergi gelirlerinin %10'unun diğer tarafa verildiği çevresindeki ulusal iki bölgeden oluşmaktadır. Anlaşmanın geçerlilik süresi 40 yıldır.

14.1990 tarihli Arjantin - İngiltere Anlaşması

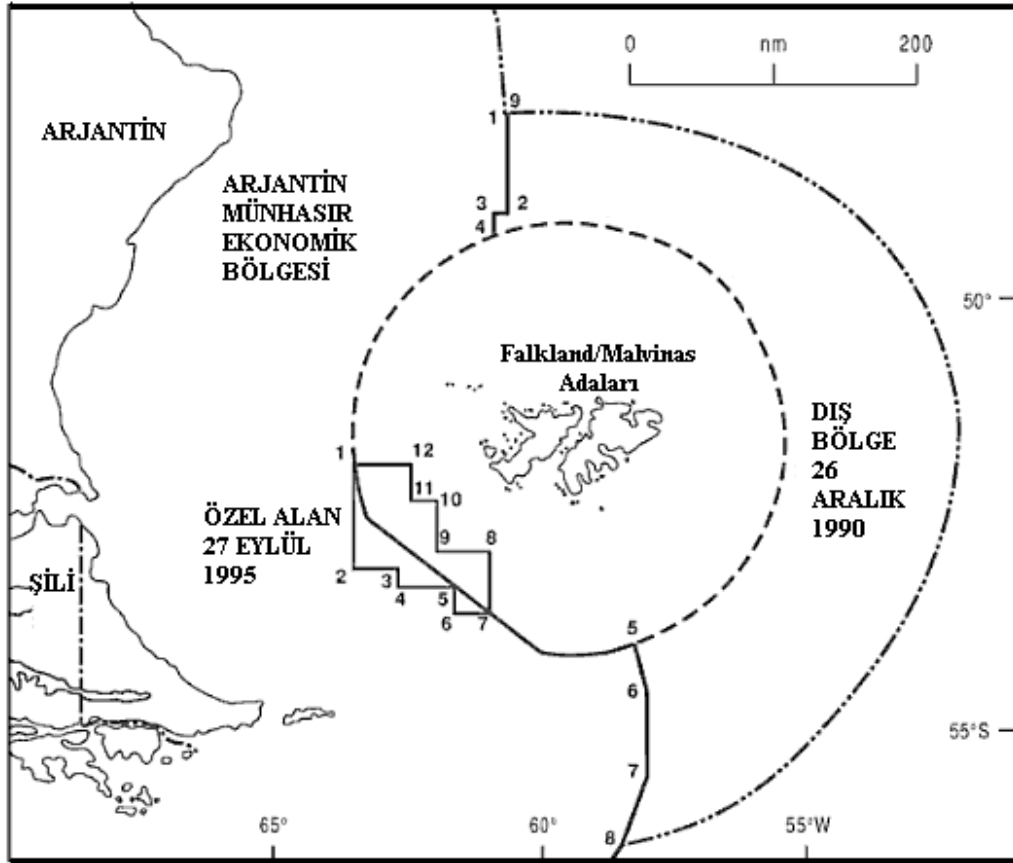
1990 yılında Balıkçılığın Korunması Ortak Bildirisi ile Güney Atlantik Balıkçılık Komisyonu kurulmuş ve 45° ve 60° güney enlemleri arasındaki balık kaynaklarının korunması konusunda iki devlet işbirliği duyurulmuştur. 1995 yılında Deniz Faaliyetleri Hakkında İşbirliği Ortak Bildirisi ile adaların güneybatısında iki

⁴⁸⁰<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/THA-MYS1979CS.PDF>, (28.08.2009)

⁴⁸¹<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/isl-nor1980fcs.pdf>,(28.08.2009)

devletin hidrokarbon araştırma ve üretim konusunda işbirliği yapacağı bildirilmiştir.
482

Şekil 33: Arjantin-İngiltere Ortak Kalkınma Bölgesi

Kaynak: MIYOSHI M., The Joint Development of Offshore Oil and Gas, International Boundaries Research Unit, Maritime Briefing Vol.2, No.5, 1999, s.26

⁴⁸² PRATT, SCHOFIELD, s.158-161

15.1992 tarihli Malezya- Vietnam Anlaşması

5 Temmuz 1992 tarihli sözleşmede kurumsal ve rejim oluşturmada kaçınılarak basit olarak kaynakların işletilmesi düzenlenmiştir. Sözleşmenin süresi 40 yıldır. Sözleşme ile iki ülkenin adaylarının sınırlandırılan bölgede petrol rezervlerini araştırma ve işletmeleri için bir çerçeve oluşturulmuştur.

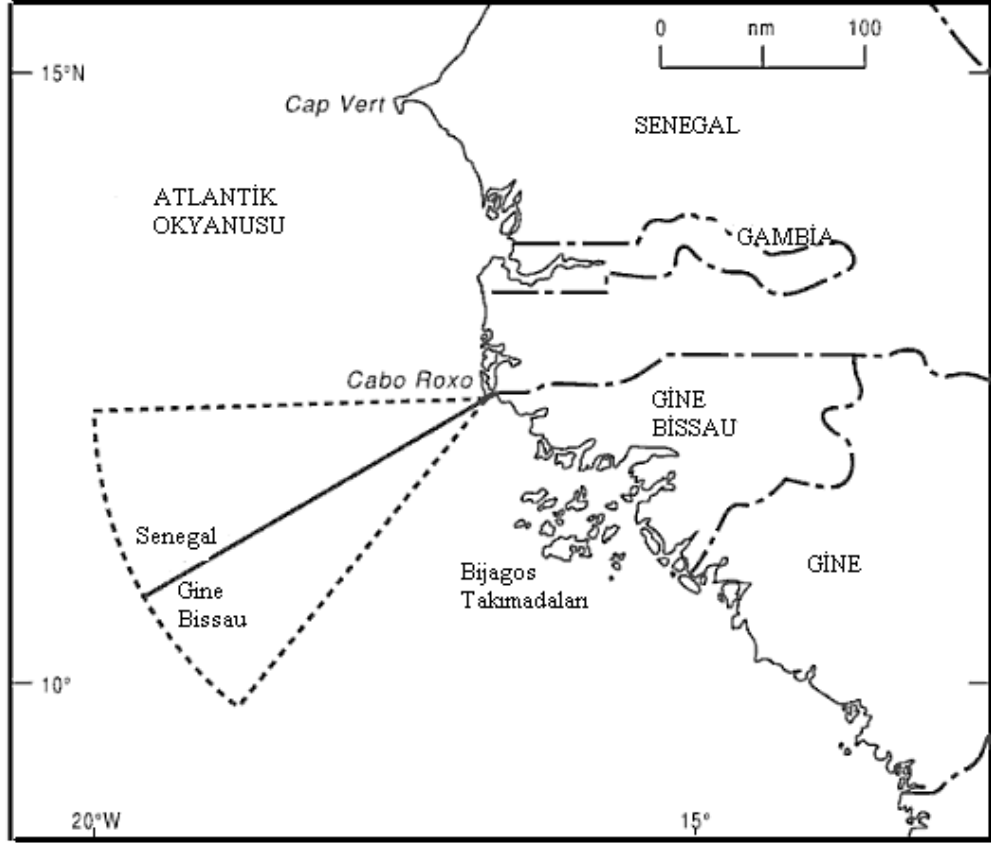
16.1993 tarihli Gine Bissau-Senegal Anlaşması

14 Ekim 1993 tarihli Yönetim ve İşbirliği Anlaşması ile oluşturulan üçgen bölgede ortak araştırma ve işletme faaliyetinde bulunulması sağlanmıştır. Madencilik ve petrol ürünlerinin üretimi, balıkçılık faaliyetlerinin yönetimi ve kaynakların araştırılmasının kontrolünü sağlamak amacıyla Yönetim ve İşbirliği Dairesi kurulmuştur. Bölge içerisinde balıkçılık kaynakları eşit olarak paylaşılacak, kıta sahanlığı kaynaklarının ise %85'i Senegal ve %15'i Gine Bissau tarafından alınacaktır.⁴⁸³

---

⁴⁸³ <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/SEN-GNB1993MC.PDF>, (28.08.2009)

Şekil 34: Gine Bissau-Senegal Ortak Kalkınma Bölgesi

Kaynak: MIYOSHI M., The Joint Development of Offshore Oil and Gas, International Boundaries Research Unit, Maritime Briefing Vol.2, No.5, 1999, s.37

17.1993 tarihli Kolombiya- Jamaika Anlaşması

12 Kasım 1993 tarihinde Kolombiya ve Jamaika arasında Deniz Sınırlandırma Sözleşmesi ile “ortak rejim bölgesi” oluşturulmuştur. Ortak rejim bölgesi, “İki tarafında yetki sınırlarının tanımlanmadığı alanda ortak yönetim, kontrol, canlı ve canlı olmayan kaynakların araştırma ve işletmesi bölgesi” olarak tanımlanmıştır.⁴⁸⁴

⁴⁸⁴<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/JAM-COL1993MD.PDF>, (28.09.2009)

18.1999 tarihli Danimarka-İngiltere Anlaşması

21 yıl süren müzakerelerden sonra, 1999 yılında Danimarka ve İngiltere, Faroe adaları ve İskoçya arasındaki alan için deniz sınırlandırma anlaşması yapmıştır. Aynı kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesi sınırları yaklaşık 8.000 km² genişliğe sahip “Özel Alan” olarak tanımlanan bölge ile ayrılmıştır.

18 Mayıs 1999 tarihli Sözleşmenin 6. maddesinde, tarafların özel alandaki kıta sahanlığı yetki ve haklarını kullanırken dikkat etmeleri gereken hususlar şu şekilde belirtilmiştir.

- “a) 22 Kasım 1992 tarihli Kuzeydoğu Atlantik Bölgesinde Deniz Çevresinin Korunması Konvansiyonu hükümleri çerçevesinde, kıyı ötesindeki faaliyetler kaynaklı kirliliğin önlenmesi ve temizlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması,*
- b) Balıkçılık olanaklarının sürdürülmesi konusunda diğer tarafın çıkarlarının gözetilmesi,*
- c) Diğer tarafça verilen izne bağlı olarak yapılan balıkçılık faaliyetlerinin engellenmemesi konusunda tedbirler almak,*
- d) Diğer tarafın deniz çevresi ve balıkçılık faaliyetleri üzerinde olumsuz etkisi olabilecek faaliyetlerine ilişkin zamanında uyarıda bulunmak,*
- e) Ulusal kurum veya fonların balıkçı teknelerinin verdiği zararın tazminini sağlamaları konusunda teşvikte bulunmak,*
- f) Araştırma ve işletme izni verilenlerin birbirleri arasında uygun koordinasyonun sağlanmasını ve iyi ilişkiler çerçevesinde faaliyetlerin sürdürülmesinin sağlanmasını teşvik etmek.”⁴⁸⁵*

19.2001 tarihli Nijerya -São Tomé e Príncipe Anlaşması

21 Şubat 2001 tarihinde, Nijerya ve São Tomé e Príncipe (Sao Tome) arasında “Münhasır Ekonomik Bölgelerinde Bulunan Petrol ve Diğer Kaynakların Ortak Kalkınması Sözleşmesi” yapılmıştır. Yaklaşık 35.000 km²’lik ortak kalkınma

⁴⁸⁵<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/DNK-GBR1999MD.PDF>, (28.08.2009)

bölgesi, deniz yatağı, toprak altı ve üstte kalan suları kapsamaktadır. Taraf Devletlerin ortak kalkınma bölgesinde kaynakları araştırıp ve işleterek en uygun ticarî faydayı sağlamaları hedeflenmektedir. Nijerya %60 ve Sao Tome %40 oranında gelir ve giderlere katılacaktır. Sözleşme ile ortak kalkınma bölgesindeki faaliyetlerden genel olarak sorumlu olan Ortak Bakanlar Konseyi ve bu konseye karşı sorumlu olan ve faaliyetlerin yönetimini sağlayan Ortak Kalkınma Otoritesi oluşturulmuştur. Ortak Kalkınma Otoritesi, iki Nijerya'nın iki Sao Tome'nin atadığı dört yöneticiden oluşmaktadır. Yöneticiler oybirliği sağlanamadığı için karar alamadıkları durumlarda sorun Ortak Bakanlar Konseyine gönderilir. Sözleşmenin yürürlükte kalma süresi 45 yıldır ancak tarafların anlaşmaları hâlinde uzatılacaktır.⁴⁸⁶

c.Ege Denizi Kıta Sahanelğinde Ortak Kalkınma Rejimi Uygulaması

Ortak kalkınma rejimlerinin sadece iki taraf sınırları arasındaki kaynak sorunlarında değil, aynı zamanda deniz alanı sınırlandırması yapılamayan bölgelerde de uygulanıyor olması, 1970 yılından itibaren deniz uyuşmazlığının bulunduğu Ege Denizi'nde de böyle bir rejimin uygulanabilirliğini düşündürmüştür.

Ege Denizi'nde ortak kalkınma, araştırılması deniz sınırlarının belirlenmesi sürecini bekleyen hidrokarbon kaynakları için esnek bir çözüm olacaktır. Aynı zamanda toprak altı kaynaklarının mevcut veya potansiyel sınırların her iki tarafında da bulunması durumunda çözümü kolaylaştıracaktır. Ortak kalkınma Yunanistan ve Türkiye için kaynakların araştırılması durumunda ekonomik faydalardan yararlanma ve maliyetleri paylaşma imkânı sağlayacaktır.⁴⁸⁷

1999 yılından bu yana başlatılan diyalog ruhuna da uygun olarak iki devlet arasında, Ege Denizi kıta sahanlığında muhtemel rezervleri "ortak arama/ işletme anlaşması" yapılarak bölgedeki ekonomik kaynakların aranması ve işletilmesi için bir iş birliğinin yapılması, uyuşmazlığın çözümü konusunda da iki devleti yakınlaştıracak ve aralarındaki güvensizliği ortadan kaldıracaktır.

---

⁴⁸⁶ GROVES, s.85

⁴⁸⁷KATSEPONTES Nicholas,"Prospects of Joint Resource Development:The Case of The Aegean Sea", *The Aegean Sea After Cold War:Security on Law of The Sea Issues*, der. Aldo Chircop, Andre Genolymatos, John Latried) Macmillan Press,2000,s.168

Ege Denizi kıta sahanlığında bulunan yer altı kaynaklarının işletilmesinde öngörülen bu işbirliğinin hukukî dayanağı, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan Devletler arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasını düzenleyen 83. ve 74. maddelerinin 3. fıkrasında⁴⁸⁸ belirtilmektedir. Bu hükümlere göre ilgili Devletler, nihai anlaşmayı engellemeyecek, anlayış ve iş birliği içinde geçici düzenlemeler yapabileceklerdir.⁴⁸⁹

WILSON'a göre de iki ülke arasında uzlaşmaya varılabilmesi için sınırlandırma ile ilgili olarak kullanılacak formüllerden biri uyuşmazlık konusu bölgede ortak rejim tesis edilmesidir. Ne var ki, ortak rejim ile ilgili teklifler akademik çevrede az ilgi görmüştür. En basit model, her iki devletin karasuları sınırına bitişik bölgede kıta sahanlığı haklarını sınırlandırmaktır. Geri kalan deniz yatağında araştırma ve işletme yapılması için ortak rejim tesis edilecektir. Bu işlemler ortak uluslararası şirket veya ortak bir otoriteye bağlı ulusal şirketler tarafından yürütülebilir. Bu formül ile deniz yatağının uluslararası özelliği korunarak, Yunanistan adalarının çevresinin başka bir devlete ait deniz alanı ile çevrilmesi ve kıta sahanlığının Yunanlaştırılması önlenecektir. Yunanistan, böyle bir anlaşmanın hukuken kurulmasının zor olması ve uyuşmazlıkların çözümünü geleceğe erteleyeceği nedenleriyle itiraz etmiştir.⁴⁹⁰

Ege Denizi'nde mineral kaynaklarının mevcudiyeti ile ilgili bir bilgi mevcut değilken, deniz sınırlandırması da tesis edilmemiştir. Ortak kalkınma bölgesinin belirlenmesinde uygulamada sözleşme örneklerinde görüldüğü gibi Ege Denizi'nin kuzey, orta ve güney sektörlere bölünmesi üzerinde durulmalıdır. Kuzey sektörde iki Devletin kıyıları yan yana iken, orta ve güney sektörde kıyıları karşı karşıyadır. Orta

---

⁴⁸⁸ 1982 tarihli BMDHS m.83/3 ve 74/3:" Birinci paragrafta öngörülen anlaşmaya varılıncaya kadar, ilgili Devletler pratik bir nitelik taşıyan geçici düzenlemeler yapmak ve bu geçici dönem boyunca nihaî bir anlaşmaya varılmasını tehlikeye koymamak veya onu engellemek için bir anlayış ve işbirliği ruhu içinde her çabayı sarf edeceklerdir. Bu düzenlemeler, nihaî sınırlandırmaya hânel getirmeyecektir."

⁴⁸⁹ DOĞRU Sami, "Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İşletme", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:2, Eylül 2003,s.233

⁴⁹⁰ WILSON Andrew, "The Aegean Dispute", **Greece and Turkey:Adversity in Alliance**,der. Jonathan Alford), International Institute for Strategic Studies,1984,s.103

ve güney sektör adaların sayılarının fazla oluşu ve sınırlandırmanın zorluğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Ortak bölgenin belirlenmesinden sonra Devletlerin ortak bölgenin yönetimi konusunda anlaşmaları gerekmektedir. Yönetim modelinin belirlenmesinde Türk Yunan ilişkilerinin kırılma olması da göz önünde bulundurularak her iki Devlete eşit hak ve sorumlulukların verildiği modelin kurulması gerekmektedir. Bu nedenle taraf Devletlerden birinin kontrol ettiği ve diğer tarafın elde edilen gelire katıldığı üçüncü model uygun görülmemektedir.

Ortak kalkınma rejimi kavramı konusuna bir hukuk kuralının mevcut olmaması Devletlerin farklı uygulamalarını beraberinde getirmiştir. Devletler uyuşmazlık konusu ile ilgili olarak kendi uygulamalarını geliştirmektedirler. Bu noktada kaynak kullanımının eşit dağılımına ve taraf Devletlerin haklarının korunmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Ege Denizi'nde ortak kalkınma bölgesinin oluşturulmasının Türk-Yunan ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Devletlerin farklı yorumlamaları ve uygulamaları, 1945 Truman Bildirisi ile hukukî bir kavram olarak değerlendirilmeye başlanan kıta sahanlığının, uluslararası bir sözleşme ile düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. 1958 tarihinde Cenevre’de kabul edilen dört sözleşmeden biri olan Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile kıta sahanlığı kavramı coğrafi yapısından uzaklaşarak tanımlanmış, devletlerin bu alan üzerindeki yetkileri belirlenmiş ve kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan devletler arasında sınırlandırma esasları ortaya konulmuştur. Deniz dibi kaynakları hakkında gelişen teknoloji ile birlikte daha fazla bilgi toplanabilmesi, ekonomik gelişmeler, doğal kaynakların öneminin gün geçtikçe artması ve Devletlerin denizler üzerinde daha fazla hak sahibi olma istekleri deniz alanlarının yeni uluslararası bir sözleşme ile düzenlenmesini gerektirmiştir. Üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı sonucunda hazırlanan 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi gerek getirdiği yeni kavramlarla gerekse mevcut kavramlara getirdiği yeni kurallarla önemli bir uluslararası hukuk kaynağı olmuştur.

Kara parçasının deniz altındaki uzantısı olan kıta sahanlığı kavramının temel olarak ortaya çıkış nedeni Devletlerin bu alandaki doğal kaynaklar üzerinde araştırma yapma ve bu kaynakları kendilerine hasretme istekleridir. Kıyı devletlerinin hak sahibi olması için herhangi bir hukukî süreç izlemesi gerekmeyen bu alanda ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde istisnaları olmakla birlikte kural olarak karasularının bittiği sınırdan itibaren 200 deniz mili genişliğinde belirlenen kıta sahanlığı sınırlarının ötesindeki alan için kıyı devletlerinin ve diğer devletlerin yetkilerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında Devletler arasında en fazla uyuşmazlık konusu olan alan, kıta sahanlığıdır. Günümüze kadar Uluslararası Adalet Divanı ve Tahkim Heyetleri tarafından toplam onbeş adet uyuşmazlık çözümlenmiştir. Deniz alanları ile ilgili olarak Uluslararası Adalet Divanında yargılaması devam eden halen iki uyuşmazlık bulunmaktadır. Bu uyuşmazlıklardan 1982 tarihli Birleşmiş Milletler

Deniz Hukuku Sözleşmesinin kabul edilmesinden önceki uyuşmazlıkların tamamı sadece kıta sahanlığı sınırlandırması ile ilgili iken, Sözleşmede yeni bir kavram olarak münhasır ekonomik bölgenin düzenlenmesi ve kıyıları karşı karşıya ve bitişik olan Devletler arasında sınırlandırma ile ilgili hükümlerin aynı olması nedenleriyle Devletlerin sınırlandırma talepleri, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin birlikte sınırlandırılması yönünde olmuştur. Bu sınırlandırma taleplerine son dönemlerde karasuları da dâhil edilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde uyuşmazlık tarafı Devletlerin taleplerinde değişiklikler olduğu gibi uluslararası yargı kuruluşlarının çözüm yöntemlerinde de değişiklikler olduğu belirlenmiştir.

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi sınırlandırma için öncelikle tarafların anlaşmaya varmaları gerektiğini, anlaşmaya varılamaması halinde ve özel şartların başka bir sınırı gerektirmediği durumlarda eşit uzaklık yönteminin uygulanmasını düzenlemiştir. Mevcut hükmün sınırlandırma konusunda açık olmaması nedeniyle bu konuda görülen ilk dava olma özelliğine sahip 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davasında “hakkaniyet” ve “doğal uzantı” ilkeleri geçerlilik kazanmıştır. 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin kıta sahanlığının sınırlandırılması ile ilgili 83. maddesinde ise, sınırlandırmanın hakça bir çözüm bulmak üzere anlaşma ile gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiş, ancak hakça çözümün nasıl sağlanacağı konusunda bir açıklama yapılmamıştır. Uluslararası kararlarda eşit uzaklık yöntemi uygun bir çözüm olarak görülmüş; ancak bunun ilgili şartların mevcudiyeti hâlinde hakkaniyete uygun sonuca ulaştırmayacağı kabul edilmiştir. 1982 Sözleşmesinin kabulünden sonra görülen Maine Körfezi Davasında ilk kez balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığının tek bir sınır çizgisi ile sınırlandırılması istenmiş ve bundan sonra görülen Libya/Malta davası dışındaki uyuşmazlıkların tamamında deniz alanlarının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi talep edilmiştir.

Jan Mayen Davası ile birlikte uluslararası yargı kuruluşları, öncelikle geçici bir eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesi, daha sonra da bu çizginin ilgili şartlar göz önünde bulundurularak düzeltilmesi yöntemiyle hakkaniyete uygun bir çözüm

sağlamaya çalışmıştır. Nikaragua/ Honduras davası dışında günümüze kadar görülen davaların tamamında eşit uzaklık/ ilgili şartlar prensibi uygulanmıştır.

Yunanistan'ın Türkiye ile arasında tek sorun olarak gördüğü kıta sahanlığı sınırlandırma uyuşmazlığı, muhakkak ki diğer sorunlarla özellikle karasuları sorunu ile doğrudan ilgilidir. Türkiye'nin "casus belli" olarak ilan etmesine rağmen, Yunanistan'ın 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine dayanarak karasuları genişliğini, azamî sınırı olan 12 deniz miline çıkarması durumunda, Ege Denizi'nin büyük bir çoğunluğu Yunan Denizi haline gelecek ve Türkiye'ye ait kıta sahanlığının bir bölümü Yunanistan karasuları içinde kalacaktır. Çalışmada, Türkiye ile Yunanistan arasındaki mevcut durum göz önünde bulundurularak kıta sahanlığı uyuşmazlığı incelenmiştir. Ege kıta sahanlığı uyuşmazlığını Yunanistan Uluslararası Adalet Divanına önüne götürmeye çalışırken, Türkiye süreç içerisinde uyuşmazlığın anlaşma ile çözümlenmesinden yana olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye, mevcut uyuşmazlığın uluslararası bir yargı kuruluşu tarafından çözümlenmesi gerektiği şeklinde Yunanistan iddiasını kabul etmemektedir. Ancak böyle bir durum olması ihtimali göz önünde bulundurularak Mahkeme kararlarındaki genel eğilimlerin değerlendirilmesi ve emsal kararlara göre iddiaların geliştirilmesi gerekmektedir. Ege Denizi'nde Türkiye'ye yakın Yunanistan'a ait pek çok adanın bulunması kıta sahanlığı sınırlandırmasını etkilemektedir. Uyuşmazlık konusu bölgede adaların bulunduğu Uluslararası Adalet Divanı ve Hakem Heyeti kararları kronolojik olarak incelendiğinde, İngiltere/Fransa Tahkimi kararında, adaların varlığının iki Devlet arasındaki coğrafi dengeyi bozduğu gerekçesiyle, Fransa kıyılarına daha yakın konumlanmış olan İngiliz Kanal Adalarına sınırlı kıta sahanlığı verildiği görülmüştür. İlgili kıyıların belirlenmesinde ise anakara ülkelerine yakın konumlanmış olan İngiltere'nin Scilly adaları ve Fransa'nın Ushant adası kıyı çizgisini kısmen etkilemiştir. Bu dava, ihtilaf konusu bölgenin yarı kapalı deniz olması ve başka bir devletin kıyılarına daha yakın olan yanlış taraftaki adaların bulunması nedenleriyle Ege Denizi uyuşmazlığı ile benzerlik göstermektedir. 19.12.1978 tarihli Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına ilişkin Uluslararası

Adalet Divanı kararından sonra verilen kararlardan biri olan Tunus/Libya Davası kararında, ilgili kıyıların belirlenmesinde Tunus'a ait olan Kerkennah adalarına etki tanınmamış, ilgili kıyı Tunus anakarası olarak belirlenmiştir. Gine/Gine Bissau Tahkiminde de Heyet, anakaranın önünde açık deniz bırakmayacak bir grup oluşturan ve anakara ile mesafeleri en yakınının iki deniz mili, en uzağının otuzüedi deniz mili olan adalar grubu Bijagos adalarını sınırlandırmada göz ardı edilmeyecek adalar olarak kabul etmiştir. Saint Pierre ve Miquelon davasında Heyet, Fransız adalarına, Kanada kıyılarının deniz alanlarını keseceği gerekçesiyle güneydoğu yönünde uzanacak bir deniz alanı vermemiştir. Eritre/Yemen Tahkimi kararında da Heyet, eşit uzaklık çizgisini Devletlerin en uçtaki adalarından değil, anakaralarından başlatmış, sadece kıyının ayrılmaz parçası olan adaları ilgili kıyılara dahil etmiştir. Kurak ve sosyal hayata elverişsiz olmaları nedeniyle Yemen'in Jabal al Tayr ve Zubayr adalarına ise hiç etki verilmemiştir. Katar/Bahreyn davasında da Divan, sınırlandırma konusu olan bölgede küçük ve sosyal hayat elverişsiz bir doğal yapıya sahip olan adalara etki tanımının hakkaniyete aykırı olduğu kararını vermiştir. Nikaragua/Honduras Davasında da aynı şekilde Divan, küçük kayalıkların kendilerine ait deniz alanları olamayacağını belirtmiştir. Uluslararası Adalet Divanı tarafından verilen son karar olan Romanya/Ukrayna davasında ise Serpent adasının mevcudiyetinin sadece eşit uzaklık çizgisinde ufak bir düzeltme yapılmasını gerektirdiğine karar verilmiştir. Mevcut Mahkeme ve Hakem Heyeti kararlarının Türkiye'nin adaların özel durum oluşturduğu tezini desteklerken, Yunanistan'ın sınırlandırmanın en doğudaki Yunan adalarının ilgili kıyı olarak kabul edilerek çizilmesi gerektiği tezinin desteklemediği sonucuna varılmıştır.

Son dönemlerdeki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin Mahkeme kararlarındaki ortak yaklaşım, uyuşmazlık konusu coğrafi bölgenin tanımlanması, ilgili kıyı şeridinin belirlenmesi, ilgili şartların incelenmesi, ilgili şartların analizi çerçevesinde geçici bir sınırlandırma çizgisi çizilmesi ve bu sınırın hakkaniyete uygunluğunun kontrolünün yapılması şeklindedir. Bu çerçevede mahkeme kararları ışığında belirlenen "ilgili şartlar" Ege Denizi kıta sahanlığı uyuşmazlığına uygulanmıştır. İlgili şartlar, coğrafya, jeolojik ve jeomorfolojik faktörler, ekonomik faktörler ve adalar alt başlıkları ile incelenmelidir. İlgili şartlar olarak belirlenen

mevcut konularda ve Uluslararası Yargı Kuruluşları tarafından gelecekte verilecek kararlar ışığında belirlenecek şartlara ilişkin verilerin toplanmasına şimdiden başlanması gerekmektedir. Bu çalışmalar gelecekte ileri sürülecek iddiaların delillerini oluşturacaktır.

Devlet uygulamalarındaki genel eğilim göz önünde bulundurulduğunda, Yunanistan akademik çevrelerince kıta sahanlığı sınırlandırması talebinin münhasır ekonomik bölge ile birlikte tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi şeklinde olması ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle münhasır ekonomik bölge kavramı da değerlendirilmelidir.

Ege Denizi'nde sınırlandırma alanı Yunanistan ve Türkiye ana karalarını kapsayan ve Girit, Kaşot, Kerpe ve Rodos adaları tarafından güneyden çevrelenen alan olarak kabul edilmelidir. Sınırlandırma alanındaki ilgili kıyılar Türkiye ve Yunanistan'ın anakara kıyılarıdır. Sınırlandırma yapılırken, ilgili alanın, Devletlerin kıyılarının yan yana olduğu kuzey sektörü ile kıyıların karşılıklı olduğu orta ve güney sektörlerine bölümlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinin devam ettiği Avrupa Birliği sürecinden etkilenmektedir. Avrupa Birliği Genel Denizcilik Politikasının ortaya konulduğu Yeşil Kitaba göre eğilim, Ortak Avrupa Birliği Deniz Alanı oluşturmaktır. Avrupa Birliği genişleme ilkeleri çerçevesinde sınır uyumsuzluklarının üyelik sürecinde çözülmesi ve uyumsuzlukların Avrupa Birliği içerisine taşınmaması hedeflenmektedir. Bu nedenle Avrupa Birliği müzakerelerinde komşu devletlerle sınır anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulması üyeliğe kabul için bir kriter olarak konulmuştur. 1999 yılında Helsinki'de Yunanistan'ın Türkiye Avrupa Birliği sürecini desteklemesi Türkiye ve Yunanistan için olumlu bir aşama iken, günümüze kadar her iki devlet bu konunun çözümlenmesi için müzakere sürecini başlatmamıştır.

Dünyadaki uygulamaları incelendiğinde ilk kez 1958 yılında başlayan ortak kalkınma rejimlerinin geliştirildiği de görülmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırıldığı bölgelerde ortak kalkınma rejimi tesis edilebileceği gibi

sınırlandırmanın yapılmadığı bölgelerde de oluşturulabilen ortak kalkınma bölgelerine ilişkin olarak mevcut uluslararası bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak gerek Uluslararası Adalet Divanı kararları gerekse 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin bazı maddelerinde Devletlerin işbirliği yapmaları önerilmektedir.

Ege Denizi'nde her iki devletin uyuşmazlıkları yorumlayış farklılıkları ve önerdikleri çözüm yöntemlerinin farklı olmasına rağmen Ege Denizi için alternatif olarak ortak kalkınma rejiminin geliştirilmesi söz konusu olabilecektir. Zira Bern görüşmelerinde Türk heyeti deniz dibi kaynaklarının ortak kullanımı konusunda işbirliği önerisinde bulunmuş, Yunan heyeti önerinin uygulanmasını olanak dışı olmadığını belirtmiştir. Ortak kalkınma bölgesi, oluşturma sürecinde Türk Yunan ilişkilerinin tarihsel gelişimi, Avrupa Birliği etkeni ve tarafların deniz alanları ile ilgili iddia ve haklarının korunmasına özen gösterilmelidir.

KAYNAKLAR

ACER Yücel. “Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 4, No: 16, 2008

ACER Yücel. “A Proposal for a Joint Maritime Development Regime in the Aegean Sea”, **Journal of Maritime Law & Commerce**, Vol. 37, No. 1, January, 2006

ACER Yücel. “Ege Kıta Sahanelığı Sorununda Türkiye'nin Hukukî Durumu: Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, **Avrasya Dosyası Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8,Sayı:4,2002

ACER Yücel. “The Aegean Diputes Towards A Comprehensive Settlement”, <http://biibf.comu.edu.tr/yucelacermak.pdf>, (27.04.2009)

ACER Yücel. “Uluslararası Deniz Hukuku Ders Notları”, <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=229> (22.04.2008)

AKIN Mehmet Zeki. **Karasuları, İçsular Gemilerin Bu Sulardaki Rejimi ve Kıta Sahanelığı**, Ankara, 1978

AKİPEK, Serap. “Eritre-Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu”, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, c.49, s.1, 2000

AKSU Fuat. “Ege ve Kıbrıs Sorunlarının Çözümünde Avrupa Birliği'nin Tutumu”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 2, Sayı 3, Şubat 2004

ANTUNES Nuno Sergio Marques. “The Pending Maritime Delimitation in the Cameroon v. Nigeria Case: A Piece in the Jigsaw Puzzle of the Gulf of Guinea”, **The International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol. 15, No.2, 2000

AZZAM Issam. “The Dispute between France and Brazil over Lobster Fishing in the Atlantic”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol. 13, No. 4, 1964

BAŞEREN Sertaç Hami. **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Yayın No:25, Ankara, 2006

BAŞEREN Sertaç Hami. “Eritre/Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahanelığı Sınırlandırmasına Tesirleri”, **Ege Kıta Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, der. GÜNDÜZ A. ve ÖZTÜRK H. , TÜDAV Yayın No.12, İstanbul, 2002

BAŞEREN Sertaç Hami. “Eritre-Yemen Davasının Coğrafî Formasyonlara Etkisi”, **Deniz Hukuku Sempozyumu Bildiri Metinleri**, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2004

BİLGE A.Suat. "Ege Denizi", **Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005

Bilim ve Teknoloji Haberleri. Deniz Dibiindeki Servet, Bilim Teknik Dergisi, Mart, 2003

BLAKE Gerald H. "Coastal State Sovereignty in the Mediterranean Sea: The Case of Malta", **GeoJournal**,1997

BOUCHEZ L.J. "Some Reflections on the 1982 Convention on the Law of the Sea and the Delimitation of Continental Shelf and Exclusive Economic Zone", **Proceedings of a Seminar at Jakarta**, Netherlands Institute of Transport, 22-27 August 1983

BOYLE A.E. "The Law of Treaties and The Anglo French Continental Shelf Arbitration", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.29,1980

BÖLÜKBAŞI Deniz. **Turkey and Greece, The Aegean Disputes, A Unique Case in International Law**, Cavendish Publishing, 2004

BROWN E.D. "The Anglo-French Continental Shelf Case", **San Diego Law Review**, Volume 16, 1978-1979

BROWN E.D. "The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: A missed opportunity", **Marine Policy**, July 1983

CHARNEY Jonathan I. "Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen", **The American Journal of International Law**, Vol.88, No.1(Jan.1994)

CHURCHILL R.R.,LOWE A.A. **The Law of The Sea**, Manchester University Press, Third Edition,1999

CİN Turgay. **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000

CİN Turgay. "Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Sorunları ve Avrupa Birliği", Prof. Dr. Hayri DOMANIÇ'e Armağan, Cilt II., Beta Yayınları, İstanbul 2001, s.1181 vd., <http://bornova.ege.edu.tr/~cin/eser.html> (10.08.2005)

COFFEN-SMOUT Scott, HERBERT Glen. "Submarine cables: A challenge for Ocean Management", **Marine Policy**, 24, 2000

COLSON David A. "The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration", **The American Journal of International Law**, Vol.72, No.1, 1978

ÇAMYAMAÇ, Anıl. “Uluslararası Deniz Hukukunda Adaların Durumu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004

ÇELİK Edip, **Milletlerarası Hukuk**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977

DAY M.D. “Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations”, **Environmental Technology in the Oil Industry**, der. ORSZULIK Stefan, Springer, 2008

DEMİRSOY Selçuk. “Ege Denizi Kıta Sahanelığı Sorunu”, **Madencilik Maden Mühendisleri Odası Dergisi**, Cilt: XIV Sayı.1, Ocak 1975

DIPLA Haritini. “Demarcation of The Continental Shelf in the Mediterranean Countries”, **ISTAME Scientific Meetings “Mediterranean and Aegean Sea”**, 1999

DOĞRU Sami. “Ege Denizi Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İşletme”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:2, Eylül 2003

DOĞRU Sami. “Uluslararası Hukukta Kıta Sahanelığı ve Ege Denizi Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001

DOUSSIS Emmanuella. “Environmental Protection of the Black Sea: A Legal Perspective”, **Southeast European and Black Sea Studies**, Vol. 6, No. 3, 2006

DURAN Gökhan Yaşar. “Milletlerarası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Etkisi ve Ege Adalarının Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 1998

Ege Denizi ve Ege Adaları, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 1995

ELFERINK Alex G Qude. “Continental Shelf Arbitration (France&United Kingdom)”, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com> (21.10.2008)

ELFERINK Alex G Oude. “Continental Shelf Case (Libyan Arab Jamariya/Malta)”, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com> (16.10.2008)

ELFERINK Alex Oude. “Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania-Ukraine)”, <http://www.haguejusticeportal.com> (10.05.2009)

EREN Özgül. “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:13, Mayıs, 2009

EREN Özgül. “Ege Sorunlarında Muhatap Değişikliği: Avrupa Birliği'nin Ege Sorunları”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:9,Şubat, 2007

ERKONAK Halil, ŞAHİN Recep. “Deniz Bilimleri Araştırmaları ve Dünyamız”, **Bilim Teknik Dergisi**, Temmuz, 1990

ERİNÇ Sırrı, YÜCEL Tâlip. **Ege Denizi Türkiye ile Komşu Ege Adaları**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,1978

ERSOY Şükrü. “Bu Okyanuslar Kimin?”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, 1987

EVANS Alona. “North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)” , **The American Journal of International Law**, Vol. 63, No. 3., Jul 1969

EVANS Malcolm D. “Case Concerning Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.43, No.3, July 1994

EVANS Malcolm. “Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v Bahrain)”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol. 51, No. 3, July 2002

FELDMAN Mark B. “The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise?”, **The American Journal of International Law**, Vol.77, No.2,1983

FIRAT Turhan. “Yunanistan’la Yaşanan 1987 Mart Krizi”, **Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005

GÖKALP İbrahim. **Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı Kriterler**, Beta Basım, Aralık 2008

GÖNLÜBOL Mehmet, KÜRKÇÜOĞLU Ömer. **Olaylara Türk Dış Politikası (1919-1995)**,Cilt: II(1973-1983), Siyasal Kitabevi, 9.Baskı,1996

GROVES Hurst. “Offshore Oil and Gas Resources: Economics, Politics and The Rule of Law in the Nigeria-São Tomé e Príncipe Joint Development Zone”, **Journal of International Affairs**, Vol.59, No.1,2005

GROSS Leo. “The Dispute Between Greece and Turkey Concerning The Continental Shelf In The Aegean”,**The American Journal of International Law**, Vol.71,1977

GUTTERIDGE J. A. C. “The Regime of the Continental Shelf”, **Transactions of the Grotius Society**, Vol. 44, Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year, 1958-59

GÜNAYDIN Cem. “Karasuları Dışındaki Deniz Alanlarının Statüsü ve Türkiye’nin Çevre Denizlerdeki Uygulamaları”, Harp Akademileri Komutanlığı, Deniz Harp Akademisi, İstanbul, 2000

GÜNDÜZ Aslan, **Milletlerarası Hukuk ve Temel Belgeler ve Örnek Kararlar**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. , İstanbul, 2003

GÜNDÜZ Aslan, **The Concept of the Continental Shelf in Its Historical Evolution**, Marmara Üniversitesi Yayın No: 490,1990

GÜNEYSU Gökhan. “Katar Bahreyn Arasındaki Deniz Sınırlandırması ve Bölgesel Meselelere Dair Dava”, **Milletlerarası Adalet Divanı Kararları (1990-2007)**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2008

GÜNEŞ Şule. “Kapalı ve Yarı Kapalı Denizlerin Hukuksal Rejimi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1990

GÜREL Şükrü Sina. **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993

“Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries”, **Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs**, United Nations Publications, 2000

HERMAN Lawrence L. “The Court Giveth and the Court Taketh Away: An Analysis of the Tunisia-Libya Continental Shelf Case”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.33, No:4,1984

HORTZ Robert Lee. “Remapping Ocean Floors”, **The Wall Street Journal Europe**, 22. Şubat.2008

“I.C.J. Decision in North Sea Continental Shelf Cases”, **International Legal Materials**, Volume 8, 1969

“International Court of Justice Order On Request by Greece for the Indication of Interim Measures of Protection in the Aegean Sea Continental Shelf Case”, **International Legal Materials**, Volume 15,1976

ILGAZ Hatice. “Denizde Bilimsel Araştırmaların Uluslararası Hukukta Düzenlenmesi İhtiyacının Ortaya Çıkışı”, **Journal of Naval Science and Engineering**, Vol.5, No:1, 2009

İNAN Yüksel, ACER Yücel. “The Aegean Disputes”, <http://www.foreignpolicy.org>, (01.03.2009)

İstanbul ve Marmara, Ege Akdeniz Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası, 2007 Deniz Sektörü Raporu, Yayın No:74,İstanbul,2008

KAISER Mark J. MESYANZHINOV Dmitry V.,PULSHIPHER Allan G. “Explosive Removals of Offshore Structures in the Gulf of Mexico”, **Ocean&Coastal Management**,No:45,2002

KARAKÖSE Cengiz. “Ege’deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri, Jeolojik Açıdan”, **Ege’de Deniz Sorunları Semineri**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:552, Ankara,1986

KARAKUŞ Adıgüzel. “Ege’de Ada, Adacık ve Kayalıkların Deniz Yetki Alanlarına Etkisi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

KARIOTIS Theodore C. “A Greek Exclusive Economic Zone in the Aegean Sea”, **Mediterranean Quarterly**, Summer 2007

KATSEPONTES Nicholas. “Prospects of Joint Resource Development: The Case of The Aegean Sea”, **The Aegean Sea After Cold War: Security on Law of The Sea Issues**, der. CHIRCOP Aldo, GENOLYMATOS Andre, LATRIED John, Macmillan Press, 2000

KER-LİNDSEY James. “The Policies of Greece and Cyprus towards Turkey’s EU Accession”, **Turkish Studies**, Vol.8, No:1, 2007

KOÇ Mustafa. “Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye’nin Deniz Alanlarının Sınırlandırılması”,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 2006

KURAN Selami. **Uluslararası Deniz Hukuku**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti., İstanbul, 2006

KURUMAHMUT Ali. **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1998

KURUMAHMUT Ali, BAŞEREN Sertaç Hami. “Dispute of Sovereignty in The Aegean: Unceded Turkish Islands”,der. BOSTAN İ. ve BAŞEREN Sertaç Hami, **II. National Aegean Islands Symposium**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, No:19, İstanbul, 2004

KWIATKOWSKA Barbara. “The Eritrea/Yemen Arbitration: Landmark Progress in the Acquisition of Territorial Sovereignty and Equitable Maritime Boundary Delimitation”, **Ocean Development & International Law**, 2001

KWIATKOWSKA Barbara. “The Significance of the Eritrea/Yemen Arbitration for the Aegean Insular Formations”, **Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas**, der. ÖZTÜRK Bayram ve ALGAN Nesrin, TÜDAV, İstanbul, 2001

KWIATKOWSKA Barbara. "The 2006 Barbados/Trinidad and Tobago Award: A Landmark in Compulsory Jurisdiction and Equitable Maritime Boundary Delimitation", **The International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol 22, No:1

KUT Şule. "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu", **Türk Dış Politikasının Analizi** der. SÖNMEZOĞLU Faruk, Der Yayınları, İstanbul 2004

LEANZA Umberto, SICO Luigi, CICIRIELLO Maria Clelia. **Mediterranean Continental Shelf: Delimitations and Regimes**, Ocena Publications,1988

LEGAULT L. H. , HANKEY Blair. "From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case", **The American Journal of International Law**, Vol. 79, No. 4, 1985

LODGE Michael W. "The International Seabed Authority and Article 82 of UN Convention on the Law of The Sea", **The International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol.21, No:3, 2006

MARSTON Geoffrey. "St Pierre-Miquelon Arbitration, Canada- France Maritime Delimitation Award", **Marine Policy**, May 1993

MCDORMAN Ted L. "The Canada-France Maritime Boundary Case: Drawing a Line Around St. Pierre and Miquelon", **The American Journal of International Law**, Vol. 84, No. 1,1990

MERAY Seha L. "Devletler Hukukunda Kıta Sahaneliği Meseleleri", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1

MERAY Seha L. "Kıta Sahaneliği Hakkında Cenevre Sözleşmesi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 4

MERRILLS J.G. "Images and Models in the World Court: The Individual Opinions In the North Sea Continental Shelf Cases", **The Modern Law Review**, Vol.41,1978

MIYOSHI M., The Joint Development of Offshore Oil and Gas, International Boundaries Research Unit,Maritime Briefing Vol.2,No.5,1999

MIYOSHI Masahiro. "The Basic Concept of Joint Development of Hydrocarbon Resources on the Continental Shelf", **International Journal of Estuarine and Coastal Law**, Vol.3,No.1,1988

NELSON L.D.M. "The North Sea Continental Shelf Cases and Law Making Conventions",**The Modern Law Review**,Vol.35, No.1,1972

NELSON Dolliver. "Gulf of Maine Case", **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>(16.10.2008)

O'CONNELL D.P. **The International Law of The Sea Volume 1**, Clarendon Press,1982

ONG David. "A Legal Regime for The Outer Continental Shelf? An Inquiry as to the Rights and Duties of Coastal States within the Outer Continental Shelf", **ABLOS Tutorials&Conference,"Addressing Difficult Issues in UNCLOS"**, 28-30 October 2003

ONG David M. "Joint Development of Common Offshore Oil and Gas Deposits:"Mere" State Practice or Customary International Law?", **The American Journal of International Law**, Vol.9, No.4,1999

ÖZBEK Dolunay. "Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasında Eşit Uzaklık ve Hakkaniyet İlkelerinin Yeri", **Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, der. GÜNDÜZ Aslan ve ÖZTÜRK Hüseyin, TÜDAV Yayın No:12, 2002

ÖZBEK Dolunay. "Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2004

ÖZTÜRK Hüseyin. "Jeolojik Kıta Sahanlığının Belirlenmesindeki Formülasyonlar", **Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, der. GÜNDÜZ Aslan ve ÖZTÜRK Hüseyin, TÜDAV Yayın No:12, 2002

ÖZTÜRK Bayram, KARAKULAK Saadet, ÇIRA Ejbel. "Ege Sorunları İçinde Canlı Kaynakların Yeri", **Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, der. GÜNDÜZ Aslan ve ÖZTÜRK Hüseyin, TÜDAV Yayın No:12, 2002

PAZARCI Hüseyin. **Uluslararası Hukuk Dersleri 2.Kitap**, Gözden Geçirilmiş 8.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005

PAZARCI Hüseyin. **Uluslararası Hukuk Dersleri 1.Kitap**, Gözden Geçirilmiş 6.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997

PAZARCI Hüseyin. "**Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**", Turhan Kitabevi, Ankara, 1992

PAZARCI Hüseyin. "Kıta Sahanlığı Konusunda Hukuksal Görüşler", **Ege'de Deniz Sorunları Semineri**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:552, Ankara,1986

PRATT Martin, SCHOFIELD Clive. "Cooperation in the Absence of Maritime Boundary Agreements: The Purpose and Value of Joint Development", **Proceedings of The International Symposium"The Aegean Sea 2000"**, İstanbul,2000

Review of Maritime Transport 2008, Report by the UNCTAD Secretariat, United Nations New York and Geneva 2008, <http://www.unctad.org>, (05.05.2009)

ROUCOUNAS Emmanuel. "Greece and the Law of The Sea" , **The Law of The Sea: The European Union and its Member States**, der. TREVES Tullio, Martinus Nijhoff Publishers,1997

ROUSSOS Nicholas, MARNELIS Fedon. "Greece Licencing Round to Focus on Western Sedimentary Basin", **Oil&Gas Journal**, March 6,1995

ROZAKIS Christos L. "The Greek Continental Shelf", **Greece and The Law of The Sea**, der. KARIOTIS Theodore C. , Kluwer Law International,1997

RYDER A.A., RAPSON S.C. "Pipeline Technology", **Environmental Technology in the Oil Industry**, der. ORSZULIK Stefan, Springer,2008

SAKALLIOĞLU Erhan. "Kıta Sahanlığı; Jeolojisi-Ekonomisi-Politikası", **Jeoloji Mühendisliği Dergisi**, Sayı.2, Haziran 1977

SCOVAZZI Tullio. "International Law of the Sea as Applied to the Mediterranean", **Ocean&Coastal Management**, Vol:24,1994

SCOTT S.V. "The Inclusion of Sedentary Fisheries within the Continental Shelf Doctrine", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol.41,No.4,1992

SCOVAZZI Tullio. "Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau Arbitration", **Max Planck Encyclopedia of Public International Law**, Oxford University Press, <http://www.mpepil.com>(17.10.2008)

SOOKYEON Huh. "Presentation of Joint Development of Continental Shelves in Asia", Graduate School of Public Policy, The University of Tokyo,14 April 2009, www.un.org/Depts/los/nippon/unnff.../alum_tokyo_huh.pdf, (01.08.2009)

SÖYLEMEZ Yüksel. "1976 Türk-Yunan Ege Kıta Sahanlığı Müzakereleri", **Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, der. FIRAT Turhan, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005

SUR Melda. **Uluslararası Hukukun Esasları**, Beta Basım A.Ş.2. Bası, İstanbul, 2008

SUR Melda. **Uluslararası Hukukun Esasları**, Beta Basım A.Ş.2. Bası, İstanbul, Eylül 2006

TANAKA Yoshifumi. "Reflections on Maritime Delimitation in the Qatar/Bahrain Case", **The International and Comparative Law Quarterly**, Vol. 52, No. 1, 2003

T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, “Petrol ve Petrol Ürünleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara, 2007, <http://www.dpt.gov.tr>, (01.06.2009)

T.C.Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Yunanistan’ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri (2008), Haziran 2009, Atina, http://www.counsellors.gov.tr/upload/GR/YUNANISTANRAPOR2009_DTM.pdf (28.07.2009)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, “Balıkçılık Özel İhtisas Kurulu Raporu”, Ankara, 2007, <http://www.dpt.gov.tr>, (01.06.2009)

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı, “Denizyolu Ulaşımı Özel İhtisas Kurulu Raporu”, Ankara, 2007, <http://www.dpt.gov.tr>, (01.06.2009)

“The Law of The Sea: Definition of Continental Shelf”, **Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs**, United Nations Publications, 1993

“The Law of the Sea, Marine Scientific Research A Guide to the Implementation of The Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea”, **Division for Ocean Affairs and the Law of The Sea Office of Legal Affairs**, United Nations Publications, 1991

TOLUNER Sevin. **Milletlerarası Hukuk Dersleri**, Beta Basım Yayım,5.Bası, Eylül, İstanbul, 1996

TOLUNER Sevin. “AET’nin Gümrük Sınırları ve Ege Sorunu”, **Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları**, Beta Basım A.Ş.,İstanbul, 2004

TÜTÜNCÜ Ayşe Nur. “Nikaragua ve Honduras Arasında Karayip Denizi’ndeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası”, **Milletlerarası Adalet Divanı Kararları (1990-2007)**, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2008

VALLEGA Adalberto. “The Management of the Mediterranean Sea: The Role of Regional Complexity”, **Ocean& Coastal Management**, Vol: 18,1992

VAN DYKE Jon. “An Analysis of The Aegean Disputes under International Law”, **Ocean Development &International Law**, Vol:36, 2005

WALDOCK C.H.M. “The Legal Basis of Claims to the Continental Shelf”, **Transactions of The Grotius Society, Problems of Public and Private International Law**, Vol:36, 1950

WHITEMAN Marjorie M. “Conference on the Law of The Sea: Convention on The Continental Shelf”, **The American Journal Of International Law**, Vol.52, No:4,1958

WILSON Andrew. “The Aegean Dispute”, **Greece and Turkey: Adversity in Alliance**, der. ALFORD Jonathan Alford, Gower Publishing,1984

YENİĞÜN Cüneyt. “Askeri, Hukukî, Ekonomik ve Dış Politik Açılardan Türk Deniz Politikası” , (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1997

YOUNG Richard. “The Geneva Convention on the Continental Shelf: A First Impression”, **The American Journal of International Law**, Vol. 52, No. 4,1958

INTERNET KAYNAKLARI

International Cable Protection Committee, About Submarine Telecommunications Cables, Communicating via the ocean, <http://www.iscpc.org> (25.11.2008)

<http://www.tpao.gov.tr/v1.4/condocs/50YIL.pdf>,(06.05.2008)

<http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/10/407.html>, (28.04.2009)

<http://www.blacksea-commission.org/main.htm>,(30.05.2009)

<http://www.eurocean.org>,(10.07.2008)

http://www-1.unipv.it/webcib/edu_Mediterraneo_uk.html,(10.07.2008)

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES>,(23.05.2009)

<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/B9A3F592-04A8-4CAE-A009A8C6C3F7503/8947/YunanDenizcilik.pdf>,(02.04.2009)

<http://www.fundinguniverse.com/company-histories/Hellenic-Petroleum-SA-Company-History.html>,(01.04.2009)

http://www.belgenet.com/arsiv/ab/helsinki_sonuc.html,(01.04.2009)

<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2983/cerceve.pdf>, Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi ve İlgili Diğer Belgeler, Ekim 2005, (22.04.2009)

http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_agreements.htm, (08.08.2009)

<http://www.isa.org.jm/en/documents/mcode>, (09.08.2009)

http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files, (28.07.2009)

http://www.imo.org/includes/blastDataOnly.asp/data_id%3D24323/621%2815%29.pdf,(28.07.2009)

<http://www.denizcilik.gov.tr/mevzuat>, (28.07.2009)

<http://www.msb.gov.tr/asad/default.php?page=SCH27>, (28.07.2009)

<http://www.unesco.org>,(28.07.2009)

<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite02.pdf> , (10.05.2009)

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Greece/Oil.html>,(05.06.2009)

<http://ec.europa.eu/maritimeaffairs> (01.07.2009)

<http://www.shortsea.org.tr/yesilkitap.php> (01.07.2009)